CORECT Books

roman

ion v. strătescu

cine trage primul

ION V. STRĂTESCU

CINE TRAGE PRIMUL

— roman —

Editura Virtual

2011

ISBN(e): 978-606-599-849-0

Avertisment

Acest volum digital este prevăzut cu sisteme de siguranță anti-piratare. Multiplicarea textului sub orice formă este sancționată conform legilor penale în vigoare.

Digitizare realizată de Merlin IT Consulting Ltd. London, U.K.

Cuprins

1941

ABCES DE FIXAȚIE 2

1942

BUN VENIT ÎN IAD 120

1943

TIDAL WAVE 171

1944

LUNGA VARĂ A TRĂDĂRII 213

EPILOG 273

„Moartea unui om este o tragedie. Moartea a milioane
de oameni este statistică.”
I.V. Stalin*

* Răspuns dat lui W. Churchill la Conferința de la Postdam, 1945

1941
ABCES DE FIXAȚIE

„Drepturile unei națiuni nu se prescriu.”

N. Iorga

1

Europa se afla deja într-o sulfuroasă ebuliție când alianța generalului Ion Antonescu cu Garda de Fier a devenit incontrolabilă şi a degenerat într-o sfâşiere oarbă între români. Cu acordul lui Adolf Hitler, generalul a scos armata în stradă şi a lichidat brutal rebeliunea legionară. Fără îndoială, represiunea era menită să readucă liniştea în țară.

Acum generalul se gândea că în septembrie 1940, când pusese bazele acelei coabitări la guvernare, alianța — chiar daca una provizorie — părea menită să-i asigure continuitatea puterii şi, implicit, să recoaguleze o națiune divizată de dictatura regală a lui Cărluță*. În fond, considera el, nu există om care să nu fi făcut măcar o singură alianță în viața lui. De orice natură. Economică. Militară. Politică. Matrimonială. Din constrângere ori din convingere. Oficializată sau nu.

După acea experiență riscantă, generalul învățase că orice coaliție este bună atâta vreme cât interesele membrilor ei sunt identice. De regulă, interesele aliaților coincid numai până la un anumit punct. În clipa când unul dintre ei trebuie să facă un sacrificiu în vederea atingerii țelului comun, de cele mai multe ori, nu se mai poate conta pe efectivitatea coaliției. Din această cauză, o alianță este întotdeauna o formă imperfectă de ajutor reciproc. Ea are exact atâta valoare cât fiecare dintre parteneri poate să se apere şi să atace singur. Orice convenție strategică între aliați constituie, deci, un compromis în care trebuie să se aibă în vedere interesele particulare. Din care pricină, conține şi o doză de înşelăciune. Şi la urma urmei, alianțele nu sunt veşnice, veşnic e doar interesul național.

Multe ar fi de zis şi despre buna-credință a aliaților. Despre loialitate şi trădare. Alianța lui cu Horia Sima, deşi o alianță între frați, nu rezistase, deoarece urmaşul Căpitanului n-avea o autoritate reală în cadrul Gărzii. Şi fiindcă, crucea, în numele căreia acționau cuiburile de legionari din toată țara, nu era crucea lui Iisus ci a Anticristului. Generalul se înşelase sperând că organizarea după model militar a Gărzii presupunea şi o disciplină de tip cazon. Nici vorbă de loialitate, de respectarea ordinelor date de el, Conducătorul țării - cum îi plăcea să i se spună.

Dar generalul nu-şi mai continuă gândurile fiindcă maşina neagră în care se afla se apropiase de casa mamei lui.

Îşi concentră atenția asupra oamenilor aflați pe trotuarul de pe partea sa. Le studia fețele,

---

* Regele Carol al II-lea.

interesat în ce grad se reinstalase din nou ordinea şi pacea în țară.

Fiindcă îi era prieten vechi - şi deci îl cunoştea bine -, Nicolae Mareş afirma că nu ştie în toată România un om mai responsabil şi cinstit precum Ion Antonescu. Între ei doi se stabilise premisa fermă că nu exista nimic prea tainic sau prea dezonorant ca să nu poată fi mărturisit. Şi, de asemeni, nu exista nimic ce nu şi-ar fi putut spune. Aşa încât generalul a înțeles că prietenul lui era de acord cu eliminarea legionarilor de la putere şi din politică la modul absolut. Iar Nicolae Mareş, din raționamente pedagogice explicabile — n-avea copii -, găsise în persoana generalului Antonescu un model demn de urmat de căpitanul Radu Axentie, tânărul său nepot de soră. De câțiva ani, de când Radu locuia la el, luase inițiativa de a se implica în educația lui, chiar dacă nepotul era trecut de 25 de ani. La orice ocazie care se ivea, sau sub orice pretext tangent cu profesia de militar, Mareş aducea vorba despre cariera generalului Antonescu şi făcea apel la calitățile care îl consacraseră. Dar, ca să fie cât mai credibil, strecura printre acele aprecieri detalii neobişnuite care drenau statura memorabilă a celui ales drept model. O asemenea dezvăluire releva faptul că Antonescu se purta ca un samurai care, potrivit codului Busbido, nu avea voie să iasă niciodată în lume fără o ținută ireproşabilă. Uneori se rădea de două ori pe zi. Spre a nu-şi trăda suferințele pricinuite de bolile bătrâneții — se apropia de 60 de ani -, la nevoie, folosea creme şi fond de ten, ceea ce nu reprezenta o abatere de la amintitul cod. Dar nu-i mărturisi lui Radu Axentie faptul că generalul împingea obsesia ordinii atât de departe încât, un psihiatru l-ar fi putut încadra lesne în categoria anancaştilor.

Cum generalul era un bărbat scund şi slab, canapeaua automobilului aproape că îl absorbise, ferindu-l de privirile trecătorilor. Ceea ce atrăgea atenția unora dintre ei era roşeața neobişnuită a chipului său — lucru mai puțin obişnuit pe meleagurile acestea —, drept care se grăbeau să-l considere lucrător la vreuna dintre ambasadele țărilor din nord-vestul Europei. Avea o concepție exotică despre el însuşi. Se credea iubit atât de mult de popor, încât ieşea în lume neînsoțit de gărzi, deşi un oarece legionar aflat în libertate ar fi putut să atenteze la viața lui. Spre a nu-l contrazice în orgoliu, responsabilii cu asigurarea pazei organizaseră supravegherea din umbră a traseului şi a domiciliului doamnei Antonescu-mama.

Spre bucuria lui, bătrâna arăta vioaie şi extrem de preocupată de această vizită. De când locuia singură, parcă devenise mai curioasa. Ea trebuia să ştie tot ce mişcă în jurul ei. Încerca o curiozitate neostoită nu numai în legătură cu rudele şi cu vecinii care gravitau în jurul ei, ci şi cu negustorii cu care venea în contact, cu dentiştii şi, firește, medicii. Deşi accepta greu să consulte un medic. Îi considera aliații boierilor înspăimântați de moarte. În ultimii ani, însă, curiozitatea ei depăşise limitele acestea restrânse şi se aventurase în lumea politicului. Într-un fel împinsă şi de cei care îi băteau la uşă în scopul de a-i cere mici favoruri, căci fiul ei, generalul, devenise om mare. Trecuse mai bine de o lună de când Ion nu o mai vizitase, furat de treburi importante pentru țară. Desigur, între timp, purtaseră scurte convorbiri telefonice, formale, de păstrare a contactului.

Bătrâna se lăsă sărutată pe obraji, apoi îşi invită fiul să ia loc. Sună din clopoţel şi, când servitoarea apăru, îi ceru să prepare ceaiul preferat de Ion. Un ceai pe bază de flori de tei, mentă şi rostopască.

„Dar atenţie să nu scapi prea mult zahăr! Lui Ionel nu-i place..."

Servitoarea ieşi de-a-ndăratelea, emoţionată că în faţa ei, atât de aproape, se găsea Conducătorul! Salvatorul naţiei! Cel care scăpase ţara de nebunul de Cărluţă şi de zurbagiii ăia de legionari, care ţineau într-o mână crucea şi în cealaltă, pistolul! I se părea incredibil câtă forţă şi dreptate se ascundea în acest bărbat mărunt, ieşit din popor!

Bătrâna doamnă Antonescu îşi cercetă fiul cu interes. Arăta obosit şi începuse să încărunţească.

„Ieri m-a sunat soţia ta şi mi s-a plâns că în ultima vreme stai puţin pe acasă, că nu mai poate omul să schimbe o vorbă cu tine..." zise ea, sincer îngrijorată.

„Maria are dreptate! Dar s-au înmulţit treburile şi au devenit şi presante. Războiul bate la uşă... Încă n-am terminat anihilarea completă a legionarilor..." se plânse Ion.

Bătrâna îi zâmbi cu înţelegere.

„Eu credeam că te-ai liniştit în privinţa lor..

El tresări.

„Nu am cum să mă liniştesc! Horia Sima şi apropiaţii lui s-au refugiat în Germania!"

„Acolo!? Ca să se plângă nemţilor şi să unelteasc㠎mpotriva lor?"

Fireşte, bătrâna se baza mult pe intuiţia ei încă trează deşi împlinise 80 de ani.

„Da, acolo! Fiindcă acolo se află susţinătorii lor. Adică PNS-ul şi SS-ul. Şi se vor găsi destule urechi dispuse să-i asculte şi să-i sprijine. Sunt convins de asta!"

„Şi ce-ai de gând să faci? Fiindcă nu trebuie lăsaţi să comploteze împotriva ta, Ionele!" se revoltă bătrâna.

Fiul o privi cu admiraţie. Nu era prima dată când ea îşi asuma rolul de avocat al afacerilor lui interne şi externe. În cele din urmă zise:

„Cum să-i las!? Deja am discutat cu Führerul şi i-am cerut să dea ordin să fie închişi capii legionarilor aflaţi pe teritoriul Reichului!"

„Şi ce răspuns ţi-a dat Adolf?"

Ion se răsuci în scaun, vădit incomodat de interesul ei. Se hotărî greu în privinţa răspunsului.

„Hitler mi-a promis că va lua măsurile ce se cuvin!"

Ochii bătrânei sclipiră şiret.

„Un răspuns diplomatic care mă miră. Nu-i ştiam pe nemţi pricepuţi la sforării precum sunt englezii..."

„Uneori Hitler se autodepăşeşte!" se hazarda fiul, apoi căzu serios pe gânduri.

„Sincer, fiule, cum se traduce un asemenea răspuns?"

„Că o să le îngrădească legionarilor libertatea de mişcare şi acţiune!”

„Văd eu că nici tu, Ionele, nu te aştepţi la prea mult!”

„Nu, mamă! De altfel, şeful meu de cabinet, colonelul Elefterescu, crede că Hitler va face din Horia Sima un element de presiune. Mai pe înţelesul tău, mamă, va face din legionari un fel de «scrisoare de şantaj», precum cea din piesa lui Caragiale!”

De altfel, nici Eugen Cristescu nu gândea diferit de Elefterescu, bazându-se, evident, pe informaţii din preajma cancelariei germane. Dar nu-l putea menţiona, căci era şeful Serviciul Special de Informaţii. Şi apoi, nu se cuvenea să hrănească apetitul bătrânei pentru bârfe.

Bătrâna surâse amuzată de comparaţia fiului.

„Ei, fiule, nu-i bine să vezi totul în negru...” zise ea. Şi se opri fiindcă servitoarea intrase în sufragerie. Bătrâna răsuflă uşurată când văzu că ceştile de ceai alese de menajeră aparţineau celui mai bun serviciu din casă. Un Meissen autentic, valoros, primit cadou de la nora ei, Maria Antonescu, cu ocazia celei de a 70-a aniversări a naşterii sale. O nouă ocazie să remarce că menajera dovedea mult respect şi loialitate.

În rezonanţă cu stăpâna casei, menajera turnă ceai în ceştile de Meissen grijulie şi importantă. Că doar servea pe adevăratul Rege al României, generalul Antonescu. Şi îl cerceta pe furiş fiindcă nu îndrăznea să se uite direct. Încerca să priceapă de ce unii îl porecliseră „Câinele roşu”. La chip era roşu, dar de câine, nici vorbă. Pe ea n-o privise niciodată de sus, n-o repezise. Şi inima ei, la cei cincizeci de ani cât avea acum, o ajuta să nu se mai mintă pe sine însăşi în observaţiile asupra oamenilor.

Ion Antonescu trase mai întâi pe nări mirosul aromat, rezultat din amestecul celor trei plante medicinale, apoi începu să soarbă lichidul potrivit de călduţ. Şi acest plăcut ceremonial îi stimulă fantezia. Îşi propuse ca, după moartea bătrânei, să o ia pe menajeră în casa lui. De aceea, îl surprinse intervenţia conciliantă a maică-sii:

„Totuşi, nu toţi legionarii au împărtăşit ideile de mărire ale lui Horia Sima! Cei de la ţară şi oamenii simpli de la oraş gândesc diferit. Aşa mă bate gândul..

„Cred că nu greşeşd... Săptămânile ce vor urma o să demonstreze dacă lucrurile stau aşa... Vreau ca ordinea statală să redevină un factor de normalitate. Nu de altceva, dar trebuie să ne concentrăm pe pregătirea militară în vederea războiului sfânt!”

„Războiul sfânt?”

„Da, mamă! Sfânt! Trebuie să ne redobândim teritoriile amputate de bolşevici, de maghiari, de bulgari!”

„Dacă-i aşa, atunci să dea bunul Dumnezeu să apuc clipa când ţara asta o să fie din nou întreagă!”

„O să apuci, mamă!” o asigură el. Apoi, mai moale: „Mai vreau nişte ceai!”

Bătrâna sună din nou din clopoțel şi menajera apăru. Se îmbujorase la față de parcă ar fi fost surprinsă făcând ceva nepotrivit. Ceea ce nu era departe de adevăr. Aşteptase acest moment care-i permitea să se apropie iar de Conducătorul țării. Îi umplu ceaşca din nou. Apoi el mulțumi şi ea făcu o plecăciune, drept răspuns.

După ce menajera ieşi, bătrâna mărturisi:

„În urmă cu două ore, am avut în vizită pe doamna Leibovici. Destul de îngrijorată, deşi n-ar mai fi avut motive. A venit să-mi ceară sfatul în privința magazinului: să-l deschidă sau să mai aştepte?"

„Sper că i-ai spus că poate să-l deschidă liniştită. Garda de Fier e un capitol închis! Şi România poate fi recunoscătoare generalului Antonescu!"

„Bineînțeles că aşa am sfătuit-o. Totuşi, avea unele rețineri..."

„Rețineri!?" făcu el.

„Da, fiule! Doamna Leibovici zicea că-n unele cercuri evreieşti de afaceri este o descurajare... Sunt convinşi că legionarii n-o să mai ridice capul niciodată, dar au unele suspiciuni legate de... antipatia ta pentru ei!»

„Dragoste cu sila nu se poate!"

„Sunt voci din evreimea bogată care îşi amintesc că tu n-ai agreat-o niciodată pe Duduia şi ți-ai exprimat oprobriul ori de câte ori s-a ivit prilejul!"

„Da! Chiar şi în fața lui Cărluță!" zise el disprețuitor. „Dar asta n-are nicio legătură cu faptul că Magda Lupescu este evreică. Şi dacă ar fi fost româncă de-a noastră, tot aşa m-aş fi pronunțat, fiindcă era de-o neruşinare fără margini şi mai învârtea şi afaceri murdare la umbra protectoare a lui Cărluță!"

„Ai avut o atitudine normală! Orice om de bună credință ar fi trebuit, de altfel, să aibă această purtare!" aprecie ea, pe deplin convinsă.

Generalul Antonescu îşi privi mama cu admirație. Cu Maria nu putea discuta asemenea lucruri. Bătrâna îl făcea să întoarcă fața spre lucrurile de substanță. Şi îl încerca o vagă invidie biologică. Măcar de-o să fie şi el la fel de lucid şi de perspicace când o să ajungă la vârsta ei! se gândi el privind părul ei alb, care continua să se răărească de la o zi la alta.

Erau momente de mare plăcere pentru bătrână, care o făceau să-şi dorească din suflet ca vizita să dureze cât mai mult. Spre deosebire de cei doi bărbați aflați cu un etaj mai jos, pitiți în penumbra holului de la intrarea în bloc, care se rugau la Dumnezeu ca vizita să se termine mai curând. Se întunecase şi supravegherea devenise mai dificilă. Vizibilitatea redusă le îngreuna misiunea. Conform planului, cei doi civili bine făcuți sosiseră aici înaintea generalului. Controlaseră cu atenție holul, scara interioară, coridoarele. Primiseră instrucțiuni să acționeze cu multă discreție. Generalul nu agrea să se ştie păzit cu ostentație. Îi plăcea să creadă că este iubit de români. O naivitate neproductivă

pe termen lung. Apoi cei doi ocupaseră poziții de apărare ferite de ochii curioşilor. Păreau siguri pe ei ca tot omul care a mai participat la acțiuni de acest gen.

Spre surprinderea celor două gărzi de corp, la două minute după sosirea lor, în hol se strecură un individ. Nu era un obişnuit al casei. Prea bănuitor şi prudent ca să nu te pună pe gânduri. După câțiva paşi, insul se opri la baza scării şi începu să cerceteze poziția coridoarelor. Purta pălăria lăsată pe frunte spre a-şi ascunde chipul. Cei doi paznici se puseră de acord din priviri, apoi săriră simultan asupra suspectului. Îl imobilizară fără ca individul să țipe şi să opună prea mare rezistență. Loviturile ce i le aplicară fuseseră foarte eficiente. Îl ascunseseră rapid sub piciorul scării. Apoi răsuflară uşurați. Începură să aştepte.

Deja se înserase când generalul a părăsit imobilul. Cele două gărzi de corp au scos suspectul din locul unde îl pitiseră şi au început să-l târască spre maşina ce-i aştepta în vecinătate. Până să ajungă la maşină, hainele suspectului, solicitate, se descheiaseră la nasturi — sau aceştia se rupseseră. Unul din ei remarcă surprins că sub pardesiu insul purta o reverendă. Barba deasă corelată acum cu haina monastică constituiau un indiciu sigur. Îşi atenționă partenerul. Aveau de-a face cu un călugăr sau un popă. Printre legionari fuseseră şi fețe bisericeşti. Cei doi se consultară, apoi hotarâră pe loc să nu mai aplice procedura standard. Adică să nu-l mai transporte la marginea oraşului şi să-l împuşte. Aşa că se gândiră care este spitalul cel mai apropiat. Porniră întracolo. Şi, la adăpostul nopții, aruncară trupul necunoscutului în fața porții acelei unități sanitare.

Spre a nu-l indispune pe Conducător, şefii celor două gărzi de corp nu raportară incidentul.

2

La sfârşitul lui februarie, Alexandru Columban sosi la Bucureşti hotărât să pună capăt comerțului cu zarzavaturi din Piața Obor. Afacerea devenise păguboasă, iar el începuse să cocheteze cu ideea de-a deveni cerealist. Negoțul cu grâne era încă profitabil şi presupunea un efort mai redus. Prin urmare, le plăti celor doi vânzători salariile la zi şi le dărui apoi şi stocul de marfă. Îi mai rămăseseră cinci ore la dispoziție până la trenul de după-amiază ce avea să-l ducă înapoi la Călăraşi. Timp suficient să mănânce şi să-şi viziteze fratele.

Mai întâi s-a dus la acea cârciumă ştiută din gura Oborului. Se mânca bine. Aşa că putea ignora vacarmul din salon. Aceeaşi clientelă pestriță. Alcătuită mai ales din oboreni săraci, gălăgioşi, înăcriți de traiul zilnic. Mai toți familişti cu copii. Însă, într-un colț văzu câțiva țigani din Tei, cu mustăți negre, răsucite şi priviri tulburi. Figuri de indivizi certați cu legea, încât lui Alexandru nu i se păru nepotrivit ca la un moment dat să-l vadă intrând pe uşa bodegii pe însuşi comisarul Alimănescu, însoțit de agenții lui.

Până la sosirea chelnerului, fu numai ochi şi urechi. La masa vecină, câțiva muşterii îşi vărsau

năduful pe politicieni şi pe instituţiile statului. Un ins neras şi slab, mai vehement, încerca să se instaleze la cârma discuţiei:

„Băi, oameni buni, chiar nu înţelegeţi ce-i cu ţara asta a noastră? Suntem ca o barcă prăpădită pe care fiecare val o duce unde vrea el. Ruşii ne-au luat Basarabia, ungurii Ardealul de Nord, bulgarii Cadrilaterul! Şi dacă ruşii şi-ar pune mintea cu noi, ne-ar răsturna barca de tot! N-aţi văzut că Regele şi politicienii lui n-au zis nici pâs?”

Un alt muşteriu, ştirb, cu părul alb, interveni:

„Ştiţi ce cred eu? Eram deja în război cu ruşii dacă Garda l-ar fi înlăturat pe General! Legionarii n-au acceptat nicio clipă ruşinea asta!” Era atât de răguşit că vocea lui suna ca un butoi care se rostogolea pe caldarâm.

„Să nu-mi spui că le duci dorul la nebunii ăia de legionari!?” zise hâtru, un al treilea.

Răguşitul se grăbi la replică.

„Nu le duc dorul! Prea se repezeau la gâtul omului... Deşi unii cămătari evrei îşi cam meritau pedeapsa!”

Alexandru tresări. O voce binevoitoare, venită de foarte aproape, îl întrebase ce voia să servească. Răsuci capul. Insul purta şorţ alb peste pantaloni, semn că era chelner. Comandă un ţoi cu ţuică de Văleni, ceafa de porc cu cartofi prăjiţi, murături şi vinul casei. Chelnerul plecă şi Alexandru începu să tragă din nou cu urechea la pălăvrăgeala de la masa vecină. Insul cel slab şi mai vehement tocmai afirma:

„...Bine le-a făcut Generalul că i-a pus cu botul pe labe! Şi-o luaseră în cap. Tăiau şi spânzurau... În vremuri d-astea de război, nu se putea găsi un şef mai bun!”

„Las’ că-i bine! Poate aşa s-or împuţina hoţii şi escrocii! S-aibă omul curaj să umble în voie pe stradă ziua şi noaptea!” sări cu vorba răguşitul.

Bărbatul cel hâtru se amestecă iar în discuţie:

„Vă place ori nu, o s-ajungeţi pe front! Generalul e priceput. I-a bătut pe nemţi în Primul Război Mondial. O să se bată şi cu ruşii...”

Alexandru se răsuci. Tocmai sosise chelnerul cu cele comandate. În timp ce acela le aşeza pe masă cu dichisul de rigoare, Alexandru îşi aminti că printre legionarii pedepsiţi de General se afla şi Costel, fratele lui cel mic, despre care nu mai avea nicio veste. Murise cu ocazia represaliilor? Mai trăia? Numai Dumnezeu ştia.

Mâncă cu gândul la frăţiorul dispărut. Oare avea ce mânca pe acolo pe unde era? Peste o jumătate de oră, ieşi din cârciumă, încălzit de vinul casei şi sătul, în frigul uscat de afară. Şi două ţigănci tinere îi ţinură calea.

„Pieptini! Pieptini!...”

„Să-ţi dăm pieptini, boierule!”

Şi-i vârâră sub ochi nişte mostre cu aerul că erau adevărate chilipiruri.

Alexandru avea un asemenea obiect, dar se opri totuşi să privească marfa oferită de cele două baragladine măslinii şi ochioase. Pieptenii nu erau din os, ci dintr-un material necunoscut de culoare neagră! Cum ţigăncile stăteau cu ochii pe „rumân", intervenirăă repede, lăudându-şi marfa de ocazie.

„Sunt buni piepdnii, boierule! Sunt făcuţi din discurile lu' Maria Tănase!"

Alexandru nu pricepu.

„Aţi stricat discurile pentru aşa ceva!?"

„Ă-ă-ă! Nu, boierule! Cum era să facem asta?

„Păi ce-ar fi prima oară?" se răsd el.

„Boierule, piepdnii ăştia sunt făcuţi de ţiganii noştri din discurile distruse de legionari!"

„De legionari!?" se miră Alexandru. „Dar ce-au avut cu ele? Nu le plăceau cântecele!?"

„Altceva nu le plăcea! Că Maria este de-a noastră!"

„De-a voastră!?"

„Aşa ziceau gardiştii... Că-i oacheşă ca noi!

Surprins de agresivitatea grobiană a legionarilor faţă de artista Teatrului Cărăbuş, comerciantul călărăşean reacţionă ca un om inimos. Vâri mâna în portofel şi cumpără un pieptene fără să se tocmească. Convins că în acest mod îşi exprima solidaritatea cu Maria Tănase.

Apoi Alexandru se îndepărtă indispus. Nu-i luă multă vreme să găsească regimentul unde fratele său Nicolae trudea să-şi facă o carieră solidă de ofiţer. În timp ce aştepta în cabina porţii sosirea locotenetului major Nicolae Columban, Alexandru încercă să revadă informaţiile privind dispariţia lui Constantin. Reluarea lor avu drept consecinţă coagularea unui sentiment de vinovăţie. El, ca frate mai mare, provocase cearta violentă din septembrie anul trecut, care dusese la despărţire.

După zece minute, Alexandru şi Nicu se îmbrăţişau sub ochii santinelelor care asigurau paza porţii. Nu se mai văzuseră de patru luni. Gestul fu însă unul formal, lipsit de căldură. Nicu nu-i putea ierta lipsa de sprijin material în perioada studiilor militare.

„Ce ziceai că vrei să-mi spui?" îl cercetă el, după ce se îndepărtară un pic de regiment.

„E vorba de Costel! Nu mai avem veşd de la el..."

„ Nici eu nu am! De altfel, pentru noi, Columbanii, corespondenţa n-a fost niciodată un exerciţiu civilizat care să ne caracterizeze!"

„Se pare că a participat la rebeliune..."

Nicu se opri din mers.

„De unde ştii!?"

„La începutul lunii, am primit o scrisoare de la o femeie de-aici, din Bucureşti. Costel a locuit la ea începând din septembrie, anul trecut..." replică Alexandru.

Nicu îşi reaminti brusc de ultima lui întâlnire cu Costel.

„Septembrie?" repetă el. „Cred că tot pe atunci ne-am întâlnit într-o seară pe cheiul Dâmboviței. Era cu un grup de camarazi din Gardă... L-am invitat să doarmă la mine în acea noapte, dar m-a refuzat... Ce ți-a mai scris proprietăreasa lui?"

„Că din 20 ianuarie, nu l-a mai văzut. Atunci a plecat îmbrăcat în haine de legionar şi nu s-a mai întors..."

În mod ciudat, pe Nicu nu-l supăra să audă lucrul ăsta. Ca şi Costel, după ce terminase liceul militar, refuzase să mai rămână în custodia lui Alexandru şi să se bizuie pe el să-i organizeze viața.

„După ce-am primit scrisoarea, Didina l-a visat urât pe Costel... Şi nu mai poate să scape de-o presimțire..." adăugă Alexandru.

„Cu cine te-ai mai sfătuit în privința asta?"

„Doar cu Virgil Dumitrescu, cumnatul nostru. Sper că ştii că era legionar şi l-a inițiat pe Costel... Apoi l-a manevrat..."

„Ce-ai aflat de la el?"

„Costel al nostru participa la acțiuni... Era tipul de «luptător»..."

Nicu se încruntă. În cazul acesta, se puteau aştepta la veşti proaste. Dar nu puteai nici să excluzi din capul locului o excepție. Aşa că schimbă macazul:

„Ştii ce cred eu? Costel a intuit că o să iasă urât şi s-a retras pe undeva până la liniştirea apelor..."

„El, rebelul împătimit!? De ce ar fi făcut asta?"

„Pentru ca sa ne protejeze pe noi. Tu eşti un comerciant onorabil, eu sunt ofițer, Ileana e domnişoară de măritat etc. Şi nu în ultimul rând, să se protejeze şi pe el..."

„E un punct de vedere..acceptă Alexandru, greu.

„De ce să ne ducem cu gândul doar la lucruri negre?" se întrebă Nicu mai mult pe sine.

O trăsură tocmai se apropia. Tropăitul copitelor devenea tot mai distinct şi mai puternic. Primul care o luă în seamă fu Alexandru. Îşi scoase ceasul de buzunar şi citi mirat cadranul:

„S-a făcut 2.30! Cred că o să opresc birja, căci sunt în întârziere. N-aş vrea să scap trenul de 4!"

„Cum crezi tu că e mai bine!"

După ce se urcă în birjă, Alexandru simți nevoia să-şi întărească rugămintea de la începutul întâlnirii:

„Numai tu, Nicule, îl poți găsi pe Costel!"

Nicu dădu din cap mecanic. Apoi privi pe deasupra coviltirului negru al trăsurii la masa cenuşie şi compactă de nori ce apăsa acea zi de februarie. La fel apăsa conştiințele supraviețuitorilor cenuşa luptelor fratricide din ianuarie...

Ceea ce Nicu crezuse la început că o să fie un exercițiu detectivistic de rutină avea să se

dovedească în săptămânile următoare o vânturare de cenuşă fără sfârşit la poalele unui vulcan politic care îşi apăra secretele mai bine decât crezuse el inițial.

Evident, alese ca punct de plecare ultima lor întâlnire. Se petrecuse anul trecut. Într-o noapte. Pe cheiul Dâmboviței. Sub conul de lumină al unui bec. Atunci, atenția îi fusese atrasă de-un grup zgomotos de tineri. Printre aceştia, şi Costel. Prima mirare: fratele lui avea un ochi acoperit de-un pansament. Altfel, grupul acela de legionari puri şi duri — aşa îi denumeau unii jurnalişti - nu l-ar fi impresionat aşa de mult încât să-l retină atât de bine în memorie, ca pe o fotografie de grup. Dialogul ce s-a înfiripat între ei — atent supravegheat de camarazii lui Costel — a fost scurt şi de o banalitate stânjenitoare între frați. Când Nicu i-a propus să rămână peste noapte la el, Costel l-a refuzat pretextând că era aşteptat de vărul Gabriel.

I se păru de aceea firesc să-şi înceapă investigația cu o vizită la Gabriel. De-o seamă cu Alexandru, vărul lor locuia în casa socrului său, colonelul Dan Bolintineanu. O vilă ridicată la sfârşitul crizei economice, în 1931. Acum casa avea fațadele reabilitate — culorile erau încă vii, proaspete, luminoase. Gardul vechi fusese înlocuit cu unul nou alcătuit dintr-un parapet de cărămidă purtând panouri din fier forjat Ceea ce sugera trecătorului o prosperitate dobândită recent. Nicu mai fusese oaspetele acestei case. De fiecare dată invitat de vărul lui, un inginer petrolist cu nume bun în lumea petrolului. Cum însă trecea rar pe acasă, Gabriel îşi marca întoarcerile cu mici petreceri, la care nu invita decât apropiații familiilor Columban şi Bolintineanu. În ultimii ani se specializase în stingerea incendiilor de la sonde — provocate mai ales de erupții -, de unde şi o remunerare pe măsura unei asemenea calificări. Câştiga foarte bine şi îşi putuse permite să suporte toate costurile reabilitării vilei.

Nicolae fu primit de colonelul Bolintineanu, care se grăbi să precizeze că ginerele lui tocmai plecase pe Valea Prahovei, la nu ştiu ce câmp de sonde.

„De fapt, cu dumneavoastră aş vrea să vorbesc!” preciză tânărul ofițer Columban.

De cum intrase, musafirul şi-a dat seama că atmosfera din casă nu era una propice unei vizite. Aime Columban, fiica colonelului, zăcea la pat şi toată lumea se-nvârtea în jurul ei: doamna Bolintineanu, asistenta medicală, menajera. În ciuda acestui fapt, colonelul se străduia să treacă drept o gazdă atentă, primitoare. Însă când a aflat că musafirul era interesat de ultima vizită a lui Costel Columban, a căzut pe gânduri. Şi-a propus să fie prudent în exprimări.

„Cred că v-ați dat seama că fratele meu era simpatizant al mişcării legionare şi uneori se implica în acțiunile ei...” atacă Nicolae problema de fond.

Ştie totul, se gândi colonelul Bolintineanu. Şi spuse calm:

„Costel nu-şi ascundea de fel apartenența la Gardă! Chiar se mândrea cu asta...”

„Acesta e motivul pentru care m-am ținut departe de el, fiindcă port haină militară. Şi nu mi se pare normal să mă implic în politică..

„Este firesc ca un ofițer activ, nu în rezervă ca mine, să păstreze o distanță față de partidele politice!” sublinie domnul Bolintineanu, fiindcă lucrurile se cereau urgent spuse.

Nicolae tăcu câteva clipe. Apoi tuşi în pumn să-şi dreagă vocea. Şi spuse cât putu de apăsat:

„Familia noastră e foarte îngrijorată. Costel n-a mai dat niciun semn de viață de câteva săptămâni. Surorile deja îl văicăresc şi se pregătesc de ceea ce este mai rău. Frații ceilalți — care locuiesc în provincie — aşteaptă ca eu să fac ceva în privința asta...”

Şi Nicolae se opri fiindcă era un simplu locotenent şi n-avea autoritatea să-i ceară colonelului să-şi golească conştiința de toate secretele ce-l legau de Costel.

Îndată menajera intră în odaie aducând cafele. Străduindu-se să nu facă zgomot, ca să n-o tulbure pe bolnava casei. Păşea în vârful picioarelor şi vorbea în şoaptă.

„Asta e tot ce ştiu...” se plânse Nicolae, după ce rămaseră singuri în odaie.

„A participat şi el?” făcu pe naivul colonelul Bolintineanu.

„Avem o singură informație în acest sens de la proprietăreasa lui... Acea femeie susține că l-a văzut plecând din casă în seara dinaintea rebeliunii îmbrăcat în uniforma obişnuită de legionar”.

„Doar atât!?” „Atât!”

„Cred că e prea puțin ca să deducem că fratele tău chiar a făcut parte din echipele care s-au luptat cu armata...” sugeră colonelul.

„Din păcate, doar atât am putut să aflăm...”

Bătrânul colonel Bolintineanu îşi reaminti că tânărul musafir aşteaptă un sfat de la el. Şi spuse cu însufleție, de parcă încerca să se convingă pe el însuşi:

„Ca să vă lămuriți în privința dispariției fratelui vostru, va trebui să procedați sistematic. În fond, ce variante ar putea fi? Prima, ca el să fi murit în timpul ciocnirilor stradale cu armata. A doua, să fi fost rănit grav şi să zacă în vreun spital. A treia, să fi fost arestat şi închis. A patra, să fi reuşit să fugă şi să se ascundă undeva. În orice caz, dacă Costel nu figurează pe listele cu decedați, puteți să răsuflați uşurați, înseamnă că trăieşte...”

„Uşurați!?” repetă Nicolae Columban, fără a-şi putea ascunde dezamăgirea.

„Desigur, în cazul tău, un frate legionar nu face bine pentru cariera ta de ofițer...” recunoscu Dan Bolintineanu, încercând să se pună în situația lui.

Nicolae Columban sorbi, în sfârşit, din cafeaua adusă între timp de menajera familiei Bolintineanu. Îşi simți gura strânsă de cafeina prăjită prea tare, dar se strădui să nu-şi arate nemulțumirea.

Colonelul în rezervă Dan Bolintineanu — care se dovedea a fi şi un consilier familial la fel de bun pe cât era de cunoscut în calitate de consilier militar — îşi reluă explicația:

„Se pare că numărul legionarilor închişi pentru a fi judecați este mult mai mare decât cel al victimelor. Dacă Costel e în această situație, nu trebuie să interveniți. E de preferat să aşteptați. Nu

este exclus ca generalul Antonescu, aflat acum în febra pregătirilor pentru război, să dea o amnistie. Evident, condiționată de înrolarea legionarilor în armată...»

„Din cât îl cunosc eu pe frate-miu, nu-l văd în situația celor ce s-au predat! Este un tip impulsiv şi intransigent..."

Domnul Bolintineanu îşi controlă nodul cravatei cu o mişcare mecanică. Era la locul lui. Mai liniştit şi mai sigur acum pe el, reluă luminat de o nouă idee:

„Nu e şi părerea mea. Ca militar bătrân — am luptat în Primul Război Mondial împotriva nemților - pot să-ți. spun că instinctul de conservare e mai puternic decât firea noastră cu care ne naştem. Mai degrabă îl văd pe Constantin fugind din țară, ca să continuie de acolo lupta împotriva evreilor şi a ruşilor. Sunt zvonuri că nemții le-ar fi dat o mână de ajutor mai multor gardişu să ajungă în Germania!" zise Dan Bolintineanu misterios, deşi avea informații sigure de la fratele mai mic al generalului Manolescu.

„M-aş bucura să-l şdu la adăpost!"

„Şi eu, la fel! L-am cunoscut bine pe fratele tău. Venea în casa mea să-mi ceară sfatul. N-avea un suflet rău. Credea sincer în doctrina legionară şi lupta pentru înfăptuirea ei ca un adevărat ostaş!" mărturisi bătrânul colonel.

Şi ceva din tonul vocii lui, îl făcu pe Nicolae Columban să creadă că domnul Bolintineanu se număra printre simpatizanții Gărzii de Fier. Sorbi şi ultimii stropi de cafea. Prea multe nu mai avea de spus şi nici de aflat. Aşa că nu fu deloc surprins când îl auzi pe bătrânul colonel adăugând:

„Şi un ultim sfat! Nu te implica direct în căutarea lui Costel. Fă-o prin interpuşi!"

Peste câteva minute, când părăsi reşedința familiei Bolintineanu, sfatul continua să-l urmărească cu o persistență de ghimpe intrat în talpă. O vreme merse pe jos. Simțea pe față, din când în când, o pală de aer rece. Dar când auzi tropăitul ritmic al unor copite potcovite, Nicolae Columban se hotărî să oprească birja şi să-şi continue drumul cu ea.

*

Întrebarea firească a vizitiului - „Încotro, boierule?" - îl puse pe gânduri în mod serios. Nicolae Columban ridică fruntea spre bărbatul bărbos aflat pe capra trăsurii, apoi râmase nemişcat căutând în memorie.

„Unde spuneți, boierule!?" reveni muscalul.

„Înainte! Şi pe urmă, voi mai vedea!" replică ofițerul dornic să-şi asigure un răgaz suficient pentru decizie.

Trăsura înainta spre centrul oraşului - un loc deschis tuturor posibilităților. Aşezat comod pe canapea, Nicolae se uita pe deasupra copacilor. Şi se pierdu în reverie. Cerul străbătut de câțiva nori alburii - într-un proces de limpezire, cum se cuvenea începutului de primăvară — indica o zi răcoroasă dar frumoasă. Cei care îşi aleseseră această zi drept „babă", conform tradiției populare, aveau toate

motivele să fie mulțumiți. Lumina ei curată te îndemna la visare. Şi Nicu se revăzu pe când era foarte mic. Poate una dintre cele mai vechi amintiri. O însoțea pe mama lui într-o vizită. Câți ani avea? Trei? Patru? Îi trecu prin minte imaginea străzii Cantacuzino. O stradă lungă. Poate una dintre cele mai lungi şi mai drepte străzi din Călăraşi. Evident, nu cunoştea decât casele care se învecinau cu casa lui, de departe cea mai arătoasă. La început, Maria îl ținuse strâns de mână. Nu că ar fi fost vreun pericol. Foarte rar trecea pe stradă câte o birjă, iar câinii din curți se opreau la gardurile caselor. După oarece vreme, când maică-sa îi simți mânuța umedă de transpirație, îl eliberă din strânsoare. Fericit, începuse să alerge pe trotuar. Apoi se întâmplase ceva. Chiar în fața lor se ivise o altă mamă cu un copilaş cam de vârsta lui. Înaintau, în acelaşi ritm de mers, apropiindu-se tot mai mult. Şi el putuse să vadă cum arăta acel copil străin. Blond. Dolofan. Cam de aceeaşi vârstă. Ca să nu fie mai prejos, blondul se eliberase şi el din mâna maică-sii. Treptat, s-au apropiat unul de altul şi s-au oprit unul în fața celuilalt, cam la un metru distanță. Câteva clipe s-au cercetat reciproc precum doi căței curioşi. Apoi brusc, el s-a repezit şi l-a luat în brațe pe acel copil, strângându-l până la sufocare. Însă se mai întâmplase ceva. Micul blond încercase să se smulgă disperat din strânsoare. Enervat de acest gest, el îl muşcase, pe neaşteptate, de nas. Blondul țipase ca din gură de şarpe, şi el i-a dat, instantaneu, drumul din brațe. Nu mai ştia, nu-şi aducea aminte de niciun alt strigăt al acelei zile îndepărtate. De fapt, ori de câte ori se gândea la scena aceea (şi se gândea uneori, simțindu-se obligat să revină la ea), singurul sunet pe care-l auzea era cel al fricii acelui copil străin, de parcă memoria lui ar fi fost un jurnal de film însoțit de-o coloană sonoră mai sugestivă decât imaginile.

Însă chiar atunci, Nicolae îşi dădu seama de un lucru. Pentru prima dată, țipătul acelui copil necunoscut îl auzea nu numai în minte, ci şi în urechi. Adică se auzea de-adevăratelea. Dacă nu cumva o luase razna. De undeva, de pe trotuarul pe lângă care înainta birja, răsuna un plâns disperat de copil. O mamă trăgea de mână un băiețel încăpățânat ca un catâr, care nu voia să meargă în direcția impusă de ea. Ochii lui Nicolae se măriră, după care începu să zâmbească preocupat. Nu doar de insolitul disputei dintre mamă şi fiu, ci şi amuzat de această neaşteptată demonstrație de fermitate masculină a omulețului nu mai mare de trei-patru ani.

„O ținem tot aşa, înainte, boierule?" îl trezi din reverie vocea groasă, dogită, a bătrânului muscal.

Ofițerul Nicolae Columban dădu din cap afirmativ. Părea limpezit. Acum ştia ce vrea: să ajungă la căpitanul Radu Axende, bunul lui prieten.

Era miercuri după-amiază, zi când aveau loc partidele de poker săptămânale, şi Radu se pregătea să iasă din casă. Scenariul în plină desfăşurare era deja unul tipic. Întotdeauna se ducea îmbrăcat civil. Ordonanța tocmai îi adusese cămaşa, şi Radu se înfuriase, descoperind o mică cută chiar în mijlocul pieptului. Ordonanța îi ceru permisiunea să aducă o altă cămaşă. Căpitanul Axende refuză. Cămaşa aceasta îi purta noroc la jocul de cărți! Şi îşi puse ordonanța să corecteze cuta, cu maşina de călcat.

Atunci se auziră bătăi în uşa de la intrare. Căpitanul făcu semn ordonanței să se ducă mai întâi şi să deschidă. Încă nu ieşise din starea lui de nervozitate pricinuită de starea necorespunzătoare a cămăşii, când îl întâmpină pe Nicolae Columban. Arăta mai puțin bucuros decât în alte ocazii:

„Ai venit cam pe nepusă masă!"

Cu alte cuvinte, Columban după ce că nu-şi anunțase vizita, mai uitase şi că miercurea este ziua lui de poker.

„M-a împins de la spate nevoia! Trebuie să mă ajuți într-o problemă delicată!

„Şi nu poate suferi problema asta o cât de mică amânare?"

„E vorba de liniştea mea sufletească..."

„Să vorbim, atunci! Dar încearcă să fii cât mai concis! Nu pot întârzia la partida de poker. Colonelul Manoliu m-ar dezavua!"

„Uite despre ce este vorba. Fratele meu mai mic, Constandn, a dispărut în timpul rebeliunii..." zise Nicolae Columban.

„Era legionar!?"

„Făcea parte din organizația de tineret..." mărturisi Nicolae. Şi se vedea că nu-i făcea deloc plăcere să relateze.

Peste cinci minute, când ordonanța reveni, purtând cămaşa albă, imaculată, ca pe steagul regimentului, cei doi ofițeri încă mai vorbeau. Brusc, căpitanul Axentie se ridică în picioare şi declară scurt, în chip de concluzie:

„O să fac tot ce pot! Mai întâi, însă, o să mă gândesc la un plan de bătaie!"

„Îți rămân dator!" făgădui Nicolae Columban.

„Fără chestii d-astea! Suntem prieteni, ce naiba!" replică prompt Radu Axentie. Şi când se apropiară de uşă, înainte de-a se despărți, adăugă:

„M-ai luat repede şi era să uit! Mâine ieşim la un restaurant cu maiorul von Trotha, şeful instructorilor germani!"

În clipa aceea, Nicolae Columban nu se putu abține şi zâmbi. Îi părea bine că, în cele din urmă, pleca şi cu o veste bună. Restul serii, ori de câte ori îşi reaminti de această invitație, se simți mândru. După nume, von Trotha se anunța ca fiind un reprezentant de viță nobilă al Wehrmacht-ului.

3

A doua zi, în somptuosul automobil Pakard, care îi ducea spre hotelul Athénée Palace, unde era cazat von Trotha, Nicolae Columban recapitulă în gând tot ce ştia despre unul dintre subalternii maiorului. Poate unde era şi primul ofițer neamț pe care îl cunoştea personal. Rudolf Fiehn se număra printre instructorii militari sosiți de curând în România. Căpitanul Fiehn aparținea de Divizia

153 de instrucție. Nu era un bărbat arătos. Dar ofițer până în vârful unghiilor. Punctual. Exact în comenzi. Foarte pretențios. Pe parcursul celor trei săptămâni de conlucrare profesională, Nicolae nu-l văzuse decât strâmbând din nas şi explodând disprețuitor: „Nicht gut! Nicht gut!" Şi era evident că hauptmannul Fiehn nu punea deloc preț pe ofițerimea românească, plină de figuranți care erau perfect convinşi de faptul că sunt de neînlocuit.

Prin urmare, curiozitatea lui Nicolae Columban o întrecea cu mult pe cea a lui Radu Axenue. Îmbrăcați în uniforme impecabil croite şi călcate, cei doi ofițeri români fură surprinşi să constate că maiorul von Trotha se afla deja în fața hotelului şi îşi cerceta ceasul de mână. Pe drum, Radu Axende avusese grijă să-i facă o succintă prezentare: „Ofițer german de înaltă clasă". Şi Nicolae Columban murea de curiozitate să afle cam ce înseamnă asta prin raportare la Rudolf Fiehn.

Coborâră amândoi grăbiți să-l întâlnească. Se salutară reciproc, ceremonioşi şi exacți. Apoi Radu îşi invită oaspetele să ia loc în automobil. După ce îl văzu aşezat pe canapeaua din spate, îi făcu semn lui Nicu să urce lângă şofer, apoi el însuşi se sui în maşină, trăgând pordera cu putere.

„La Motanul negru?" ordonă Radu şoferului.

După ce maşina demară, înscriindu-se pe Calea Victoriei, Radu începu să-i prezinte oaspetelui restaurantul unde aveau să servească cina.

„Este cel mai românesc dintre restaurante!" conchise el.

Pe bună dreptate căci localul era mobilat şi decorat în sdl popular, bucătăria oferea preparate culinare tradiționale româneşti, programul muzical era susținut de un taraf şi o solistă de muzică populară. Nu era prima dată când Radu Axende îi trecea pragul. Rezervarea o făcuse cu două zile în urmă şi insistase să fie primit de însuşi patronul localului. Nu era o pretenție exagerată. Se ştia că este cumnat cu unul dintre miniştrii guvernului. Odată chiar veniseră împreună. Prin urmare, patronul îi primi cu entuziasm. Îi conduse la garderobă, apoi până la masa deja pregătită, încântat că în localul lui apăruse primul ofițer superior german. Iată de ce, îşi propusese să supravegheze şi să dirijeze personal chelnerii cărora le repartizase masa româno-germană.

La cincizeci de ani deja împliniți, Armin von Trotha arăta încă tânăr şi impunea respect. Felul cum se mişca şi îşi ținea capul făceau parte dintr-o gestică de om de lume, obişnuit să se învârtă în societatea înaltă. Dar minutele următoare, în care predomină conversația, aveau să reliefeze că nu era - aşa cum se aşteptau cei doi ofițeri români — un găunos ofițer german de rang superior, un fel de figurant în teatrul armatei, ci un conlocutor instruit şi neaşteptat de plăcut. Mai puțin un obersdeutnant de paradă şi mai mult un cozeur surprinzător de cult pentru un absolvent de academie militară. Național ist ca orice german, von Trotha vorbea doar germana. Dar asta nu-l împiedică pe Nicolae Columban să-i descopere abilități de intelectual francez.

Cu o seninătate de bun gust, von Trotha acceptase toate propunerile lui Radu Axende privind gustările şi felurile de bucate româneşti, aperitivul şi vinurile alese de gazda lui. O singură dată, după

ce gustase din licoarea albă cu gust de prune, von Trotha făcuse un mic gest de surpriză, întrebând politicos:

„Ce băutură este asta!?”

„Țuică de Văleni!” precizase Radu Axende.

Şi lui Nicolae Columban i se păruse că întrebarea germanului ascundea o reacție olfactivă mai puțin plăcută. Desigur, preferă coniacurile franțuzeşti dulcege şi aurii, ca mai toți confrații lui — se gândi românul.

Apoi von Trotha mâncă eu aceeaşi atenție din bucatele specific româneşti şi odată chiar întrebă cum se numeşte pasta galbenă din fainã de porumb. În Bavaria natală, o astfel de fiertură face parte din hrana porcilor.

„Mămăliguță!” i se răspunse.

Înainte de servirea desertului, Radu Axentie nu mai avea nicio îndoială: von Trotha nu era gurmand. Aşa că aştepta curios să vadă ce va zice neamțul despre vinul ales de el după consultări cu patronul localului: o Fetească neagră de Vrancea.

După ce chelnerul turnă vinul roşu în pahare, von Trotha gustă puțin, plimbă băutura prin toată gura, apoi o înghiți încet, cu metodă de cunoscător. Mai ridică odată cupa şi o mirosi îndelung. Apoi zise rar, cu o încântare specială, de altfel prima de acest fel de la începutul cinei:

„Este unul dintre cele mai bune vinuri pe care le-am băut până azi!”

Cei doi ofițeri români rămaseră muți în fața acestei aprecieri.

Şi ca să nu li se pară o laudă fără acoperire, von Trotha mai făcu câteva precizări. Conacul său părintesc are şi o cramă. Nu mare. Pentru necesitățile familiei. Dar are şi o vinotecă. De amândouă se ocupă Rudi, fratele lui cel mare. De la el a învățat cum se degustă vinul.

În mod sigur, această Fetească neagră le-a dezlegat limbile. S-a văzut asta mai ales la Nicolae Columban, ofițerul cu cel mai mic grad de la masă.

„Dacă n-am fi devenit aliați, astăzi n-am fi băut împreună acest vin românesc!” zise el.

„Aliați!?” făcu von Trotha.

„Aliați!” repetă Nicolae Columban. „După întâlnirea din 14 ianuarie cu Hitler la Bergof, generalul Antonescu a dobândit statutul de aliat, după ce a declarat că este gata să se angajeze în luptă alături de Germania”.

Von Trotha avu o uşoară tresărire când auzi argumentația tânărului ofițer român. Îl privi cu atenție, apoi îl întrebă pe căpitanul Radu Axende:

„Colegul dumneavoastră lucrează tot la vreun Stat Major?”

„Nu. Este comandant de baterie la un regiment de artilerie din Bucureşti”.

„Trebuie să recunosc că este deosebit de informat...” aprecie von Trotha.

„Prietenul meu este şi scriitor. Iar în prezent se documentează pentru a scrie o istorie a

războaielor din acest secol...” zise cu mândrie Radu Axentie.

Von Trotha se răsuci interesat spre Nicolae Columban.

„Iată un prilej pe care n-ar trebui să-l ratez. Ați spus că suntem aliați. La comandamentul armatelor germane de uscat nu se ştie prea multe lucruri despre această alianță germano-română. Dar oricum, o alianță trebuie să aibă în vedere nişte interese comune ale părților. Care ar fi astea?”

„O alianță ca asta în vremuri de război este o necesitate. Deşi România este o țară cu o capacitate economică şi militară mult mai mică decât Germania, ea are totuşi o importanță deosebită pentru Reich. România are petrol. Fără petrol, armata dumneavoastră nu se poate pune în mişcare. Asta, din punct de vedere economic. Din punct de vedere militar - strategic, mai bine zis — România constituie flancul stâng al armatelor germane în războiul contra Rusiei. Aşa că, plecând de la aceste considerente, fiecare dintre cei doi aliați sunt interesați reciproc!”

„Nu-mi sunt aşa de clare încă interesele României...”

„Avem un duşman comun: Rusia comunistă. Învingând-o împreună, Germania va obține dominația în Europa, iar noi vom redobândi Basarabia şi Bucovina, teritorii furate nouă de Rusia la mijlocul anului trecut!”

Cum discuția conunua să avanseze în prea multe detalii necunoscute lui, von Trotha încercă să o împingă spre lucruri generale:

„Practic, domnule Columban, ar trebui să existe un cadru scris al acestei alianțe, un tratat, o notă comună între țările noastre!”

„Din păcate, domnule von Trotha, acest tratat în formă scrisă nu există! Dar nici dumneavoastră şi nici noi nu putem pune la îndoială buna-credință a celor doi conducători ai noştri!”

„Vă dau toată dreptatea în privința asta! Dar nu pot să ascund că mă macină şi o oarecare îndoială”, sublinie von Trotha. Apoi coborî privirea spre paharul în care se mai afla doar puțin vin. Fără să-şi dezlipească privirea de pe pahar, adaugă: „Un asemenea tratat avem cu ruşii, parafat însă. Mă refer la pactul semnat de von Ribbentrop şi Molotov, în numele şefilor lor, Hitler şi respectiv Stalin. Să fie asta o alianță de o mai mare încredere?”

Observându-i direcția privirii, Radu Axende făcu semn chelnerului să umple din nou paharele. Nicolae Columban nu se grăbi să-i răspundă neamțului. Taraful prinsese să cânte şi pe podiumul de lemn apăruse deja cântăreața. Aşteptă ca femeia să-şi înceapă micul recital de muzică populară, apoi răspunse pătimaş:

„În nicio alianță cu ruşii nu se poate avea încredere!” „Sunt o mare putere a lumii şi, deci, cuvântul lor cântăreşte greu!” se cramponă von Trotha.

„Noi, românii, avem o experiență dureroasă în privința înțelegerilor scrise ori nu cu aceşti vecini ai noştri! Încrederea în ei durează atâta timp cât vor ei!”

„Nu cred că vor face asta şi cu Germania!” „Vor face!” îl contrazise Nicolae Columban, dar

nu dintr-o banală încăpățânare. „Noi le-am încredințat tezaurul României spre păstrare în timpul Primului Război Mondial şi nu mai vor să ni-l restituie!”

Înainte de a-i răspunde, von Trotha ascultă câteva clipe cântecul popular românesc pe care îl interpreta solista, o femeiuşcă în jur de treizeci de ani, îmbrăcată în costum țărănesc. Era mare iubitor de muzică clasică. Şi fu mulțumit să-l audă pe Radu Axentie făcând o mică prezentare a momentului artistic. Solista se numea Ioana Radu şi era acompaniată de un taraf țigănesc condus de violonistul Sile Dinicu. Petele de culoare muzicală erau date de două instrumente: un țambal şi un nai. Brusc, von Trotha îşi aminti că datora un răspuns. Nici el n-avea încredere în comuniști, dar declară neutru altceva:

„Domnule Columban, dar în ruşii albi se poate avea mai multă încredere?”

„Nici în aceia! Şi ca să mă înțelegeți de ce, o să fac un mic excurs în universul rus...” Nicolae se opri. Ioana Radu începuse să cânte Tudorițo nene. O melodie frumoasă fiindcă interpreta punea mult suflet. Şi o urmări câteva clipe atent.

Von Trotha însă se confrunta cu o mare nedumerire. Războiul cu sovieticii era în pregătire şi el, ofițer german superior, nu ştia mai nimic despre universul rus. Aşa încât, acest excurs al românului putea să constituie momentul cel mai interesant al serii. Încercă să se concentreze.

„Istoriografia nu ştie cu precizie de unde au apărut slavii şi, cu atât mai mult, ruşii. Unde au fost şi ce-au făcut până în secolul şase? De ce într-o Europă populată nimeni n-a întâlnit slavi? Ca şi cum aceştia, vrăjiți de păsăroiul sălbatic — în credința populară, un cocoş trăind în pădure — au trăit prin desişuri întunecate, în timp ce alte popoare edificau palate din piatră, navigau deja pe mări, calculau mersul stelelor etc. Mai târziu, păsăroiul sălbatic s-a milostivit şi i-a eliberat pe slavi. Au ieşit de la întuneric la lumină buimăciți de aventura din pădure. Asemenea somnorosului care a dormit prea mult şi s-a trezit abia spre seară, toate le scăpau din mâini, iar mintea le era luminată de frânturi de vise. Ospățul istoriei era pe sfârşite: vesela începuse să se spargă şi peste tot doar resturi de mâncare. La un moment dat, kievienii i-au chemat pe varegi la domnie. Sau au venit singuri. Nu se ştie şi nici n-are vreo importanță. Ținuturile peste care au domnit varegii au fost numite Rus. Şi a început istoria rusă în care este greu să defineşti ce anume a venit de la slavi şi ce anume de la varegi”.

Nicolae Columban făcu o pauză să-şi tragă răsuflarea,— prilej pentru von Trota să remarce erudiția şi, mai ales, talentul literar al tânărului ofițer roman, anunțat cu simplitate de Radu Axentie încă de la începutul cinei.

„Este destul de ciudat. Dintr-un amestec de. războinici — cum erau vikingii — cu slavii paşnici legați de munca câmpului şi creşterea animalelor, au apărut ruşii. Un popor nou înrobit de o stranie letargie şi reverie. De unde şi întrebarea firească: De ce-or fi zăcând tot timpul? Să le fi fost chiar aşa de frig? Doar în Scandinavia, patria vikingilor, e destul de frig. Cu o mândrie de neînțeles în umilința lor, ruşii dau vina pe tătaro-mongoli. La poarta casei lor tropăie veşnic hoardele călare

ale mongolilor. Ruşii înşişi nu pricep ce se petrece cu ei. În universul rusesc, logica nu există: uşile nu se deschid cu cheia, ci cu descântece; schema labirintului se modifică fără niciun avertisment. Cel mai bun ghid al Rusiei ar fi un «bedekker» ilustrat cu indicatori de direcție concepuți de maeştrii absurdului!”

Lui von Trotha nu-i venea să creadă că un ofițer - chiar român fiind - putea să fie atât de bine informat în privința duşmanilor săi. Hotărî să profite în continuare de amabilitatea lui.

— N-am reținut, sunt naționaliști ruşii?” îl întrebă von Trotha.

Nicolae Columban stătu pe gânduri câteva clipe. Se făcuse liniște în salon. Taraful intrase în pauză. Cântăreața plecase la cabina de machiaj pentru mici retuşuri - un răgaz potrivit ca să-şi mai odihnească şi glasul. Majoritatea clienților erau bărbați. Făceau gesturi nesupravegheate. Chipurile lor păreau triste, preocupate.

„Din punctual meu de vedere”, răspunse el făcând un efort să rămână senin, „naționalismul rus, național-patriotismul este ceva îngrozitor şi nu numai pentru că în mod vădit şi ucigător duhneşte a...”. Se opri speriat că urmarea ar fi putut să-l irite, să-l jignească, pe von Trotha, invitatul lor. Reluă, abia după ce găsi o continuare mai puțin vexantă: „...duhneşte a extremism de tipul SS, ci mai ales pentru că ideea şi scopul lui este de a închide universul rus. De a astupa toate crăpăturile, găurile, ferestruicile prin care ar putea pătrunde vântul civilizațiilor străine pentru a-i ține pe ruşi singuri, ei între ei. Altfel spus, naționalismul rus e acel tip de naționalism care zăvoreşte bine uşile ca apoi să-şi ciomăgească vecinii declarându-i venetici.”

Dacă până la această întâlnire von Trotha nu ştiuse mai nimic despre Rusia, acum înclina să creadă că acest mare balon de săpun poate să se dovedească a fi cu totul altceva.

Zumzăitul din sală se potolise treptat fiindcă reapăruse taraful şi solista. De data asta, Ioana Radu purta o rochie neagră de seară, mulată pe corp. Şi von Trotha păru să vadă în asta semnul unei schimbări în repertoriul solistei. Ceea ce se şi petrecu. Romînca începu să cânte o romanță. Avea vocea şi temperamentul potrivite pentru acest gen — aprecie germanul von Trotha. Dar el iubea muzica barocă. Ascultă în liniște tema lăcrimoasă, tărăgănată şi plină de alean a acelei romanțe, apoi în pauza de după cântec, îi mărturisi lui Radu Axentie că era pasionat de alt gen muzical. Românul făcu ochii mari. Şi germanul invocă imediat numele câtorva compozitori de muzică barocă: Teleman, Heydn, Mozart. Dar nu menționă decât o singură bucată muzicală preferată. Un trio pentru pian, vioară şi violoncel de Mozart. Fără altă explicație.

Ioana Radu cânta de-acum La umbra nucului bătrân. Spectatorii ascultau într-o liniște respectuoasă, cu frunțile brăzdate de ridurile concentrării. Prin comparație cu muzica barocă, această romanță i se părea lui von Trotha un gen popular, de consum, mult prea siropoasă pentru gustul lui.

Însă, dintre toate serile petrecute la Bucureşd, aceasta avea să fie, totuşi, în ansamblul ei, cea mai reprezentativă în ceea ce priveşte universul românesc.

4

Pe Hermann Göhring îl cunoscuse la una dintre întâlnirile cu Adolf Hitler. Un bărbat frumos. Poate cel mai puțin potrivit după ținută să fie militar. Şi mareşal pe deasupra. Dolofan. Cu aspect de cântăreț de operă. Purta numai uniforme militare deschise la culoare, fără centiron. Doar cu epoleți şi nelipsita cruce între colțurile gulerului, evident strâns pe gât. În plus, îşi ținea mâinile în buzunarele vestonului precum un civil libertin. Aşa încât generalul Ion Antonescu nu-l prea simpatiza.

Cu atât mai surprins a fost când a primit din partea lui Göhring invitația de a se întâlni la Viena, în 5 martie. A stat câteva clipe pe gânduri, apoi a cerut şefului de cabinet să-l convoace urgent pe Eugen Cristescu, şeful Serviciilor secrete de informație. Trei erau nedumeririle ce-l frământau acum. Şi murea de nerăbdare să le transforme în trei întrebări pe care să le adreseze acestuia. De ce Führerul îl alesese pe Göhring? De ce Göhring alesese Viena drept loc de întâlnire? Ce mesaj urma să-i transmită?

Fără îndoială, Hitler vrea să mă țină sub presiune — se gândi generalul Antonescu. Mai ales că îmi trimite pe cap un colaborator al său pe care nu-l simpatizez. Dar nu ăsta era motivul său de îngrijorare, ci faptul că România nu era pregătită de război, iar pregădrile nu atingeau ritmul cuvenit. Analiza pe care tocmai o făcuse cu ministrul Armatei îl supărase peste măsură. România era în aceste zile mai slab pregătită decât în Primul Război Mondial! Atunci însă se purtase un război de „cârtițe". Deficiențele Armatei fuseseră de ordin cantitativ, în înțelesul că exista o disproporție numerică şi tehnică între România şi Puterile Centrale. Acum, carențele erau de ordin calitativ. Noul război era unul al motoarelor — tancul şi avionul jucând un rol capital. Deci, un război de mişcare, de inițiative rapide, la toate nivelurile. Şi în aceste zile de primăvară, Armata română încă era slab echipată cu blindate, iar aviația, departe de a răspunde exigențelor unui război modern.

Cine erau cei vinovați pentru starea asta dezastruoasă?

Carol al II-lea şi politicienii! Nişte corupți care se ascunseseră în spatele „sfintei neutralități", chiar şi atunci când România Mare încetase să mai existe în urma amputărilor teritoriale.

Situația în care găsise el armata, în septembrie '40, impunea măsuri drastice de asanare, deoarece intrigile camarilei carliste şi umilirea uniformei, prin retragerea fără lupte de la frontiere, amenințau să arunce structura militară a României în haos. Probleme grave puneau şi lipsurile din domeniul înzestrării, dotării, asigurării cu mijloace moderne de luptă, din zona bunei funcționări a componentelor de suport logistic etc. Angajându-se în refacerea oştirii, depusese un efort ieşit din comun. Până la mijlocul lui septembrie '40 se îngrijise personal de redislocarea marilor unități din Ardealul de Nord, Basarabia şi Cadrilater. Mai mulți înalți şefi militari corupți sau legați prea strâns de Carol al II-lea s-au văzut destituiți şi înlocuiți cu oamenii săi de încredere; pe cât posibil, legionarii şi simpatizanții lor au fost ținuți departe de posturile de comandă. În scopul ridicării capacității de

luptă a Armatei la standardele timpului, generalul şi-a pus nădejdea în cooperarea cu Wehrmachtul. În principal, aceasta s-a realizat prin intermediul unei Misiuni Militare germane ce s-a instalat în România în cursul lunii octombrie ‘40, în urma insistenţelor sale pe lângă Führer şi feldmareşalul von Keitel.

Eugen Cristescu a fost primit imediat. Şi a înţeles dintr-o privire că generalul Antonescu era frământat de nişte gânduri neliniştite. De altfel, nici nu s-a aşezat bine pe scaun că şeful statului l-a pus în temă cu vizita pe care urma să o facă la Viena şi i-a dat în sarcină să afle răspunsul la cele trei întrebări într-un timp extrem de scurt. Sarcină grea, dar n-avea voie să se plângă. Nimeni altul decât generalul Antonescu îl numise în funcţia de şef al SSI, după ce postul devenise vacant în urma unui eveniment tragic. Mihail Moruzov, fostul şef al SSI, tocmai fusese asasinat de legionari. Cei doi erau rude prin alianţă, dar în plan profesional erau rivali, nu numai prin excesul de orgoliu, specific poliţiştilor, ci mai ales din cauza concepţiilor diferite. Cristescu milita pentru respectarea strictă a legilor în munca de poliţie şi siguranţă, pe când Moruzov era un autodidact prin excelenţă — credea că Serviciului secret i se poate permite orice.

„O să vă pregătesc urgent o notă cu informaţii recente din tabăra germanilor. Sper ca unele informaţii să conducă spre răspunsurile pe care le aşteptaţi!” zise Eugen Cristescu.

Şi dori să se ridice din fotoliu. Dar Antonescu îi făcu semn să ia loc din nou.

„Ceva îmi spune că Germania vrea să-i atace pe sovietici mai repede decât şi-au propus!” sugeră Antonescu, reamintindu-i că încă nu-şi pierduse abilităţile de fost ofiţer de Stat Major.

„Dacă ar fi aşa, mai degrabă Führerul l-ar fi pus pe Keitel să vă întâlnească...” îşi premise Eugen Cristescu să comenteze.

Generalul Antonescu ridică o sprânceană fixându-l pe vorbitor. Nu era mulţumit de răspunsul lui Eugen Cristescu. Declară scurt, parcă spre a închide discuţia:

„Göhring are o funcţie mai mare în Reich!”

„Führerul nu prea ţine seama de funcţii...” adăugă Eugen Cristescu moale, pentru a nu stârni vreo reacţie adversă din partea generalului. Antonescu avea perioade când îi sărea ţandăra din orice.

Când ieşi din cabinetul Conducătorului, Eugen Cristescu îl salută pe colonelul George Magherescu — câinele de pază al „câinelui roşu “ — şi porni ca din puşcă. Îl aştepta o zi lungă de muncă, toată consacrată coroborării informaţiilor de la agenţii săi operând pe teritoriul Reichului. Aşa că fu surprins neplăcut când ministrul Nicolae Mareş îi ţinu calea, dornic să-l abordeze.

„Mi-a ieşit norocu-n drum!” i se adresă, jovial, ministrul Domeniilor, cu gândul la un cunoscut cântec al coşarului, fredonat des în acea epocă.

Deşi se grăbea, Eugen Cristescu se opri şi-i zâmbi afabil. Avea relaţii bune cu câţiva miniştri - cu Mihai Antonescu, mâna dreaptă a Conducătorului, cu Mircea Cancicov. Şi era în folosul lui să se bucure şi de atenţia lui Nicolae Mareş, care se număra printre puţinii prieteni de familie ai generalului

Antonescu. Sigur, nu puteau discuta aşa, pe coridorul Consiliului de Miniştri, şi acceptă invitaţia lui Nicolae Mareş de a intra în propriu-i cabinet.

„Cu ce vă pot fi de folos?" întrebă neutru Eugen Cristescu.

„Vreau să daţi de urmă acestui om!" spuse Nicolae Mareş înunzându-i un bilet pe care era scris numele acelui om şi câteva elemente biografice.

„Columban Constandn!?" cid Eugen Cristescu şi căzu pe gânduri. „N-am auzit de el!"

„Este firesc. E vorba de un tânăr legionar dispărut în timpul rebeliunii legionare!»

„Legionar, deci..." repetă gânditor Eugen Cristescu. Era cunoscut ca un adversar al Gărzii de Fier, aflându-se pe lista neagră a legionarilor încă din ,36.

„Vreau însă ca totul să se facă cu discreţie!" încheie Nicolae Mareş.

„Vă puteţi bizui pe mine!" îi făgădui Eugen Cristescu, înainte de a-l părăsi. Reuşise cu tenacitate să controleze problema legionară, furnizându-i lui Antonescu elemente de care avea nevoie spre a ieşi învingător în confruntarea finală din ianuarie.

Ca în orice afacere bună, se făcuse economie de cuvinte şi, implicit, de timp.

*
* *

Încă de la preluarea puterii, obsesia de căpătâi a generalului Antonescu devenise războiul cu ruşii. Naţiunea şi Armata română suferiseră o traumă în vara anului 1940, odată cu cedările, fără luptă, ale teritoriului naţional. Epoleţii militarilor erau acum acoperiţi de ruşine. O spălare a onoarei prin sânge şi foc ar fi putut reface moralul poporului şi al Armatei române.

Nu era singurul însă care aştepta acest război. Şi, mai ales, nu stătea cu mâinile în sân. Puţini şdau atunci că generalul Antonescu, în calitate de preşedinte al Consiliului de Miniştri, îi ceruse ministrului de Externe Mihail Sturza să provoace un conflict militar între Germania şi URSS. Strânsa cooperare din acele zile dintre nazism şi bolşevism era nefirească şi nu putea sfârşi decât într-o confruntare militară de amploare. În ciuda garanţiilor germano-italiene, sovieticii ocupaseră prin forţă câteva insule de pe braţul Chilia al Dunării. Într-o şedinţă a Consiliului de miniştri, Antonescu precizase că URSS urmărea două obiective. Primul, de a pătrunde în comisia internaţională, adică în regimul internaţional al Dunării până la Bratislava. Al doilea obiectiv, mai punctual, să ne ia posibilitatea de a mai naviga pe canalul Chilia. Din păcate, Mihail Sturza n-a reuşit să aprindă, în plan diplomatic, tăciunii ascunşi ai discordiei între cei doi aliaţi. Şi alianţa lor „împotriva firii" a continuat să supravieţuiască, spre nenorocirea micilor ţări din Europa centrală şi de răsărit.

Mai repede decât se aştepta Antonescu, Führerul semnă acea Directivă nr. 21 — denumită şi Operaţiunea Barbarossa — privind campania împotriva URSS. Secretul firesc al unei asemenea campanii îi obliga pe responsabilii militari germani să păstreze o desăvârşită discreţie. Însă mişcările de trupe germane pe teritoriul României nu lăsau îndoieli în privinţa adevăratei finalităţi. Printr-un

acord tacit, nu se puneau întrebări şi nu se aşteptau explicaţii.

Şi concluzia ce rezulta din nota informativă pe care Eugen Cristescu i-o prezentă generalului Antonescu era una de bun augur. Mai mult ca sigur, mareşalul Göhring avea să spargă tăcerea. Şi, din acea clipă, Antonescu fu cuprins de o mare nerăbdare, care nu-l părăsi nici în avion şi nici pe drumul de la aeroport la sediul administraţiei germane din Viena. De la 13 martie 1938, printr-un act de forţă, Germania îşi anexase Austria. Şi dacă îşi amintea bine, Corneliu Zelea Codreanu — şeful legionarilor — îi trimisese atunci lui Hitler o telegramă în care saluta „victoria adevărului" şi înfrângerea „puterilor iudeo-masonice". O telegramă blestemată, fiindcă de la ea avea să i se tragă sfârşitul.

Dar mareşalul Göhring nu-l invitase aici, la Viena, în calitate de Reichsfuhrer al acestei ţări, ci de om de mare încredere al Führerului. Cât de mare, generalul Antonescu spera să afle cât de curând. După ce Göhring îl întrebă cum a călătorit, aproape că nu băgă în seamă răspunsul convenţional, preocupat cum era să facă primul pas spre tema încă ascunsă a discuţiei:

„Führerul meu speră că sunteţi în continuare alături de noi împotriva duşmanilor noştri!"

„Onoarea mea de roman mă obligă să fiu alături de Reich împotriva ruşilor!" precizâ generalul Antonescu, bombându-şi pieptul.

„Führerul m-a împuternicit să-l reprezint, aşa încât eu acum reprezint Reichul, precum dumneavoastră reprezentaţi România!" sublinie Göhring cu acea aroganţă tipic ariană.

„Nu pot decât să mă bucur că vom discuta pe picior de egalitate!"

Frumosul Göhring se întunecă uşor la faţă şi românul nu mai văzu în el pe cântăreţul de operă zâmbitor, cu care îl comparase la prima lor întâlnire.

„Deci, sunteţi alături de noi trup şi suflet. Dar cum sar măsura asta în divizii?" întrebă Göhring.

Luat aşa în scurt, generalul Antonescu deveni şi mai roşu la faţă decât era în mod obişnuit. Înghiţi în sec, apoi încercă să se replieze cu eleganţă:

„Domnule mareşal, desigur sunteţi informat în privinţa faptului că armata noastră este slab dotată cu tehnică de luptă şi are un nivel scăzut de instrucţie. În momentul de faţă, instructorii militari germani se ocupă de asta... În consecinţă, nu ne putem alătura Reichului cu prea multe divizii..."

„Câte?" reveni Göhring, care era o vulpe şireata.

„Pe moment, îmi este greu să mă pronunţ..." zise Antonescu, încercând să pară cât mai firesc. Moştenise de la mama lui sânge de câine de vânătoare. Şda, deci, să adulmece mirosul de vânat.

Mareşalul Göhring se ridică în picioare spre a dobândi mai multă prestanţă şi declară sec:

„Führerul meu vă cere să participaţi cu 20 de divizii la acţiunea antisovietică!"

Generalul Antonescu se ridică la rândul lui în picioare, îl privi în ochi pe mareşalul Göhring, mai marele aviaţiei Reichului, apoi spuse apăsat:

„Puteţi comunica Führerului vostru că generalul Antonescu va participa cu 25 de divizii, dar

cu o condiție!”

Göhring făcu ochii mari de furie. Cum de-şi permitea un general român să pună condiții Führerului? Şi explodă:

„Numai noi punem condiții!” Şi privi rapid spre translator spre a se convinge că acesta îi înțelesese bine cuvintele.

Antonescu ascultă traducerea în română, apoi se grăbi să dea înapoi:

„Cred că traducerea a fost cam aproximativă. N-am spus cuvântul condiție ci cuvântul doleanță!” Şi cum traducătorul se înnegrise de frică - mareşalul Göhring nu accepta niciun fel de greşeli, pe precedentul translator îl trimisese pe front în linia întâi -, generalul Antonescu îi sări în ajutor: „În limba română cuvintele au mai multe înțelesuri!”

„Da. De doleanțe putem vorbi...” acceptă Göhring.

„Fiindcă aceste divizii româneşd vor lupta alături de trupele germane pe teritoriile noastre româneşti furate de sovietici, aş dori să-i comunicați Führerului disponibilitatea mea de a conduce viitorul front antisovietic din flancul de sud-est!”

Ceva mai desdns acum, actorul Göhring îşi vârî mâinile în buzunarele vestonului său alb de mareşal al Reichului.

Crescut într-o familie de militari, generalul Antonescu se împăca greu cu poza asta insolită, mai degrabă de artist decât de ofițer superior german. Aşa încât vorbele lui Göhring n-avură efectul dorit de acela:

„Voi inform ape Führerul meu în privința acestei rugăminți!”

Dar ceva îi spunea generalului Antonescu că mareşalul Göhring nu se va ține de cuvânt. Partea bună era că maşina de război germană luase deja direcția Moscova.

5

Botezul era un prilej potrivit pentru ca familia Columban să se reunească în plen. Fericit tată al unui băiețel dolofan — măsura 48 de centimetri şi cântărea 5 kilograme —, Vasile trimisese la fiecare dintre frații şi surorile lui câte o invitație la botez. Invitațiile sosiră la destinatari cu două săptămâni înainte de eveniment. Alegerea datei şi a locului aparținuseră în totalitate socrilor lui - Lixandru şi Tudora Rădulescu. Ei erau cu banii şi cu munca. În casa lor avea să aibă loc petrecerea cuvenită. Aşa încât Columbanii aflară că botezul se ținea la Piua Petrii în duminica a doua după Paşti, iar naşii băiețelului erau Marioara şi George Georgescu.

Ca telegrafist într-o mică gară - Ghimeş Palanca —, Vasile câştiga puțin. Abia de-i ajungeau banii pentru nevoile lui imediate: chirie (locuia în Comăneşti), hrană, țigări. Şi abia o părticică din salariu ajungea la tânăra lui soție. Altfel spus, deşi se măritase, Florica se afla în continuare în grija

părinților ei. Cei doi însurăței petreceau puțin timp împreună. Naveta săptămânală de la Ghimeş Palanca la Piua Petrii îi mânca mult timp lui Vasile. Pe deasupra, era şi foarte obositoare: schimba trei trenuri până la Țăndărei, iar de aici mergea pe jos până la Piua Petrii, cale de 12 kilometri. Lixandru Rădulescu fusese primul care îi ceruse ginerelui să facă un schimb cu un alt telegrafist pentru a se apropia de casă. Deşi zilele treceau fără ca să-i reuşească această rocadă, Vasile trăia cu speranța că într-o zi o să-i surâdă şi lui norocul.

Numele ales de naşi pentru băiețel — mai bine zis de Marioara Georgescu — era Mihai. Un nume ce întruni sufragiul tuturor Columbanilor, fiindcă aşa se numise şi tatăl lor, fostul antreprenor de construcții călărăşean.

În ciuda acestor auspicii promițătoare, s-au înregistrat două absențe, din motive ce aveau să se afle mai târziu. Prima care a făcut constatarea a fost preoteasa Marioara Georgescu. În dimineața botezului, din alaiul Columbanilor lipseau Didina şi Costel. Deşi crescuse de la şapte ani în casa mătuşii Aglae, Marioara rămăsese cel mai Columban dintre Columbani. Dovedind, în fiecare împrejurare, că spiritul de întreprinzător al tatălui lor, Mihai Columban, la ea se manifesta cel mai pregnant. Fără să stea prea mult pe gânduri, Marioara - o tânără preoteasă în căutarea rolului de educator religios — îşi abordă sora mai mare, Ileana, trăitoare la Călăraşi ca şi Didina:

„De ce n-ai adus-o cu dne şi pe Didina? Că doar vă vedeți zilnic?”

Un autentic reproş, şi Ileana încercă să se scuture de el, scoțând la vedere aerele ei de domnişoară bătrână:

„Am încercat, dar are o situație grea. Nici eu în locul ei, n-aş fi ştiut ce să fac!”

„E femeie măritată! Are un sprijin!”

„Dacă ai şd ce i s-a întâmplat...”

„Ce i s-a întâmplat? Spune odată, nu mă mai fierbe aşa!”

„Bărbatu-su a fost arestat!”

„Arestat!?” făcu ochii mari tânăra preoteasă.

„Întocmai, odată cu alți legionari din oraş!”

„N-am şdut că Virgil Dumitrescu este legionar. Mi-ați ascuns asta, deşi nu şdu ce motiv aveați...”

„Alexandru a interzis să se mai vorbească în casă despre cumnatul Virgil!”

„Pe ce motiv?” întrebă Marioara.

Ileana o trase de mână şi se refugiară în mica grădină de flori din fața casei Răduleştilor, unde nu puteau fi auzite de nimeni dintre cei prezenți la botez.

„Hai să-ți spun acum, Marioaro! Cumnățelul ăsta al nostru, mai bătrâior şi mai parşiv, i-a băgat în cap lui Costel doctrina legionară. Fratele nostru s-a luat după el. Mai ales că era şi ucenic, nu putea să nu-şi asculte patronul! Şi uite aşa a făcut cumnatu’ Virgil din Costel un gardist cu cămaşă

verde şi pistol!" zise Ileana cu o maliție vag ironică.

Şi Marioara se gândi că sora ei mai mare ajunsese o sclifosită.

„Dar cu sarcina cum merge?" îşi aminti ea brusc.

„Ştii că Didina nu e omul care să se plângă... Dar are sarcină toxică şi asta presupune tot soiul de simptome neplăcute. Bine că nu mai are mult de îndurat..."

„Cât mai este până la naştere?"

„Cam o lună..."

„Numai în pielea ei să nu fii... Şi cu sarcină grea, şi fără bărbat, şi cu un copil de şapte ani pe cap rămas de la răposata soție a lui Virgil..." începu preoteasa Marioara s-o câinească pe Didina.

„Uneori mă gândesc că s-a cam pripit la măritiş..." îşi vărsă Ileana năduful. „Urâtă nu e ca să zici că n-ar mai fi găsit un bărbat... Cred că din milă l-a luat pe Virgil Dumitrescu. Că altă explicație nu găsesc..."

„Dar tu n-ai întrebat-o niciodată pe Didina!?"

„N-am întrebat-o, ca să nu se supere. Mai ales că pe fața ei se citeşte că nu e mulțumită de alegerea pe care a făcu t-o..."

„Ce suflet ai tu, Ileano, de n-ai încercat să fii aproape de Didina, mai ales că acum eşti destul de liberă, căci ai rămas singură cu fratele Alexandru în casa părintească..."

Prea multă linişte şi izolare nu era nici aici, în mica grădină de flori din fața casei. Vântul aducea mersul zdruncinat al unei căruțe străbătând ulița învecinată. Dar cel puțin dialogul lor n-ajungea la urechile celorlalți membri ai familiilor Columban şi Rădulescu ori ale invitaților la botez. Aşa încât Marioara se simți îndemnată să mai întrebe:

„Dar de Costel ce şdi? Văd că n-a venit!"

„De Costel!?" făcu Ileana.

„De ce n-a venit?" repetă Marioara.

„Nu şdu să-ți spun. De altfel, în ultimele luni n-a mai dar niciun semn de viață. Poate şi fiindcă era certat cu Alexandru la cuțite!"

„Dar ce aveau, dragă, de împărțit? Praful de pe tobă?"

„N-aş putea să-ți spun exact din ce cauză s-au certat. După ce Costel s-a mutat prin octombrie, anul trecut, la Bucureşti, n-a mai venit decât o singură dată înapoi, prin preajma sărbătorilor de Crăciun, să-şi ia haine groase de iarnă. Şi n-am putut să scot mare lucru de la el. Ştii ce mi-a spus? Că a sosit timpul să-şi ia şi el zborul din cuib, precum ceilalți frați, Nicu şi Vasile. Dar cred că adevărul e altul..."

„Şi n-ai fost şi tu curioasă? Nu l-ai întrebat pe Alexandru ce-au avut de împărțit? Că vorba aia, stai toată ziua cu el în casă?"

„L-am întrebat. Dar ştii ce mi-a spus? Chestii de orgoliu! Un răspuns din care n-am înțeles

nimic concret...”

„Dacă o să am timp, o să încerc să scot eu ceva de la Alexandru!” se angajă Marioara.

Ileana răsuflă uşurată că sora ei cea mică îşi luase în cârcă această responsabilitate. În ultima vreme, fratele lor cel mare se închisese în sine şi devenise peste măsură de ursuz. Afacerile nu mai mergeau aşa de bine, dar nici viaţa lui personală. După ce starea de sănătate a logodnicei lui se înrăutăţise şi ea fusese internată la un sanatoriu din Predeal, Alexandru parcă îmbătrânise peste noapte şi nu mai reuşea să-şi redobândească echilibrul şi pofta de viaţă.

În timp ce Ileana şi Marioara se pregăteau să revină în casă, fraţii lor, Alexandru şi Nicu, ieşeau ca să fumeze. Nicu fuma din când şi când dintr-un fel de snobism — mai ales când se afla în societate iar cei din jurul lui făceau asta. Alexandru însă devenise în ultima vreme un fumător înrăit. Aproape că aprindea ţigară de la ţigară. Iar degetele de la mâna dreaptă, cu care manevra ţigările, începuseră să se îngălbenească din cauza nicodnei. Fără să-şi exprime dorinţa, cei doi bărbaţi s-au îndreptat în acelaşi timp, spre malul râului. Casa Răduleşdlor avea o poziţie minunată. Ialomiţa scălda latura din fundul curţii. Fraţii se opriră pe malul înalt, despărţit de un taluz de câţiva metri de oglinda apei. La baza taluzului, un par înfipt bine în pământ. De el, legată cu o funie, o barcă smolită de curând.

Alexandru îşi aprinse primul ţigara, apoi îl ajută pe Nicu. Începură să fumeze. Nicu privea spectacolul misterios al valurilor ce înaintau către Dunăre — aflată la doar două sute de metri — sau izbeau malurile, mai puternic în cel răsăritean, aproape vertical, şi de aceea expus unor dizlocări periculoase. Ca şi Ialomiţa, Prutul se vărsa tot în Dunăre. Foarte curând avea să-l treacă. Pregădrile militare se intensificaseră — acum ele erau perfecţionate de instructori germani.

Alexandru îi puse mâna pe braţ şi-l întrebă nelinişdt:

„Toată lumea vorbeşte că va fi război. Noi când o să intrăm!?”

„Curând!”

„Cât de curând?”

„Peste o lună, două...”

„Chiar aşa de repede?”

„Nemţii sunt deja în România pentru asta!”

„Va fi mobilizare generală?”

„Desigur. În orice clipă e posibil ca generalul Antonescu să semneze decretul de mobilizare generală”.

„Asta înseamnă că...” Şi Alexandru nu-şi mai duse gândul până la capăt.

„Da! Vei fi mobilizat!”

„Şi cu afacerea mea ce fac?”

„O vinzi! Că noi, toţi fraţii, vom fi pe front!” îl sfătui Nicu.

Uşor de zis, dar greu de făcut. Bună ori rea, afacerea asta era viaţa lui. Ca orice negustor

sadea, Alexandru Columban încercase să facă abstracție de această perspectivă, să amâne tot mai mult vânzarea — deşi se aştepta să fie mobilizat şi să lupte cu arma în mână, cot la cot cu frații lui mai dneri. Îl cuprinse panica.

Mai fumară un rând de țigări fără să se bage în seamă unul pe altul. Nicu privind spre malul celălalt al râului, pe peretele căruia se distingeau nişte dâre orizontale indicând — fără dubiu — că nivelul apei era în scădere. În mod sigur, şi Prutul urma aceeaşi tendință. Ceea ce ar putea să uşureze trecerea trupelor. Alexandru deja alunecase cu gândul spre grădinile lui cu zarzavaturi de pe malul Borcii, aflate în plină etapă de creştere a răsadurilor. Investise bani în pregătirea tarlalelor. Cheltuise cu îngrăşămintele, cu aratul, cu plantarea răsadurilor, cu întreținerea acestora. Ce avea să se aleagă de banii şi de munca lui? E uşor să spui ide!». Şi întoarse capul cu reproş spre Nicu. Instinctiv, acela răsuci capul şi privirile li se întâlniră. Surprins de reacția fratelui său, Alexandru se trezi întrebând:

„Ai aflat ceva de Costel?"

Deşi nu recunoştea în fața surorilor şi a fraților, sentimentul absenței lui Costel continuase să-l macine, aducându-i în suflet un gol, cu care ştia că nu avea să se obişnuiască niciodată. Începuse să aibă un sentiment de vinovăție — până la urmă, Costel plecase la Bucureşti din cauza lui. Iar acele speculații legate de dispariția fratelui legionar îi făceau şi mai rău Nicu azvârli țigara, deşi era aproape întreagă, apoi o strivi cu tocul pantofului ca să se stingă complet.

„Investigația e abia la început. Dar am dat-o pe mâini bune!" explică Nicu la modul tehnicist.

Alexandru nu se dumeri.

„Adică!?" zise el, şi îl privi întrebător.

„Se ocupă un membru al guvernului!" replică Nicu, plin de importanță. „Ce vrei mai mult!?"

Din pricina obligațiilor militare severe, Nicu fu primul dintre invitați care părăsi botezul, încă în plină desfăşurare.

Înainte de-a ieşi din casă, se duse la pătuțul bebeluşului devenit de câteva ore creştin ortodox. Micul Mihai Columban adormise după baia din cazanul de la biserică — prin care trecuse cu chiote lungi de plâns, prea obositoare pentru el. Era un bebeluş frumos. Un bebeluş sănătos, i se citea asta pe față. N-avea păr în cap: Nu părea să aibă nimic de la Florica, semăna leit cu Vasile. Dacă noi, băieții Columban, n-o să ne mai întoarcem din război, el o să ne poarte numele mai departe! se gândi ofițerul Nicolae Columban.

Aproape toată lumea credea că războiul ce bătea la uşă va schimba în mod spectaculos rânduiala lucrurilor.

6

În ciuda intervențiilor sale tenace, Wilhelm Filderman începu să realizeze că ecoul primei

audiențe la generalul Antonescu se risipise prea repede şi fără să aibă un efect pe măsura aşteptărilor sale şi ale corelegionarilor săi. Prin urmare, înainte de a cere o nouă audiență, trebuia să descopere de ce anume nu fusese atunci suficient de convingător.

Reîntâlnirea cu un fost coleg de şcoală a fost numai la început un motiv de bucurie pentru Ion Antonescu, fiindcă Willy Filderman fusese elevul evreu cu care se întrecuse pentru titlul de premiant al clasei. Acum, la 59 de ani, nu-i mai era ruşine să recunoască: Willy câştigase competiția, fiind mai dotat şi mai silitor! Apoi, viața îşi urmase cursul şi făcuse din Willy un avocat cu strălucite calități intelectuale, iar din el — din Ionel - un general cu înalte garanții profesionale şi morale. Amândoi aveau, deci, motive întemeiate să se mândrească.

După mulți ani de la terminarea liceului, dr. Wilhelm Filderman — ajuns preşedintele Uniunii Comunităților de evrei din România — şi generalul Ion Antonescu - instalat la putere şi denumit Conducătorul țării - încercau fiecare, în felul lui, să fie providențial, unul pentru soarta evreilor, şi celălalt pentru cea a românilor. Presiunile Berlinului privind lichidarea evreilor — exercitate mai ales prin comandamentul german instalat la Bucureşd — l-au determinat pe dr. Filderman să încerce să se apropie de fostul lui coleg de liceu. Ceea ce nu era un lucru uşor. Dr. Ghingold - preşedintele Centrului evreilor, instalat în această funcție de nazişd - nu izbutise până atunci să se apropie de uşa Conducătorului.

Tentativa era îndrăzneață. Niciun şef de obşte evreiască nu reuşise până în acest moment să obțină vreo audiență la un conducător nazist din Europa. Însă Filderman era Filderman. Începu să caute o legătură care să-i deschidă drumul. Cu răbdare şi cu chibzuință. Avocat fiind, i se păru firesc să se concentreze asupra mediului avocățesc, unde avea suficiente cunoştințe printre membrii baroului bucureştean şi ai Curții de casație. Şi găsi potrivit să valorifice o coincidență de nume. Avocații Antonescu. Unul era profesor la Facultatea de drept, iar celălalt fusese preşedinte la Curtea de casație. Cu acesta din urmă — pe nume Eftimie - avea nişte relații excelente. Eftimie Antonescu se oferi să-i obțină o audiență la generalul Antonescu. Reuşi să o facă mai repede decât se aştepta Filderman. Dar avu şi grijă să-l prevină să fie precaut şi nu prea insistent. Filderman depuse cerere de audiență şi fu planificat în ziua de 17 septembrie pentru ora 19.00.

Cu un sfert de ceas înainte de ora stabilită, Filderman se prezentă la cabinetul primului-ministru. Colonelul Elefterescu — şeful de cabinet — îl invită să ia loc pe canapeaua din fundul anticamerei. Era liberă. Şi Filderman s-a aşezat. Din acea poziție, putea să observe cu uşurință persoanele care intrau şi ieşeau din cabinetul generalului Antonescu. Spre a da o mai mare greutate guvernului pe care îl conducea, Antonescu acceptase în unele ministere prezența unor membri ai mişcării legionare. Filderman ar fi fost fericit să nu se întâlnească cu ei tocmai în acest loc. S-ar fi putut crea tensiuni care să dăuneze audienței. Dar spre ghinionul lui, după cinci minute, în cabinet intră profesorul A.C. Cuza. Împreună cu poetul Octavian Goga, profesorul condusese un guvern antisemit, în urmă cu

trei ani, din care făcuse parte şi generalul Antonescu. După ce colonelul Elefterescu îl invită pe A.C. Cuza să ia loc, profesorul se îndreptă spre canapea. Cum nu se cunoşteau, spre uimirea lui Filderman, profesorul îi întinse mâna, prezentându-se scurt: „Profesor Cuza!"

Filderman s-a ridicat şi i-a strâns mâna, prezentânduse în acelaşi mod:

„Doctor Filderman!"

La auzul numelui, Cuza a rămas uluit. Insul era preşedintele Uniunii Comunităţilor de evrei! Nemaiputânduşi stăpâni indignarea, A.C. Cuza se retrase în celălalt capăt al canapelei. După alte câteva zeci de secunde, însă, se ridică şi de acolo şi se instală într-un alt colţ al sălii de aşteptare.

Nu trecu mult, şi în cabinet îşi făcu apariţia un alt domn cu programare pentru audienţă. Era profesorul Nicolae Lupu, noul preşedinte al Curţii de casaţie, care, zărindu-l pe avocatul Filderman veni să se aşeze lângă el. După ce au schimbat câtevaimpresii generale, dr. Lupu îi ceru permisiunea colegului său de breaslă dr. Filderman, să fumeze. Presupunea că are la dispoziţie timpul necesar. În fond, atât profesorul Cuza cât şi dr. Filderman sosiseră mai înainte şi rândul lui nu putea veni decât după ei. Profesorul Lupu scoase tacticos o havană şi o scrumieră de argint pe care o purta la el aproape peste tot. Dar avu grijă să-l invite şi pe Filderman să servească o havană. Acesta refuză politicos. Avu însă timp să remarce marca havanei: „Cohiba". Fiind nefumător, Filderman n-avea de unde să ştie că era o marcă faimoasă. Profesorul Lupu începuse deja să fumeze încântat de aroma frunzelor de tutun cubaneze, când uşa cabinetului primului-ministru s-a deschis şi s-a auzit vocea generalului Ion Antonescu:

„Să vie, mai întâi, domnul preşedinte al Casaţiei!" Imediat, colonelul Elefterescu s-a adresat profesorului A.C. Cuza, care se ridicase deja în picioare, fiindcă în mod firesc era rândul lui: „Încă nu!"

În timp ce profesorul Nicolae Lupu stingea havana în scrumiera de argint pe care o închise apoi cu capacul frumos ornat cu motive florale, Filderman se gândi că generalul Antonescu nu respecta programările solicitanţilor. Avea propria-i programare, evident diferită de cea formală, dictată de interesul său ori de preţuirea strict personală a insului ce-i solicitase audienţă. Şi dacă până atunci, A.C. Cuza îl ignorase, arogant şi jignitor spre a arăta celor din jur că Filderman nu exista pentru el, acum fostul ministru începuse să-i arunce nişte săgeţi greu de suportat. Şi Filderman nu mai reuşi să se concentreze asupra multelor sale cereri spre a le rândui într-o nouă ordine, fiindcă tocmai avusese dovada că Ion Antonescu este un mare orgolios. În această stare de fierbere cauzată de făţişul antisemitism al lui A.C. Cuza, Filderman aşteptă câteva minute tot sperând ca politicianul să intre în cabinetul generalului Antonescu şi el să-şi poată reveni. Spre norocul lui, profesorul Lupu ieşi din cabinetul prezidenţial şi se auzi din nou vocea generalului Antonescu:

„Să vie domnul Filderman!"

A.C. Cuza se ridicase în picioare încă de la deschiderea uşii şi făcuse deja doi paşi către

colonelul Elefterescu.

„Încă nu!" Îl opri acesta.

Ceea ce pentru Filderman fu nu doar o surpriză, ci şi o satisfacţie uriaşă. Păşi spre cabinetul generalului Antonescu, plin de recunoştinţă faţă de fostul său coleg de clasă, aproape sigur că nu făcuse deplasarea fără niciun folos.

De cum l-a văzut, Antonescu avu o uşoară tresărire. Îl recunoscuse. Îl invită pe Filderman să ia loc. Şi faţa aceluia se destinse într-un zâmbet pe care încerca să şi-l reprime, pentru ca recunoştinţa să nu i se citească atât de clar.

„Deşi nu ne-am mai văzut de la absolvirea liceului, mărturisesc că nu-mi este străină activitatea dumitale!" zise Antonescu, punându-l pe Filderman într-o mare încurcătură. Căci Filderman nu ştia dacă generalul se referea la activitatea lui de avocat ori la cea politică de Preşedinte al Comunităţilor de evrei din România. Traiectoria şcolară şi socială care îl condusese spre armată îl singulariza extrem de puternic pe Ion Antonescu.

În realitate, Antonescu viza activitatea pe care Wilhelm Filderman o desfaşurase la Liga Naţiunilor. Fără să-i dea răgaz musafirului să-şi limpezească nedumerirea, Antonescu începu să depene amintiri din liceul pe care l-au urmat amândoi. Fără să se arate zgârcit în aprecieri, ţinu să sublinieze că încă îl preţuia şi avea sentimente de amiciţie pentru că îl considera un autentic „fruntaş" al fostei lor clase.

Căldura şi energia fostului coleg de clasă Ion Antonescu erau copleşitoare. Şi Willy Filderman începu să-i mulţumească lui Dumnezeu că Ionel Antonescu îl trata atât de măgulitor şi plin de respect, de parcă uitase pe moment că era Conducătorul ţării iar el, un biet avocat, venit cu jalbă în vârf de băţ. După câte diligenţe făcuse ca să fie primit de fostul lui coleg de clasă, nici prin vis nu-i trecuse că o să poată auzi atâtea laude din gura unui general sever, exigent, dar suscepdbil şi antisemit pe deasupra. Şi când Filderman se aştepta mai puţin, Antonescu schimbă brusc macazul, schimbând - evident — şi tonul:

„Domnule Filderman, ştiu că în timpul guvernului Goga- Cuza, ai dat ordin populaţiei evreieşti să nu cumpere şi să nu vândă nimic, şi populaţia dumitale a executat cu încredere ordinul dumitale. Ei bine, de data aceasta, te rog să dai ordin coreligionarilor dumitale să nu mai saboteze guvernul!"

Încercând să-şi revină din surpriză, Filderman tuşi discret. „Regret, domnule preşedinte, dar nu pot să dau un asemenea ordin şi chiar de l-aş da, sunt sigur că populaţia evreiască nu l-ar urma!" zise el, lăsându-şi privirea să zăbovească asupra generalului preţ de-o clipă.

Descumpănit de replica fostului său coleg de clasă, Antonescu se înroşi la faţă şi apoi ochii lui scoaseră scântei ameninţătoare:

„Domnule Filderman, îmi place să cred că veţi da acest ordin! Când vii cu un vraf de cereri, trebuie să ai conştiinţa că ceea ce vei primi este rezultatul unui echilibru între ce dai şi ce obţii! Dacă

dumneata nu-ți faci datoria de şef, mie de ce îmi ceri să mi-o fac?" O întrebare aparent simplă, dar care, practic, suspenda orice variantă de răspuns din partea conlocutorului.

Dar acum, în timp ce-l asculta pe acest dictator în devenire, Filderman se gândi că era diplomatic să facă un pas înapoi.

„Domnule preşedinte, ordine nu pot să dau unor cetățeni ai statului! Ordine numai dumneavoastră dați! Dar pot să stau de vorbă cu coreligionarii mei şi să încerc să obțin ceea ce îmi cereți..."

Antonescu împrăştie cu un deget copiile memoriilor depuse de Filderman pe la diverse ministere dar rămase fără răspuns. Cu ochii pe una dintre aceste hârtii, legată de chestiunea învățământului, după ce parcurse câteva rânduri, avu un moment de neaşteptată sinceritate:

„Acum, domnule Filderman, cererile dumitale trebuie judecate în noul context intern şi extern. Aşa că sunt greu de analizat şi rezolvat. De aceea, te rog, nu mă presa. O să-mi fac timp şi pentru ele..."

Şi era evident că vorbele generalului Antonescu se adresau lui Willy Filderman — fostul său coleg de liceu - şi mai puțin către dr. Wilhelm Filderman.

„Domnule preşedinte, eu cred în această promisiune!" zise Filderman aproape în şoaptă.

„Cuvântul generalului Antonescu este ca un angajament. Evreii nu vor avea nimic de suferit dacă..." replică ferm Ion Antonescu, articulând cuvintele până la capăt, apăsat, de parcă fiecare ar fi avut o importanță aparte.

Pe Filderman însă cuvântul „dacă" îl făcuse să intre în alertă. Acest „dacă" astfel pronunțat îl ducea cu gândul la faptul că Ionel Antonescu dispăruse în ceața tinereții lor, spre a lăsa loc noului Ion Antonescu, generalul de cavalerie, primul-ministru, dar şi un posibil nou şef de stat. Adică noul destin de care acest bărbat este acum prins şi copleşit, şi care îl poate paraliza. Fusese destul de volubil, deşi firile adânci sunt de obicei încuiate, şterse şi inexpresive sub unghi histrionic.

Şi la ieşirea din cabinet, Willy Filderman nu se feri să afişeze un licăr de speranță.

Între timp, A.C. Cuza plecase. Sau ieşise temporar din sala de aşteptare. Şi Filderman răsuflă uşurat.

În zilele următoare, cu aceeaşi energie debordantă, izvorâtă din frica pentru viitorul evreimii româneşti, Filderman îşi reluă şirul de diligente şi memorii, vag încurajat de felul cum decursese prima lui audiență la generalul Antonescu.

Oarece mici succese veneau să arate că ele sunt mult sub nivelul curajului său, curaj care îl făcea să fie un conducător singular al evreimii din estul Europei.

7

Lucrurile au început să meargă bine pentru caporalul Ilie Rotundu din clipa în care l-a zărit pe ofițer pe aleea care ducea la cancelaria comandantului de divizion. Ofițerul înainta cu pas măsurat, calm şi bine dispus. Şi Ilie Rotundu se gândi că mai multe şanse ar avea dacă şi-ar încerca norocul acum, nu mai târziu. Nicolae Columban se apropiase şi Ilie Rotundu descifră un surâs melancolic pe obrazul lui proaspăt ras şi luminos. Îşi controlă rapid ținuta, fiindcă a ofițerului era ireproşabilă. Se opri locului şi salută milităreşte, deşi încă îi mai despărțeau trei, patru paşi:

„Să trăiți, dom' lent'!"

Nicolae Columban îşi privi caporalul aproape fără să-l vadă, încă neîntors din gândurile lui.

„Dom'lent', pot să vă rog ceva?" zise caporalul în şoaptă bâlbâită.

Nicolae Columban făcu ochii mari.

„Ce-ai pățit!?"

„Mi-a născut nevasta un băiat!"

„Să-ți trăiască şi băiatu' şi nevasta, caporale!"

„Dom' lent', ajutați-mă să-i văd!" intră Ilie Rotundu direct în subiect.

Locotenentul-major Nicolae Columban îşi înălță capul ținând să-i reamintească:

„Bine, caporale, dar nu ştii că nu se mai dau permisii!?"

Cum Ilie Rotundu nu părea împăcat cu această directivă restrictivă, Nicolae Columban reveni cu nişte precizări:

„Acum se fac ultimele pregătiri înainte ca regimentul să plece spre front!"

„Tocmai d-aia m-am gândit şi eu că, dacă începe războiul, n-o să şdu nici măcar cum arată băiatu' meu!" zise plin de amar Ilie Rotundu. Dincolo de scepticism se ghicea şi un soi de premoniție.

Nicolae Columban se gândi că lui soarta îi surâsese. Cu câteva săptămâni în urmă se dusese la Piua Petrii să-şi vadă nepotul Mihai - copilul lui Vasile. Fusese un botez special. Mihai inaugura o nouă generație în familia Columban. Şi Nicolae Columban se simți dator să-şi încurajeze subordonatul:

„Dă-mi cartea poştală! O să încerc..."

„Am ştiut eu dom' lent' că o să mă ajutați!" mărturisi plin de recunoştință Ion Rotundu.

Încrederea pe care i-o arăta acest țăran muntean îl flată pe Nicolae Columban. Se strădui să-şi pigmenteze răspunsul cu puțină filozofie populară:

„Oameni suntem!"

Se reîntâlniră la jumătatea zilei. Servanții de la tunuri tocmai se încolonau pentru masa de prânz. Caporalul Ion Rotundu şedea cu ochii pe soldații moleşiți de căldura amiezii şi de efortul depus la instrucție, când se auzi strigat. Făcu stânga-împrejur şi se apropie de ofițerul Nicolae Columban. Salută, apoi îngheță în poziție de drepți.

„Eşti norocos, caporale! Uite cartea poştală de la soție şi biletul de permisie! Doar două zile! Te duci, îți vezi copilul, şi te-ntorci!"

„Să vă dea Dumnezeu sănătate şi fericire, dom' lent'!"

„Toți avem nevoie de ele, că plecăm în curând la război!"

„Dom' lent', să nu vă supărați pe mine, dar la noi, în Cold, spre munții Buzăului, oamenii adună piatră de chihlimbar pentru cei dragi, aşa că o să vă aduc şi eu o pietricică d-asta pentru drăguța dumneavoastră!"

Acest mod atât de direct al țăranului buzoian de a-şi arăta recunoştința îl făcu pe ofițer să cadă pe gânduri. Cum n-avea în această perioadă nicio prietenă, se gândi că mult mai de folos ar fi fost ca în locul unei pietre să i se ofere o pipă de chihlimbar.

„Aş prefera o pipă!" zise ofițerul. „Ştiu că e un lucru mai special, dar ți-o voi plăti!"

Nu ştia cum de-i venise în gând un asemenea obiect. El fuma rar, țigări Regale (cu carton), doar în societate. În ultimii zece ani, chihlimbarul prelucrat devenise mai prețios decât aurul. În vitrinele din centrul Brăilei şi, mai ales, al Bucureşdului, alături de obiecte din aur se lăfăiau acum pietricele din chihlimbar prelucrate în forme diverse: ovale, rotunde, triunghiulare, de inimioară etc. O varietate mare şi de culori. Circa 200 de nuanțe. De la maroniu, gălbui până la verde şi negru. Majoritatea cu inserții de mici corpuri străine, inclusiv insecte. Predomina chihlimbarul gălbui cu inserții, care avea şi un preț mic. Cel mai rar şi mai scump era chihlimbarul negru-verzui.

Nicolae Columban aşteptă întoarcerea lui Ilie Rotundu cu un optimism moderat. Nu spera ca într-un timp aşa de scurt buzoianul din Cold să procure o pipă din chihlimbar local. Aşa încât peste două zile, când caporalul Ilie Rotundu îi întinse pipa învelită într-o mică batistă, fu foarte emoționat şi vârî repede totul într-unui din buzunarele largi ale vestonului de vară. Abia după-amiază, ajuns acasă, Nicolae Columban desfăcu nodul batistei şi văzu pipa. Era din chihlimbar verzui. Îşi mută privirea de la muştiuc spre partea mai groasă şi scobită ca un minuscul coş de fum. Corpul pipei era lucios, bine finisat, uşor transparent. În verdele intens se zăreau firicele de negru. O pipă frumos lucrată de un meşter anonim din satul Cold, care el însuşi extrăsese piatra de chihlimbar dintr-una din minele improvizate de la poalele munților din apropiere.

Ceva îl îndemnă pe ofițer să apropie luleaua de nas. Şi simți un miros vag de răşină de pin, fosilizată în urmă cu foarte mulți ani. O să i-o dau lui Alexandru — îi trecu lui prin cap, aproape instinctiv. Bun sau rău, priceput sau nepriceput cum fusese, Alexandru dusese în spinare — mai ales pentru surori - o răspundere grea, de care Nicolae nu ştia, căci acela nu se plânsese vreodată.

Dar, două zile mai târziu, în timpul unei întâlniri cu Radu Axende, reveni asupra acestei destinații inițiale. Deşi arborase un zâmbet vag misterios încă de la intrare, Radu ardea de nerăbdare să-i vorbească.

„Am două veşti bune pentru tine", începu el. „Cu care vrei să încep?"

„Cu cea mai neaşteptată dintre ele!" sugeră Nicu.

„Dragul meu, sunt pe cale să mă logodesc!"

„Să te logodeşti!? Cu cine?”

„Cu domnişoara Melania Curelaru!”

„N-o cunosc!”

„Evident, că n-o cunoşti! Eu însumi am văzut-o doar de două ori. Dar familia mea, în special Colette, vrea să intru în rândul lumii. Să mă aşez la casa mea!”

„E un lucru firesc în principiu...”

„Dacă ai răbdare, o să te pun în temă ca să zic aşa. Cred că ți-ai dat seama uşor că nici părinții mei şi nici familia Mareş n-au agreat legătura mea cu Jeni Caler. Citeam în privirile lor că o tratau pe Jeni ca pe-o femeie uşoară, iar pe mine ca pe un crai fără discernământ. Aşa că, împreună, au hotărât să întreprindă ceva. Mi-am dat seama de asta după insistențele lor de a-mi prezenta câteva domnişoare de familie bună. Desigur, referirile lor sunt numai la viitor. Ar fi mai bine pentru cariera ta! E timpul să-ți întemeiezi o familie, căci ai trecut deja de 30 de ani! O să fii mai respectat ca bărbat! O să-ți ameliorezi şi situația materială! etc.» Lucruri care se spun frecvent în asemenea situații.»

„Destule argumente ca să te simți pus la colț!!” Şi aprecierea lui Nicu viza mai ales sinceritatea lui Radu.

„Destule... Dar ceea ce m-a făcut să accept ideea de a mă logodi a fost o observație de natură sentimentală a lui Colette. Tânăra mea verişoară a considerat că existența unei logodnice va fi un stimulent pentru mine în timpul războiului. Mă va ajuta să trec mai uşor peste pericole şi încercări la limita suportabilității...”

Nicu căzu pe gânduri. Ceva se petrecuse cu prietenul lui. Nu mai semăna cu cel de dinainte de acest debut în viața de familist. Nu mai lua aere grave şi adtudini importante. Dar observația Colettei i se păru pertinentă, dovedea o maturitate cu mult peste ştacheta tinereți ei.

„Femeile au uneori intuiții de-o mare profunzime”, se grăbi Nicu să ia apărarea Colettei.

Radu n-a fost uimit să audă asta.

„Mi-ai face o mare bucurie dacă ai accepta să-mi fii cavaler de onoare!” zise el privindu-şi lung prietenul.

„Poți conta pe asta!” declară Nicu, numai zâmbet.

„În acest caz, vineri o să te prezint Melaniei. Cu această ocazie, viitoarea mea logodnică o să ne prezinte domnişoarele eide onoare...” Şi Radu se opri. În odaie intrase bătrâna doamnă Lecca, proprietăreasa, cu cafele şi apă rece pe o tavă ovală pe care o ținea cu prețiozitatea unui ctitor de biserică înfățişat de pictor ținându-şi pe palme lăcaşul. Îi plăceau cei doi dneri ofițeri nu doar pentru că erau frumoşi şi spilcuiți, ci şi siguri de puterea lor de seducție. Aveau maniere şi o tratau ca pe o bunică înțeleaptă şi indulgentă cu superficialitatea şi graba lor de a lua în stăpânire realitatea înconjurătoare. Îi servi cu multă plăcere, de parcă i-ar fi fost nepoți.

„Toată lumea vorbeşte că o să intrăm în război...” încercă fosta colonelească să-i provoace.

„În mod sigur! Românii trebuie să-şi spele onoarea terfelită vara trecută!” spuse Radu Axentie.

„Să aveți grijă! Să nu faceți de râs țara!” stărui ea, apoi ieşi din sufrageria încărcată de mobile vechi şi portrete în ulei ale înaintaşilor ei şi ai răposatului soț.

Radu Axende simți că vorbele bătrânei puseseră punct monologului său despre proiectata logodnă cu Melania Curelaru, fata generalului în rezervă Ştefan Curelaru. Era şi părerea lui Nicolae Columban care zise cu oarecare nerăbdare:

„Ai pomenit la început şi de-o a doua veste...”

„Întocmai... O să fiu direct. De dimineață, la micul dejun, Mareş mi-a comunicat rezultatul investigațiilor întreprinse de domnul Cristescu. Fratele tău, Constantin, se numără printre cei dispăruți!”

Continuând să fiarbă de nerăbdare, Nicolae Columban spuse:

„Totuşi, ce elemente conduc spre o astfel de concluzie?”

Radu Axentie îl privi scurt şi fără echivoc.

„Constantin n-a fost găsit nici pe listele cu morți, nici pe cele cu răniți, nici pe cele cu arestați!”

„Deci, trăieşte!?” îndrăzni Nicolae Columban.

„Da, dragul meu. Trăieşte! Asta e vestea cea bună!”

„Şi unde ar putea fi?”

„În privința asta, sunt două variante. Fratele tău ori se ascunde undeva, pe aici, ori a fugit din țară, cel mai probabil în Germania. Se pare că neoficial ofițeri din SS şi Gestapo i-au ajutat pe unii dintre legionari să părăsească România. Cum Constantin a participat efectiv la rebeliune, a doua variantă pare mult mai posibilă decât prima!” se strădui Radu Axentie să se facă înțeles.

Nicolae Columban îi surâse recunoscător pentru că vestea provenea din cea mai autorizată sursă din România şi pentru că avea, în continuare, nevoie de bunăvoința lui.

„Stai! N-aş vrea să uit! Cred că cumnatul tău, domnul ministru Nicolae Mareş, merită toată recunoştința mea şi a fraților şi surorilor mele. Nu e mult, dar m-am gândit să-i ofer o mică atenție!”

„Dragă Nicule, nu trebuie să te deranjezi!”

„Aşteaptă să vezi!” Şi Nicolae Columban se ridică şi aduse, de pe o consolă de marmură, o cutiuță dreptunghiulară. O deschise şi spuse: „Sper şă-i placă domnului Mareş această pipă!”

„În mod sigur! Mareş colecționează pipe!”

Ce coincidență plăcută! se gândi Nicolae Columban.

Peste câteva minute, când îl conduse pe Radu Axentie până la uşa vilei, frunzele copacilor foşneau împinse de vânt. De pe bolta țintuită cu stele, luna privea oraşul, rece şi sticloasă, precum un ochi de ucigaş. Diavolul dădea iama prin Europa. Şi Nicolae Columban reveni în casă cufundându-se în tăcere, ca într-o mlaştină.

8

Invitația lui Hitler îl găsise pregătit pe Antonescu. Generalul prevăzuse că înainte ca Reichul să atace URSS, vor mai avea o întâlnire. Una importantă în economia războiului. În care Führerul urma să pună la punct ultimele detalii tactice ale conlucrării pe flancul drept. Şi, cum nu-i plăcea să lase lucrurile la întâmplare, generalul Antonescu făcuse ceea ce trebuie: se consultase îndelung cu Eugen Cristescu, şeful SSI, cu ministrul de război şi cu şeful Statului Major al Armatei. Cele mai importante informații veniră, ca de obicei, din partea şefului SSI. Un ins gras, palid, cu nişte pungi uriaşe sub ochi, atârnând pe fața-i buhăită. Deşi mătăhălos şi flasc, insul atrăgea atenția cu aerul lui de apariție de pe altă lume.

„E o chestiune doar de câteva zile până când nemții vor invada Rusia. Se mai caută încă un pretext..." zise el cu o voce dogită de prea multă băutură.

„Care va fi primul obiectiv important al Führerului?"

„În privința asta, lucrurile sunt clare: cucerirea Ucrainei! Un teritoriu cu mari resurse minerale şi cu ieşire la Marea Neagră."

„Asta implică să intrăm în luptă în acelaşi timp cu armata germană", zise Ion Antonescu. Ceea ce nu era o surpriză.

Un gust amar îi lăsase generalului situația prezentată de ministrul de război. În ciuda eforturilor sistematice demarate din octombrie '40, la începutul acestei luni, Armata română avea un procent de neinstruiți de 50% la contingentele de completare şi 56% la cele de rezervă. Gradul de înzestrare cu tehnică de luptă modernă era încă redus. În chip evident, prin forțe proprii nu se reuşise mare lucru, industria românească de armament fiind depăşită atât din punct de vedere al nivelului tehnic, cât şi al capacității de producție. În ceea ce îi privea pe germani, aceştia nu onorau comenzile decât în mică măsură. Iată adevărata situație, şi nu cea prezentată în chip festivist de către guvernele de până atunci, păstorite de regele Carol al II-lea. Acestea ascunseseră adevărul cu privire la situația reală a Armatei, practicând doar gesturi fățarnice. Şi generalul Antonescu nu-şi putu reprima o scârbă puternică pentru minciunile vehiculate de foştii guvernanți despre o pretinsă armată puternică. În realitate, armata existentă nu oferea țării nici cea mai mică securitate militară. În parametri statistici, armata actuală era inferioară celei cu care România intrase în Primul Război Mondial.

Numai constatări descurajante, aşa că generalul se afla într-o cumpănă dramatică. Nu în privința momentului. Prin grija lui Dumnezeu, se ivise ocazia unică pentru România de a-şi spăla onoarea în fața lumii întregi dar şi a ei însăşi. Pe un taler al acestei balanțe, bucuria că Armata română va intra, în sfârşit, în luptă. Pe celălalt, tristețea că este atât de prost înzestrată şi pregătită. Atâta doar că ostaşul roman îi e superior rusului în privința moralului. Aşa că se vor înregistra victorii, dar vor fi şi multe pierderi umane.

Nici Adolf Hitler nu tratase altfel întâlnirea din 12 iunie. Cu două zile înainte, îl convocase pe mareşalul Göhring. În luna martie, acesta purtase o convorbire cu generalul Antonescu la Viena, spre a obține un angajament concret al României în viitorul război antisovietic. Care, în accepțiunea generalului Antonescu, era un război anticomunist. Hitler dorea acum să revadă termenii înțelegerii dintre cei doi, căci trecuseră deja trei luni de atunci şi unele lucruri nu-i mai erau suficient de clare.

Hermann Göhring, care nu-l prea simpatiza pe generalul Antonescu, fu de data asta mai zgârcit în relatări.

„Precum, v-am mai spus, eu i-am solicitat 20 de divizii, dar generalul Antonescu mi-a oferit 25 de divizii!" zise el, mândru.

Hitler se repezi să clameze:

„Înseamnă că este dornic să intre în luptă ca să redobândească Basarabia şi Bucovina!"

„În mod sigur! De altfel, atunci şi-a arătat disponibilitatea să preia conducerea armatelor din flancul drept!"

„Adică şi a armatelor noastre!?" făcu Hitler, oarecum descumpănit.

„Întocmai!" zise Göhring, cu un surâs livid. Aflat până atunci într-o expectativă calmă, şeful Statului Major al armatei de uscat a Reichului, generalul Keitel, ținu să reamintească:

„Pe când era doar tânăr ofițer, în timpul Primului Război Mondial, Antonescu s-a dovedit un strateg talentat. Planurile lui au contribuit substanțial la înfrângerile armatelor noastre. Motiv pentru care regele Ferdinand l-a decorat personal..."

Hitler tresări. Capul lui se răsuci uşor în sus. Era tot numai încăpățânare. Şi aproape că nu-l auzi pe Göhring, când acesta se impacientă cu gura coclită de dispreț:

„Nu zic că generalul Antonescu nu-i un bun profesionist! Dar un străin n-are dreptul să conducă o armată germană!"

Hitler îşi readuse capul în poziție normală şi reveni la logica lui specială, nici de militar dar nici de politician. O logică singulară cu accente vag demonice.

„Antonescu ne dă produse agricole şi petroliere, strategice pentru Reich. Ne mai dă şi 25 de divizii... Noi ce-i dăm?" Şi se răsuci spre Göhring ca un leu întărâtat.

Reacția lui Hitler provocă admirația fățişdemonstrativă a şefului Statului Major. Încolțit de privirea aiuritoare a Führerului său, Göhring începu să schelălăie ca un câine lovit.

„Îi oferim protecția noastră! Ceea ce... e foarte mult! Câte țări din Europa nu şi-ar dori asta!?"

„În mod sigur, generalului Antonescu i se pare puțin. El vrea să ne fie aliat în războiul cu rușii. De aceea o să-l încurajez!" decise Hitler.

Şi avea toată încrederea în puterea lui de stăpân al Europei.

Se făcu tăcere. Una dintre acele tăceri pe care nimeni din jurul lui n-avea curajul să o tulbure. Mareşalul Göhring înțelese că sfatul lui nu fusese agreat şi era mai potrivit să se retragă. Şi ceru

permisiunea. Hitler aprobă. Apoi se răsuci' spre Keitel:

„Hai să ne mai uităm odată pe plan!" Se apropiară de hartă. Hitler aruncă o privire spre săgeţile ce indicau direcţii de atac, apoi spuse dintr-o suflare: „Vreau ca Armata a 11-a să opereze în centrul frontului de sud! Iar diviziile româneşti s-o susţină pe flancuri!"

Aşa şi fusese organizat acest front. Însă, pentru a-i face plăcere Führerului, şeful Statului Major al Armatei de uscat se grăbi să se ralieze:

„Am înţeles! Voi plasa Armata a 11-a precum aţi spus!" încă bântuit de unele îndoieli, generalul Antonescu sosi în Germania cu o zi înainte spre a discuta şi cu Raoul Bossy, ministrul României la Berlin. Fu total dezamăgit de ambasador, găsindu-l destul de slab informat în privinţa apropiatei campanii împotriva URSS. Îşi exprimă nemulţumirea pe faţă, ameninţându-l cu destituirea. Dar o parte din furia manifestată îşi avea izvorul în propria-i neputinţă de a nu fi anticipat adevărata mărime a potenţialului pericol pentru România ascuns de pactul Ribbentrop-Molotov. Atitudinea Germaniei de acum dovedea clar că alianţele sunt făcut pentru a fi încălcate.

Ajuns la München, Antonescu descoperi că atât Hitler cât şi colaboratorii lui apropiaţi erau marcaţi de gravitatea deciziei luate. Campania din Est se anunţa a fi mai dură decât cea din Vest. Pentru prima oară, Germania avea să lupte cu un inamic politic. Cu Rusia sovietelor şi a comunismului. A comunismului sălbatic. În expansiune.

Hitler avea o figură concentrată, când ieşi în întâmpinarea lui Antonescu. Mergea uşor adus de spate, privind în podea şi nu spre oaspetele său, cum ar fi fost normal. Aşa că nici atunci, şi nici mai târziu, nu sesiză că generalul Antonescu purta ordinul Mihai Viteazul clasa a II-a, oferit de însuşi regele Ferdinand, cu 22 de ani în urmă, în vara în care trupele române trecuseră victorioase Tisa. O vară memorabilă şi pentru locotenent-colonelul Ion Antonescu şi pentru România. Cum la fel de memorabilă i-ar fi plăcut să fie şi această vară a campaniei antisovietice.

După saluturile de rigoare şi câteva schimburi de cuvinte protocolare, Hitler trecu brusc la tema întrevederii:

„Am optat pentru soluţia militară în raporturile cu URSS!"

Pentru generalul Antonescu nu era o noutate. În planul de operaţii al campaniei din Est fusese prevăzută participarea armatei române. Şi ar fi fost normal ca Hitler să reamintească acest lucru şi, ca un corolar, să precizeze apoi ziua declanşării războiului cu ruşii. Spre surprinderea lui, Führerul se lansă în nişte consideraţii diplomatice, cum nu-i şedea bine în fire.

„Spre deosebire de Anglia, care cere altora să-şi verse sângele pentru ea (se referea la trupele din dominioane şi colonii), eu nu solicit concursul militar al României! Führerul aşteaptă doar ca România să facă tot ceea ce este în propriul ei interes, pentru a înlesni desfăşurarea acestei confruntări."

Antonescu se gândi fulgerător la propriul interes al României. Hitler tocmai adăuga, trăgând cu ochiul către interpret:

„Führerul poate de pe acum să-l asigure pe Antonescu că, după încheierea conflictului, România va primi despăgubiri, care, în ceea ce priveşte Germania, nu vor avea nicio limită teritorială!”

Ultimele trei cuvinte i se părură lui Antonescu atât de acoperitoare pentru scopul urmărit - redobândirea teritoriilor pierdute vara trecută -, încât se simţi dator să declare ferm:

„Vreau să participăm la război încă din prima zi. România nu va ierta niciodată generalului Antonescu dacă el va lăsa ca Armata română să stea cu arma la picior, în timp ce trupele germane mărşăluiesc prin România împotriva ruşilor.” Căci marea lui dorinţă era să facă din România un partener fiabil. Politica de până atunci de balansare între marile puteri trădând-o pe cea perdantă în favoarea celei învingătoare - nu dusese decât la succese formale pe termen scurt şi la pierderi de substanţă pe termen lung.

„Apreciez dorinţa românilor!”

„Chiar dacă România n-ar intra în război, sovieticii tot ar ataca teritoriul ei. Mă gândesc în primul rând la zonele petrolifere, la aerodromurile militare, la căile ferate de importanţă strategică... Evident, în scopul de-a lovi în trupele germane!” încercă Antonescu să-şi justifice opţiunea.

Mai erau multe de discutat, şi Hitler îi ceru şefului Statului Major al Armatei de uscat să facă o prezentare sumară a aşezării trupelor germane şi româneşti în dispozitivul general de luptă. Se apropiară de hartă. Antonescu ascultă atent tactica stabilită de Führer - după cum ţinu să sublinieze de câteva ori şeful Statului Major. Dădu de câteva ori din cap în semn de încântare. Nici măcar atunci când veni vorba de flancul drept — cel din zona Carpaţilor Orientali - nu puse întrebări. După terminarea prezentării, generalul von Keitel se uită la Führer întrebător. Hitler făcu un semn cu mâna şi von Keitel se retrase doi paşi, ceea ce echivala cu ieşirea din prim-planul discuţiei. De altfel, niciun argument al colaboratorilor n-avea capacitatea să-l facă pe Führer să renunţe la propriile idei.

Von Ribbentrop se apropie de Führer şi îi şopti ceva la ureche. Hitler se scutură şi de şeful diplomaţiei germane cu un gest al mâinii drepte asemănător cu cel dinainte, prin care îl condamnase la tăcere şi pe feldmareşalul von Keitel. De data aceasta, Antonescu se bucură în ascuns, simţindu-se într-un fel răzbunat pe înaltul şi arogantul von Ribbentrop. Încă nu uitase replica cu care îl întâmpinase von Ribbentrop la Berlin, în noiembrie ‘40: „Pentru ca România să poată găsi drumul spre noi, a trebuit să ocupăm Parisul!” Şi neamţul a continuat apoi cu un şir de observaţii sarcastice, care i-au pus la grea încercare capacitatea de stăpânire. În mod neaşteptat, Hitler l-a primit mai călduros, de data asta, pe generalul Antonescu. Nimeni nu înţelegea de unde izvorâse subita lui simpatie pentru român. Şi cei doi ofiţeri superiori se simţeau iritaţi şi debusolaţi.

Cum sesizase şi el schimbarea, generalul Antonescu nu-şi mai făcea griji. Ştia că după cele trei întâlniri anterioare cu Hitler, reuşise să aibă cu el un raport personal întemeiat pe încredere şi sumă. reciprocă. Cei mai mulţi dintre colaboratorii apropiaţi ai Führer ului nu priveau cu ochi buni această relaţie specială dintre stăpânul Europei şi conducătorul României, o ţară nesigură, francofilă,

deşi avusese regi germani. Şi andpada lor pentru generalul Antonescu - mai potrivit zis pentru ţara lui - crescu şi mai mult, când îl auziră pe Hitler hotărând:

„Începând din clipa de faţă, generalul Antonescu va conduce operaţiunile militare din flancul drept! Pregătiţi instrucţiuni în acest sens pentru comandantul Armatei a 11-a!”

Şi remarcară cu toţii acea forţă dramatică din glas, demnă de austeritatea muncheneză.

Pe faţa lui von Ribbentrop se observă zbaterea nervoasă a unei pleoape. Ce are românul ăsta de i-a intrat sub piele lui Adolf? - se gândi el, derutat la culme. Apoi îşi rod privirea în jur, pe chipurile celorlalţi ofiţeri superiori. O alăturare de militari scorţoşi în uniforme de generali, feldmareşali şi mareşali. Un uşor zâmbet de simpade pentru român nu descifră decât la von Keitel.

Generalul Antonescu se afla în faţa celei mai mari încercări a vieţii sale. Nu era însă în firea lui să-şi exteriorizeze sentimentele. Ceva îi spunea că este egalul acestor reprezentanţi notabili ai Wehrmachtului.

9

Din acele clipe, generalul Ion Antonescu deveni un alt om. Unul mai motivat. Mai aproape de crezul lui — cel al reîntregirii României. O Românie trădată de Carol al II-lea şi politicienii aserviţi lui.

În sfârşit, timpul era bun şi cu el, oferindu-i prilejul să arate celor din jur — dar mai ales germanilor şi ruşilor — care este adevărata măsură a abilităţilor sale de tactician şi strateg militar.

Conducătorul reveni la Bucureşti plin de entuziasm. Cele câteva ore petrecute în avion fură un prilej potrivit spre a-şi limpezi gândurile. Nu mai trecu pe acasă spre a se spăla şi schimba, ci se îndreptă direct spre sediul guvernului. Aici, îl puse pe şeful cabinetului să convoace urgent pe ministrul de Externe, pe cel de Război şi pe şeful Statului Major al Armatei. Când colonelul Elefterescu intră, peste câteva minute, să-i raporteze îndeplinirea sarcinii, se convinse că generalul Antonescu îşi păstrase dispoziţia specială cu care revenise din Germania şi părea pus pe fapte mari. O asemenea stare febrilă nu mai văzuse la Conducătorul ţării decât în zilele în care se confruntase cu rebeliunea legionarilor. „Pregăteşte ceva!” se gândi colonelul Elefterescu. Acelaşi lucru îi trecu prin minte şi când, peste o jumătate de oră, cei trei oficiali defilară prin faţa biroului său. Fără îndoială, Mihai Antonescu, avea prioritate. Nu pentru că era ministru de Externe, ci fiindcă devenise unul dintre colaboratorii cei mai apropiaţi ai generalului Antonescu. În mod sigur, îl ajutase şi cariera lui de profesor universitar la Facultatea de Drept. La mică distanţă, în spatele acestuia, doi generali dintre cei încă aflaţi în graţiile Conducătorului. Colonelul Elefterescu se ridicase de pe scaun în semn de salut. În primul rând, pentru funcţiile lor, apoi pentru gradul militar pe care îl aveau.

După ce-i văzu în biroul său pe toţi trei, generalul Antonescu le aduse la cunoştinţă că Führerul

îl numise şeful grupului de armate româno-germane din flancul drept. Mai ales Mihai Antonescu fu surprins de această numire; nu pentru că era civil, ci fiindcă cultura lui — net superioară celor doi generali care îl însoțeau —, de anvergură europeană, nu-l lăsa să admită că germanii se pot subordona de bună voie şi atât de uşor unui general al unui popor mic şi cu simpatii vădit francofile.

„Trebuie să acționăm repede şi să arătăm că nu suntem mai prejos decât germanii!" reluă generalul Antonescu. „În trei, patru zile, trebuie să aşezăm armatele noastre pe pozițiile de plecare. Întâmplător, Armata a 11-a germană deja este în zona Iaşiului, adică în centrul frontului, şi nu mai are nevoie de nicio deplasare. În fapt, doar cele două armate ale noastre trebuie să se apropie de pozițiile de plecare din vecinătatea Prutului..."

Spre surprinderea ministrului de Război, Conducătorul țării nu părea deloc emoționat şi nici nu etala atitudini atât de strict milităreşti. Acum, ceva mai roşu în obraji, generalul Antonescu arăta un sânge rece neobişnuit, deşi războiul în care implicase deja România era un fapt extraordinar. Şi puse asta pe seama experiențelor trăite de Antonescu, la tinerețe, în campanile de la sfârşitul Primului Război Mondial.

„Când trebuie să fie gata planurile?" întrebă şeful Statului Major.

„Cât de repede! La 8 seara, vreau să le văd şi să le definitivăm!" zise generalul Antonescu. Dorea să fie concis şi exact.

În acelaşi mod decurse şi discuția cu Maria. Se repezise până acasă din nevoia de a scăpa cât mai repede de cizme şi a-şi schimba hainele. Nu putuse să o refuze pe soție şi servi un dejun cu specialități franțuzeşti. Nedumerită de graba cu care el mâncase, Maria ținuse să afle motivele.

„Rica, dragă, sunt deja în criză de timp!" se plânse el.

„Ionele, văd că nu vrei să-mi spui!" insistă ea.

Neavând încotro, Ion îi spuse despre ce era vorba în doar câteva cuvinte. Maria ridicase ochii la cer.

„Ajută-ne, Doamne!" Nu era vorba doar de ei doi, ci de întreaga Românie. Şi se închinase cu eleganța ei studiată.

Generalul se îmbrăcase încet, atent, dar apoi încercase să recupereze ieşind grăbit din casă.

Şeful Statului Major sosi mai devreme de 8, dar fu primit imediat. Generalul Antonescu făcu o mulțime de modificări, încât i se păru că singurul lucru rămas neschimbat din plan rămăsese înscrisul din partea stângă a desenului: Grupul de armate „General Antonescu". Sub care se precizase strict componența: A.3.4.(r), 11 (g). Cea mai importantă modificare cerută de generalul Antonescu prevedea ca două divizii din cadrul Armatei a 4-a să încercuiască prin sud-est capitala Basarabiei. Uşor de înțeles substratul: basarabenii din Chişinău trebuiau să vadă că sunt eliberați de frații lor români, nu doar de nemți.

Abia la ora 23.00, şeful Statului Major îl văzu pe generalul Antonescu dând din cap mulțumit.

Reputația lui de om cu o mare intransigență se verificase în aceste clipe atât de importante pentru țară.

A doua zi, în cursul dimineții — deja se prefigura o nouă zi călduroasă şi sufocantă cum sunt, îndeobşte, zilele lui „Cuptor" - generalul Antonescu plecă în Moldova să treacă în revistă trupele grupului său de armate. Îl însoțeau mai mulți colaboratori, ca de obicei, prefigurând un viitor comandament al grupului de armate aflat sub comanda sa directă. Prima oprire: Focşani, unde Armata a 4-a îşi avea comandamentul.

Generalul Iacobici îi ieşi în întâmpinare. Se purta extrem de ceremonios, imprimând şi colaboratorilor săi un asemenea stil. După ce se salutară, Iacobici îl felicită pe Antonescu pentru că germanii îi acceptaseră comanda! Era cu cinci ani mai în vârstă, dar asta nu-l împiedica să-şi exprime direct admirația şi recunoştința pentru strădaniile aceluia de a moderniza Armata română şi a-i reda prestigiul de altădată.

Cea mai mare parte a timpului, cei doi generali o petrecură în fața hărții. Generalului Iacobici nu-i trebui mult să descopere că Armatei a 4-a îi reveneau cele mai grele sarcini. Să traverseze cursurile câtorva râuri chiar în vecinătatea gurilor de vărsare în Dunăre şi respectiv în Marea Neagră. Să elibereze partea de sud a Basarabiei expunându-se unui potențial atac dinspre mare, din cauza prezenței flotei sovietice în porturile Odesa şi Sevastopol. Să participe la luptele de eliberare a Chişinăului, capitala Basarabiei. În plus, trupele sale se înşirau de la Galați la Huşi, pe un front de o lungime mai mare decât a celorlalte armate din gruparea „General Antonescu". Iar Armata a 9-a sovietică, împotriva căreia trebuia să lupte, deținea poziții bine întărite şi tehnică de luptă superioară.

Spre sfârşitul discuției, generalul Antonescu se lansă într-un mic excurs sentimental.

„Ne aşteaptă lupte grele. Ostaşul sovietic este un bun luptător. Aşa că trebuie să-i facem pe soldații noştri să priceapă că cea mai dulce pâine este iubirea de țară! Dacă nu se vor hrăni cu ea, nu vom putea spăla ruşinea şi dezonoarea la care ne-au condamnat Carol şi clica lui! A sosit momentul ca, de la soldat până la general, să ne acoperim cu toții de glorie, dându-ne ofranda de sânge pentru dezrobirea pământului românesc!"

Generalului Iacobici i se păru această încheiere cam siropoasă, izvorâtă mai mult din inimă decât din cap. Însă, incontestabil, generalul Antonescu făcea totul cu pasiune când era vorba de țară.

Dar foarte curând, generalul Antonescu se cufundă într-o muțenie plină de încordare, care se prelungi nu numai pe parcursul drumului spre popota unde fusese invitat — era ora prânzului —, ci şi pe durata mesei şi, apoi, a pregădrilor de plecare din Focşani.

*
* *

Următoarea țintă a convoiului de maşini a rămas multă vreme incertă. Imediat ce trecuseră Neajlovul, colonelul Elefterescu îl întrebase pe generalul Antonescu:

„Mergem la nemți sau tot la ai noştri?”

Antonescu rămase câteva clipe pe gânduri.

„Până la Bacău e timp destul să mă hotărăsc!” rosd după o vreme, nu atât indecis cât mai degrabă misterios.

Cum Elefterescu îşi cunoştea bine şeful, nu mai scoase o vorbă. Spre mirarea lui, generalul începuse sa moțăie. În ciuda acestui fapt, când peste vreun ceas maşinile se apropiară de colinele din marginea oraşului Mărăşeşti, Elefterescu anunță pe un ton extrem de ceremonios:

„Mausoleul eroilor!”

Generalul Antonescu simți că este privit şi se strădui să reintre în realitatea prezentului, încordându-şi auzul.

„Mausoleul de la Mărăşeşd!” repetă Elefterescu.

„Ordonați oprirea convoiului!” veni replica generalului Antonescu.

În scurt timp, ofițerimea din automobile coborî şi se adună în spatele comandantului grupării de armate „General Antonescu”. Printr-un consens tacit, toată lumea înlemni în poziții pioase şi se păstră un moment de reculegere pentru cei morți cu arma în mână în Primul Război Mondial. Generalul Antonescu se închină de trei ori. Imediat se închinară şi ceilalți. Şi liniştea fu împinsă şi mai departe. Generalul Antonescu reveni la maşină. Aceste situații festive îi erau foarte dragi. Era şi nemăsurat de orgolios, dar avea şi o personalitate socială puternică.

Când convoiul intră în Bacău, colonelul Elefterescu se răsuci spre şeful lui:

„V-ați hotărât, domnule general?”

„Da. Ne vom întâlni cu generalul Dieter Pohl!”

„Deci mergem la Roman!” se dumiri Elefterescu.

Şi îndată se transmise indicația de rigoare. Astfel că maşinile se îndreptară spre nord, pe şoseaua vecină cu Siretul. Peste o oră, convoiul militar intra în micul orăşel moldovean unde Armata a 11-a germană îşi stabilise comandamentul. Nemții făcuseră o alegere potrivită. Romanul era situat la o încrucişare de drumuri ce legau nordul cu sudul şi vestul cu estul Moldovei. Până la Iaşi, capitala Moldovei şi principalul punct de concentrare al nemților în vederea atacării armatelor sovietice de dincolo de Prut, nu erau mai mult de 60 de kilometri. Numai la început, militarii din sistemul de pază al comandamentului fură reticenți şi indecişi. Şi colonelul Elefterescu urmări cât de bine erau instruiți. Unul dintre cei doi pistolari germani care întâmpinară convoiul românesc se retrase în cabina vopsită în verde şi începu să învârtă manivela telefonului. Elefterescu nu auzea ce vorbea pistolarul, dar îl văzu cum se repede pe uşa cabinei şi îi face semn tovarăşului său să lase convoiul să pătrundă în incintă. Ba mai mult, luă poziția de drepți şi salută de fiecare dată când una dintre maşinile convoiului trecea prin dreptul lui.

Generalul Antonescu fu plăcut surprins, la coborârea din maşină, când dădu cu ochii de un

mic grup de ofițeri nemți. Evident, grade mari. Descoperi, între ei, pe unul cu grad de general-maior. Bănui că era Dieter Pohl, comandantul Armatei a 11-a. Aşa că se apropie de el. Se salutară reciproc. Dieter Pohl, mai tânăr cu câțiva ani şi mai țanțoş în uniforma lui de infanterist, avea trăsături asemănătoare cu ale bucovinenilor din zona Cernăuți. Blond, cu obrazul bine ras — ceea ce punea în evidență albeața tenului dar şi o cicatrice de circa doi centimetri pe pometul stâng —, generalul Pohl i se părea că face parte din burghezia veche şi înstărită, nu din cea nouă şi cumplit de parvenită. Apoi îl auzi cum îşi prezintă însoțitorii în ordinea funcțiilor. Pe colonelul Uwe Lexen, şeful Statului Major. Pe maiorul Klaus Steuer, şeful secției spate etc.

Generalul Pohl presupunea că generalul Antonescu ştia atâta germană cât să înțeleagă aceste cuvinte de mare frecvență ale oricărui protocol. Dar după ce-şi conduse oaspeții în sala mare de lucru a comandamentului, apelă îndată la serviciile unui translator. Un sas născut la Braşov, cu grad de feldwebel. Pohl stătea cu ochii pe generalul Antonescu, încercând să-şi dea seama ce calități avea românul de fusese numit de Führer în funcția de comandant al flancului drept. Era mai bun decât unii dintre generalii germani? Era mai bun decât el, care luptase în Franța? Generalul român era mărunt, roşu la față ca un morcov — cum sunt unii dintre bețivi -, cu părul albit la tâmple — probabil în jur de 60 de ani -, continuu încruntat, extrem de concentrat asupra a tot ceea ce întreprinde în fiecare moment. Nimic special care să-l facă să intuiască motivele opțiunii lui Adolf Hitler. Oare cine dintre apropiații Führerului îl sprijinea? Göhring, Goebels, Ribbentrop, Keitel?...

Lucrurile începură să capete o altă culoare abia după ce generalul Antonescu termină expunerea la harta cea nouă, agățată pe perete de şeful Statului Major român.

„Avem avantajul că ne vom bate pe un teren cunoscut şi vom fi sprijiniți de românii noştri de acolo..." declară generalul Antonescu, încercând să le imprime propriul său optimism.

Era aici o nuanță, o deosebire esențială - şi generalului Pohl îi trecu prin minte că doar luptele ce vor urma curând vor arăta cât de bun comandant este acest general român.

Apoi făgădui solemn:

„Vom analiza cu atenție acest plan de luptă. Fără o legătură bună cu Armatele a 3-a şi a 4-a române, nu ne putem proteja flancurile şi nu vom reuşi să ne sprijinim reciproc..."

„Este şi preocuparea mea de comandant al acestui grup de armate. Pentru a realiza o strânsă colaborare în timpul luptelor, comandamentul condus de generalul Antonescu se va deplasa odată cu frontul..."

Cum generalul Pohl părea uşor nedumerit, generalul Antonescu se grăbi să-l lămurească:

„Sediul comandamentului se va afla într-un tren militar special care va însoți, frontul de aproape..

Generalul Pohl căzu pe gânduri. Niciun conducător de țară - nici Stalin, nici Roosevelt, nici Churchill, nici chiar Führerul său — nu se implicase atât de mult în acest război, expunându-se

pericolului în mod direct. De aceea, acest proiect de comandament mobil, nu i se părea o idee prea bună. Aviația inamică l-ar fi putut repera uşor şi, la fel de uşor, l-ar fi putut neutraliza. Proiectul în sine însă era opera unui militar curajos şi Pohl avu un vag sentiment de invidie combinată cu admirație camaraderească. De aici izvorî, la sfârşitul convorbirii de specialitate, impulsul de a dori să-l cunoască mai bine pe colegul lui de breaslă şi, volens-nolens, şeful lui ierarhic pe front\.

Înainte ca generalul Antonescu să dea semnalul de retragere din acest cabinet, generalul Pohl îi ceru favoarea să mai schimbe câteva cuvinte ca între doi veterani de război. După ce rămaseră singuri, aghiotantul lui Pohl aduse coniac franțuzesc şi cafele. Deşi Antonescu nu era un băutor de coniac — prefera vinul —, ciocni cu entuziasm cu Pohl şi ținu să precizeze că îşi amintea cu plăcere de Franța. Acolo urmase un stagiu de pregătire militară. Tot acolo activase, câțiva ani mai târziu, ca ataşat militar. Din care motive, vorbea fluent franceza.

Pohl tresărise plăcut surprins de sinceritatea românului. Şi pe el însuşi serviciul militar îl purtase în țara cocoşului galic. Şi odată ajuns aici cu mărturisirea, făcu un semn hotărât translatorului şi acesta ieşi din cameră. Apoi, începu să vorbească franțuzeşte, trezind simpatia generalului Antonescu.

După cinci minute, izvorul amintirilor plăcute secă. Lui Pohl i se păru nepotrivit să pomenească motivele mutării sale de pe frontul de Vest pe cel de Est. La fel, generalul Antonescu nu recunoscu că profesia de ataşat militar nu-i plăcuse. Se despărțiră brusc. Generalul Pohl îl salută pe român, de data asta cu mai multă atenție. Reveni şi mai savura o cupă de coniac franțuzesc. Prilej de reflecție când ochii i se luminară de câteva ori.

Pohl fusese izbit de încrederea senină cu care generalul Antonescu privea rezultatele ofensivei comune pe care tocmai o pregăteau. Ca toți comandanții adevărați, românul nu era neliniştit privind destinele care i se încredințaseră. Credea în steaua lui. Îşi făurise singur o semnificație specială. Şi lui Dieter Pohl nu i se părea că e prea devreme să tragă o astfel de concluzie.

Se înseră şi convoiul de maşini în care se afla generalul Antonescu şi colaboratorii lui înainta spre Piatra Neamț, sediul comandamentului Armatei a 3-a. Dinspre Carpații Orientali cobora o adiere plăcută răcoroasă, care te înviora.

10

Lucrurile se precipitau. Şi într-un mic oraş, precum Călăraşiul, nu se putea ca plecarea celor două regimente existente la marginile lui — unul de infanterie şi altul de cavalerie — să nu stârnească îngrijorare şi lacrimi. Regimentele s-au pus în mişcare spre gară după lăsarea întunericului pentru a nu stârni vâlvă. Ordinul prevedea ca operațiunea să se desfăşoare cu precauție, în ascuns. Dar era imposibil ca evenimentul să rămână neştiut şi fără ecou. Militarii aveau părinți, soții, logodnice,

prietene, prieteni. Aşa că pe peronul gării centrale din Călăraşi s-au adunat, deşi era miezul nopţii, mulţi oameni dornici să-i conducă pe militarii care plecau la război. În mod surprinzător, printre cei prezenţi pe peron erau şi câteva „fete” de la casele de toleranţă. Cum de aflaseră ele, avea să rămână o taină. Important este că se găseau aici şi erau foarte active. Evident, nu se ocupau decât de foştii lor clienţi faţă de care nutreau oarece „simpatii”. Pe aceştia îi stropeau acum cu parfum ca să le poarte noroc. Iar soldaţilor care le puneau întrebări neruşinate ori făceau glume deochiate pe seama lor, prostituatele urbei le răspundeau fără jenă, încercând să întreţină o atmosferă optimistă şi degajată, menită să mai estompeze tristeţea despărţirii. Şi se făceau că nu văd strâmbăturile dispreţuitoare ale soţiilor de ofiţeri.

Locomotiva cu aburi din capul trenului pufăia de zor, fâsâind, tuşind, scuipând aburi, dar asta nu-i împiedica pe oameni să nu audă şi lătrăturile câinilor din preajma gării, care făceau ca oamenii să iasă din case spre a-şi potoli curiozitatea.

Din restaurantul gării ieşiră şi ultimii muşterii, mai „afumaţi” decât ceilalţi. Unul dintre ei, mai îndrăzneţ şi mai guraliv - pe el alcoolul nu-l amuţise şi nu-l înmuiase aşa de tare ca pe tovarăşii lui de băutură —, începu să strige:

„La război, copii! La război!”

În ciuda intervenţiei unui jandarm — erau mulţi şi primiseră ordin să vegheze în mod special la liniştea şi ordinea publică din această noapte -, beţivul nu se potoli prea curând. Intervenţia avu un efect nescontat: beţivul continuă să strige şi mai tare. Şi atunci, fu scos cu forţa din gară şi condus la secţia de poliţie din apropiere.

Oameni cu simţ practic mai pregnant din categoria negustorilor se grăbiseră să-şi arate omenia şi sprijinul faţă de ţară şi armată, oferind ostaşilor alimente. Astfel, în dreptul garniturii alcătuită din multe vagoane de pe linia întâi, se strânseseră putini cu brânză sărată, butoiaşe cu măsline în ulei, câteva lăzi cu pâini de casă, dar şi nişte damigene cu vin. Un ofiţer de intendenţă trecuse deja la repartizarea lor pe vagoane, fără să mai aştepte ordin de la colonel.

Când trenul se puse în mişcare făcând să se ciocnească între ele tampoanele dintre vagoane, tot prostituatele au fost mai gălăgioase. Deşi erau cu burţile goale şi nu puseseră pe limbă niciun strop de băutură, începură să strige — mai gros sau mai subţire — din cântecele şi imnurile patriotice de mare circulaţie.

„Treceţi, batalioane române, Carpaţii!”

„Să vă întoarceţi cu toţii!”

„Trăiască Armata română!”

„Otânciţi-i pe ruşi!” etc.

Şi „fetele” nu se potoliră decât după ce răguşiră. Evident, nici notabilităţile oraşului şi nici familiile militarilor nu le ridiculizară, acceptând că încurajările lor - aşa cum erau ele, adică pe măsura

puținelor lor cunoştințe — aveau şi un rol tonic, fortifiant pentru moralul trupei. Când trenul dispăru în noapte, o femeie mai slabă de înger începu să plângă zgomotos. Rămăsese singură, avea de îngrijit şi hrănit patru copii sub 10 ani, şi nu ştia cum o să se descurce în absența soțului ei. Tot ce ştia bine era că acesta nu se ducea la plimbare, ci să împuşte alți oameni, acolo pe front, in țara morții.

Notabilitățile oraşului s-au îndreptat spre restaurantul din gară pentru a toasta în cinstea ostaşilor pe care oraşul îi dăduse țării să lupte în războiul „sfânt" de reîntregire a pământului românesc. O parte dintre soțiile ofițerilor li se alăturară. Cele mai vârstnice, ale căror soți aveau grade şi funcții mai mari, cunoscuți în oraş.

Trăgând cu ochiul la această inițiativă a domnilor şi a doamnelor, prostituatele intrară şi ele în restaurant, dar la clasa a doua fiindcă nu voiau să le tulbure pe ofițerese. În ciuda veseliei afişate până atunci, aveau şi ele păreri de rău, că doar pierdeau o mulțime de clienți.

Aflate în mulțimea pestriță de pe peron, Ileana şi Didina Columban n-aveau tăria unei opțiuni. Ar fi putut să le urmeze pe nevestele de ofițeri ce intraseră în restaurant împreună cu notabilitățile urbei. În fond, aveau un frate ofițer — pe Nicolae Columban. Dar Nicu nu plecase azi pe front, ci în urmă cu zece zile. Şi nu de aici, din Călăraşi, ci din Bucureşti, odată cu regimentul lui de acolo. Cât despre Alexandru - cel mai mare dintre frați —, el nu era decât un biet rezervist cu grad de plutonier, care fusese mobilizat acum o lună ca şi Virgil Dumitrescu. Cei doi, bărbați maturi cu burticică şi chelii prospere, făceau însă parte din trupă, adică din acea masă anonimă de executanți mărunți şi indispensabili pe front. Dar mai era un motiv serios care le stătea în cale. Patronul cârciumii era unchiu' Dumitru Columban. Or ele nu se vedeau în stare să înfrunte, intrând acolo, severitatea dezaprobatoare a acestuia. Aşa că ocoliră restaurantul ieşind din gară, dornice să rămână singure cu grijile lor. Ileana, cu cea pentru fratele Alexandru, iar Didina, cu cea legată de Virgil Dumitrescu, soțul şi tatăl celor doi copii ai lor.

Între timp, la clasa întâi nu se prea legau vorbele. Notabilitățile urbei condnuau să poarte măştile lor oficiale, distante şi scorțoase. Iar soțiile ofițerilor plecați aşteptau ca aceia să redevină ceea ce erau în fapt — adică vecini, cunoştințe, prieteni sau chiar rude.

Alta era atmosfera la clasa a doua a restaurantului. „Fetele" începuseră să bea pentru sănătatea foşdlor clienți şi să-şi povestească unele amănunte picante despre ei. Unii dintre aceşda - printre care şi comandantul regimentului de cavalerie, colonelul Matei Țopescu — erau logodiți sau căsătoriți, dar soațele lor uitaseră sau nu şdau cum să-i facă să nu mai treacă pe la stabiliment.

Muşteriii de clasa întâi au plecat primii la casele lor, puțin după miezul nopții, când stelele şi luna împrăşdau întunericul ca nişte lămpi. „Fetele" de la clasa a doua au stat însă până dimineața, să vadă dacă trenul de Bucureşd le aduce clienți. Dar n-au fost prea norocoase.

Ziua plecării ostaşilor pe front avea să devină una de neuitat în memoria particulară şi cea colectivă a călărăşenilor. Notabilitățile oraşului s-au împăunat multă vreme cu ea pentru că ilustra

aportul ialomiţenilor la războiul „sfânt” de reîntregire a patriei. A fost importantă şi pentru buzunarul cârciumărului Dumitru Columban, căci omul a înregistrat în acea zi cele mai mari încasări din ultimii ani. Dar cu adevărat memorabilă a devenit — peste o vreme - pentru soţiile care au înţeles că şi-au sărutat atunci ultima oară bărbaţii, pentru copiii care s-au trezit orfani de tată, pentru părinţii care nu şi-au mai revăzut niciodată feciorii plecaţi atunci pe front.

Din acea zi, în oraş a început să se vorbească tot mai des cu teamă despre război.

11

Chiar şi după anexarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, sovieticii au continuat seria provocărilor, ceea ce a generat nişte raporturi foarte încordate între România şi URSS. Astfel, stâlpii graniţei provizorii din lungul Prutului — stabilită după acceptarea ultimatumului din 26 iunie 1940 — erau zilnic mutaţi; se schimbau des focuri de armă, înregistrându-se morţi şi răniţi. Avioanele sovietice efectuau incursiuni până la Carpaţi. Insulele de pe braţul Chilia au fost ocupate cu forţa şi s-a încercat să se pătrundă în canalul Sulina la începutul lunii ianuarie a.c. Tovarăşul Lavrentiev a cerut dreptul pentru vasele de război sovietice de a naviga până la Brăila; dar a mai solicitat ca România să dea un număr de locomotive corespunzător suprafeţei teritoriului ocupat, ceea ce nu fusese prevăzut între condiţiile ultimatumului etc.

Toate aceste acte de agresiune erau cunoscute de guvernele Marii Britanii şi Americii, însă ele n-au dorit să ia poziţie împotriva URSS. Fără îndoială, sfânta complicitate a celor mari pentru care ţările mici nu constituie în speţă decât nişte obiecte de troc.

Ce urmăreau, de fapt, sovieticii? Evident, să-i intimideze pe români. „Suntem mai puternici decât voi! Băgaţi-vă minţile în cap!” părea să fie mesajul acelor provocări ce nu se mai terminau. Un război psihologic menit să împingă neliniştea atât de departe încât ea să se transforme în deznădejde.

Din punctul lui de vedere, generalul Antonescu a avut dreptate. Acestui război psihologic al sovieticilor trebuia să i se opună ceva. Dar ample manifestaţii de protest vizavi de amputările făcute de URSS şi de Dictatul de la Viena nu se vor semnala decât după 30 august 1940. Demonstraţiile de protest au fost puternice la Cluj, Timişoara, Bucureşti, Braşov, Sibiu, Constanţa, Baia Mare şi Iaşi. O particularitate a acestora a fost şi aceea că militarii s-au alăturat civililor, fapt nemaiîntâlnit până atunci. La Sibiu, însuşi Comandamentul Corpului teritorial de armată a ieşit în stradă, alături de manifestanţi. Ocazie cu care generalul Georgescu-Pion a declarat că „dacă nu vom şti să ne apărăm drepturile noastre sfinte, nu meritam să purtăm uniforma militară”. Manifestaţiile erau o tresărire de onoare după ce Armata română fusese silită să se retragă din teritoriile pierdute fără să tragă un foc de armă în apărarea României Mari.

La 2 septembrie, ca urmare a acestor manifestaţii, în care se implicase un număr mare de militari

de toate gradele, ministrul de atunci al Apărării Naţionale — generalul C. Nicolescu — difuzează un ordin circular*, contrasemnat de şeful Marelui Stat Major, generalul Gheorghe Mihail, prin care se încerca să se calmeze spiritele încinse de acele amputări dureroase ale teritoriului României.

Ceea ce surprinde în acest ordin circular este redefinirea patriotismului printr-un act de la cel mai înalt nivel militar, care arăta că a lupta pentru ţară nu mai reprezenta o valoare în sine. Iar toţi cei care nu se încadrau în noua definiţie a „patriotismului resemnat" puteau fi pasibili de sancţiuni şi „măsuri severe".

Bun cunoscător al stării de spirit din Armata română, generalul Antonescu - imediat după luarea puterii, în septembrie '40 - a fost nevoit să emită un Ordin general** pentru a explica rostul sosirii trupelor germane în România. De fapt, nemţii nu veniseră cu gând de cucerire sau de ocupare, ci cu gând de frate. Misiunea lor principală era de a instrui trei divizii româneşti (5, 6 şi 13) în garnizoanele de dislocare a acestora. Adică să-i înveţe pe ostaşii români cum să folosească noul armament, care urma să sosească din Germania; iar pe ofiţeri, procedurile de luptă întrebuinţate de ei, cu rezultate strălucite pe fronturile din Vest.

Generalul Antonescu şda că soldaţii români (cei mai mulţi din mediul rural) nu priveau cu ochi buni venirea militarilor germani. La mai bine de 20 de ani de la încheierea Primului Război Mondial, ţăranul român încă asocia pe militarul german cu ideea de „ocupant". Şi trebuia deci să uzeze de întreaga sa autoritate în vederea reformulării convingerilor ţăranului readus sub drapel, în raport cu militarul german care, în anii Primului Război Mondial, se identificase cu inamicul împotriva căruia luptase cel puţin un membru al familiilor din mediul sătesc. În plus, în mintea tuturor românilor stăruia încă rolul jucat de Germania în impunerea Dictatului de la Viena. Noua conduită faţă de militarii germani, cerută de el, Conducătorul ţării, era aceea faţă de oricare alt camarad care este dispus să-şi sacrifice viaţa pentru apărarea teritoriului naţional.

Propaganda oficială lansează o veche formulă: „Războiul sfânt". România trebuie să lupte să-şi redobândească teritoriile răpite de URSS în iunie '40, dar, în acelaşi timp, să contribuie la lichidarea regimului bolşevic, al cărui ateism este pus stăruitor în evidenţă.

Aşa că în dimineaţa de 22 iunie, când s-a difuzat ordinul de trecere a Prutului, toată lumea a răsuflat uşurată. În primul rând, Armata română, aflată de câteva săptămâni pe poziţii de plecare la luptă, într-o aşteptare tensionată.

În sudul Moldovei, între Galaţi şi Bârlad - doar la câţiva kilometri de Prut -, zonă împânzită acum de Armata a 4-a, ofiţerul Nicolae Columban îşi chemase comandanţii de tunuri într-un mic pâlc de plopi cu frunzele prăfuite, din spatele poziţiei de tragere. Aici, gradaţii se aşezaseră pe iarbă, emoţionaţi şi cam bănuind ce-o să li să spună, în aşteptarea comandantului lor. În aer nu se mai

---

* Ordinul circular nr. 17835/B

** Ordinul General nr. 877

auzeau vibrând triluri de păsări, dar încă mai plutea un miros dulceag-erotic de flori de tei. Un fel de anestezic înainte de începerea operațiilor militare.

Nicolae Columban căută un loc ceva mai ridicat spre a fi văzut de toată lumea. Plopii dneri, subțiri, i se păreau desenați de razele soarelui ca într-o stampă japoneză. Coaja trunchiurilor era netedă şi lucea argintiu. Prin contrast, fețele gradaților sunt încrețite de îngrijorare şi par atinse de-o febră uscată. Cei mai tineri dintre ei afişează o bucurie silită. Ofițerul n-are o misiune uşoară. Le zâmbeşte prietenos înainte de a deschide gura. Oamenii se înviorează treptat. În fond, ei vor împărtăşi soarta comandantului lor.

„Trebuie să fim mândri că suntem artileriști! Noi vom deschide balul!" Şi apoi, Nicolae Columban începu să enumere datoriile pe care le aveau față de cei morți în Primul Război Mondial care au făcut România Mare, să le reamintească jurământul depus în fața drapelului unității militare — de credință fată de tară şi de conducătorul ei, generalul Antonescu —, să-i facă mai responsabili față de concetățenii şi propriile lor familii. Încheie cu un şir lung de îmbărbătări.

Nicolae avea un fel de a conduce, de a le arăta cum să fie bărbați. Şi fu mulțumit când remarcă pe chipurile lor o lumină de înviorare. Nu mai aveau mutrele de dinainte, nu mai surâdeau stins ca nişte bolnavi condamnați la boli incurabile. Ceva se petrecuse în sufletele lor. Poate că deveniseră mai curajoşi decât duşmanii lor de peste Prut. Poate deveniseră şi mai mândri că el este comandantul lor.

Fără motivație şi fără curaj, războiul e o imposibilitate. Continuau să tacă. Dar se simțeau mai capabili să învingă. Frica se transforma în curaj. Ca întotdeauna înainte de botezul focului. Când bătălia este hotărâtă. Când totul este hotărât. Şi moartea se apropie şi-i simți răsuflarea rece în ceafă. Dar mai înainte ca vreunul dintre ei să pună vreo întrebare, Nicolae Columban îşi scoase chipiul şi îl puse pe iarbă, lângă şold.

„Hai, băieți, să fumăm împreună o țigară!"

Şi el însuşi este mirat cât de omeneşte sunaseră cuvintele invitației în lumina curată a dimineții. Apoi îi vede cum se scotocesc prin buzunare. Ies astfel la iveală primele pachete. Au ambalajul cam mototolit. Sunt țigări ieftine de calitate inferioară: Plugar, Naționale etc. Nicolae Columban face cu mâna un gest de oprire şi anunță repede:

„De data asta eu fac cinste!"

Şi scoate cu mişcări încete pachetul pregădt pentru acest moment festiv şi le oferă tuturor câte o țigară Regală cu carton. Şi tot el se grăbeşte apoi să le aprindă cu bricheta germană, primită cadou din partea oberstientenantului von Trotha. După felul în care mânuiesc țigara, vreo doi dintre comandanții lui de tun sunt evident nefumători. Cei cu statut de fumător înrăit se reped asupra țigărilor şi trag cu poftă din ele. Atât de preocupați, încât nu tresar nici măcar atunci când un obuz de calibru mare trece pe deasupra pădurii. E o lovitură lungă, trasă la întâmplare. O tactică a sovieticilor de a ține trupele românești sub presiune. Singurul lucru neplăcut e capriciul obuzului: cade uneori unde

nu te aştepți. Adică în locul în care te afli!

Regalele sunt țigări bune şi trebuie fumate pe îndelete. Ca orice produs de lux alungă stările de spirit mohorâte şi îți hrănesc energia vitală. Încât Nicolae Columban nu le atrase atenția subordonaților decât la urmă:

„Să ştiți una şi bună! Nu trăim nici mai mult şi nici mai puțin decât atât cât ne este scris în frunte!" se trezi el repetând vorbele pline de miez pe care părintele Partenie i le spusese, cu trei lună în urmă, la botezul nepotului Mihăiță.

Deşi gradații erau oameni simpli, locotenentul Columban fu surprins cât de interesați se arătară de aparentul paradox al afirmatei.

Începută imediat, pregătirea de artilerie a durat mai mult decât şi-au închipuit ei, în acele clipe de solidaritate trăite în timpul fumatului colectiv. În încercarea de a realiza capete de pod pe malul răsăritean al Prutului ocupat de sovietici, infanteriştii români au întâmpinat o rezistență neobişnuit de îndârjita. Aşa că timp de zece zile, artileriştii de sub comanda lui Nicolae Columban au tras până s-au înroşit țevile tunurilor. Abia în ziua de 2 iulie a pornit aşteptata ofensivă. Adică trecerea Prutului.

Contrar regulilor de păstrare a liniştii, infanteriştii de pe primele ambarcațiuni au prins să intoneze cântece patriotice. Prilej pentru inamic să execute un bombardament violent asupra râului şi malului vestic. Loviturile căzură orbeşte, fără să aleagă. Dar ploaia de obuze şi gloanțe nu a putut stăvili elanul ostaşilor români.

Comandantul frontului — generalul Antonescu — prevăzuse că această lovitură dată inamicului pe întreaga lungime a Prutului o să permită Armatei a 11-a germană o înaintare rapidă în profunzime, amenințând cu învăluirea unităților sovietice din sectorul sudic.

O motivație tactică extrem de pertinentă.

12

Trenul militar a fost gata la mijlocul lui iunie şi generalul Antonescu s-a mutat imediat în el. S-a simțit bine în acele vagoane cu funcțiuni multiple şi asta l-a determinat să-l boteze Trenul Patria.

Veştile despre primele zile de lupte n-au fost de natură să-l bucure. Ruşii erau bine amplasați în teren şi opuneau o rezistență tenace. Trupele româneşti înaintau dar cu pierderi multe. Erau indicii în privința dificultăților pe care aveau să le întâmpine Armata a 3-a şi a 4-a. Fiindcă Armata a 11-a germană era mai bine dotată decât ele cu armament şi tehnică de luptă, dar şi cu acea disciplină tactică specific germană, ceea ce o făcea imbatabilă.

Pe lângă sarcinile obişnuite, colonelul Magherescu mai primise una din partea generalului Antonescu: să aibă în grijă ofițerii de legătură detaşați aici. Evident, nu-l interesase niciun moment modul în care aceştia ajunseseră în Trenul Patria. Posibil să fi existat nişte criterii de selecție, dar

lui Magherescu i se părea mai puțin interesant. Important era ca aceşti ofițeri să se ridice la nivelul exigențelor comandantului Antonescu. În cele două săptămâni scurse de la sosirea lor, Magherescu remarcase că generalul Antonescu îl cunoştea pe unul dintre ei de mai multă vreme. Ofițerul se numea Radu Axentie. Un căpitan înalt, cu mustață blondă. Faptul îi stârni curiozitatea şi Magherescu făcu mici investigații. Căpitanul Radu Axentie provenea de la Divizia 35 Infanterie, unde funcționase ca ofițer de Stat Major, şi cam tânjea să se reîntoarcă acolo. Se născuse într-o familie înstărită de olteni şi primise o educație aleasă.

Colonelul Magherescu îl însoțea pe generalul Antonescu în toate inspecțiile sale pe front, la trupele angrenate în lupte. De multe ori, generalul mergea chiar în linia întâi, unde observa mersul operațiilor curente. Şi, când situația o impunea, intervenea prompt dând instrucțiuni. Fără doar şi poate, generalul se expunea şi n-au fost rare cazurile când s-a confruntat cu situații periculoase. În jur, schimburi de focuri înverşunate, vuiet aducător de moarte. Dar niciodată n-a dat vreun semn că îi este teamă. Rămânea calm, obiectiv şi prelua comanda operațiunilor din zona unde se afla, de parcă nimic n-ar fi putut să-l atingă. Întotdeauna, alături de generalul Antonescu, se găseau ofițeri de legătură. Pe cât de neliniştit şi brăzdat de îngrijorare era Magherescu în acele momente, pe atât de liniştit şi concentrat era generalul. Fapt ce îi dădea o siguranță în ordinele pe care le formula, una care nu admitea că ar putea interveni ceva care să-l împiedice. Acest comportament de excepție exercita asupra colaboratorilor săi direcți şi a ofițerilor din linia întâi o fascinație aproape mistică. În acele clipe, generalul Antonescu era ostaşul lui Dumnezeu. Căci nimic nu putea să-l atingă şi să-l abată de la misiunea lui.

Dar se mai întâmpla ceva în acel loc din linia întâi, unde poposea generalul. Imediat, situația se îmbunătățea, duşmanul era respins, dat peste cap. Iar trupele noastre îşi reluau înaintarea. În niciun caz nu apărea vreo schimbare nedorită, dezavantajoasă. Era ca un miracol. Unde punea generalul Antonescu piciorul, totul intra în normal. Prezența lui se dovedea providențială.

Şi generalul Antonescu făcea destul de des astfel de inspecții din cauză că trupele sovietice se apărau bine, luptând cu dârzenie pe poziții întărite. Ceea ce nu ştia generalul român era că Armata Roşie fusese concentrată de la începutul lui iunie în dispozitiv de atac. Încă din 5 mai, generalul Jukov semnase o directivă secretă prin care Armata Roşie urma să atace România la 12 iulie. Numai ca Hitler fusese mai iute decât Stalin şi atacase URSS pe 22 iunie.

Deşi trecuseră nişte zile de la luptele de pe dealul Țiganca, generalul Antonescu încă îşi mai reproşa că nu avusese inspirația să se implice direct în acea bătălie. La Țiganca, Armata a 4-a suferise pierderi serioase în oameni şi material de luptă. Aşa că în clipa când căpitanul Radu Axentie îi aduse informația că Divizia 35 Infanterie fusese oprită în loc şi ținută sub presiune de către sovietici în masivul păduros al Corneştilor, din zona Nisporeni, generalul Antonescu se deplasă urgent acolo. De la observatorul înaintat al diviziei se deschidea în față o vale adâncă, golaşă, până la poalele unui deal,

ocupat de sovietici. Pe povârnişul dealului, copaci din esenţe de foioase. Panta era dulce şi brăzdată de două terase, unde se cuibăriseră ruşii. Avangarda diviziei, comandată de maiorul Cambrea, căzuse într-o ambuscadă din care se străduia să iasă. Generalul Antonescu ceru un binoclu şi începu să cerceteze dealul apărat de sovietici. Cei din jur îl urmăreau cu atenţie şi respect. Mai ales colonelul Magherescu era convins că generalul — ca şi în alte ocazii asemănătoare — va răsturna situaţia actuală — una de dificultate evidentă — ca o prezenţă supranaturală. Generalul reuşi să repereze punctele de foc ale duşmanului: cuiburile de mitraliere, brandurile, tunurile uşoare etc. Şi încet-încet, sub chipiul lăsat uşor pe frunte, faţa începu să se lumineze, semn că în mintea lui se cristaliza o rezolvare a situaţiei. Totuşi, înainte de a da ordinul de remediere a blocajului şi reluare a înaintării, generalul mai privi atent, câteva clipe, micii vălătuci de fum de la gurile mitralierelor ruseşti, mai ascultă odată vuietul luptei. Nici măcar lovitura de brand care căzu în apropierea punctului de observare, unde se afla acum, nu-l afectă. Rămase calm şi imperturbabil.

„Trebuie să asigurăm o superioritate în flancul stâng! Apoi să atacăm şi să încercuim trupele ruseşti de pe terasele dealului. Concomitent, să sprijinim avangarda cu două plutoane!” zise el, privind spre comandantul diviziei.

În timp ce colonelul Dorin Segărceanu transmitea acest ordin subalternilor săi, generalul Antonescu îşi reluă observarea poziţiei inamice. Pe măsură ce minutele treceau marcând aceeaşi încrâncenare a trupelor aflate faţă în faţă, colonelul Magherescu descoperi că ofiţerii Diviziei 35 Infanterie — de la comandant până la ofiţerii de legătură — îşi regăsiseră siguranţa de sine şi convingerea că iniţiativa le aparţine din nou, că pot pune iar presiune pe ruşi. Neclintit ca o stâncă, generalul emana o atitudine neînfricată de ostaş adevărat. Nimic nu lasă impresia de improvizaţie. Primele manevre ordonate de generalul Antonescu încep să se materializeze în teren.

Inamicul încă nu simte că se petrece ceva special. Abia peste o vreme, când se aude un puternic foc automat dinspre flancul stâng al românilor, ruşii intră la bănuieli. Prudenţa îi obligă să slăbească cleştele din jurul avangardei româneşti şi să se retragă pe alte poziţii.

Mulţumit de primele rezultate, generalul Antonescu restituie binoclul. Nu mai era mult până la asfinţit şi nu voia să-l prindă noaptea pe drum, când acţionau partizanii ruşi. Înainte de a ieşi din punctul de observare, se răsuci spre cei doi însoţitori - căpitan Radu Axentie şi maior Marin Alexandru — şi-i privi nehotărât După câteva zeci de secunde, generalul decise:

„Căpitan Radu Axende, rămâi aici şi urmăreşti desfăşurarea operaţiilor până când avangarda Diviziei va fi deblocată complet şi îşi va putea relua misiunea ei normală!”

O alegere nu lipsită de un anume substrat sentimental. Tânărul ofiţer îi fusese oaspete de Crăciun, în vila de la Predeal.

Pentru Radu Axentie, era un prilej nimerit să arate că este pregătit şi merită încrederea comandantului său. Între timp, Antonescu se depărta cu o sprinteneală tinerească, urmat îndeaproape

de Magherescu, Marin Alexandru şi cei doi ofiţeri din serviciul său de pază. Liniştit că aceştia ieşeau din zona periculoasă, Radu Axentie se răsuci spre colonelul Segărceanu. Nu-i plăcu privirea distantă a comandantului Diviziei 35 şi îşi adună rezervele de voinţă spre a-i vorbi:

„Mă tem că avangarda nu mai are muniţie. Aşa că vă rog să dispuneţi ca un ofiţer de legătură să plece şi să vadă cum stau lucrurile!”

Abia spre seară, sovieticii începură să se retragă de pe deal, profitând de vizibilitatea redusă şi de acalmia ardleriei româneşti, cauzată de împuţinarea muniţiei. N-o făceau în debandadă, ci cu precauţie calculată. Şi nu era un semn bun pentru ce avea să fie în zilele următoare de luptă. Dar Radu Axende se bucură — avusese şi el o contribuţie la această victorie de etapă a Diviziei 35 infanterie. Acum putea să răsufle în voie. Se gândi în treacăt că nu fusese preocupat niciun moment să provoace admiraţia ofiţerilor din punctul de observare. De aceea îi era indiferentă atitudinea vag răutăcioasă a colonelului Segărceanu. Cu binoclul la ochi, acesta continuă să cerceteze dealul, neîncrezător în ceea ce fac sovieticii. Şi lăsarea întunericului şi simţul datoriei îl îmboldesc să alerge imediat până la trenul de comandament şi să reporteze generalului Antonescu îndeplinirea ordinului. Aşa că Radu Axentie îl anunţă sentenţios pe colonelul Segărceanu:

„Domnule comandant, misiunea mea s-a terminat!”

Colonelul Segărceanu se întoarce spre el vădit deranjat, dar şi nedumerit. Profită că este mai înalt şi priveşte peste casca ofiţerului de legătură, apoi, într-un târziu, dă din cap, dornic să scape cât mai repede de el, fiindcă intrusul ăsta îi avariase într-un fel prestigiul.

După focurile de armă răzleţe, în curs de potolire, ale infanteriştilor ruşi, amurgul ăsta prăfos şi enigmatic are ceva de înmormântare. Dar te şi poţi ascunde în spatele lui.

În drum spre cel mai apropiat post sanitar — unde speră să dea peste o maşină de ambulanţă -, Radu Axentie se trezi, după un timp, traversând un fost câmp de luptă. O zonă încă plină de morţi. Încă nu începuseră să pută, dar câţiva câini cu instincte de lupi flămânzi le dădeau târcoale. Spre deosebire de hoţii de cadavre, animalele astea fără stăpân, aproape sălbăticite, deposedau morţii doar de acele fragmente anatomice răspândite în jur de exploziile obuzelor şi grenadelor. Cu două, trei zile înainte, aici fusese un adevărat măcel. Acum, tocmai se adunau morţii. Printre soldaţii care participau la această acţiune se învârtea şi un sanitar. La oarece distanţă de ei, în haine negre care îl făceau mai puţin vizibil, un preot. În mod sigur, preotul regimentului. Toată priveliştea asta crudă cu contururi estompate aducea cu un tablou de Bruegel, pictat în manieră impresionistă.

13

Era prima oară când asista la adunatul morţilor de pe un fost câmp de luptă. Într-o margine a zonei, staţionau două căruţe. Probabil fusese rechiziţionate din cel mai apropiat sat. Soldaţii lucrau

câte doi. Unul prindea mortul de picioare şi celălalt de umeri. Apoi îl duceau la una dintre cele două căruțe. Acolo, cărăuşii începeau să balanseze mortul, iar la momentul potrivit îl zvârleau peste celelalte cadavre. Uneori şi cu ajutorul căruțaşului, țăran din preajma locului. Erau cadavre de bărbați tineri, purtând uniforme militare. Sanitarul arunca din când în când câte o privire spre trupurile depozitate şi, dacă i se părea ceva în neregulă, verifica dacă mortul mai are puls. Greu de spus dacă munca asta îi făcuse să fie indiferenți, mai degrabă îşi impuseseră să fie indiferenți, altfel n-ar fi putut suporta hidoşenia morții. Preotul avea cel mai puțin de lucru. Intra în acțiune ultimul. Rugăciunea lui era o bâlbâială scurtă, ininteligibilă, iar înmormântarea o făcătură.

Nici atunci şi nici mai târziu, căpitanul Radu Axentie nu şi-a putut explica gestul său. S-a apropiat de preot şi i-a cerut să-l spovedească.

„Apropie-te, fiule, şi spune ce ai pe suflet!” acceptă preotul militar.

„Părinte, am omorât soldați inamici.

„Ti-ai făcut datoria de ostaş... Asta nu e un păcat, fiule!”

Drumul până la Trenul Patria ar fi putut dura mult, dar o maşină-ambulanță îl făcu mai scurt. În cabină era cald şi motorul duduia tare. Poate din pricina acestui zgomot nu se auzeau vaietele răniților din spatele cabinei. Poate nu voiau să se plângă, considerându-se favorizați față de ostaşii rămaşi să lupte în iadul din linia întâi. Radu Axende privea bănuitor în noapte — totul i se părea duşmănos. De câteva ori, razele farurilor descoperiră nişte animale de talie mică traversând în fugă şoseaua.

Însă avură parte şi de o încercare neaşteptată. Deşi ambulanța avea două cruci mari, roşii, pe părțile laterale ale maşinii, ea fu luată, totuşi, drept țintă de nişte gloanțe trasoare venite dinspre pâlcurile de copaci din vecinătatea drumului. Şoferul îi risipi nedumerirea, precizând că noaptea, partizanii ruşi ies ca şobolanii din găuri şi trag în orice mişcă. Cum Radu Axende nu se relaxa, şoferul conchise pe un ton de expert:

„Ăştia-s comunişd, nu cred în Dumnezeu! Trag în ambulanțe şi omoară răniții...”

În apropierea Prutului, căpitanul Radu Axende îi ceru şoferului să oprească. După ce coborî din maşină, mai să se ciocnească cu sanitarul care îi cedase locul. Sanitarul revenea în cabină, speriat la culme după acele împuşcături. Radu Axende îl auzi declarând:

„Ne-au adns! Doi dintre răniți au fost ucişi de gloanțe!”

O evaluare strict contabilicească, lipsită de văicăreli. Acum, noaptea e mai încenuşată din pricina unor nori ce alunecă prin fața lunii. Dar numai după ce mărşăluieşte de unul singur, Radu Axende începe să se teamă. Deşi, acolo, în punctul de observare înaintat al Diviziei 35 infanterie, sub ploaia aproape condnuă de gloanțe şi obuze, între ofițerii care toți îi erau superiori în grad, nu trecuse prin starea asta de spaimă. În clipa când zăreşte luminile de la ferestrele vagoanelor, simte o uşurare binevenită, salvatoare. Ceva îi spune că acest tren fantomatic, staționat exact în locul în care îl lăsase

în zorii zilei, nu poate fi decât Trenul Patria. Când se mai apropie, descoperă că însăşi ferestrele de la cabinetul generalului Antonescu sunt luminate.

Colonelul Magherescu se uită la el ca la o fantomă, dar îl introduce imediat în cabinetul generalului. Căpitanul Radu Axende intră, salută, apoi cere permisiunea să raporteze. Tot drumul până aici repetase în gând acest raport, căutând formula cea mai scurtă şi mai limpede. Aşa încât acum, când prezintă situaţia avangărzii Diviziei 35, nu-şi poate ascunde mulţumirea. E în culmea fericirii. Că doar el, timp de cinci ore, a stat la comanda operaţiunilor de despresurare a avangărzii şi respingere a ruşilor dincolo de dealul pe care îl stăpâniseră cu destulă pricepere.

Deşi era trecut de miezul nopţii, generalul Antonescu îl ascultă atent şi cu o putere de analiză la fel de vie ca în primele ceasuri ale dimineţii. Apoi, tresări surprins neplăcut. Situaţia avangărzii Diviziei 35 devenise pozitivă, dar ordinul pe care i-l dăduse căpitanului viza o etapă încă neadnsă, aceea ca avangarda să-şi reia înaintarea.

Generalul îl privi sincer nemulţumit, apoi spuse rar cu o anume răceală:

„Dumneata n-ai executat ordinul primit! Nu trebuia să pleci decât atunci când te convingeai că avangarda şi-a adns obiectivul şi Divizia şi-a reluat înaintarea!" Făcu o pauză, apoi ordonă: „Vei pleca imediat acolo şi vei prelua comanda avangărzii, unde vei rămâne până la noi ordine!"

Căpitanul Radu Axentie simţi un fior rece pe şira spinării şi abia reuşi să-şi descleşteze gura:

„Să trăiţi! Am înţeles!"

Apoi se răsuci pe călcâie şi ieşi ca un somnambul din cabinetul generalului. De atâta ruşine, evită să-l privească pe colonelul Magherescu. Coborî treptele vagonului şi se trezi singur în cenuşa întunericului. Formele şi culorile păreau acum, după miezul nopţii, şi mai ireale. Iar pe chipul lui se întipărise o nedumerire de animal dus la abator.

Abia spre ora 9 dimineaţa, căpitanul Radu Axentie reuşi să ajungă din urmă avangarda Diviziei 35 infanterie, apoi să-i preia comanda.

14

Mult mai bine pusă la punct, maşina de război germană nu se poticnea atât de des ca armatele române. Dar tot aşa de adevărat era şi faptul că generalul Hauffe, ataşatul nemţilor pe lângă comandamentul Grupului de armate „General Antonescu", evita uneori să menţioneze astfel de evenimente negative.

Unele suspiciuni în privinţa asta, generalul Antonescu le avusese chiar din primele zile ale războiului. Spre sfârşitul lunii iunie, generalul Coroamă — comandantul Corpului 4 de la Iaşi — îi raportase alertat că pe străzile oraşului avuseseră loc schimburi de focuri între populaţie şi ostaşi din trupele româneşd şi germane. Intre ei doi exista o relaţie specială. Fost comandant al Diviziei de gardă

în vremea lui Carol al II-lea, generalul se număra totuşi printre simpatizanţii generalului Antonescu. Mai mult, când acesta fusese consultat în privinţa necesităţii ca Regele să abdice, Coroamă declarase ferm în ceea ce-l priveşte: «Nu trag în popor, nu apăr pe Rege!». Altfel spus, recunoscuse că era cu „arme şi bagaje" de partea generalului Antonescu. De altfel, majoritatea aghiotanţilor regali îşi exprimaseră adeziunea, distanţându-se de monarhie. După abdicarea regelui Carol al II-lea, generalul Coroamă a fost surprins şi indignat văzându-se mutat la comanda Corpului 4 armată, la Iaşi. A văzut în asta o îndepărtare din Bucureşti, ce nu putea fi atenuată de avansarea în grad de care fusese însoţită. Un motiv important să ceară audienţă la Conducător şi să solicite explicaţii. Generalul Antonescu i-a ascultat liniştit plângerea, apoi, surâzând, i-a dat o replică năucitoare: «Ce vrei, Coroamă! Ţi-ai trădat Regele! Cum mai pot avea eu încredere în dumneata?» Exasperat de replica lui Antonescu — în fond şi acela îşi trădase Regele! —, Coroamă replicase sec: «Dar pentru dumneavoastră am făcut-o!» Foarte relaxat, Antonescu zisese: «Ţi-am cerut eu, Coroamă?» în faţa unei asemenea întrebări, generalul Coroamă se simţise învins şi plecase în grabă să-şi ia în primire noua comandă.

În ciuda celor petrecute, Coroamă nu-i purtase ranchiună, preţuindu-l mai mult decât înainte, spre deosebire de alţi generali care - în situaţii asemănătoare — aleseseră să se îndepărteze de Ion Antonescu. Aşa că în 29 iunie, nu ezitase. Pusese mâna pe telefon şi-i raportase incidentele nedorite dintre ieşeni şi ostaşi.

Fără să-şi trădeze uimirea, generalul Antonescu ordonă cu un calm plat:

„Coroamă, vreau ca ostaşii noştri să nu se mai lase antrenaţi în astfel de incidente şi nici, în cazuri de excepţie, să nu le mai rezolve în maniera nemţilor!"

Ca fost combatant în Primul Război Mondial, generalului Antonescu îi era lesne să accepte existenţa unor reminiscenţe de andpade în mentalul colectiv al românilor faţă de ostaşii germani, «ocupanţii» de acum douăzeci şi ceva de ani. De aici însă până la incidentele relatate de generalul Coroamă era o distanţă mare. Ceva i se părea în neregulă, mai ales că fuseseră implicaţi şi soldaţi români. Şi ceru şefului de cabinet să-l pună în legătură cu Eugen Cristescu.

Spre norocul său, şeful SSI încă se afla în birou. De fapt, se pregătea să iasă. Dacă ar fi apucat să plece, dialogul lor s-ar fi amânat. Pentru multe ore. Fiindcă Eugen Cristescu era un holtei înrăit — împlinise deja 46 de ani! — şi petrecea în restaurante până noaptea târziu. Nu putea fi decât bucuros că cel care-l suna era însuşi generalul Antonescu, omul care îl numise în acest post de răspundere.

„Domnule Cristescu, vreau urgent un raport detaliat despre ceea ce se petrece la Iaşi! Sper că ai auzit că au fost nişte incidente între ieşeni şi ostaşii români şi nemţi!..."

Generalul Antonescu îşi preţuia subalternul. Deşi colaborau doar de şapte luni, Cristescu îi arătase — mai ales în preajma rebeliunii legionare — că este un remarcabil ofiţer de contrainformaţii, cu o memorie prodigioasă. Însă timpul scurs de când îl numise la şefia SSI-ului era relativ scurt ca să încerce să-l compare cu Moruzov - predecesorul său, omul care slujise interesele camarilei de

la curtea regală —, deşi existau persoane care o făceau, subliniind că Eugen Cristescu — bărbatul mătăhălos şi cu faţa buhăită — nu se ridica încă la nivelul de „vulpe şireată" al înaintaşului.

Cum nu era străin de aceste comparaţii, Eugen Cristescu se străduia să se autodepăşească pentru ca numele predecesorului său să fie uitat cât mai repede. Primul reflex fu să ceară legătura telefonică cu rezidenţele judeţene ale SSI din Moldova.

A doua zi, generalul Coroamă îl sună din nou pe generalul Antonescu raportându-i că evenimentele se repetaseră dar într-o formă mai gravă. Pe străzile Lascăr Catargiu şi Carol, două coloane militare româneşd fuseseră atacate cu focuri de armă. Ostaşii români, secondaţi de cei germani - în fapt, genişti Todt — au ripostat, trecând la execuţii sumare. Se vehicula părerea că atacatorii civili erau de origine evreiască.

Această gravă recidivă îl făcu pe comandantul armatelor româneşd şi germane să stea câteva clipe în cumpănă. Instanţele germane ceruseră în repetate rânduri ca populaţia evreiască - socodtă ca inamică — să fie îndepărtată din zona frontului. O cerere corectă, dar el amânase o astfel de decizie în ideea că evacuarea evreilor ar fi putut stârni nemulţumiri în masa evreilor din România, dar şi a unei părţi dintre români. Iată că greşise!

„Ce pierderi s-au înregistrat?" întrebă el, dornic să mai câşdge timp de gândire.

„Câţiva ostaşi au fost răniţi, dar în rândul ieşenilor s-au înregistrat circa două sute de morţi şi vreo sută de răniţi, majoritatea evrei..."

Prin ferestrele deschise din pricina aerului înăbuşitor din vagon, o boare aducea dinspre câmp o mireasmă de grâu copt care învioreau simţurile. Din cauza veştilor proaste date de generalul Coroamă, generalul Antonescu se simţea ca un bolnav în plină criză.

„Coroamă, împreună cu comandantul jandarmeriei din Iaşi, luaţi măsuri de începere a evacuării evreilor din oraş! Îndată o să dau ordin CFR-ului să vă pună la dispoziţie vagoane şi locomotive..."

„Am înţeles, domnule Comandant!" zise Coroamă.

„Cred că e cea mai bună măsură să protejăm populaţia evreiască din oraş, dar şi să punem capăt atacurilor ei împotriva ostaşilor!" se grăbi Antonescu să-şi motiveze decizia.

„Altceva mai doriţi să-mi ordonaţi?" întrebă timid Coroamă.

Dar în clipa următoare, generalul deveni furios şi începu să strige în pâlnia receptorului:

„Încă n-ai plecat, Coroamă? Ce mai aştepţi? Ca evreii să condnue să tragă în ostaşii noştri? În ce ţară se trezesc? România nu e şi ţara lor?... Asta pentru că am fost prea bun, prea indulgent. De aceea ei au devenit o molimă! O să-i fac să tremure când vor pronunţa numele generalului Antonescu! O să-i învăţ minte..."

Deşi nu era prima dată când îi auzea opiniile exclusiviste, generalul Coroamă — comandantul Corpului 4 Infanterie — începu să tremure încurcat. Deşi i se ceruse să plece la treburile lui, nu îndrăznea să aşeze receptorul în furcă. Dacă clinchetul respectiv avea să-l enerveze şi mai tare pe

generalul Antonescu!?

Mult timp după aceea, generalul Coroamă avea să creadă că aversiunea lui Antonescu faţă de evrei se trăgea din evenimentele andromâneşd petrecute pe străzile ieşene în zilele de 29 şi 30 iunie. Cu atât mai grave, cu cât nu erau vremuri de pace. Războiul antisovietic începuse de-o săptămână. Evenimentele puteau fi încadrate drept acte criminale îndreptate împotriva Armatei române chiar pe teritoriu] României. Fiindcă, până la urmă, erau nişte provocări - evident orchestrate de serviciile secrete sovietice pentru a destabiliza spatele frontului. Dar generalul Antonescu se dovedise demn de funcţia de comandant al unui grup de armate multinaţional. Hitler era cu ochii pe el. Stalin era cu ochii pe el. Şi mai presus de aceştia, Dumnezeu nu-l scăpa din vedere.

Raportul întocmit de Eugen Cristescu asupra evenimentelor cu pricina, sosi chiar în ziua începerii ofensivei - adică pe 2 iulie. Generalul Antonescu era atât de preocupat, încât nu-l citi decât a doua zi.

„Bună treabă ai făcut, Cristescule!" mormăi el la urmă şi începu să împăturească foile.

Deja obişnuit cu stilul omului său de taină, raportul menţiona informaţii preţioase privind zilele anterioare incidentelor, dar, în mod firesc, accentul cădea pe cele petrecute în zilele de 29 şi 30 iunie. Încă de la începutul primăverii, în oraş reuşiseră să se infiltreze agenţi ai NKVD- ului şi Kominternului la adăpostul unor idendtăţi false — de refugiaţi basarabeni. Aceşda racolaseră o mulţime de simpatizanţi mai ales din rândul iudeo-comuniştilor. Unii deveniseră informatori, alţii acceptaseră - la ordinul Moscovei — să pună pe picioare mici grupe înarmate, care să atace trupele române şi germane din oraş. Faptul că în ziua de 29, populaţia de origine românească se alăturase ostaşilor români şi germani în acele acţiuni antievreieşti, îl determină pe generalul Antonescu să-şi revizuiască nişte păreri mai vechi.

Concluzia care se impunea era că românii îi antipatizau mai temeinic pe evreii pripăşiţi în oraş spre a se înavuţi, decât pe ostaşii germani. La o adică, germanii luptaseră în Moldova cu douăzeci şi ceva de ani în urmă, fuseseră deci „ocupanţi" doar pentru scurtă vreme. Pe când evreii conviețuiau cu românii de peste două sute de ani. Lăcomia arendaşilor evrei stătuse la originea mişcărilor ţărăneşti din 1907. Iar negustorii şi cămătarii evrei sărăciseră populaţia oraşelor moldovene. Din care cauză naţionalismul şi antisemitismul aici prinsese mai întâi rădăcini, devenind tot mai activ în timpul guvernelor Cuza şi Goga, dar mai ales în scurta guvernare a legionarilor lui Horia Sima.

În mod evident, sovieticii puseseră la cale aceste atacuri antiromâneşti — o strategie nu numai pentru prezent, dar şi pentru viitor —, mizând în principal pe evreii comunişti, bolşevici şi cominternişti. Celelalte două categorii — evreii pământeni şi evreii sionişti — nu prezentau interes pentru soviete. Prima se integrase definitiv în rândul poporului român, iar a doua se organiza în vederea emigrării imediate în Palestina.

Ca pe orice comandant de armată, pe generalul Antonescu îl preocupa în mod deosebit pierderile

înregistrate în cele două zile de confruntări violente. Remarcase că cifrele din raportul Cristescu nu coincideau cu cele comunicate de generalul Coroamă. Evident, proveneau din surse diferite. Cum credea mai mult în probitatea profesională a directorului general al SSI, generalul Antonescu memoră cifrele menționate de raportul acestuia: 500 de răniți şi morți din tabăra iudeo-comuniştilor, douăzeci de răniți şi doi morți din rândul ostaşilor români şi nemți. Cum printre militarii români răniți se afla şi un ofițer, generalul Antonescu îi reținu numele: Petre Ghica. Ajutat şi de faptul că numele Ghica avea o rezonanță specială în istoria țării. Dar mai făcu ceva, îi ceru şefului de cabinet să ceară informații despre el la comandamentul Armatei a 3-a. Îl considera un martor important la evenimentele din 29 şi 30 iunie de la Iaşi. Simplismul convins al cererii nu era lipsit de o anume perspectivă: aceea, ca într-una din vizitele sale pe front, în linia întâi, să stea de vorbă cu locotenentul major de infanterie Petre Ghica.

15

Când a trecut Prutul cu compania pe care o conducea, ofițerul Petre Ghica purta un pansament bine strâns pe brațul stâng şi o scrisoare în buzunarul de la pieptul vestonului. Pe plic scria cu litere mari de tipar Familia Panin, iar dedesubt, cu litere mici cursive, adresa propriu-zisă. Scrisoarea îi fusese încredințată de domnişoara Cornelia Panin, fiica unor basarabeni din Orhei. Tot de la ea aflase că Orheiul era o localitate ceva mai răsărită, la nord de Chişinău. Veche aşezare de moldoveni pomenită în hrisoavele cronicarilor încă din vremea lui Ştefan cel Mare. Aici îşi plasase Mihail Sadoveanu acțiunea unuia dintre romanele sale istorice.

Cum ofițerul Petre Ghica îşi mai amintea în unele clipe de melancolie anume scene romantice din acest roman citit în ultima clasă de liceu, încerca să o asemene pe fata Paninilor cu fata boierului Orheianu. Pe Cornelia, o cunoscuse la Iaşi, într-o după-amiază de mai, când uitase de război şi se simțea un tânăr neliniştit în preajma femeilor şi capabil de multe proiecte de viitor. Mai trecuse prin fața unor cofetării, dar numai în aceea de pe Corso intrase, după ce staționase în fața vitrinii clipe în şir, înregistrând bogăția de forme şi de culori a prăjiturilor expuse acolo. Mai toate dulciurile îi făceau cu ochiul şi, sătul să saliveze, Petre Ghica se hotărâse să intre. Sala era arătoasă: mobilier nou, modern, plante ornamentale prin colțuri, tejghea bordată de un geam ornamental, întrerupt în mijlocul ei, prin deschizătura căruia chelnerițele dădeau şi preluau comenzile de la şefa lor. Chelnerițele purtau o uniformă maronie, peste care aveau un şorț alb, bine apretat. Fetele, toate pieptănate îngrijit, odihnite şi bine dispuse, păreau mai frumuşele şi mai dnerele decât erau în realitate. În sală plutea un miros dulceag — un amestec de vanilie, scorțişoară, lămâie, esență de rom.

Uniforma de ofițer îi evidenția trupul înalt, cu alură adetică, al tânărului Petre Ghica, şi făcea ca atenția consumatorilor şi, îndeosebi, cea profesională a chelnerițelor să se focalizeze asupra lui.

Mai ales că nu se hotăra la masă să se aşeze. Una dintre chelneriţe se apropie de el. Îl invită să ia loc la una dintre mesele pe care ea le avea în grijă. Petre Ghica o urmă fără să comenteze, se aşeză pe scaun, îşi scoase chipiul şi-l puse pe masă.

„Vă supăraţi dacă vi-l duc la cuier?" îl întrebă fata, luându-l oarecum prin surprindere.

„Nu! Chiar vă mulţumesc!" zise el.

Apoi o urmări cum se îndepărtează. Nu-i dădea mai mult de optsprezece ani. Păr şaten. Oval plăcut. Ten alb, lăptos. Destul de zveltă.

„Ce doriţi să serviţi?" îl întrebă fata, surâzând. Şi ovalul feţii i se umplu de o lumină feciorelnică.

Petre Ghica solicită o prăjitură şi un pahar cu apă rece.

„Ce fel de prăjitură? Cu ciocolată, cu cremă?... Întrebă ea cu un pronunţat accent moldovenesc.

„Las la aprecierea dumitale..."

„Vă aduc atunci o felie de tort cu fructe", decise ea.

Petre Ghica dădu din cap şi rămase cu ochii pe trupul ei subţire de adolescentă, coborând, pe măsură ce ea se îndepărta, pe ciorapul tulburător strâns pe pulpa piciorului.

Când fata reveni şi îi aduse cele comandate, Petre Ghica simţi imboldul să flirteze cu ea:

„Aveţi fler... Tortul e prăjitura mea preferată!"

Fata se înroşi uşor în obraji, dar găsi o replică pe măsură:

„Când e cald afară, dulcele devine greţos! Tortul de fructe e mai răcoritor!"

Fiindcă simţea privirile celor din jur îndreptate asupra lui, Petre Ghica mâncă încet, atent, ca mişcările linguriţei să fie cât mai elegante. Aproape că se întrecu pe sine.

Cu ochii pe el, chelneriţa reveni îndată ce farfurioara lui se golise.

„V-a plăcut tortul nostru?"

„Da!"

„Să vă fie de bine!"

„Şui ce!? Mai adu-mi o porţie de tort!" comandă el, tot mai interesat să-şi prelungească şederea aici, în preajma tinerei chelnerite.

„Bine. Vă aduc imediat!"

„Cum te cheamă, te rog? Simt nevoia să-ţi spun pe nume!"

„Cornelia Panin!"

Atunci el se ridica în picioare, spuse «încântat!» şi apoi se prezentă:

„Petre Ghica!"

Cum un asemenea lucru nu i se mai întâmplase, Cornelia se îndepărtă grăbită. Dar simţul ei practic o îndemnă să privească repede în jur ca să vadă cum fusese receptată scena de cei prezenţi — consumatori şi colege de serviciu. Multumită că totul trecuse neobservat, răsuflă uşurată. Insă şi încântată în sinea ei, fiindcă un ofiţer atât de arătos şi bine crescut îi acordase o nesperată atenţie.

Ocoli tejgheaua şi se refugie într-o cameră-vestiar, unde ele, chelneriţele, se îmbrăcau în uniforme şi se aranjau în faţa unei oglinzi mari, dreptunghiulare. Nu plecă de acolo până nu-şi reconfigură pieptănătura părului şi nu-şi învioră obrajii cu apă rece dintr-o carafă aflată la îndemână. Când reveni la masa ofiţerului, purtând pe tavă o nouă porţie de tort cu fructe şi un pahar cu apă rece, părea mulţumită de ea. Avea un zâmbet bun, uşor melancolic. Şi nu se mai înroşi când ofiţerul o fixă. Iar mai târziu, în timp ce el îşi scotea portmoneul pentru a achita consumaţia, Cornelia nu se mai simţi luată prin surprindere de interesul lui special, cum se întâmplase mai devreme, când el dorise să-i ştie numele.

„V-aş putea conduce acasă după ce vă terminaţi serviciul?” îndrăznise tânărul ofiţer.

„Dacă vă face plăcere...” zise ea, calm. Apoi preciză: „Dar mai sunt câteva ore până atunci...”

Evită însă să-l privească în ochi.

Dar în timp ce Petre Ghica se îndrepta spre Casa Ofiţerilor, ordonanţa îi apăru în cale şi-l anunţă precipitat că trebuie să se prezinte urgent la „Dom’ colonel”. Şi astfel rată întâlnirea de seară cu domnişoara Cornelia Panin. Deşi nu era un mare consumator de dulciuri, a doua zi trebui să mai mănânce o felie de tort cu fructe spre a avea răgazul necesar să-şi ceară scuze pentru că nu se prezentase la întâlnire şi să-i propună o alta.

Întunericul prinsese oraşul în plasa lui, când fata a ieşit din cofetărie, altfel îmbrăcată, însă emoţionată fiindcă intra într-un nou rol. Şi astfel, mergând încet împreună pe străzile prăfuite, Petre Ghica află primele lucruri despre ea. Cornelia locuia în zona Copoului, la tiotea Maria, văduva unui magistrat. Prilej pentru el să facă ochii mari, descoperind această pecete lingvistică a secolului de ocupaţie ţaristă — tiotea fiind echivalentul rusesc al cuvântului mătuşă. Fata se născuse la Orhei, în Basarabia, într-o familie de învăţători. Verile şi le petrecea la bunicii dinspre mamă, în satul Sălişte aflat în vecinătatea Orheiului. Mai rar la bunicii dinspre tată, care trăiau la Bender, un oraş pe Nistru, mai îndepărtat. Din cauza depărtării, dar şi a lui Constantin Alexandrovici — tot o formulă de reverenţă rusească —, care era mai sever fiind ofiţer de carieră, basta că bunicii vorbeau ruseşte între ei, când voiau să nu fie înţeleşi de ea, nepoata lor. Tocmai împlinise 17 ani când sovietele dăduseră ultimatumul privind evacuarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord. Dar fusese hotărârea părinţilor ca ea să părăsească locul natal şi să se refugieze la Iaşi, unde trăia tiotea Maria.

Teii din grădina Copoului umpleau seara cu mirosul lor dulceag-erotic. Aerul era purtat de un vânticel şi transformat într-un fluid mângâietor. Rar de tot, câte o trăsură se aventura să urce dealul, spărgând liniştea cu monotonia zgomotelor iscate de potcoavele cailor. Pe la jumătatea drumului, Petre Ghica ceru permisiunea să o ia de braţ, dar fata nu acceptă — i se părea timpuriu un asemenea gest.

Din păcate, următoarea întâlnire avu loc tocmai peste o săptămână. Şi Petre Ghica ţinu să se scuze:

„Sper că înțelegi... Sunt ofițer şi acum ne pregătim de război. În orice zi ar putea surveni plecarea pe front...”

Cornelia dădu din cap. Deşi războiul era pentru ea la fel de misterios precum casele cu ferestrele întunecate pe lângă care treceau, braț la braț de acum.

În ciuda străduinței de a se îndepărta de înțelesul propriilor cuvinte, Petre Ghica simțea tot mai acut apropierea acestei zile, când va trece Prutul. Sub presiunea ei, inima lui încerca să se agațe cu disperare de adolescenta de lângă el, care tăcea neştiind cum să se poarte. În fața casei, la adăpostul gardului, reuşi până la urmă să o sărute pe colțul buzelor. Însă biruința lui, datorată experienței superioare pe care o avea, fu repede anulată de reacția fetei.

Cornelia făcu un pas înapoi, îşi trecu mâna prin păr spre a-şi repune părul în ordine — deşi nu se clintise niciun fir de la locul lui -, apoi spuse liniştit, ignorând că fusese sărutată:

„Să nu complicăm mai mult lucrurile! După ce te vei întoarce din Basarabia, vom vedea amândoi ce ne leagă...”

Petre Ghica o privi mirat, fiindcă nu se aştepta ca o adolescentă să aibă deja logica unei femei mature. Şi îşi reprimă vaga furie de mascul care nu izbuteşte să obțină ceea ce îi vor simțurile.

*
* *

Pansamentul de pe mâna stângă, bine mascat de mâneca vestonului, ascundea o rană de glonț. Acolo îl nimerise, în muşchiul brațului. Avusese noroc. Dacă s-ar fi mişcat din loc, micul cilindru de metal l-ar fi putut nimeri în piept cu forța lui mortală. Culmea ironiei era însă că asta nu se întâmplase pe front, ci aici, acasă, în România! Iar glonțul nu venise de la vreun ostaş sovietic, ci de la un ieşean descreierat, care găsise de cuviință să tragă în propriii soldați.

Evident, Petre Ghica n-avea să uite niciodată ziua de 29 iunie, căci atunci se alesese cu prima rană. Şi prima rană, ca şi prima femeie, un bărbat adevărat nu le uită niciodată. Mărşăluia cu compania lui pe strada Carol din centrul Iaşiului. Bocancii ostaşilor loveau ritmic caldarâmul sub un cer cu nori mici, albicioşi. Priviți de pe trotuare de către trecătorii ce se nimeriseră la acea oră, arătau ca nişte soldați dornici să intre în luptă şi să izbândească. În mod sigur, infanteriştii erau cu gândul la ziua de mâine — cea de forțare a Prutului —, nu la cea de azi. Aproape că nu băgau în seamă pietrele pavajului, casele ce flancau strada, copacii cu coroanele de un verde prăfuit. Şi el însuşi, ofițerul Petre Ghica, tot la asta se gândea — că fiecare pas îl apropia de Prut şi de botezul focului.

Tocmai atunci, din senin, răsunară nişte focuri de armă, de parcă frontul se mutase aici, în oraş. În chip firesc, au creat panică. Unii ostaşi au țâşnit spre copacii din dreptul lor, adăpostindu-se. Alții doar au răsucit capul încercând să se dumirească. El, comandantul lor, a fost cuprins de un tremur nervos, mai viu în muşchii de deasupra genunchilor. Dar îşi reveni repede şi începu să împartă ordine scurte, şi la stânga şi la dreapta, de luare de poziție şi pregătire de atac. Abia câteva clipe mai

târziu - deja se adăpostise şi el în spatele unei uluci aşteptând să vadă reacţia următoare a atacatorilor nevăzuţi -, privi în spate. Şi descoperi, indignat, că vreo trei soldaţi rămăseseră în mijlocul străzii în poziţii nefireşti — chirciţi, îndoiţi, încă nedumeriţi de rănile pe care le aveau.

Au fost răniţi! — se gândi, siderat. Şi, stârnit de constatare, dădu ordin de atac:

„Trageţi în tot ce mişcă!”

Apoi văzu ostaşii intrând în curţi, lovind cu paturile puştilor în uşile caselor, furioşi dar concentraţi. După ce se asigură că atacul se derula precum ordonase, intră şi el în curtea cea mai apropiată. Cu ochii pe ferestrele vilei şi degetul pe trăgaciul pistolului. Deodată, prin lucarna de la acoperiş ţâşniră câţiva porumbei. În clipa următoare i se păru că distinge o siluetă în cadrul ei şi trase instantaneu, cu o anume înverşunare. Silueta alunecă pe învelitoarea din tablă şi, după ce se agăţă provizoriu de jgheabul de la limita inferioară a acoperişului, căzu jos pe pământ. Îl urmări dacă mai mişcă. Nici vorbă.

Nu mult după aceea, împuşcăturile se rărira şi liniştea se instală în zona de operare. Soldaţii începură să se retragă din curţi, cu puştile în poziţie orizontală. Pentru ei, misiunea se încheiase. Incet-încet se refăcură plutoanele iniţiale. Se aşteptau noi ordine. Şi cum coloana se reconfigurase suficient ca să aducă cu o formaţie militară, demnă de respect pentru ordinea ei formală, Petre Ghica dădu ordin de plecare. Abia după aceea, a simţit că muşchiul braţului stâng frige şi-i dă vagi dureri. Îndată descoperi şi găuricea din mâneca vestonului pe unde intrase glonţul. Se linişti. Bine că totul se reducea doar la atât.

Îşi scoase chipiul şi îşi şterse năduşeala de pe frunte. Parcă nu mai era el însuşi. Una peste alta, prima confruntare armată nu fusese una prea fastă, căci se alesese cu o rană. Cu prima lui rană de glonţ.

16

Iulie a fost şi la propriu şi la figurat luna lui Cuptor.

După o săptămână de la declanşarea ofensivei, Cernăuţiul - capitala Bucovinei de Nord - a fost eliberat.

Peste încă o săptămână, a venit rândul Chişinăului, capitala Basarabiei. În cea de a treia săptămână, trupele Grupului de armate de sub comanda generalului Antonescu au adns malurile Nistrului. Primele tentative încununate de succes de-a trece acest râu au aparţinut Armatei a 11-a germană, căci Armatele române — a 3-a şi a 4-a - au rămas în aşteptarea de noi ordine din partea generalului Antonescu.

Nistrul era hotarul pe care mulţi îl considerau a fi nu numai al României, ci şi al Europei. Cea mai traumatizantă frontieră terestră dintre Răsărit şi Apus. Dincolo de acest fluviu, pe malurile

căruia se vedeau încă ruine ale cetăților de apărare ridicate de Ştefan cel Mare, se întindea, misterios şi amenințător, necunoscutul. Adică un teritoriu imens stăpânit mai puțin de ruşi şi mai mult de Mama Natură Vitregă.

Granița asta de apă era atât de straşnic păzită de grănicerii sovietici, încât rar se întâmpla ca unii fugari să o treacă. Evident, marea lor disperare îi făcea să aibă un curaj orb. Riscurile acestor evadați erau imense: ori să fie împuşcați în timpul traversării fluviului, ori să fie prinşi şi trimişi în Siberia — Țara Morții. Cei care reuşeau să pună piciorul pe pământul românesc şi să găsească de lucru prin gospodăriile localnicilor, erau atât de marcați de dictatura bolşevică încât numai uneori, în anumite momente — când se spovedeau în biserică sau la un pahar de vin cu noii prieteni de muncă -, îndrăzneau să relateze despre faptele de cruzime ale bolşevicilor. Atât de incredibile, că ți se făcea părul măciucă în cap. Asta şi explica de ce unii dintre aceşti fugari, după ce prindeau oarece putere şi adunau ceva bănuți, îşi continuau fuga dincolo de Prut, în inima României, spre a se simți şi mai în siguranță.

Cu ochii pe apele tulburi ale Nistrului şi cu gândul la semnificația lui istorică şi politică, ofițerii şi ostaşii români mai răsăriți la minte se întrebau în chip firesc dacă va trebui să-i urmeze pe nemți dincolo de acest fluviu. O frământare firească. În fond, fiecare pas dincolo de Nistru putea însemna pentru ei un nou pericol sau chiar sfârşitul. Obiectivul național fusese atins: teritoriile anexate de sovietici în iunie 1940 fuseseră eliberate. În consecință, aici trebuiau să se oprească. În retragere, armatele sovietice incendiaseră oraşele părăsite. Spre a-şi arăta ataşamentul, unii locuitori de etnie evreiască îşi dăduseră singuri foc la propriile case, înainte de a fugi cu ruşii. Lucru atât de vizibil la Chişinău. Sosise vremea ca basarabenii care se refugiaseră în „regat" să revină la casele lor, şi, împreună cu cei rămaşi pe loc în acel an de stăpânire bolşevică, să înceapă reconstrucția satelor şi a oraşelor afectate de război.

Pentru ofițerul Petre Ghica se ivise astfel un răgaz potrivit pentru a duce plicul Corneliei la destinație. O acțiune care putea fi încadrată în cea de reconstrucție. De reconstrucție morală, însă. Se afla la Rezina şi trebuia să ajungă la Orhei. Consultă harta militară. Îl despărțeau 50 de kilometri de urbea natală a Corneliei. Totul depindea acum de colonelul Popescu, şeful lui. Mărunt, negricios, olteanul avea limba ascuțită şi predispoziții dictatoriale ca mai toți bărbații mărunți.

„Domnule colonel..." începu Petre Ghica, nu prea optimist.

„Ce-i, domnule!?" îl întâmpină colonelul Popescu, prost dispus pentru că era sâcâit chiar la prima oră a dimineții.

Petre Ghica îşi expuse scurt cererea de învoire.

„La Orhei, zici?"

„Da, chiar acolo!"

„Parcă îmi sună cunoscut Orheiul ăsta..." mormăi colonelul fără să-şi ridice ochii de pe masa

improvizată, ascunsă de o hartă mare de operaţiuni.

Petre Ghica prinse curaj.

„Sadoveanu l-a făcut cunoscut printr-un roman al său. Sigur vă amintiţi de boier Orheianu..."

Colonelul acceptă rece, calculat:

„Cu. o condiţie: înainte de 8 seara eşti înapoi la regiment!"

„Am înţeles, dom' colonel!" zise Petre Ghica. Dar mai înainte de a face stânga-împrejur, colonelul îl avertiză:

„Ai grijă însă să n-o mierleşti!"

„S-au raportat focuri de armă în zonele împădurite. Probabil partizani..."

„Drac mort aţi văzut, dom' colonel?" încercă să glumească Petre Ghica.

Abia peste un ceas, reuşi să părăsească mica localitate din vecinătatea Nistrului cu un autocamion militar care adusese, în sfârşit, muniţie. Din cauza carenţelor în aprovizionare, artileria românească executa sporadic lovituri menite mai mult să întreţină iluzia unei presiuni de contact asupra poziţiilor sovietice de peste fluviu. Drumul spre Orhei era la fel de prost ca şi celelalte, după ce tancurile germane le răscoliseră fără nicio altă preocupare decât cea a înaintării rapide. Autocamionul lăsa în urmă un nor de praf albicios provenind de la spărturile de calcar ale şoselei. Aşa că prezenţa lui în peisajul slab colinar era uşor de reperat. Ziua era la fel de caniculară ca şi precedentele. Recoltele fuseseră adunate parţial. Ici şi colo, zone încenuşate indicau că lanurile de grâu arseseră, fiindcă li se dăduse foc. Petre Ghica puse asta tot în seama ruşilor.

Înainte de a intra în Orhei, pe mâna dreaptă se ivise albia unui pârâu leneş de câmpie. Prin mijlocul albiei inferioare curgea spre sud, fără prea multă impetuozitate, o apă tulbure şi greu mirositoare. Foarte curând însă avu un şoc. Pe malul ei răsăritean dinspre orăşel, un grup de cadavre. Trupurile împuşcaţilor erau goale. Deci, victimele nu fuseseră îngropate, ci lăsate pradă câinilor vagabonzi şi hămesiţi. Despuierea de îmbrăcăminte n-o puteai pune însă pe seama dulăilor flămânzi şi nici pe seama pârâului care le scălda acum ici şi colo părţi de trup. Isprava asta nu putea fi pusă decât în contul profanatorilor de cadavre din împrejurimi, ceea ce lui Petre Ghica îi produse o scârbă imensă. Deşi pe front îi fusese dat să vadă civili desfiguraţi de exploziile obuzelor sau bombelor, arşi de vii sau striviţi sub dărâmături. Însă aici era vorba de un masacru organizat. Trupurile erau relativ apropiate. Prin urmare, oamenii fuseseră aduşi în acest loc şi seceraţi cu mitraliera. După felul în care se acţionase nu putea fi decât opera germanilor. Ei se organizau astfel, nelăsând nimic la întâmplare. Şi, în mod sigur, victimele erau evrei.

Orheiul arăta ca orice urbe peste care trecuse tăvălugul războiului. Casele distruse erau fie opera ruşilor, fie a germanilor. Primii le incendiaseră, iar ceilalţi le găuriseră cu proiecdle de tanc.

Petre Ghica coborî la întâmplare. Câteva clipe privi la camionul militar cum se îndepărta pe strada pusde. Apoi păşi încet, tot mai prudent. Încă se mai simţea în aer un fum înecăcios de lemn

carbonizat. Cu fiecare pas, senzația că este monitorizat sporea. În linia întâi, şda din ce direcție veneau gloanțele. Aici, pericolul putea veni din toate părțile. Când întâlni prima casă întreagă, o cercetă cu atenție spre a descoperi dacă mai este locuită. Greu de depistat semne de locuire. Şi Petre Ghica începu să bată în ferestre şi la uşi strigând întruna pe un ton rugător şi blajin:

„Oameni buni... E cineva aici?...»

După vreo două minute de insistență, când el făcuse o mică pauză, o uşă se deschise încet şi prin deschizătură se auzi glasul unei bătrâne zicând ceva, fără ca el să priceapă dacă vorbise în româneşte sau ruseşte. O inspirație de moment îl făcu pe ofițerul Petre Ghica să zică:

„Tiotea*, suntem oameni buni!”

Deschizătura uşii se mări şi se ivi capul bătrânei, o claie cu fire de păr cânepii, prin care pieptenul nu mai intrase de mult. Relativ speriată, fiindcă experiențe recente o convinseseră că nu e nicio deosebire între ostaşi — fie că sunt ruşi sau nemți —, toți distrug tot ce le iese în cale.

„Spune, moi sân!**” vorbi ea într-o limbă amestecată, însă cu vădit accent rusesc.

„Caut familia Panin!”

„Acolo, peste drum!” zise bătrâna şi arătă cu mâna.

Însă în direcția indicată, ofițerul zări doar nişte ruine.

Aşa că răsuci capul din nou spre bătrână.

„Sunt morți?” încercă el s-o descoasă.

Bătrâna tăcea nehotărâtă. Şi Petre Ghica avu iar o idee bună. Se scotoci prin buzunare până scoase la iveală o ciocolată ambalată frumos în hârde lucioasă şi viu colorată. La vederea acesteia, bătrâna făcu ochii mari. El i-o întinse cu vădită plăcere şi satisfacție. Bătrâna o luă repede şi o vârî în buzunarul şorțului de bucătărie. Apoi limba i se dezlegă:

„Au fost goniți anul trecut din casă... S-au refugiat la Sălişte...”

După ce stătu puțin pe gânduri, Petre Ghica scoase plicul Corneliei adresat părinților ei şi spuse rar, ca să se facă înțeles:

„Fiica lor le-a trimis acest plic. Vă rog să le dați plicul când se vor întoarce!” Şi-i întinse plicul.

Bătrâna refuză să-l primească, împingându-l cu îndărătnicie. Nu dădu nicio explicație, dar era destul de speriată. Într-un sfârşit, spuse:

„Sălişte e aproape... Mergeți acolo...”

Petre Ghica avea destul timp la dispoziție ca să meargă în acel sat din vecinătatea oraşului, al cărui nume bătrâna îl pronunța cu accent rusesc, făcând din ă un a lung. Până să iasă din Orhei - vreme de zece minute - înregistră cu oarece tristețe că locuitorii rămaşi în viață erau atât de înfricoşați, încât nu îndrăzneau să iasă prin curți şi să se apuce de reparat stricăciunile. Oraşul era încă al nimănui:

---

* Mătuşă

** Fiul meu

vechea administrație rusească îl abandonase, iar cea nouă, românească, încă nu se instalase. Şi, fără îndoială, la lăsarea serii, hoții îşi făceau de cap în acest târguşor moldovenesc.

Deşi căldura era în creştere, Petre Ghica - obişnuit deacum cu marşurile pe front - ajunse în jumătate de oră la Sălişte. Estimp, îşi făcuse şi un plan de bătaie. Cel mai potrivit lucru era să caute, mai întâi, preotul satului. Fiindcă într-o mică aşezare rurală preotul este echivalentul serviciului de stare civilă de la primărie. El îi ştie şi pe cei care se nasc şi pe cei care mor, fiindcă le face slujbele cuvenite celor două momente capitale din viață. Biserica — mai bine zis ceea ce mai rămăsese din ea - se afla în mijlocul satului.

Petre Ghica fu extrem de surprins când preotul îl invită în casa parohială şi-i oferi un pahar cu apă rece de puț.

„Vă aşteptam, fiule, să vă întoarceți..." mărturisi el.

I se zicea părintele Mihail. Şi în vremuri grele ca şi în vremuri de pace, sătenii la el veneau pentru sfaturi şi ajutor. Era un fel de placă turnantă a conşdințelor debusolate din satul lui. Pe învățătorii Stela şi Vladimir Panin din Orhei îi primise în ospeție în octombrie, anul trecut, când ocupația sovietică începuse să-şi arate colții. El însuşi până atunci trăise într-o oarece confuzie fiindcă îi pomenise în slujbele ținute în biserică pe episcopul de la Chişinău şi pe regele Carol al II-lea. Îi trecuse deja prin cap că trebuie să facă o schimbare, adică în locul regelui român să-l pomenească acum pe Stalin. Ostaşii sovietici care trecuseră prin Sălişte aveau nişte fețe placide, indiferente şi inexpresive. Dar nu tot aşa arătaseră ofițerii NKVD-ului ce-şi făcură simțită prezența malefică. Afişau maniere civilizate - evident, în limita unei educații proletare - când băteau la porți. Dar când intrau în case, deveneau amenințători dacă nu-i găseau pe fugarii care trecuseră Nistrul să ajungă aici. Nu foloseau metodele inchiziției spaniole, dar erau mult mai eficienți. Învățaseră să fie machiavelici: «De noi, nu scapă nimeni! De fugit, pot să fugă, dar de scăpat - niet*».

Precum amintise la început, familia Panin locuise la el, în casa parohială, patru săptămâni. Fuseseră expulzați din Orhei şi îşi căutaseră adăpost aici. Doamna Stela avea în Sălişte o casă moştenită de la părinții ei, morți în urmă cu şapte ani. Din păcate, casa arsese de la un fulger şi era de nelocuit. Şi cum nimeni din sat nu se oferise să-i găzduiască pe cei doi orheieni, părintele Mihail Arnăutu le sărise în ajutor. Îi primise în casa lui, fără să le pretindă chirie. În chip firesc se împrieteniseră. Erau oameni şcoliți şi aveau multe în comun. Fuseseră expulzați din Orhei în urma unui denunț al unui coleg de cancelarie. Ca să arăți că eşti bun patriot, trebuia să denunți pe cineva. La reluarea cursurilor, în toamnă, Stela şi Vladimir, învățători cu experiență, îşi permiseseră să comenteze cu colegii lor pe marginea noilor manuale şcolare, tipărite de sovietici. Nu se arătaseră nemulțumiți că aceste manuale cartonate emanau un miros grețos de clei de tâmplărie, făcut din ciolane de cal mort, ci de faptul că alfabetul latin fusese înlocuit cu cel chirilic, iar transcrierea vorbirii populare oferea

---

* Nu

substituiri de felul: „bine” devenise „ghini”, „cine” devenise „şini” etc. Erau chestiuni de bun simţ, dar denunţătorul le dăduse o conotaţie strict politică. Şi Stela şi Vladimir Panin fuseseră suspectaţi de atitudine proromânească.

Profitând de faptul că se împliniseră şapte ani de când părinţii ei muriseră, doamna Stela îl rugase să oficieze slujba de dezgropare şi reînhumare. Din teama de a nu fi pedepsit, el îi propusese să amâne acest ritual până când vremurile se vor mai aşeza. După două zile, lucrul de care s-au temut toţi trei, s-a petrecut. Stela şi Vladimir au fost ridicaţi de nişte ofiţeri ai NKVD. Şi de atunci, nimeni n-a mai auzit de ei.

Preotul Mihail Arnăutu se opri din vorbit. Dar în faţa ochilor, în ciuda timpului scurs, încă se mai contura caroseria maşinii de teren în care dispăruseră cei doi învăţători orheieni. Liniştea din odaia cu multe icoane pe pereţi, unde ofiţerul român îl ascultase evitând să-l întrerupă, devenise cernită şi dureroasă ca cea de după orice parastas. Preotul păstră câteva momente de tăcere, înainte de-a întreba:

„Ce conţine plicul?”

Era o întrebare firească. Ofiţerul îl scosese din buzunar imediat ce se aşezase pe scaun, adică de la început. Iar preotul, în timpul relatării, îşi aruncase des privirea pe hârtia albă, cam mototolită, a plicului purtător de mesaj.

„Bănuiesc că fiica lor le dă veşti despre felul cum o duce în România...” zise ofiţerul.

„Bine. Lăsaţi-l la mine! Poate că părinţii ei se vor întoarce, cu ajutorul lui Dumnezeu, la casa lor. Şi-o să fie fericiţi că au veşti de la fată...” conchise preotul.

Vizita îşi epuizase scopul. Dar înainte de a se ridica să plece, ofiţerul mai ceru un pahar cu apă rece şi îl bău dintr-o suflare, cu ochii pe uşă.

Drumul de întoarcere la Rezina i se păru lui Petre Ghica oarecum diferit. Venise până aici într-un autocamion, iar acum străbătea această provincie istorică a României pe jos, ceea ce făcea ca peisajul să aibă mai mult contur şi culoare, privit de la înălţimea unui stat de om. Arşiţa se întărise şi aerul juca în faţa ochilor săi. Vuietul slab al unei canonade îndepărtate îi ajunse în urechi şi ofiţerul Petre Ghica îşi aminti de sfatul prevenitor al colonelului Popescu. Fiindcă în acele momente era o ţintă sigură pentru niscaiva partizani pripăşiţi printre aceste coline domoale, acoperite de mirişti şi lanuri de porumb.

Apoi auzul lui încordat descoperi un duduit în creştere. Şi simţi cum pământul începe să vibreze sub tălpile lui. Şi fu sigur că era vorba de tancuri. De tancuri grele. După câteva minute, când întoarse capul, zări vag conturul tancului din fruntea convoiului. Când duduitul motoarelor se întări, Petre Ghica îl atribui unor Tiger-uti. Nici vorbă de motorizate româneşti, căci încă erau o raritate pe front. Când primele tancuri germane trecură prin dreptul lui zdrăngănind ameninţător, Petre Ghica avu ocazia ca de la o distanţă foarte mică să le admire forma, blindajul, armamentul cu care erau

dotate. Țeava tunului i se păru mai lungă decât tancul propriuzis. În total 62 de tone de oțel, emanând o forța de distrugere năucitoare. Fără îndoială, cel mai performant tanc german. Şi încă nu ştia dacă ruşii au vreunul care să-i facă față în luptă. N-avea cum să le oprească. Era pregătit să dea chix.

Dar coloana era încheiată de un SWP. Un transportor blindat cu şenile, în care se afla o grupă de pistolari. Şi atunci îi veni ideea. Începu să facă semne cu mâna. Dar cum SWP- ul nu încetinea, prinse să strige în germană cât de tare putu spre a acoperi zgomotul motorului. Ridicat în picioare, un unteroffizier îi replică glumeț:

„Aşteaptă să vină transportoarele voastre, românule!"

Aluzie la dotarea precară a armatei române. Şi soldații nemți izbucniră în râsete ironice.

Petre Ghica explodă instinctiv:

„Bă, pui de cățele, nu vă puneți cu mine că sunt mai dcălos decât voi!"

Un feldwebel sări în apărarea unteroffizierului:

„Dacă nu ți-e frică, românule, să-ți prăjeşti ca noi rahatul pe plita asta, atunci apropie-te!"

„Dacă voi puteți, pot şi eu!" zise Petre Ghica şi începu să alerge după transportorul şenilat.

Spre bucuria lui, după vreo douăzeci de metri, SWP-ul opri şi el se sui alături de soldații nemți. Cam bănuise, după limbajul subofițerului şi al plutonierului, cu ce fel de nemți avea de-a face. Subofițerul, slab, cu ochelari, arăta ca de pe altă lume, parcă tocmai părăsise clandesdn casa de nebuni. Iar subordonații lui semănau izbitor cu o bandă de răufăcători din cartierele famate ale Berlinului sau Hamburgului, renumite în toată Germania. Mutre de hoți şi cuțitari, care mai întâi trecuseră prin vreun batalion disciplinar. Nu-i vedeai pe ăşda salutându-te cu «Güss Gott![*]» În mod sigur se aflau într-o misiune de dp gekados.[**]

În căşdle mecanicului care conducea SWP-ul răsună, alterată de paraziți, vocea comandantului brigăzii de tancuri:

„La ce dracu' ați oprit? Înainte, fir-ar să fie!"

Mecanicul accelera şi transportorul se lansă într-o cursă de urmărire a coloanei.

După ce se mai obişnui cu noii săi tovarăşi de călătorie, Petre Ghica îşi descusu vecinul, nimeni altul decât plutonierul rotofei cu care se înțepase la început. Coloana nu mergea până în Rezina. Cu circa 10 kilometri înainte de acel târg avea să vireze spre un pod de vase peste Nistru, recent terminat de genişd. Dar şi aşa, transportorul îl scutea de circa 30 de kilometri de mers pe jos. Ceea ce nu era rău. Şi putea să-şi ofere o relaxare. Scoase pachetul de țigări Regale cu carton şi, în timp ce bătea în cap țigara aleasă, văzu cum vecinii lui se chiorau la el, cu un interes special de fumători înrăiți. Cum se simțea dator față de ei - mişţocari-mişţocari, dar îl luaseră cu ei scutindu-l de un mare efort fizic -, se grăbi să le întindă pachetul. Numai plutonierul rotofei îl întrebă dacă țigările erau româneşti,

---

[*] Binecuvântat fie, Domnul!

[**] Ordin secret

ceilalți erau prea dornici să fumeze ca să-i mai intereseze proveniența. Petre Ghica precizează:

„E una dintre cele mai bune mărci românești!”

Apoi fumară cu toții în liniște, fiecare în stilul lui. Un prilej potrivit pentru ofițerul Petre Ghica să-i treacă din nou în revistă. Uniformele nu le prea cădeau bine pe trupuri. Toți purtau pistoale-mitralieră agățate de gât, dar nu prea păreau obișnuiți cu ele. Mai puțin unul dintre ei, care era dotat cu un aruncător de flăcări. Asta îl făcu pe ofițerul român să bănuie că fiecare excela în alt gen de luptă decât în mânuirea pistoalelor-mitralieră. Plutonierul rotofei părea specializat în aruncarea cuțitului, fiindcă își făcea tot timpul de lucru cu el. Soldatul solid de pe canapeaua de pe partea cealaltă a transportorului era greu de întrecut într-o luptă corp la corp etc. Dar ceva îl făcea pe ofițerul Petre Ghica să creadă că grupul era în stare de mult mai multe operațiuni. Ca de pildă: să execute trageri cu piese de artilerie, să manevreze şi să folosească armamentul din dotarea unui tanc - fie el şi un Tiger - etc. Greu de strunit astfel de soldați. Şi poate dintr-un asemenea motiv, subofițerul avea agățat de centiron un toc de piele cu clapa întredeschisă, din care răsărea patul negru şi lucios al unui Parabellum.

Deodată, se auziră câteva împuşcături. Evident, nu se trăgea în tancuri, ci în transportor. Împuşcăturile veneau dinspre un pâlc de copaci, înecați într-o mare de bălării. La ordinul subofițerului, SWP-ul opri şi ostaşii săriră jos. Apoi se împrăştiară formând un lanț de trăgători. Petre Ghica îi făcu cu ochiul subofițerului şi coborî spre a se alătura soldaților. În ciuda mutrelor lor golănești, erau nişte profesioniști adevărați. Fără să-şi dea seama, Petre Ghica se poziționase în vecinătatea plutonierului rotofei. Acesta îşi pusese casca în vârful pistolului mitralieră şi, după ce o înălță, începu să o mişte de la stânga la dreapta şi înapoi. Un truc vechi, dar atacatorii nevăzuti deschiseră focul. Suficient ca nemții să le descopere poziția. Plutonierul făcu semn celor din marginile arcului de trăgători să înceapă învăluirea pe flancuri a „porcilor de partizani”, cum îi denumise subofițerul. Avu însă grijă să deschidă focul împreună cu camarazii de lângă el, spre a abate atenție partizanilor de la manevra în curs de desfăşurare. Aceia răspunseră trăgând foc cu foc şi gloanțele începură să şuiere pe la urechile nemților. În mod sigur, erau foşti militari, nu doreau să irosească muniția. În tot timpul ăsta, nemții continuară să se apropie târâş de pâlcul de copaci. Iar Petre Ghica, odată cu ei. Peste câteva minute, duelul împuşcăturilor nu se oprise - deşi semăna cu un soi de tatonare —, Petre Ghica îl auzi pe plutonier ordonându-i celui înarmat cu un aruncător de flăcări să-l pună în funcțiune. Nu dură mult şi Petre Ghica văzu cum aruncătorul îşi scuipă lungile lui limbi învăpăiate, care se sfârşeau în vălătuci negri de fum uleios şi înecăcios. Bălăriile uscate de vara fierbinte de până atunci se aprinseră. Apoi, la scurt timp, două mogâldețe cuprinse de foc se ridicară din iarbă şi o luară la goană, încercând să se îndepărteze. A fost o simplă formalitate pentru pistolarii nemți să-i secere pe cei doi fugari.

Furat de desfăşurarea spectaculoasă a ultimei faze a înfruntării, Petre Ghica n-a luat în seamă faptul că în toiul împuşcăturilor chipiul de ofițer i-a alunecat de pe cap. Abia acum realiză proximitatea

morții. Dar cum totul se sfârşise, îşi recuperă chipiul din iarbă. Brusc, descoperi un orificiu minuscul la partea superioară. Avusese noroc. Puțin lipsise ca să o mierlească. Cât pe ce ca avertismentul colonelului Popescu să devină realitate!

Când s-au întors cu toții la SWP, Petre Ghica a mai privit odată spre pâlcul de copaci. Bălăriile continuau să ardă şi fumul lor era purtat peste colină de un vânt fierbinte sosit din stepele Ucrainei. Orice s-ar fi putut spune despre aceşti foşti infractori germani, dar în niciun caz, că erau proşti luptători.

17

În ziua de 8 august, Filderman se duse la Budmanu — o comună situată între Buftea şi Periş -, unde familia Antonescu avea o reşedință de vară. Fusese invitat de mareşalul Antonescu pentru ora 18.00. Ca să ajungă acolo la ora fixată, trebui să plece la ora 17.00 din Bucureşti cu automobilul care i se pusese la dispoziție, fiindcă obiectase că nu mai are maşină — îi fusese rechiziționată pentru război -, iar duminica este greu să găseşti un taxi disponibil. În maşina cu care călătorea acum se mai afla şi un gardian public menit să-i asigure protecția.

Instalat comod pe bancheta din spate, Filderman revăzu toate preliminariile acestei vizite. Cu nişte zile în urmă, aflase stupefiat că guvernul României luase hotărârea de-a impune evreilor portul stelei lui David. Încă nu se transmisese o dispoziție centrală în acest sens, dar unele prefecturi şi comandamente militare teritoriale deja introduseseră semnul. În deosebi cele din Moldova — la Bacău, Iaşi, Rădăuți, Piatra Neamț, Huşi, Botoşani, Fălticeni, Roman, Bălți, Soroca. Era, în primul rând, efectul campaniilor isterice întreținute de presa antisemită care începuse să acorde o atenție deosebită semnului distinctiv. Fără să stea pe gânduri, Filderman adresase un memoriu Ministrului de Interne, aducându-i la cunoştință că în unele localități se aplică semnul galben şi că mii de evrei au fost arestați fiindcă nu s-au conformat acestei dispoziții. Una dintre cele mai grave care se impunea evreilor.

Nu era prima oară când nu primea răspuns. Aşa că Filderman s-a adresat şi vicepremierului Mihai Antonescu. Era de presupus că fostul profesor de la Facultatea de Drept avea mai mult respect pentru lege decât colegii lui din guvern. Prin urmare, cu priceperea lui de avocat, Filderman sublinie că măsura privind portul stelei galbene nu era autorizată de nicio lege. Pedală apoi pe consecințele ei negative: semnul galben îi împiedică pe evrei să circule, să muncească, să se aprovizioneze, să răspundă la chemările autorităților etc.

Cum răspunsul întârzia, presat de timp, Filderman redactă un lung memoriu avându-l ca destinatar pe însuşi Conducătorul țării. Un document mai relevant decât precedentele atât prin multitudinea de argumente invocate, cât şi prin tonul critic. Filderman îl scrisese într-un moment de

sinceră exasperare, cu gândul că adresantul era un fost coleg de liceu, deci o persoană dispusă să-i împărtăşească nemulţumirea. Altfel, să te adresezi astfel unui şef de stat antisemit - fie el Hitler, Mussolini, Horty, chiar Stalin — era un act imprudent, nebunesc. Filderman calificase ordinul guvernului de introducere a stelei galbene ca fiind o insultă nemeritată de evrei. Apoi subliniase că semnul acesta nu se aplica nici în Germania şi nici în Italia, ci doar în ţările ocupate. Or România, nu era o ţară ocupată! Ceea ce s-ar fi putut traduce astfel: Dumneata, mareşale, eşti mai cu moţ decât Hitler şi Mussolini!? Pentru că memoriul să nu devină o lungă lamentaţie, spre final indignarea căpătase tente de cinism şi conotaţii ultimative: „Timp de un an de zile, de la venirea guvernului Dumneavoastră, am executat cu scrupulozitate angajamentele pe care le-am luat, nu numai împiedicând acte de sabotaj, ci dimpotrivă, stimulând pe evrei să-şi continue activitatea în mod normal. Am transmis populaţiei evreieşti asigurările date de Dumneavoastră la 3 august, când domnul Ministru de Finanţe m-a convocat în chestiunea împrumutului de stat, cu care prilej mi-a transmis că Dumneavoastră garantaţi viaţa evreilor. Iar astăzi, contrar tuturor asigurărilor că evreii, deşi nu vor mai putea beneficia de avuturile lor, vor putea trăi totuşi în pace, ei se văd stigmatizaţi şi insultaţi, iar existenţa lor morală nu mai este garantată, ci dimpotrivă, ameninţată. Am pus la punct aparatul necesar pentru a răspunde la cerinţele Dumneavoastră în ceea ce priveşte împrumutul, ajutoarele pentru armată, ajutorarea refugiaţilor evrei, dar mai mult, nu mai pot. Sunt dezamăgit de toate aceste măsuri. Nu mai pot transmite populaţiei evreieşti executarea unui ordin lipsit de bază legală. Dacă ordinul e menţinut, nu-mi mai rămâne decât să suport consecinţele şi să mă retrag de la conducerea Comunităţii evreieşti, lăsând altora sarcini pe care eu nu le mai pot îndeplini”.

Era important conţinutul memoriului, dar mai important era să-i vină rândul la cidt. În privinţa asta, Filderman avea îndoieli serioase. De când devenise şi comandantul Grupului de armate româno-germane ce opera pe frontul de Est, Antonescu îşi petrecea mare parte din timp la distanţă de Bucureşti. Unele dintre atribuţiile lui de premier fuseseră preluate de Mihai Antonescu. Printre altele, şedinţele Consiliului de Miniştri erau conduse în ultima vreme de vicepremier. În asemenea condiţii, Filderman considera memoriul insuficient. Mult mai oportun era să ceară o nouă audienţă la mareşalul Antonescu spre a-i comunica direct conţinutul memoriului. În consecinţă, nu-i rămânea decât să meargă pe acelaşi drum bătătorit. Şi, deci, se adresă vechiului său prieten, dr. Nicolae Lupu, care era amic şi cu mareşalul. Ca să se asigure că nu dă greş, ceru şi concursul arhitectului Clejan, cel care construise o vilă la Predeal pentru familia Ion Antonescu. Atât de mulţumiţi fuseseră Antoneştii, încât insistaseră să le rămână alături în continuare. Clejan şi-a pus semnătura pe cererea de audienţă fără să ezite. Dar Filderman s-a servit şi de bunele oficii ale fraţilor Karmitz, proprietarii unui mare depozit de produse farmaceutice care făcuseră donaţii de medicamente Societăţii de patronaj condusă de doamna Maria Antonescu.

În cursul dimineţii, Filderman fusese cuprins de o agitaţie cumplită. Mai întâi, fusese convocat

la Prefectura de poliție, unde un comisar de serviciu îi înmânase ordinul pentru introducerea semnului galben. După ce semnase de primire, precizase că nu e sarcina lui să-l difuzeze etnicilor evrei. Dar ce îl durea mai mult era gândul inutilității demersurilor sale de până atunci în problema stelei lui David. Nu o să mai aibă curajul să-şi privească apropiații în ochi după acest insucces.

Şi când totul părea pierdut, de la Preşedinția Consiliului de miniştri i se comunică oficial că mareşalul îl aşteaptă la Butimanu.

Maşina ieşise din Buftea şi drumul devenise brusc mai prost decât cel de până atunci. În ciuda faptului că şoferul adoptase un stil de conducere vădit preventiv, roțile intrau în cavitățile neregulate ale drumului şi maşina hurducăia. Inconfortul era sporit şi de aerul înăbuşitor din automobil, care se încinsese ca o sobă, şi de întârzierea acumulată din pricina drumului prost. Aşa că Filderman răsuflă uşurat când coborî în curtea vilei din Budmanu. Casa nu era atât de arătoasă pe cât se aştepta el. Un servitor îl conduse îndată într-un mic salon pentru oaspeți. Aici, vicepremierul Mihai Antonescu răsfoia un dosar cu acte, dar se opri spre a-i răspunde la salut. Maria Antonescu se ivi îndată. Filderman se înclină:

„Respectele mele, doamnă!"

Maria Antonescu îi răspunse rece, deşi el se aştepta la un tratament preferențial, după ce — la îndemnul lui interesat - frații Karmitz făcuseră donații importante de medicamente Societății de patronaj condusă de gazda lui de acum. Filderman încercă să o înțeleagă pe doamna Antonescu. Avea această disponibilitate căci audiența propriu-zisă la mareşal încă nu începuse. Doamna Maria făcea parte dintr-o familie înstărită. Anii dnereții şi-i petrecuse la Paris. Avusese ce să moştenească de la părinții ei, spre deosebire de Ionel Antonescu. De aceea avea mentalitatea bogatului. I se părea firesc să primească atenții şi cadouri scumpe de la cei din jur fără ca ele să-i creeze obligații. Exponent al clasei de mijloc, Filderman credea sincer în reciprocitatea gesturilor. Cum tot aşa credea că disdnsa doamnă Antonescu putea să-şi influențeze soțul. Din păcate pentru el, avea să se convingă mai târziu, că Maria n-avea niciun ascendent asupra lui Ionel Antonescu. Gazda se retrase din salon la fel de grăbită ca la intrare. Casa era plină de oaspeți şi pregătirea cinei i se părea cel mai important lucru pentru ea.

Abia atunci, Maria Antonescu găsi potrivit să-l anunțe pe oaspete că mareşalul este reținut pentru moment. Filderman fu uşor descumpănit, dar vicepremierul nu-i lăsă răgaz pentru alte dezamăgiri şi-l invită într-un pavilion de vară din parcul reşedinței. Abia ajunşi acolo, Mihai Antonescu — ce brodeală de nume, îşi spunea Filderman — se lansă într-o lungă explicație. În fapt, încerca să-şi justifice convingerile, citând din procesele-verbale ale şedințelor Consiliului de Miniştri, aflate între copertele dosarului, anume fragmente privitoare la munca obligatorie şi exproprierea urbană. Apoi, când Mihai Antonescu dădu cu ochii de memoriul lui Filderman, ridică brusc tonul, căci îl impresionase neplăcut afirmația că semnul galben este o întoarcere la Evul Mediu. La urmă,

declară că nu este antisemit, ci naţionalist. Şi că educaţia şi cultura nu-l lasă să comită nedreptăţi de rasă.

Filderman l-a ascultat îngândurat. Se aşteptase ca profesorul universitar Mihai Antonescu să-i arate mai multă stimă socială. Acest domn cu aere grave şi atitudini importante — justificate într-un fel, deţinea funcţia de vicepremier — îl făcea să se simtă ca fiind pe mâna unui medic care vrea să-l trateze cu condiţia să aibă absolută încredere în priceperea lui. Când majordomul casei apăru invitându-l pe terasă, Filderman se simţi eliberat.

Acolo îl aştepta mareşalul Antonescu aşezat pe un fotoliu împledt din răchită, ca şi companionii lui — Clejan şi Lupu. Atmosferă desdnsă, fără însă a fi exagerat de familiară. Doctorul Lupu îi zâmbi în semn de încurajare. Mareşalul Antonescu părea în bună dispoziţie, ceea ce nu i se întâmpla prea des. Dacă Filderman ar fi ştiut motivele acestei stări de mulţumire, în mod cert şi-ar fi restructurat doleanţele specific evreieşd cu care venise la audienţă. Desigur, nu-l putea felicita pe Ion Antonescu pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, cum o făcuse cu încântare orgolioasă Führerul — în urmă cu două săptămâni —, fiindcă trupele româno-germane comiseseră acolo multe crime de război împotriva populaţiei evreieşti.

După ce Filderman fu invitat să se aşeze pe un scaun liber, urmară, firesc, câteva încrucişări de formule de politeţe. Apoi, brusc, Filderman ceru voie să treacă la obiect. Mareşalul îi replică în glumă:

„Iar mi-ai venit cu o bibliotecă de memorii!" Şi către Nicolae Lupu, susţinătorul lui Filderman: „Totdeauna vine aşa şi aduce o întreagă bibliotecă de memorii!"

Dar nu ca o imputare, ci în semn de admiraţie. El însuşi scrisese o carte şi credea în puterea condeiului, fiind un împădmit autor de epistole.

„De data aceasta, am venit numai pentru o singură problemă, despre care v-am şi remis un memoriu", preciză Filderman, dornic să liniştească auditoriul în privinţa intenţiilor cu care venise.

Desigur, avea în vedere să nu coboare prea mult sub o anumită limită. Evreii au o replică plină de spirit vizavi de această limită de jos. «Măi, Iţic — îl întrebă Ştrul - pot discuta cu tine o afacere mai subţire?» La care Iţic răspunde: «Să nu fie prea subţire că se rupe la spălat!»

„Care ar fi problema? întrebă mareşalul cu o explicabilă politeţe rece.

Şi Filderman ghici că Ion Antonescu nu-i citise memoriul. Cu atât mai mult nu era indicat să i-l predea şi pe cel pe care îl adusese acum — purta numărul 1065 — pregătit în jurul amiezii. Şi se strădui preţ de câteva zeci de secunde să găsească formula cea mai scurtă şi mai sinceră a poziţiei sale:

„Voi accepta dispoziţia Dumneavoastră şi am să port cu mândrie semnul galben al lui David, pentru că nu mi-e ruşine că fac parte din poporul care a dat pe. Dumnezeu, Biblia şi pe Iisus!"

Declaraţia lui Willy Filderman îi plăcu mareşalului şi zâmbi încântat. Vedeţi ce coleg de şcoală spiritual şi demn am avut? păru să exprime privirile lui. Destul de orgolios cum era, Antonescu

avea ambiția să rezolve singur problemele, nu controlat şi dirijat de alții - indiferent cine ar fi fost aceştia, politicieni români, sau conducători germani. Aşa că făcu semn aghiotantului să se apropie, apoi ordonă pe un ton marțial:

„Să se suprime în toată țara dispoziția cu semnul galben!"

Lui Filderman nu-i veni să creadă. Se grăbi însă să mulțumească de teamă ca mareşalul să nu revină. Nu sperase la atât de mult. Fiindcă Ion Antonescu vedea în orice evreu un posibil agent al ruşilor sau măcar un simpatizant al lor. Abia în lunile următoare, Filderman avea să înțeleagă că evreii regățeni erau exceptați şi tratați diferit.

Stimulat de succesul avut cu steaua lui David, Willy Filderman îşi forță norocul, folosind prilejul pentru a expune şi alte doleanțe, în ciuda faptului că Nicolae Lupu îi făcea semne discrete să se oprească. De altfel, îndreptățite. Continuând astfel, încălca angajamentul pe care şi-l luase din proprie inițiativă la începutul audienței. Fără să-i pese, Filderman solicită scutire de la munca obligatorie pentru funcționarii comunităților evreieşti, motivând că aveau de îndeplinit sarcini trasate de statul român. Şi, fără un personal liber, comunitățile nu se puteau achita de misiunile lor.

Mareşalul Antonescu ştia că Filderman nu era un petiționar obişnuit. De aceea nu-l opri, curios să vadă până unde o să-l ducă încăpățânarea lui de catâr. De aceea, încă indulgent, mareşalul se răsuci uşor spre vicepremier:

„Fixează-i domnului Filderman o audiență de lucru şi examinează propunerile dânsului!"

„Da, domnule Preşedinte!" zise Mihai Antonescu, fără entuziasm. În opinia lui, avocatul Filderman comisese o impolitețe, repetând doleanțele în fața mareşalului.

Fără să se simtă descurajat, Filderman ridică imediat problema interdicției pentru comis-voiajori. Din nou, Nicolae Lupu încercă să-l oprească cu aceeaşi discreție. Însă vorbitorul se dovedea imposibil de oprit. Enervat, Nicolae Lupu scoase un trabuc şi îi muşcă muştiucul. Dar nu se punea problema să fumeze, ci doar să simtă mirosul liniştitor al tutunului. Nici avertismentul prompt al lui Antonescu nu avu darul să-l pună pe gânduri pe avocatul evreu:

„Domnule Filderman, serviciile mele secrete îmi raportează mereu ca printre spionii sovietici sunt mulți evrei români. Din cauza activităților lor antiromâneşti, avioanele inamice au atacat trenurile noastre militare..."

Fără să şovăie, Filderman consideră exagerată informația. Invitații mareşalului taxară aprecierea asta ca o gafa impardonabilă şi intrară in alertă. După cum îl ştiau, mareşalul putea în orice clipă să ia foc şi să pună capăt brutal audienței. De aceea li se păru o minune când îl auziră vorbind liniştit, pe linia logicii lui anterioare:

„Domnule vicepremier, în cadrul aceleiaşi audiențe de lucru, examinează şi această chestiune a comis-voiajorilor!"

Mihai Antonescu dădu din cap, înghițind în sec.

Imperturbabil, negriciosul Filderman reînnodă şirul revendicărilor, ignorând privirile dezaprobatoare ale asistenței cu o abilitate dobândită din practicarea avocaturii. Dar când pomeni de evreii evacuați din localitățile rurale, mareşalul Antonescu îl opri brusc:

„Dumneata vrei să-ți admit chiar tot ceea ce îmi cerii?"

Nici această atenționare nu-l trezi pe Filderman la realitate. Şi continuă, ca un obsedat, să-şi ducă la capăt expozeul despre izgonirea celor 50 000 de evrei de la sate. Dar această doză mare de insolență nu-l scoase pe mareşal din răbdări, ci pe Nicolae Lupu. Că avocatul evreu îşi periclita statutul de oaspete şi de petiționar era un aspect, dar mai grav era că strica buna dispoziție generală cu care se aştepta micul festin organizat de Maria Antonescu cu ocazia redobândirii Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Toți se străduiau să aducă laude mareşalului pentru calitatea de gazdă, dar mai ales pentru cea de sărbătorit. Fiindcă toți invitații vedeau în el pe marele român, pe marele învingător din stirpea iluştrilor comandanți de oşti — de la Scipione Africanul până la Napoleon. Şi, hodoronc-tronc, în această zi de duminică, Filderman se găsise să dea peste cap rânduiala casei şi să strice atmosfera festivă deja instalată în reşedința de la Butimanu. Aşa încât Nicolae Lupu interveni dur, ultimativ:

„Domnule Filderman, v-ați extins mai mult decât ați promis! Vă rog să vă opriți! Nu e de bun-simț să stricați programul zilei! În plus, nu vreau să regret că v-am înlesnit această întrevedere!"

Şi Filderman se potoli, dar se posomori. Şi arăta noduros ca un copac ocolit de păsări.

Vicepremierul Mihai Antonescu şi arhitectul Clejan surâseră satisfăcuți. Timp de trei sferturi de oră, Filderman jucase periculos, dar, slavă Domnului, mareşalul nu-şi ieşise din fire. Li se păru de aceea normal că gazda nu-l reținu pe avocatul evreu la cină.

Lângă piciorul unuia dintre scaunele de pe terasă, o frunză galbenă, uşor răsucită din cauza arşiței de peste vară. Un semn sigur că toamna se apropia.

18

Oraşul traversa o aşteptare la fel de înfrigurată ca pe vremea legionarilor, era de părere moaşa Ghica. O femeie cam spurcată la gură ca mai toate cele din branşa ei. Nu că i s-ar fi făcut dor de gardişti. De nişte nebuni zici bogdaproste că ai scăpat. Dar era sătulă de legile antievreieşti ale Conducătorului, deşi, într-un colț al inimii, i se părea că evreii ăştia profitori meritau să simtă puțin gustul umilinței şi neputinței. Întotdeauna o duseseră bine pe spatele românilor. În timpul lui Carol al II-lea, câțiva evrei cu cheag mare se aciuaseră pe lângă Casa regală, profitând că țiitoarea regelui era tot de-a lor şi învârtea cele mai mari afaceri din țară. Acum se şoptea pe la colțuri că unii se făcuseră comunişti şi încercau să se pună bine cu sovieticii.

Din pricina războiului, existența căpătase un caracter demonic. În primul rând pentru cei

aflați pe front, care dansau cu moartea în fiecare clipă. Așa se exprimase un ziarist călărășean, în timp ce o cinstea pe Ghiculeasa cu țuică de casă, la câteva minute după ce aceasta îi moșise soția.

Dar și aici, în țară, departe de front, viața cunoștea o degradare continuă, căruia nu i se întrevedea limita de jos. Afară de sacrificii umane și materiale, războiul avea nevoie și de un suport moral pe măsură. De aceea se trecuse la radicalizarea normelor de comportament. Dacă te prindea poliția pe stradă că umbli în cămașă, te umfla imediat, căci așa sunau ultimele ordine ale Conducătorului. La București, cântărețul Sergiu Malagamba, nume cunoscut și îndrăgit de public, chiar o pățise din pricina pantalonilor săi strâmți. Deci nu era de joacă. Tot așa se auzea că dacă eșd în Bucureșd și te deplasezi pe Calea Victoriei, ordinul spune că trebuie să mergi pe un trotuar către Palatul Telefoanelor și pe celălalt spre Capșa. La poliție se primiseră și instrucțiuni privind ținuta civililor și păstrarea unei atmosfere de seriozitate în oraș. Dar mai sosise și o listă lungă cu soldați care abandonaseră frontul, adică cu dezertori. Unii dintre ei erau înarmați și trebuia multă atenție la arestarea lor.

Mult mai spăimoase erau plicurile sosite de la Ministerul de Război conținând numele ostașilor morți sau dispăruți în luptă. Adică desfigurați și ciopârțiți până la pierderea identității. O asemenea depeșă primise Ileana Columban. Încă nu se căsătorise, deși se apropia de 30 de ani. Intrase, prin urmare, în rândul domnișoarelor bătrâne. Continua să locuiască în casa părinților, decedați cu mulți ani în urmă. După plecarea lui Alexandru pe front, rămăsese singură în toată casa luptându-se cu teama și neajunsurile generate de venitul modest pe care i-l aducea pământul dat în arendă. Se întristase încă înainte de a deschide plicul. Despre cine era oare vorba? Despre Nicu, Alexandru sau mai știi... despre Costel? Mâna începuse să-i tremure, și, odată cu ea, și plicul. Numai de n-aș leșina! îi trecu Ilenei prin minte. Și hotărî să amâne momentul confruntării cu anunțul funebru până își va mai reveni. Până când bătăile rapide ale inimii se vor normaliza. Dar peste câteva clipe îi veni o altă idee. Abandonă papucii și își încălță pantofii de stradă. Se va duce la sora ei, Didina, femeie măritată și mai știutoare, care locuia în apropiere. O va ruga pe Didina să deschidă depeșa. Didina se căsătorise cu șase ani în urmă și trecuse prin multe încercări, din cauza soțului ei, Virgil Dumitrescu, implicat în mișcarea legionară până peste cap. Știa, deci, cum să se confrunte cu invazia realității.

Ajunse în fugă la sora ei și-i puse în mână plicul, fără niciun cuvânt de prezentare. Didina îl răsuci încet pe ambele fețe, avea practica echilibrului sănătos, apoi spuse calm, spre a-și liniști sora:

„Ia să vedem noi ce este aici!”

În ciuda adtudinii ei preventive, Ileana continua să tremure și să-și muște buza de jos. Zgomotul făcut de hârtia tăiată cu cuțitul de către sora ei, îi răzui creierul de parcă ar fi fost o coală de șmirghel. Didina citi doar din priviri textul scurt - o formulă oficială, rece ca un bloc de gheață —, apoi rezumă:

„Alexandru a dispărut!”

Ileana începu să lăcrimeze.

„Putea fi mai rău...” se grăbi Didina s-o liniștească.

„E posibil să mai fie în viață!?”

„Numai Dumnezeu ştie, că El le ştie pe toate!” zise Didina, ridicând fruntea spre cer.

Ca şi familia Columban, şi alte familii din oraş îşi ascundeau durerea între pereții caselor, refuzând să mai iasă în lume pe perioada de doliu.

De când cele două regimente plecaseră la război, Călăraşiul se pustiise de-a binelea. Nu mai puteau fi văzute după-amiaza, în ora lor liberă, servitoarele familiilor înstărite, căci soldații, cu care se întâlneau pe Strada Mare ori în parcul central, erau acum pe front. Doar domnişoarele de la liceul de fete mai însuflețeau aleile umbroase, în uniforma lor compusă din bluză albă şi fustă neagră. Se țineau de braț câte două, chicotind pe ascuns, fiindcă nu era frumos s-o facă tare. În spatele lor, la mică distanță, liceeni timizi, dându-şi coate. De câteva luni, în chioşcul de lemn vopsit verde din mijlocul parcului, fanfara militară nu mai concerta. Nu se mai vedeau pâlniile de alamă strălucind. Nu se mai auzea valsul lui Ivanovici care aducea valurile Dunării până aici, în mijlocul parcului. În cârciumi acum se strâng mai puțini bărbați, dar toți stau cu ochii după comunicatele de pe front şi pe listele cu militari căzuți în luptă sau dispăruți. Deşi învățaseră toate cântecele din repertoriul soldățesc, lăutarii cam şomau. La cafeneaua Samarian — loc frecventat mai ales de politicienii din urbe —, se discuta despre război în termeni mai tehnici. Mai bine informați, aceşti domni vorbeau despre alianțe militare, de zone de influență, de afaceri cu armament, petrol şi grâu, de ultimele hotărâri ale lui Hitler, Stalin, Churchill şi Roosevelt; mai puțin despre legile şi ordinele date de Conducător, fiindcă nu-i lăsa o vorbă care circula în popor. Şi care suna cam aşa: «Cine limbă lungă are, cinci ani va săpa la sare!» Unii dintre ei ascultau posturi de radio franțuzeşti, germane, italiene etc. mai mult decât postul național.

Până şi la casele de toleranță se simțea că este război. Fetele căscau de plictiseală cu ochii pe uşa stabilimentului. Clienții erau acum mai rari şi mai zgârciți. Când matroana nu era cu ele în salon, fetele povesteau despre clienții buni care plecaseră pe front. Adică bărbați trecuți de 30 de ani. Dar unele se gândeau ce bani frumoşi ar face dacă s-ar duce în zona frontului.

Le mergea bine, în schimb, ghicitoarelor. Nevestele şi mamele celor plecați la război le asaltau zilnic. Țigăncile alea bătrâne şi smolite ca nişte ceaune de tuci, le ghiceau în cărți, în cafea sau în bobi. Se cam fereau să le dea veşti rele. Cum războiul era la început, le dădeau speranțe. În felul ăsta, clientele reveneau după un timp. Şi buzunarele largi ale țigăncilor se umpleau şi în continuare de bani. În ultima vreme, însă, ghicitoarele preferau alimentele. Deveniseră mai de preț decât banii. Nu fusese o vară secetoasă, dar țara era în plin război.

*
* *

O concurență serioasă avură ghicitoarele din partea ostaşilor care se întorceau de pe front. Unii în permisie. Alții în refacere, după ce fuseseră răniți. Şi unii şi alții, purtători de informații reale,

nu de probabilităţi cu tentă obscură de genul celor furnizate de ghicitoare.

Deşi familia Columban dăduse patriei trei ostaşi, iar vecina ei, familia Ghica, doar unul, norocul o vizită mai întâi pe cea din urmă. Ofiţerul Petre Ghica fu primul care beneficie de permisie şi ajunse acasă într-o după-amiază de la mijlocul săptămânii ce încheia luna august. Maică-sa era singură în toată casa. Când femeia îl văzu intrând în sufragerie, mai înainte să i se înmoaie genunchii, se repezi la el.

„Totulică, mamă!" începu ea să se frământe de atâta bucurie. Şi se trezi la pieptul lui. Era cu un cap mai mică decât el.

„Eşti întreg, maică!? N-ai păţit nimic?" continuă femeia să-şi reverse dragostea de mamă în felul ei.

Petre o mângâie pe cap, bucuros că era în casa părintească şi totul emana un confort liniştitor, domestic.

„Sunt bine, mamă, dar mi-e o sete nebună! N-am mai băut nimic de azi-dimineaţă!"

„Mai bine îţi aduc nişte vin, să ciocnim şi noi, de bucurie!" zise moaşa, obişnuită cu astfel de secvenţe bahice de la naşterile pe care le asista cu o energie şi pricepere unanim recunoscute.

„Tata, unde e?"

„La Bucureşti!"

„Şi când se întoarce?"

„Sâmbătă!" zise ea. Şi fugi după băutură.

Petre se aşeză, în sfârşit, pe un scaun şi începu să cerceteze sufrageria. Nicio mobilă nu se clintise de la locul ei, toate erau aşa cum le lăsase. Doar zugrăveala se mai afumase puţin în colţul unde trona soba de teracotă, iar de lampa din mijlocul tavanului atârnau alte hârtii de muşte.

Moaşa reveni cu o sticlă de vin şi pahare.

„N-ar fi bine să-ţi aduc şi o gustărică? Că vii de la drum..." îl cercetă ea.

„Lasă gustarea, mamă! Hai mai bine să ciocnim!"

Şi Petre umplu cu vin cele două pahare, apoi se grăbi să toasteze.

„Noroc! Şi să trăim!" zise el, după ce ridică paharul.

I se mai îngroşase vocea. Era bronzat şi faţa i se tăbăcise. Doar venea de pe front, nu de la o partidă de cărţi. De sete, dăduse paharul peste cap, sorbind zgomotos. Şi îndată îşi mai umplu unul. Moaşa îl privea fericită ca orice mamă ce-şi vede fiul întors acasă din război.

„Totulică", Îl alintă ea, „Dar o baie nu vrei să faci?"

„E o idee bună!" acceptă el.

„Mă duc atunci să pun apă la fiert!" Şi femeia ieşi din odaie. Emoţiile revederii încă n-o slăbiseră, căci în loc să se ducă în bucătărie se îndreptase spre camera de baie.

Peste un sfert de oră, când reveni în sufragerie, mulţumită că pregătise baia, Petre dormea

cu capul pe masă sforăind pe nas. Alături, sticla goală. Băuse tot vinul. Îl mai privi câteva clipe, nehotărâtă. Avea părul năclăit şi crescut peste urechi. Trebuia tuns. Iar vestonul trebuia curăţat. Dar somnul era mai important pentru el. Şi femeia se chinui să-l târască până la canapea.

Petre se deşteptă din somn tocmai a doua zi. Aşa năuc şi desculţ cum era, coborî în beci şi luă o sticlă de vin. După ce bău un pahar, îşi aprinse o ţigară. De mult nu se mai simţise atât de bine. Domnea liniştea în bucătărie, maică-sa nu se trezise încă. Lumina zorilor era filtrată de o perdea de in uşor îngălbenită. Când sticla se goli de tot, în scrumiera se adunaseră deja opt chiştoace. Nişte vrăbii flămânde ciocăneau glaful de tablă de la fereastră. Aceasta a fost ultima lui impresie clară. Spre seară, când s-a trezit, nu şi-a amintit nimic despre plecarea din bucătărie.

Abia în a treia zi, Petre Ghica reveni la un program normal de viaţă. În jurul orei şapte, când făcu ochi, descoperi că se afla în camera lui de adolescent. O cameră nu prea spaţioasă în care mobilierul se reducea la un pat de-o persoană, o măsuţă nu mai lată decât fereastra în dreptul căreia se găsea şi un raft pentru cărţi. După ce se spălă îndelung — avea senzaţia că nu poate să-şi scoată din piele praful şi fumul Basarabiei aprinsă de război —, îi ceru maicăsii să-i prepare o omletă ţărănească cu mult mărar şi pătrunjel. După ce servi micul dejun, se plimbă prin curte, îmbrăcat în pijama, să vadă în ce stare se mai găseşte gospodăria. Ultima dată când pusese piciorul pe trotuarul de ciment, care lega poarta casei cu WC-ul din fundul curţii fusese în iarnă, de sărbătorile Bobotezii. Atunci zăpada acoperea întreaga curte. Sub covorul ei alb, gros, spaţiul verde de acum, dintre casa lor şi a Columbanilor, exista doar ca o ipoteză gospodărească. Părinţii lui nu erau mari iubitori de flori. Frunzele înguste şi lungi ca nişte curele ale stânjeneilor creşteau singure primăvara din tuberculii care înmagazinau apa din zăpezi şi ploi. Dar nu asta îl deranja, ci nepăsarea cu care părinţii lui acceptau ca gardul de lemn ce îi despărţea de Columbani să arate ca un gard de văduvă. Va trebui să mă ocup de repararea lui, îşi propuse Petre. Şi cu ochii pe scândurile putrede şi slăbite, pe sub care pisicile şi şobolanii circulau în voia lor, începu să facă planuri de reparare a gardului. În aer plutea o lene de sfârşit de săptămână. Chiar aşa, ce zi era? Sâmbătă? Duminică? Ori care ar fi fost, prima vizită trebuia să-o facă la Columbani. Şi spre ora 11.00, Petre îmbrăcă un costum de culoare deschisă şi-şi puse pe cap o pălărie de Panama.

Ileana Columban se refugiase la umbră pe veranda casei mici, cum era numit corpul de case din fundul curţii. Nu o mai văzuse de doi ani. Părea mai coaptă, frumuseţea ei se rafinase. Şi el se gândi că sora cea mare a lui Nicu va deveni o doamnă a oraşului, cu sinecură şi bijuterii. Când Ileana îl descoperi, se ridică şi îi ieşi în întâmpinare. Nu reuşea să-şi stăpânească emoţiile şi se înroşise. Îl îmbrăţişă frăţeşte, bucuroasă că Petre era viu şi nevătămat. Apoi îl invită pe verandă, unde îi prezentă o fată şatenă, subţire, palidă, dar cu nişte ochi vioi. Şi Petre află că o chema Edith şi era fiica chiriaşilor. Da, Ileana închiriase casa mică unei familii venită din Moldova să-şi facă o situaţie aici. Dar ceva îi spunea lui Petre că în spatele acestei variante oficiale se ascundea o alta, fiindcă familia

se numea Marcovici.

În timp ce Ileana s-a dus să-i aducă o dulceață de nuci şi un pahar cu apă rece, el încercă să converseze cu „fantoma”. Aşa o poreclise pe Edith la prima vedere.

„Cum ți se pare oraşul nostru, domnişoară?”

„E frumos... Mai ales parcul central de pe malul Borcii...”

„În Moldova sunt parcuri mai frumoase. Mă refer la parcul Copou din Iaşi...” zise Petre Ghica, şi în minte îi răsări chipul Corneliei, basarabeanca din Orhei.

„Şi mie îmi place Copoul...” recunoscu Edith. „Am poposit adesea la teiul lui Eminescu...”

„Şi eu...”

„Dacă nu sunt indiscretă, cu ce ocazie?”

„Regimentul meu a fost încartiruit în Iaşi înainte de începerea războiului...”

Ținuta şi purtările bărbatului erau ale unui ofițer, şi Edith începu să se schimbe la față şi să se închidă în sine. În mod sigur, participase la alungarea evreilor din Iaşi, se gândi ea. Dacă n-ar fi fost îmbrăcat civil ci în haine militare, i-ar fi venit mai uşor să-l caute în memorie. Spațiul dintre ea şi ofițer se umpluse de dezgust şi ură, fiindcă imaginația ei era chiar mai brutală decât realitatea. Trebuia să inventeze un motiv şi să se retragă. Prilejul se ivi curând. Ileana se apropiase de verandă. Însă o preocupare nouă i se citea pe față. Şi Edith descoperi, lângă chiseaua de cristal cu dulceață, un plic alb. Apoi o auzi vorbind pe un ton amar:

„Petre, am primit înştiințarea asta! Citeşte-o şi spunemi ce crezi!”

Cum discuția căpătase o tentă strict personală, Edith se grăbi să profite.

„Eu trebuie să plec... Vă rog să mă scuzați!”

Se ridică, făcu o plecăciune şi se îndepărtă.

Petre schiță un gest de uşurare.

„Bine că am scăpat de ovreicuță!” zise disprețuitor.

„Ce ai cu fata, Petre?” se ofuscă Ileana.

„N-am nimic cu ea, ci cu evreii!”

„Dar ei ce ți-au făcut?”

„La Iaşi, au tras în ostaşii mei!”

„Nu cred că au făcut aşa ceva!”

“Ar trebui să crezi! Şi pe mine m-au nimerit... Vrei să-ți arăt cicatricea de la braț?”

Cum întrebarea excludea orice variantă de răspuns, Petre desfăcu plicul şi citi peticul de hârtie purtând antetul Ministerului de Război. Surâse amar. Îşi simțea cerul gurii uscat. Aşa că bău puțină apă, înainte să explice:

„Cuvântul dispărut e destul de ambiguu. Te poți gândi la multe situații. Fie că militarul s-a rătăcit în timpul luptei şi n-a mai revenit la unitatea lui. Fie că a dezertat. Fie că a fost desfigurat

complet şi nu mai poate fi identificat...” Şi s-a ferit să pronunțe cuvântul mort, să n-o sperie pe Ileana.

„Deci, mai sunt speranțe?” vru ea să știe.

„Mai sunt... Nu trebuie să disperi!” o liniști el.

„Tu vii direct de pe front, așa că știi mai bine...”

Petre servi, în sfârşit, porția de dulceață de nuci. Era mult mai delicioasă decât prăjiturile de cofetărie pe care i le servise Cornelia la Iaşi.

„De Nicu, ce mai ştii?” o întrebă el pe Ileana. Nicu îi era cel mai apropiat de suflet dintre frații Columban.

„În ultima scrisoare spunea că a ajuns la Tighina, undeva pe malul Nistrului...”

Dincolo de verandă, aerul fierbea. Soarele nu era într-o simplă plimbare, ci părea pus pe rele, cum fusese toată vara. Arşița uscase totul pe câmp, pământul crăpase. Şi în oraş se simțea mirosul de secetă.

„Dacă Nicu o să vină şi el în permisie, să-i spui că am trecut pe la voi...” zise Petre.

Ileana inspiră adânc şi mărturisi grăbit:

„Cea mai surprinzătoare veste o am despre Costel!”

„Despre Costel!?” repetă Petre.

Şi Ileana îi povesti că un cerealist călărăşean — prieten bun cu Alexandru - îl văzuse pe fratele ei legionar într-un tren militar ce staționa în gara Galați. Apoi, în loc de concluzie, îl întrebă scurt:

„Ce crezi de chestia asta!?”

Petre Ghica îmbrățişă fără ezitare descoperirea cerealistului călărăşean. Legionarii din închisori fuseseră mobilizați şi se aflau pe front. De ce nu s-ar fi numărat şi Costel printre ei? Obsedat de destinul lui tulbure, Petre se trezi îmboldit s-o întrebe pe domnişoara Columban:„Ascultă, Ileano, alți chiriaşi nu puteai găsi şi tu? Să n-ai probleme din cauza evreilor ăştia mai târziu!”

„E plin oraşul de ei...” se justifică ea.

„Adică de evrei refugiați?”

„Da.”

Fără a-şi ascunde dezaprobarea, Petre insistă:

„Cum dracu’ de s-au aciuat ăştia aici?”

Ileana nu se uită la el când vorbi:

„E de povestit treaba asta!” Şi începu să relateze liniştit odiseea acestor evrei din Moldova ajunşi la Călăraşi pe la mijlocul lui iulie.

La început, fuseseră nişte zvonuri răspândite în oraş de ceferiştii care făceau naveta la Slobozia şi Ciulnița. Plecat din Moldova, un marfar plin cu evrei izgoniți de acolo, avea ca punct terminus Călăraşiul. Contribuise la instalarea atmosferei de aşteptare — un melanj din care nu lipseau curiozitatea şi îngrijorarea — şi informațiile furnizate pe un ton alarmant de către domnul Solo,

şeful micii comunități evreieşti din oraş. Pe Ileana o convinsese Didina — femeie miloasă, dornică să arate lumii că mentalitatea de legionar a soțului ei nu era o piedică în calea omeniei. Aşa au ajuns amândouă surorile pe peronul gării, fiecare cu câte un coş din nuiele încărcat cu mâncare, fructe şi apă. Acolo, au descoperit că nu erau singure. Şi altă lume venise să le sară în ajutor bieților oameni însetați şi flămânzi după atâta drum. Nu lipsea de pe peron nici mica comunitate evreiască din oraş. După ce marfarul se opri în dreptul gării, jandarmii deschiseră uşile vagoanelor. În pragul lor se iviră nişte călători epuizați de arşiță şi de condițiile inumane în care fuseseră siliți să călătorească două săptămâni în bou-vagoane. O adunătură alcătuită din oameni de toate vârstele: bătrâni, inşi în floarea vârstei, adolescenți şi copii. Numitorul comun al acestor pasageri era inocența lor. Aveau geamantane de carton, boccele de toate formele legate cu sfoară, cutii paralelipipedice şi pachete învelite în ziare. Dar toate purtând amprenta improvizației. Refugiați, evident. Şi după mutre, evrei. Români, însă.

Călărăşenii de pe peron au trebuit să se apropie de vagoane şi să-i ajute să coboare. Bătrânii nu se mai țineau pe picioare. Cei de vârstă medie nu reuşeau să-şi ducă bagajele.

Mamele nu mai aveau putere să poarte de grijă copiilor. Toți aveau nevoie să fie susținuți. Foamea, setea şi neodihna făcuseră ravagii. Mulți dintre cei cu probleme de sănătate se prăpădiseră pe drum, cei care încă zăceau pe duşumelele vagoanelor puțind a excremente de animale aveau nevoie de îngrijiri medicale. Deşi epuizați, refugiații doreau să se îndepărteze de tren, de închisoarea lor pe roți. De altminteri, nici nervii celor două surori Columban nu mai puteau suporta chipurile evreilor refugiați, care le dădeau o impresie de moarte.

Lipsită de o experiență a durerii, Ileana simte că vorbele ei nu sunt în stare să descrie realități atât de crude. Şi nici să le înlocuiască cu ficțiuni pe măsură. De aceea surâsul ei are o tristețe a vinovăției care vine din suflet. Tace acum. Nu numai neputința a oprit-o, ci şi dezinteresul lui Petre Ghica. Unul constant. Greu de explicat. Pigmentat când şi când cu grimase de plictiseală.

Fără să ezite, Ileana opri aici relatarea. Nu fusese convingătoare pe cât trebuia. Îl privi atent pe Petre Ghica. Băiatul moaşei avea fața arsă de soare, tăbăcită de încercări dure în război şi emana o pricepere militară feroce. Dacă ar fi strâns mai tare palma, paharul de cristal cu apă s-ar fi spart în multe bucăți. Pentru el, nu există decât ceea ce a trăit el pe front. Pentru ce nu a fost sub nasul lui sau la îndemână, Petre Ghica nu mai are modalități de receptare şi de analiză.

Ileana se răsuci în scaun şi zise:

„Dintre acei refugiați provin chiriaşii mei de acum... Oricum, chiria pe care mi-o plătesc este peste aşteptările mele..."

Ar mai fi vrut să spună ceva, dar se înfrână. Părea îmbătrânită. Chipul ei îl avertiza pe Petre Ghica cum va arăta Ileana în viitor. Apoi el se ridică şi îşi vârî mâinile adânc în buzunare. Concluzionă grăbit:

„Sunt groaznic de obosit... Dar să nu uiți un lucru. Mareşalul e prea bun cu evreii, şi asta o să

se întoarcă împotriva noastră mai târziu!”

În glasul lui se simțea o dorință de răzbunare greu de înăbuşit. Cicatricea lăsată de rana de la braț îi dădea o durere vagă, dar sâcâitoare. Şi n-o putea uita. Era prima. Şi nu făcută de ruşi, ci de un evreu din Iaşi.

19

Aproape toată luna septembrie, mareşalul Antonescu s-a simțit ca un leu în cuşcă. Mai trecuse printr-o stare asemănătoare cu un an în urmă, în timpul detenției umilitoare efectuată la mănăstirea Bistrița. Atunci, îşi trăise furia între regele Carol şi Atotvăzătorul Dumnezeu. Acum, ea se consuma între politicieni şi popor. Iar locul mănăstirii vâlcene îl luase trenul de comandament Patria, care staționa în Tighina, port la Nistru, mult în spatele frontului. Armatele româno-germane trecuseră deja de Bug, iar în sud încercuiseră Odesa — marele port la Marea Neagră —, când mareşalul a primit raportul lui Eugen Cristescu. Era nerăbdător să-l răsfoiască. Interesul devenise mai mare decât crezuse, aşteptându-l. Nu i-a fost greu să constate că directorul SSI-ului reuşise iar să se autodepăşească şi să-l facă uitat pe Moruzov, predecesorul său din epoca lui Carol al II-lea.

Primele informații erau despre politicieni. Se făceau referiri în special la liderii PNL şi PNȚ — Dinu Brătianu şi, respectiv, Iuliu Maniu. Amândoi continuau insistent să-l critice public pentru decizia de continuare a operațiunilor militare dincolo de Nistru. O critică vehementă. Nemeritată. Subminatoare. În loc să se implice ca nişte buni români, adoptaseră o atitudine potrivnică. Ba mai mult, în ultimele zile se străduiau să strângă în jurul lor şi persoane din Armată şi din anturajul Casei regale în vederea conturării unei opoziții. Una în care să intre simpatizanți ai Marii Britanii. Dar şi comunişti aflați sub tutela Moscovei, căci era aliata Angliei. Eugen Cristescu nu făcea decât să înşire fapte în afara normalității. El, Conducătorul, trebuia însă să caute perspectiva lor. Scopul lor. Încă se mai consola în a spune că oamenii ăştia politici au curajul limitat spre deosebire de militari, de cei care apasă pe trăgaci. În vreme de război, democrația rămâne o haină uzată, care nu ține de cald. Însă existența unei opoziții în timpul războiului este un fapt penal. Nu-i o exagerare dacă te gândeşti la țelurile ei. La perspectiva ei periculoasă. Fiindcă perspectiva face parte dintre lucrurile care exced zoologia. Căci zoologia are numai prezent. În schimb, perspectiva implică un sentiment sporit al responsabilității.

De aceea încercase el să se facă înțeles argumentânduşi decizia în multe epistole de răspuns, lungi şi cu note evidente de didacticism. Cei doi principali destinatari — Maniu şi Brătianu - refuzau argumentele lui militare şi politice, stârnindu-i pe români şi scindând opinia publică din țară. Acest dialog epistolar se dovedea ineficient. Iar pentru el, chiar frustrant. Maniu se cramponase de vechea lui poziție, apărându-şi continuu simpatiile pentru Marea Britanie — implicit şi față de Winston

Churchill — şi antipatiile faţă de Germania şi Axă. Şi în memoria lui se fixaseră bine argumentele ţărănistului-şef. Într-o versiune simplificată, ele se prezentau astfel. Primul argument: „Nu este admisibil — scria Iuliu Maniu, dar scrisul era al secretarului său — să ne prezentăm ca agresori faţă de Rusia, aliată cu Anglia, probabil amândouă învingătoare, pentru alt obiectiv decât Basarabia sau Bucovina, în tovărăşie de arme cu Ungaria şi cu Axa, care ne-au rupt o parte importantă a ţării noastre". În mod revoltător, Maniu spunea Rusia în loc de URSS — ţara mumă a bolşevismului. Ba mai mult, prognoza hazardându-se că Anglia va ieşi învingătoare! Al doilea argument maniunist: „Ar fi prea pretenţios să credem că continuarea războiului germano-rus ar depinde de colaborarea noastră militară, precum este nu mai puţin pretenţios să proclamăm noi, România, război sfânt contra Rusiei pentru organizarea ei de stat". Cum să nu depindă şi de noi războiul germano-rus? se impacientă el, ca orice militar de profesie, pe deasupra şi comandantul suprem al armatei române. Iar al treilea argument suna aşa în gura lui Maniu: „Este adevărat că la nord şi est de Nistru avem foarte mulţi fraţi români aşezaţi acolo de veacuri, la care avem dreptul să aspirăm pentru integrare teritorială. Pe aceştia însă nu-i putem câştiga şi, mai ales, nu-i putem păstra cu armele. Anexarea lor trebuie să se întâmple cu liberul lor consimţământ şi cu aprobarea marilor puteri, atunci când se va stabili statul definitiv al Europei". O prostie democratică atât de mare, încât îl descalifica pe Iuliu Maniu. Cum, Doamne Sfinte - îşi ieşise din sărite Antonescu —, să accepţi ca URSS să ne răpească teritorii prin forţa armelor, iar România să apeleze la consimţământul marilor puteri pentru a şi le redobândi!? Boală mare democraţia în vremuri de război!

Decizia sa de a continua lupta dincolo de Nistru — calificată de politicieni drept „abces de fixaţie" - fusese determinată de un considerent militar şi de un altul politic, ambele adecvate realităţii existente în Europa anului 1941. Din punct de vedere al desfăşurării operaţiilor militare, oprirea pe un anumit aliniament - în speţă Nistrul — înainte ca inamicul să fi fost înfrânt sau să manifeste intenţia de-a cere pace, era o imposibilitate strategică. Cum s-ar fi putut opri Armata română la Nistru, aşteptând refacerea inamicului, când rezistenţa lui înverşunată dovedea că, şi sub loviturile Wehrmachtului, Armata Roşie nu-şi pierduse capacitatea de luptă? A rămâne pe Nistru şi a lăsa teritoriul românesc expus contraloviturilor ruseşti — pe uscat, din aer şi pe apă - ar fi fost o imensă eroare militară. Şi dacă pentru cei doi lideri, Maniu şi. Brătianu, şi pentru politicienii încolonaţi în spatele lor putea să mai aibă o oarecare înţelegere, fiindcă n-aveau cunoştinţe despre arta războiului, pentru acei generali de sub comanda lui care mormăiau nemulţumiţi că se trecuse Nistrul, era imposibil să aibă vreo indulgenţă.

Cel de al doilea motiv de continuare a războiului avea un vădit caracter politic. Obiectivul principal al acestui război fusese refacerea frontierelor României Mari. Basarabia şi Bucovina de Nord au fost realipite ţării până la sfârşitul lunii iulie. Mai rămânea să se obţină anularea Dictatului de la Viena şi redobândirea Ardealului de Nord. Cum putea să-l convingă pe Hitler să revină asupra

deciziei luate la Viena cu un an în urmă? Într-un singur fel: ducând până la ultima consecință, alături de cel de al treilea Reich, acest război în Est. La scrisoarea pe care i-o trimisese Führerului - în care se angajase ferm la un asemenea lucru -, i se răspunsese mai mult în termeni diplomatici: „Știu, domnule general Antonescu, că este, în primul rând, hotărârea dvs. Voința dvs., puterea de acțiune şi curajul dvs bărbătesc au determinat poporul roman de a urma această cale..."

În mare grabă, pe 30 iulie, Antonescu îşi reafirmase într-un mod categoric dorința de a fi alături de Führer şi de Reich: „Vă confirm şi acum că voi merge până la capăt în acțiunea ce am pornit la Răsărit împotriva marelui duşman al civilizației, al Europei şi al Țării mele: bolşevismul rus. De aceea nu pun niciun fel de condiții şi nu discut cu nimic această cooperare militară pe un nou teritoriu. Voi îndeplini această acțiune din convingerea adâncă, că slujesc nu numai Neamul românesc şi populațiile româneşti de peste Nistru, dar şi comandamentele civilizației şi nevoia de-a lupta conştient la întemeierea noii sorți a Europei". Şi scrisese aceste rânduri pe deplin conştient că serveşte interesele națiunii, căci Hitler, impresionat de atitudinea lui cavalerească, va constrânge Ungaria să restituie teritoriul ardelean anexat în '40.

Şi ce mai menționa Eugen Cristescu vizavi de crâcnelile binomului politic Maniu-Brătianu? Un element nou cu capacitate subversivă: câțiva dintre generalii săi începuseră să se uite spre cei doi lideri cu oarece simpatie interesată. Antonescu nu urmărea să pătrundă în conştiința lor. Nici măcar nu le va pretinde să-şi schimbe convingerile personale. Acesta era verdictul mai blând la care ajunsese acum după evaluări severe, dar provizorii. Cu acribia lui de totdeauna, Eugen Cristescu întocmise o listă cu aceşti generali şovăielnici şi dispuşi la compromisuri. Nu în ordine alfabetică, cum se aştepta mareşalul, ci în funcție de cât de vocali erau în anturajul lor. În capul listei se află generalul Sănătescu. Un bărbat cu o coloană vertebrală dispusă la plecăciuni care să-i aducă funcții şi măriri. Un carierist cu o mască de om ponderat şi senin, fost coleg de promoție cu el. Ultimul pe listă era generalul Iacobici. Mareşalul puse mâna pe toc şi sublinie numele celor şase rebeli. Unde le era oare drv-otamentul față de Armată şi țară? Se ridică de la birou şi începu să se plimbe prin vagon cu mâinile la spate. Era firesc să fie nedumerit şi furios. O să-i demită pe toți. Pe rând, ca să nu bată la ochi. La prima abatere, reală sau inventată. Însă lista neagră a lui Eugen Cristescu nu părea completă. Ar fi trebuit să-l includă şi pe generalul Popescu. De ce oare nu fusese menționat? În toate notările de serviciu anuale, Eugen Cristescu fusese caracterizat de şefii lui drept un funcționar integru şi loial. Iar el, Antonescu, se convinsese de acest lucru în câteva situații cruciale pentru România. Mai ales cu ocazia represaliilor împotriva legionarilor „rebeli", Cristescu îi fusese de mare ajutor. Cum să uite informațiile prețioase despre acțiunile gardiştilor din Bucureşd? Cum să uite cele două convenții confidențiale încheiate de şeful SSI-ului cu comuniştii? Una în ianuarie, prin care comuniştii lui Constandn David se angajau să-l sprijine în lupta împotriva legionarilor revoltați. Şi alta în iulie, prin care comuniştii lui Foriş se abțineau de la acte de sabotaj în industria de război şi transporturi feroviare, în schimbul promisiunii

sale că nu-i va trimite pe front, iar pe comuniştii evrei nu-i va preda lui Adolf Eichman. Nu ştia ce să mai creadă despre omisiunea şefului SSI. Nu-i rămânea decât să revadă audienţa pe care o acordase generalului Popescu cu câteva zile în urmă. Închise pentru câteva clipe ochii. Aprigul oltean — fiu al Craiovei — era un bărbat brunet de aceeaşi statură cu el. Bun militar. Îl promovase cu şase luni în urmă în dorinţa de a înnoi corpul generalilor cu elemente dnere, care spera să-i fie mai devotate lui decât Casei regale. După ce generalul salutase energic, Antonescu îi ceruse informaţii despre mersul luptelor. După epuizarea lor tânărul general zisese:

„Domnule mareşal, e mai greu să luptăm când nu simţim pământul patriei sub picioare..." Şi apoi, Popescu se oprise puţin ca să marcheze o schimbare de ton. „Acum ţara s-a reîntregit. Trebuie să ne daţi un alt ţel ca să condnuăm lupta cu acelaşi elan..."

Antonescu nu căutase replica, o avea deja pregătită:

„Domnule general Popescu, alianţa noastră cu germanii ne obligă să continuăm. Ei şi-au vărsat sângele pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei. Noi ce le dăm în schimb? în plus mai avem nevoie de ei..."

„Vă referiţi la..."se cam bâlbâise Popescu.

„Da, la Ardealul de Nord!"

„Păi, Ardealul de Nord se află în Vest şi noi luptăm în Est!"

„Dumneata, ce-ai vrea generale, mareşalul Antonescu să trimită armata să se lupte cu ungurii în Transilvania!?"

„Da, domnule mareşal!"

„Am mai auzit asemenea păreri. Dumneata uiţi că în spatele Ungariei stă Reichul! Şi asta ar echivala să ne luptăm şi cu germanii! O asemenea strategie ar fi sortită eşecului. În consecinţă, redobândirea Ardealului de Nord nu se poate face decât la masa tratativelor. Şi trebuie să dovedim că le suntem aliaţi mai loiali şi mai utili decât ungurii..."

Generalul Popescu se făcuse mai mic în scaun. Devenise livid la faţă. Venise cu vorbele lui pentru a nu se mai continua războiul în Est şi urma să plece cu cele ale mareşalului. Mai făcu, totuşi, o încercare:

„Atunci, de ce nu le cerem nemţilor acum să ne redea Ardealul de Nord în schimbul participării noastre la război alături de ei?"

„Să nu-i crezi proşti pe nemţi, că nu sunt! Până nu-şi vor vedea sacii în căruţă, nu ne vor înapoia Ardealul de Nord!"

Generalul Popescu încuviinţase din cap, dar se grăbise să se replieze:

„De fapt, domnule mareşal, am venit să vă comunic că starea mea de sănătate nu-mi mai permite să lupt. Am probleme cu ficatul şi cu vezica biliară. Doctorii îmi recomandă spitalizare şi apreciază că refacerea va fi lungă..."

„Deci, vrei să treci în rezervă...”

„Întocmai, domnule mareşal. Cu observaţia că după un an, doi, când voi fi refăcut, mă pot întoarce pe front dacă dumneavoastră mi-o veţi cere!”

„Îmi pare rău, domnule general Popescu!” zisese el.

Asta fusese audienţa. Şi încă avea îndoieli dacă generalul Popescu Dumitru trebuia sau nu să figureze pe lista neagră a lui Eugen Cristescu. Împinse raportul acestuia într-o margine a mesei de lucru. Vânzoleala potrivnică a ţărăniştilor şi liberalilor i se părea o formă fără fond atâta vreme cât Armata şi poporul erau de partea lui. Se uită la ceas. Era unsprezece şi două minute. Şi în acel moment, şeful de cabinet deschise uşa:

„A sosit domnul profesor Alexianu!”

Mareşalul programase o vizită prin oraş împreună cu acesta. Aşa că îi ordonă şefului de cabinet să mobilizeze personalul necesar.

Pe profesorul Alexianu Gheorghe îl numise recent guvernatorul teritoriului dintre Nistru şi Bug, denumit ad-hoc Transnistria. La baza acestei numiri se afla acordul românogerman semnat aici, la Tighina, care prevedea instaurarea administraţiei civile române în acest teritoriu. Încă din 1924, în strategia Moscovei, această zonă jucase rolul de „cap de pod”. Transnistria fusese botezată RSSA Moldovenească şi i se stabilise capitala la Balta. Ca subordonare, ţinea de RSS Ucraina. Botezată astfel, cu numele unei provincii româneşti, diplomaţia sovietică crea un precedent periculos în relaţia cu vecina ei, România. Altfel spus, Stalin înfiinţase un stat artificial care urma să fie utilizat de URSS în scopul unor agresiuni îndreptate împotriva României, Europei Centrale şi a Balcanilor.

Acordul ce se încheiase aici, la Tighina, era ambiguu. Mareşalul l-a considerat definitiv, iar germanii provizoriu. Însă mareşalul n-a insistat în privinţa precizării caracterului acestei înţelegeri, fiind preocupat să nu lase impresia că România ar accepta o compensaţie teritorială în Est pentru pierderea Ardealului de Nord. El a continuat să afirme că ocuparea teritoriului dintre Nistru şi Bug era determinată doar de exigenţe militare şi de nevoia unei despăgubiri pe care URSS era obligată s-o facă pentru ocuparea Basarabiei şi Bucovinei de Nord pe timp de un an.

Peste câteva minute, un mic convoi alcătuit din două maşini aparţinând comandamentului începu să străbată Tighina. Mareşalul dorea să vadă cum funcţiona noua administraţie condusă de profesorul Alexianu. Mărginită de case cu un etaj — mai rar cu două —, strada principală amintea de târgurile moldoveneşd. Oraşul se dezvoltase pe malul vestic al Nistrului, în preajma cetăţii ridicate de Ştefan cel Mare. Încă nu se zărea, dar elevul Ion Antonescu învăţase la istorie că Cetatea Tighina făcea parte dintr-un lanţ de cetăţi gândit să apere hotarul estic al Moldovei. Precedată de o fortificaţie uşoară, care păzea un punct de vamă important, cetatea avea forma unui patrulater. Cucerită de turci, a devenit raia cu numele Bender. În ultima ei formă — din timpul domniei lui Antioh Cantemir -, Tighina reprezenta un ansamblu de zece bastioane de artilerie şi unsprezece turnuri, protejată spre

exterior cu şanţuri cu apă şi valuri de pământ. Realizarea lanţului de cetăţi de apărare de la Nistru — Hotin, Soroca, Orhei, Tighina, Cetatea Albă şi Chilia - constituia un indiciu privind forţa militară a Moldovei şi potenţialul economic ridicat al acestei ţări în timpul domniei lui Ştefan cel Mare.

Furat de rememorarea acelor pagini de istorie glorioasă, mareşalul nu acordă prea mare atenţie explicaţiilor date de profesorul Alexianu. Poate şi unde ştia că germanii nu îngăduiau instalarea autorităţilor civile româneşti decât după ce terminau de ridicat şi transportat toate depozitele ruseşti. Ceea ce mai rămânea, de fapt, fiindcă înainte de retragere sovieticii distrugeau fabricile. Practic, teritoriul în care se instala administraţia era unul devalizat, lipsit de forţa lui economică.

„În cât timp apreciezi, domnule Alexianu, că ne vom putea exercita controlul şi ordona viaţa civililor?" întrebă mareşalul, nemulţumit de felul cum arăta oraşul. Pe străzi încă mai era moloz neîndepărtat. Puţinele prăvălii se redeschiseseră.

„Domnule mareşal, până vom reuşi să organizăm toate serviciile administrative va dura câteva luni!"

„Aşa de mult?"

„Trebuie să găsim şi să numim oameni potriviţi în fruntea acestor servicii. Mai trebuie ca jandarmeria noastră să preia controlul asupra tuturor localităţilor..

„Dacă nu ne grăbim, se vor înmulţi hoţii şi partizanii!" replică mareşalul.

Şi ca un făcut, în clipele următoare răsunară nişte rafale. Erau pistoale automate de fabricaţie germană. Alertat, mareşalul ceru şoferului să se îndrepte spre acea zonă bănuită.

„Împuşcăturile vin dinspre cetate!" interveni aghiotantul aflat lângă şofer.

Porniră într-acolo. Curiozitatea creştea. Împuşcăturile se auzeau tot mai puternic. Zidurile le amplificau ecoul. Ajunşi la circa 200 de metri, mareşalul opri micul convoi şi-i ceru colonelului Elefterescu să meargă şi să vadă ce se petrece în cetate. Avea însă unele bănuieli.

Colonelul Elefterescu, însoţit de maiorul Vasile Cristescu din garda personală a mareşalului — întâmplător chiar fratele lui Eugen Cristescu —, porni spre poarta cetăţii. Înaintau prudent. Se puteau aştepta la orice. Mareşalul prinse să cerceteze cu binoclul poarta de intrare şi se lumină brusc când descoperi uniforma ostaşului de pază. Era un infanterist neamţ. Prin urmare, între zidurile acelea groase de cetate, aveau loc nişte execuţii. Ce altceva? Îi cunoştea bine pe germani. În mod sigur, cele două maşini româneşti erau supravegheate din vreunul dintre turnurile mai apropiate. Ce altceva putea să însemne asta decât dovada că administraţia românească încă nu se instaurase.

După câteva minute, mareşalul îl descoperi pe colonelul Elefterescu ieşind pe poarta cetăţii. Şi el şi ofiţerul însoţitor, mai grăbiţi decât la dus. Dar împuşcăturile nu încetaseră. Continuau cu aceeaşi regularitate letală. Precum bănuia, fără un ordin venit de la comandamentul german, aceste execuţii nu vor conteni. În chip previzibil, Elefterescu îi raportă că nemţii împuşcau evrei. Şi accentul pus pe ultimul cuvânt sugera o dezamăgire reînnoită. Colonelul îşi simţea insuccesul intervenţiei ca pe o

slăbiciune în fața rasei germane. Se întoarse repede la locul său din cea de a doua maşină, fără chef, scârbit.

Ce fel de comandant sunt eu, dacă pe teritoriul românesc nemții îşi fac de cap? se gândi mareşalul. Privi câteva clipe la guvernatorul civil Alexianu, apoi dădu ordin să fie chemat generalul Hauffe, omul de legătură al nemților cu comandamentul român. Când acesta se ivi, mareşalul îl somă cu un mare grad de urgență în glas:

„Dacă nu încetează imediat aceste crime pe teritoriul românesc în contra unor cetățeni români, dau telegramă Führerului şi mă retrag din război!"

Generalul Hauffe, deşi obişnuit cu crizele de autoritate ale mareşalului Antonescu, s-a retras grăbit, de data asta spre a-şi informa superiorii. N-a trecut mult şi a revenit, raportând că masacrele au încetat.

Mareşalul avea încredere în cuvântul unui general german, însă nu putea risca nimic. Era vorba de viețile unor cetățeni români. Aşteptă ca Hauffe să se retragă, apoi îi ordonă colonelului Elefterescu:

„Du-te la cetate şi verifică dacă nemții au oprit execuțiile!"

Dacă ar fi fost vorba doar de viețile unor evrei basarabeni, nu şi-ar fi dat atâta osteneală. Insă, în acele momente, mai presus de orice, era orgoliul său de Conducător. Al Armatei. Al României.

20

Pe flancul sudic, ostaşii sovietici au continuat să se retragă până în preajma Odesei. Unul dintre oraşele mari din sudul URSS, port la Marea Neagră. Un punct strategic important. În fața lui, din ordinul comandamentului suprem rus se construise cu ajutorul populației civile un sistem de apărare menit să oprească înaintarea inamicului şi să stabilizeze frontul. Ba mai mult, spre a se crea şi o superioritate numerică, au fost mobilizați circa 300 000 de locuitori ai oraşului — bărbați şi femei -, instruiți în pripă. Se conta mai ales pe efectul psihologic al unei asemenea măsuri. Cum populația Odesei era majoritar evreiască, se întrevedea şi o intenție de purificare etnică, fiindcă aceşti voluntari aveau să devină „carne de tun". De asemenea, flota Mării Negre se deplasase de la Sevastopol în rada Odesei şi luase poziții de tragere.

Toate acestea au făcut ca timp de o lună încercările românilor şi germanilor de a străpunge liniile de apărare ale oraşului să fie respinse sistematic, înregistrându-se pierderi importante. Ba au fost şi unele cazuri când, pe anumite sectoare, ruşii au contraatacat furibund. Se profila a fi cea mai mare bătălie de pe frontul din sud. Aşa că ostaşii români şi germani au fost nevoiți să realizeze, la rândul lor, lucrări genistice de protecție. Şi să se pregătească temporar pentru un război de „cârtițe", tactică experimentată în Primul Război Mondial.

În această primă fază a luptelor pentru cucerirea Odesei, eşecurile trupelor româneşd nu au fost din cauza lipsei de elan a ostaşilor şi ofițerilor, ci absenței unor unități de blindate şi de aviație. Dar şi deficiențelor mari în aprovizionarea cu muniție şi tehnică de luptă.

Mareşalul Antonescu devenise nervos fiindcă acest insucces dădea apă la moară politicienilor şi celor câțiva generali care nu priveau cu ochi buni depăşirea Nistrului. Acum apăruse un motiv nou. Basarabia şi Bucovina de Nord fuseseră eliberate în trei săptămâni. Pe când asediul Odesei începuse în 18 august şi, după patru săptămâni de lupte soldate cu pierderi grele, nu se înaintase măcar un pas. Se impunea o deplasare la fața locului şi apoi o analiză cu comandamentele celor două armate — a 4-a română şi a 11-a germană. Între Nistru şi Bug tocmai plouase cu o zi în urmă şi drumul de la Tighina la Odesa era plin de ochiuri de apă, semn că era deteriorat şi necesita reparații. Şi mareşalul îi ceru colonelului Elefterescu să noteze şi, la întoarcere, să-i comunice guvernatorului Alexianu să înscrie acest drum strategic la priorități.

La Statul Major al Armatei a 4-a, generalul Ioanițiu făcu o prezentare a situației în termeni foarte rezervați. Pe fața mareşalului nu se clinti niciun muşchi. Ioanițiu adăugă:

„Agenții noştri infiltrați în oraş ne-au furnizat informații extrem de interesante privind efectivele ruşilor, rezervele de muniții şi hrană, cât şi despre posibilitatea unei debarcări de trupe prin intermediul flotei...”

„Mai concret, domnule Ioanițiu!” zise mareşalul, fiindcă i se păruse că vorbitorul fusese neobişnuit de laconic.

Generalul reveni cu amănunte. Dar mareşalul părea, în continuare, indispus. La urmă, îl întrebă pe Ioanițiu cum vede el îndreptarea situației. Nu-i scăpă faptul că acela propunea măsuri doar pentru alții, nimic în sarcină proprie. Dar era multă maturitate în tot ceea ce spunea. În plasa logicii lui se afla adevărul despre eşecurile de până atunci în bătălia pentru Odesa. Desigur, mareşalul ar fi putut să-l contrazică în câteva privințe, dar nu făcu niciun comentariu. Prefera să meargă în linia întâi şi să constate cum şedeau acolo lucrurile. Nu văzute de aici, de la distanță.

Plecară împreună spre linia frontului. Situația necorespunzătoare a Armatei române era rezultatul a două decenii de neglijare a pregătirii forțelor militare pentru o asemenea conflagrație. De aceea îi ura acum aşa de tare, mareşalul, pe acei politicieni corupți care sabotaseră nevoile reale ale Armatei. Iar acum, trebuia să poarte un război modern, cu un inamic puternic, fără să aibă unități de tancuri şi aviație. Parcă am fi o armată „desculță”, a unui obscur stat african! îi trecu prin minte.

Generalul Ioanițiu - cu cască de oțel pe cap — îl conduse mai întâi spre un punct de observare. Mareşalul se apropie de un trepied înalt pe care era fixat un aparat optic de mărire, alcătuit din două furci formând litera „V”. Îşi scoase chipiul, apoi privi prin lentile sistemul de apărare al sovieticilor. Se convinse că era unul conceput şi realizat temeinic, nu improvizat. Mai ceru câteva informații tinerilor ofițeri din preajmă. În tot acest răgaz, un operator de film - un tânăr simpatic, pe nume

Ovidiu Gologan, nelipsit de la nicio deplasare în linia întâi - continua să filmeze grupul de ofițeri care îl înconjura pe mareşal. Atenția operatorului se centra însă pe momentele în care mareşalul dădea indicații. Atunci i se părea mai impunător, mai expresiv. Foarte rar aparatul său de filmat se descentra în adtudini individuale aparținând gradelor inferioare, în detalii prezente într-o imagine şi dispărute în altele. Mareşalul era condnuu concentrat, şi asta îi dădea speranțe operatorului că o parte dintre aceste imagini vor fi selecționate de specialiştii de la Secția de Propagandă a Marelui Stat Major şi puteau să ajungă în jurnalele cinematografice cu actualități de pe front.

Între timp, un căpitan - figură cunoscută pentru operator — se apropiase de mareşal, aşteptând un răgaz favorabil. Era un ofițer tânăr, de-o eleganță care impunea. Când mareşalul dădu cu ochii de el, avu o tresărire. Căpitanul prinse curaj:

„Domnule mareşal, sunt căpitanul Radu Axentie! La ordinul dumneavoastră de-acum două luni, am preluat comanda avangardei Diviziei 35 Infanterie şi am ajuns cu ea până aici! Cum am îndeplinit ordinul, vă rog să-mi permiteți să revin la Statul Major al Armatei a 4-a!" zise el cuprins de o agitație vizibilă.

Mareşalul îl privi cu atenție şi revăzu cu ochii minții întâmplarea în urma căreia îl numise la comanda avangardei aflată în dificultate în masivul păduros al Corneştilor.

Operatorul avu o clipă de inspirație şi reluă filmarea, centrând aparatul pe figura mareşalului. Toți erau cu ochii pe el. Conştient, mareşalul îşi înalță capul.

„Domnule căpitan, acum puteți preda comanda avangardei! E timpul să vă întoarceți la Statul Major. V-ați făcut bine datoria şi veți fi avansat la gradul de maior!»

Radu Axentie luă poziția de drepți, spuse „Am înțeles! Să trăiți!", şi făcu stânga-mprejur.

Acum, pe frontul Odesei, cel mai important lucru pentru soldați şi ofițeri era să-şi recapete încrederea în comandanți. Şi, implicit în el, mareşalul lor. În chip firesc, Antonescu îşi propuse ca la sfârşitul vizitei să se oprească la prima popotă şi să guste din mâncarea soldaților. În orice caz, destulă acalmie pe front. O singură dată, o puşcă mitralieră rusească răpăise scurt. Era o „balalaică". Poreclită astfel datorită încărcătorului în formă de disc. Dinspre liniile româneşti îi răspunsese îndată o puşcă, într-un fel de dialog al orbilor, care s-ar putea traduce aşa: «Mai sunteți acolo!?» «Veniți să vă convingeți!»

Mareşalul respiră adânc aerul înviorător adus de briza mării. Tot aşa, prezența lui în linia întâi înviorase ostaşii şi subofițerii, ridicându-le moralul. Dar mai făcuse ceva: oficializase acalmia, fapt ce-i înnegura sufletul. Prea puține idei tactice noi, prea puține inițiative dinspre Statul Major al Armatei a 4-a! Va trebui să-l schimbe din funcție pe Ioanițiu. Cu aceste gânduri, mareşalul se sui în maşină. Trebuia, în aceeaşi zi, să ajungă şi la germani.

Cerul era imens. Şi, departe peste aceste coline, peste umerii de piatră ai Odesei, peste fruntea lichidă a mării, avea un fel de maiestate senină. Nepotrivită cu câmpurile de luptă de aici şi de aiurea,

unde moartea şi viaţa se sprijină una de alta, ca două bolnave.

*
* *

Vântul nu se liniştise şi continua să aducă dinspre Marea Neagră un aer umed, sărat, tare.

Proaspătul maior Radu Axentie luase hotărârea să mănânce la popota Corpului 3, fiindcă se afla în drumul lui către noul loc de muncă. Şi se aşezase la una dintre mese. Fireşte, de stejar, precum cele din cârciumile de la ţară. Pentru un ofiţer român tânăr era important că se afla în Rusia şi se gândea la ea ca la o ţară ocupată, învinsă. Încă avea în minte atât de clar ritmul ordinului dat de mareşalul Antonescu.

În timp ce sorbea absent zeama cu gust de fasole, Radu Axentie îl descoperi, la o altă masă, pe Nicolae Columban, bunul lui prieten. Se repeziră unul spre celălalt îmbrăţişându-se. Nu se mai văzuseră de la începutul războiului. Iar Dumnezeu îi ajutase să rămână în viaţă. Apoi, Nicu se mută la masa lui Radu. Nu putea funcţiona altă logică. Radu era căpitan, iar el doar locotenent major. După ce îşi mai traseră puţin sufletul, Nicu îl întrebă:

„Tot la comandament eşd?"

Radu zâmbi misterios, apoi mărturisi:

„Nu. Două luni, am condus, până azi avangarda Diviziei 35 Infanterie..."

Mâncarea trecuse pe planul doi. Mult mai importantă era acum nevoia de a se spovedi unul altuia.

„Ai cerut tu să lupţi în prima linie!?"

„Nu. A venit peste capul meu. Stai să vezi cum a fost". Şi Radu caută să-şi stăpânească emoţia prin formule regulamentare. „Acum două luni, încă făceam parte dintre ofiţerii de legătură din cadrul comandamentului Patria. Îl însoţeam pe mareşal în zona Nistoreşd. Ruşii ne opriseră pe un aliniament de la poalele masivului Corneşd. Avangarda Diviziei 35 se confrunta cu un duşman mai numeros şi mai bine aşezat în teren. Când mareşalului i s-a adus la cunoştinţă ca ofiţerul care conducea avangarda fusese rănit grav, s-a întors spre mine şi mi-a ordonat să preiau comanda..."

Era o variantă aproximativă. Cea reală l-ar fi pus pe Radu într-o oarecare dificultate.

„Ţi-a fost greu să te adaptezi?"

„Doar la început... Acum mă simt infanterist de când mă ştiu!"

„Văd că tot căpitan eşti!"

„Începând de astăzi, am fost avansat maior pentru reuşitele pe care le-am avut cu avangarda..."

„Sper că te bucuri mult!?"

„Gradul sau funcţia sunt pentru mine nişte haine de ocazie..." zise Radu, evitând un martiraj de circumstanţă.

O formulare interesantă. Şi Nicu tresări. Îţi convine să spui asta, ai ajuns maior! îşi spuse el în

gând, ca un biet locotenent-major ce era.

În ciuda faptului că popota se umpluse de miros de mâncare şi de ofiţeri în căutare de locuri libere la mese, Radu îşi lungi şederea cu amintiri din luptele purtate de la Nistoreşti până la Odesa. Rămăsese tot un conformist. Nu ieşea din cadrul regulamentelor militare. Nici noroaiele, nici bătăturile făcute de cizmele cu carâmbi tari, nici frica din timpul luptelor de noapte, nimic din vitregiile vieţii de infanterist aflat în război, nu-l schimbase pe căpitanul de artilerie Radu Axende. Voia să aibă faţă de Nicu o superioritate fiindcă a luptat acolo, în linia întâi, cu pieptul în bătaia gloanţelor - căci nu există pe lume o altă experienţă definitivă. Ca o stabilire de noi raporturi între ei doi.

Foarte curând însă s-au despărţit, urându-şi reciproc să se regăsească, după cucerirea Odesei, într-un restaurant de pe vesdta esplanadă. Să bea împreună vodcă ucraineană şi să urmărească din priviri dnerele domnişoare în trecere leneşă.

Asediul Odesei a mai durat o lună, spre disperarea tuturor.

*
* *

Spre invidia Soniei Mozes, vecina ei de tranşee, Tatiana Rozenboim reuşi în 15 octombrie să obţină o scurtă învoire. Din cauza extenuării, ciclul menstrual i se declanşase mai devreme şi era necesar să se ducă acasă. Comisarul Serghei Lopatin o avertizase însă că, în caz de întârziere, avea s-o împuşte ca pe orice dezertor. Pe un ton de brută, încât ea îşi simţi muşchii picioarelor tremurând.

Abia după ce trecu de carderul vestic ai oraşului — aproape în totalitate distrus de drurile artileriei româneşti —, Tatiana rări paşii. Sângele menstrual îi umezise chiloţii şi simţea între coapse o umezeală fierbinte, mocirloasă. Scurgerile erau mai abundente decât de obicei. Desigur, oboseala şi răceala contractată în tranşee condusese la o atare intensificare. Nu se gândea decât la ceea ce avea de făcut imediat ce va ajunge acasă. Adică să încălzească apă, să se spele, să se schimbe etc. Asta dacă avea noroc să-şi descopere casa întreagă, la locul ei. S-a apropiat cu teamă de staţia de tramvai ce o preceda, de imobilul cu două etaje în spatele căruia era amplasată casa. În câteva clipe, o văzu. Zidurile erau neatinse. Părea în ordine. Dumnezeu ţinuse cu ea, încă avea un acoperiş deasupra capului. Casa fusese construită la începutul secolului de către Iuri Gorenko, ofiţer superior de marină. Un om cu dare de mână. Arhitectura somptuoasă a faţadelor nu putea fi decât consecinţa unui efort pecuniar care nu era la îndemâna oricărui locuitor al Odesei. La interior, încă se mai păstrau câteva mobile şi tablouri din acea epocă ţaristă, toate de bun-gust şi rafinament burghez. În această locuinţă văzuse lumina zilei Ana, copilul familiei Gorenko. Crescută cu mult drag de părinţi, fata îşi însuşise o frumoasă educaţie. Învăţase să iubească muzica, pictura, cărţile. La tinereţe, devenise cunoscută sub numele Ana Ahmatova. O poetă incomodă pentru regimul sovietic. De aceea, supusă unei cenzuri brutale. Curând, şi o victimă a comuniştilor, în urma unei istorice hotărâri instrumentată de tovarăşul Jdanov. În sufragerie se păstra încă o copie după portretul făcut de pictorul Natan Altman prin 1914.

În acest tablou, profesoara Tatiana Rozenboim vedea o femeie tânără, slabă, brunetă, cu un nas acvilin. În ciuda eforturilor făcute de a afla noi lucruri despre opera poetică şi viaţa Anei Ahmatova, profesoara de literatură rusă nu reuşi decât să se izbească de tăcere. Angajaţii bibliotecii orăşeneşti nu ştiau mai mult, sau nu doreau să spună pentru a nu deveni suspecţi în ochii organelor de Securitate. Deşi Tatiana era soţia unui activist comunist de frunte al oraşului — motiv pentru care aceluia i se repartizase casa Gorenko, între timp naţionalizată, fiindcă aparţinuse unui fost ofiţer ţarist.

Tatiana intră repede în casă, se dezbrăcă, îşi trase un halat pe corp şi se duse în bucătărie să pună apă la fiert. După care se întinse pe canapea. Era atât de epuizată că nu-i mai ardea de nimic. Aţipi fără să vrea. Şi când se trezi, după o vreme, fugi în bucătărie. Apa fierbea. Deja începuse să scadă. Se spălă îndelung. Apoi se înfăşură din nou în halat şi se refugie pe canapea. Adormi. Se trezi în zorii zilei următoare — parcă 16 octombrie — plângând, speriată. Visase. Se făcea că trecuse peste un râu. Apa nu era adâncă, dar ei îi era frică fiindcă nu ştia să înoate. Pe celălalt mal o aştepta bunica dinspre mamă. Bătrâna murise demult — în vremea Revoluţiei comuniste — de necaz că una dintre fetele ei se înecase în Bug, la vârsta de 10 ani. Niciodată nu se înţelesese bine cu bunica asta. Şi acum bătrâna era pusă pe harţă: „Credeai că n-o să mai vii pe aici?” Adică în satul natal din vecinătatea Bugului, aşezare veche de moldoveni. Tatiana recunoscuse: „Am venit la părinţi, dar nu ştiam c-o să mai dau de tine!” Şi, supărată de această primise ostilă, se depărtase de bunica ei, croindu-şi drum prin iarba verde şi deasă de pe malul râului. Era multă lume pe mal. Şi unii oameni începură să o cerceteze cu atenţie specială, de parcă ar fi fost o străină şi nu o fiică a acestui meleag. Îi făceau însă loc să treacă. Apoi brusc, i-a ieşit în cale taică-su, Pavel Razlog. Tatiana îi spunea Paşa, precum toţi cei apropiaţi. O coincidenţă neagră făcuse ca Paşa şi Alexei Rozenboim — soţul ei — să moară în acelaşi an, 1937, de aceeaşi boală. Acum Paşa era foarte supărat, şi aproape că n-o băga în seamă. Tatiana i se adresase, respectuoasă ca o fiică: „Tată, vreau să-ţi spun ceva...” Fără să o privească, cu capul în pământ, Paşa o respinsese nemilos: „N-am timp acum! Deabia am terminat de ridicat noua casă şi trebuie să o mobilez, că nu am unde dormi cu maică-ta!”

Apoi se depărtase hotărât, la treaba lui. Supărată că taică-su o trata în acest fel, Tatiana izbucnise în plâns. Şi plânsul ăsta o trezise din somn, punând capăt astfel şi visului.

Ce să însemne visul? O fi de bine sau de rău? Totdeauna visul are legătură cu ce s-a întâmplat înainte de el sau cu ceea ce o să se petreacă în zilele viitoare. Tatiana nu se pricepea să tălmăcească decât vise mai simple. Şi renunţă să se mai frământe în privinţa visului din care se trezise plângând. Ceva însă îi spunea că visul are legătură cu războiul din marginea Odesei.

Cum era în întârziere, femeia ieşi din casă în fugă. Abia atunci observă că una dintre clădirile de peste drum se transformase într-o movilă de moloz. Cam la o sută de metri distanţă, un tramvai atins de o bombă arsese şi îşi expunea scheletul metalic de parcă ar fi fost vertebrele unui animal preistoric. Până să ajungă la tranşee, niciun pescăruş nu mai trecu pe deasupra capului ei şi a caselor

din margine - aproape toate devenite ruine — în căutare de hrană. Din când în când, câte o boare venită dinspre Marea Neagră împrospăta aerul plin de fum şi de praf provocat de explozii. Se bombarda zona de sud. Una peste alta, vuietul luptei era acum mai puternic decât în ziua precedentă.

Sonia o aştepta neliniştită.

„Tocmai a trecut pe-aici comisarul Serghei Lopadn. A văzut că nu te-ai întors şi a ameninţat: «Dacă pun mâna pe dezertoare, o împuşc cu mâna mea!» Şi flutura pistolul..." spuse Sonia palidă, marcată de vizita tovarăşului comisar politic.

Tatiana ridică din umeri cu o indiferenţă jucată. Nu voia s-o sperie şi mai mult pe vecina ei de tranşee. Cum mica evreică o privea întrebător, îi întinse pachetelul înfăşurat în hârtie de ziar. Acolo, într-o cutie de carton, se aflau o sticlă cu apă şi o jumătate de pâine cam veche, dar încă neprinsă de mucegai. Sonia se repezi şi bău zdravăn, apoi comentă vag hazliu:

„Mai bine ai fi adus votcă. Ne ameţeam şi noi, să nu ne mai fie frică!"

Tatiana suspină.

„Am avut un vis urât! Azi o să se întâmple ceva..."

Sonia dădu din cap, dar nu comentă premoniţia.

Însă peste un ceas, cu sau fără acordul Celui de Sus, se dezlănţui infernul. Mai întâi, asupra tranşeelor — cea în care se adăposteau cele două femei era a patra şi ultima din sistemul de apărare — se abătu o ploaie de obuze ca niciodată de deasă. Această pregătire de artilerie dură cam o jumătate de oră. După atâtea zile şi nopţi petrecute în tranşee, Tatiana ajunsese în pragul disperării. Aşa că închise ochii încă de la primele explozii. Ghemuită pe fundul mocirlos al şanţului, începu să tremure ca o piftie şi să se roage la Dumnezeu. Că la Stalin nu se putea ruga, era un nenorocit de georgian care ar fi sacrificat totul - familie proprie, colaboratori apropiaţi, doctori personali, armata sovietică, poporul rus şi celelalte naţii aparţinătoare URSS - numai ca el, noul ţar „roşu", să-şi păstreze tronul din Kremlinul bolşevic. Niciodată profesoara Tatiana Rozenboim nu mai îndrăznise să gândească aşa. Căci se temea de ascultătorii de gânduri. Un denunţ din partea unui asemenea diavol ar fi fost suficient ca ea să ajungă în Siberia. Acum însă avea curaj. Un curaj nebun pe care ţi-l dă doar apropierea Infernului. Tirurile se înteţiseră. După o vreme, se auzi, la început slab apoi mai puternic, un lung „ura-a-a!" Inamicul ieşise din tranşeele proprii şi acum ataca. Drept răspuns, chemări şi răcnete în ucraineană, în toate limbile vorbite în URSS.

Tatiana simte cum Sonia Mozes se înghesuie în ea. Şi imediat se iau în braţe. Se trage şi din tranşeea lor. Se aruncă grenade de mână. Când deschide un ochi, zăreşte cum un soldat se rostogoleşte chiar lângă umărul ei. Mutră de ţăran rus, abrudzat de război. Totuşi, nu indiferent când vede că sunt femei.

„Aveţi copii?" Întreabă rusnacul.

„Da!" zic ele, cam în acelaşi timp.

Mint amândouă din frică.

„Lăsați armele aici şi fugiți la copiii voştri!” le îndemnă ostaşul, surprinzător de uman. Probabil, cap de familie şi tată a mulți copii.

Ele atât au aşteptat. S-au ridicat de jos şi, ajutate de mâinile lui puternice, au ieşit din tranşee. Fără să se uite înapoi, au luat-o la fugă. Cele două femei, trecute de treizeci de ani şi cam plinuțe, nu şi-au închipuit niciodată că vor putea să alerge jumătate de oră. Ajunseseră lângă stația de tramvai — mai aveau vreo două sute de metri până la casa Gorenko — şi s-au oprit o clipă să-şi tragă răsuflarea. Atunci, au auzit bocănituri de cizme pe caldarâm.

Trei militari români le urmăreau.

21

Faptul că se afla în propria-i casă, avu drept efect — în mod previzibil - o îmbunătățire a confortului moral. Se simțea aici mai apărată, dar şi mai sigură pe ea. Încercă să-şi domolească respirația. Mai lucidă acum un pic, îi făcu semn Soniei Mozes să se ascundă în camera vecină.

Apoi se aşeză pe canapea. Acum — după ce acțiunile ei regizorale o vizaseră doar pe Sonia - trebuia să se ocupe şi de ea însăşi. Prima mişcare — să scape de bocancii care ar fi dat-o de gol că venea direct din tranşee. Şi începu să desfacă şiretul de la bocancul stâng. Nu reuşi. Uşa zbură în lături şi urmăritorii năvăliră înăuntru. Erau doi soldați şi un ofițer.

„Mâinile sus!” o somă ofițerul.

Tatiana se supuse hipnotizată de revolverul negru îndreptat asupra ei.

Nicolae Columban o examină rapid. Era blondă. l,75 metri şi 70 de kilograme. Între 35 şi 40 de ani. Măritată. Te puteai aştepta la o reacție de leoaică încolțită. Atenție, băiatule! se gândi el. Apoi, o întrebă cu glas răguşit:

„Unde este cealaltă femeie?”

Din ce în ce mai speriată, Tatiana făcu semn cu capul spre uşa din dreapta.

„După ea!” le ordonă ofițerul celor doi ostaşi. „Dacă opune rezistență, împuşcați-o!” Apoi către prizoniera lui: „Ce făceai acolo în tranşee?”

Nu-i vorbise în limba ei şi femeia n-avea cum să-l înțeleagă. Dar imediat o auzi răspunzând româneşte:

„Ajutam personalul sanitar să îngrijească răniții!”

Surprins - nu fără însă a-l încerca oarece simpatie involuntară față de prizonieră —, ofițerul îşi continuă interogatoriul:

„De unde ştii româneşte!?”

„Sunt născută într-un sat moldovenesc de pe malul Bugului!” zise Tatiana. Şi se gândi că

dacă ofițerul ar fi fost neamț, ar fi împușcat-o pe drum. Nu s-ar fi ostenit să o urmărească și să o ia prizonieră. Așa mai avea o șansă.

Dar atunci răsună o împușcătură în camera învecinată. Situație confuză. Până la limpezirea ei, Nicolae Columban deveni mai circumspect. Cu un ochi își urmărea prizoniera, cu celălalt ușa. Cei doi soldați se iviră. Aveau fețe emaciate, dar mulțumite. Unul dintre ei raportă:

„Am împușcat-o, dom' ofițer! Scosese o grenadă!"

„În regulă! Mergeți și continuați urmărirea inamicului!" le ordonă Nicolae Columban.

Dialogul militarilor o făcu pe Tatiana să priceapă că iadul se mutase în această casă. Oricând diavolul îi putea spune și ei, precum îi spusese Soniei Mozes: «Bine ai venit în iad!» Inima îi bătea gata să sară din piept. Mușchii feții îi erau însă încordați.

„Cum te cheamă?" o întrebă ofițerul, vădit înăcrit de episodul din camera vecină.

„Tatiana Razlog!" zise ea, dându-și numele de domnișoară. Șda că evreii nu sunt prea iubiți în România.

„Eșd înarmată!?"

„Nu!"

„O să te percheziționez. Dacă găsesc ceva, ajungi în lagăr!"

„Fac orice vrei..."

„Întoarce-te cu fața la perete și pune mâinile pe el! Apoi depărtează picioarele!"

Tatiana luă poziția cerută și ofițerul începu să-și plimbe mâinile expert pe picioarele ei. De la glezne către coapse. Când palmele lui ajunseră în zona bazinului, totul deveni clar pentru ea. Dar n-avea de ales. Voia să scape cu viață. Așa că acceptă cu umilință și scârbă totul. Va suporta violul. Și resemnarea o va ajuta să nu-i fie prea greu, să nu înnebunească. Percheziția ajunsese la nivelul sânilor. I se părea că nu se mai termină jocul lui de o perversitate greu de suportat. Alexei nu s-ar fi pretat niciodată la așa ceva. Însă felul priceput și neobosit în care ofițerul român îi palpa sânii, era, în fapt, un preludiu infailibil. Și la un moment dat, în culmea excitării, Tatiana spuse gâfâit: „Mă gâdili..."

„Ai două variante, femeie! Ori te lași gâdilată și posedată, ori ajungi în iad!"

„Nu vreau în iad!" zise Tatiana, ferm, căci iubea viața mai presus decât orice pe lume.

Îndată mâinile ofițerului începură să-i tragă pantalonii în jos. Veni și rândul chiloților. Apoi se simți pătrunsă cu mișcări bruște, spasmodice. Nu mai făcuse niciodată dragoste într-o astfel de poziție: în picioare, lipită de un zid, luată pe la spate. Era neliniștită, dar și curioasă. Mișcările de intrare și ieșire pe jumătate ale penisului începură s-o încălzească. Nu se poate, își spuse, de-a dreptul neputincioasă. Reflexele ei de animal excitat îi dominau conștiința. Și aproape că răsuflă ușurată când el ejaculă și se mai înmuie puțin. Iată, nu înnebunise din cauza violului. De fapt, un semiviol. Fiindcă nu se opusese nici verbal, nici fizic. Cam bănuia acum cauza ușoarei și provizoriei lui înmuieri. Își trăgea răsuflarea înainte de a începe o nouă partidă. Și se gândi la o stratagemă salvatoare.

„Lasă-mă puțin să-mi trag sufletul!” îl rugă ea.

„Te rog!” se trezi el, acceptând.

Ceea ce pentru ea fu un prim semnal că lucrurile alunecau acum către un făgaş promițător. Aşa că se întoarse spre ofițer cu fața, rezemându-se cu spatele de perete.

Nicolae Columban o privi vag vinovat. Femeia avea ochii verzi, umezi. Tenul, de culoarea untului. Părul blond, scurt, pieptănat băieţeşte, cu cărare pe mijlocul capului. Buzele, mari, senzuale. Încercă să o sărute, dar ea îşi răsuci capul. Îi atinse obrazul. Întărâtat de semirefuzul ei, bărbatul o pătrunse, de data asta, prin față. Evident, ea nu putea întinde coarda mai mult. S-ar fi jucat cu focul. Nu scoase o vorbă.

După vreun sfert de oră, el transpirase abundent din cauza mişcărilor de acuplare şi a concentrării de-a atinge extazul. Între coapse, în zona pelviană, părul ei se năclăise din pricina secrețiilor amândurora. Şi ea simți că nu mai are aer. Duşumeaua prinse să-i lunece de sub tălpi. Mai apucă să zică:

„Mi-e rău...”

Şi începu să se lase pe vine, frecându-se de văruiala peretelui.

În primă instanță, Nicolae Columban crezu că e vorba de-o joacă. Femeile au unele fantezii erotice. Dar când o văzu jos, la baza zidului, se aplecă intrigat şi o ridică de subțiori. Avea pleoapele căzute peste ochi şi se înmuiase ca o cârpă. Dar era şi destul de grea. Şi el se uită în jur. Canapeaua era aproape. Din patru paşi, ajunse lângă bordura ei. O aşeză cu atenție. După care scoase de la şold bidonul metalic cu apă de băut. Desfăcu capacul şi se strădui să o facă pe femeie să ia câteva înghițituri. O udă uşor şi pe frunte. Suficient timp să observe că avea trăsături fine. În mod sigur, nu era muncitoare într-o fabrică. Dar profesia ei adevărată nu era uşor de ghicit.

După câteva clipe, femeia începu să-şi revină.

„Mai vreau...” şopti ea.

Nicolae Columban o ajută din nou să bea. Femeia se mai înviorase puțin. Începu să o mângâie în chip de încurajare. Ea îl privi surprinsă. La orice se aştepta, nu şi la un asemenea gest.

„Nu-ți face griji, o să-mi revin...” zise, după câteva momente.

Nicolae Columban se temuse că ea făcuse un şoc traumatic din cauza celor petrecute până atunci: situații limită, consumate într-un interval scurt.

„Eu o să plec. Tu rămâi pe canapea şi odihneşte-te! O să-ți revii... Dar nu ieşi afară, fiindcă e periculos!”

Femeia aprobă din cap.

„O să mai trec pe-aici să văd cum te simți!” adăugă el.

Un comportament care o făcu să creadă că ofițerul român n-avea suflet rău. Şi se gândi să profite.

„Când?”

„Mâine, poimâine... De unde să ştiu?”

„Ceva de mâncare poţi să aduci?” întrebă ea cu o luciditate neaşteptată după leşin.

„O să-ţi aduc. Vreau să trăieşti!”

Femeia încercă să zâmbească, dar nu prea îi reuşi.

„Ai grijă de tine! Să nu mori până nu mă întorc!” îi ceru el în chip de încurajare finală. Apoi ieşi din casă.

După ce-l văzu plecat, Tatiana coborî uşor din pat. N-o mai durea nimic. Era întreagă, nevătămată. Scăpase.

În acel 16 octombrie, sovieticilor le deveni clar că străpungerea frontului în sectorul Mării Negre era posibilă. Românii se bătuseră ca nişte lei turbaţi.

22

A doua întâlnire n-a semănat deloc cu prima. Nu avu loc dimineaţa, ci după-amiaza. Amindndu-şi de sfaturile primite, Tatiana nu deschise imediat. Precaută, cercetă din spatele camuflajului chipurile celor doi militari. Abia când recunoscu pe focosul ofiţer român, îndrăzni să deschidă uşa.

Este o elevă ascultătoare! se gândi Nicolae Columban.

„Eu sunt, m-am întors!” încercă el să-i dea curaj.

Tatiana purta un halat gros.

„După cum vezi, n-am murit!” răspunse ea, parafrazând vorbele pe care el i le spusese cu două zile în urmă.

Totuşi, nu arăta prea bine. Era palidă în obraji. Dar prin crăpătura din faţă a capotului răzbătea o carnaţie de femeie tânără, ademenitoare, capabilă să te atragă ca un magnet. Probabil îşi plânsese prietena împuşcată. Sau poate plânsese din cauza situaţiei ingrate în care se afla, trecând de partea inamicului. Era trasă la faţă. Şi părea îmbătrânită.

După ce toţi trei ajunseră în sufragerie, Nicolae îi spuse, impresionat de încrederea ei deplină în el:

„Te rog, du-te cu ordonanţa mea în bucătărie şi goleşte ranița! Am adus şi noi ce se găseşte în vreme de război...”

Tadanei îi plăcu cum sunase te rog şi se gândi că i-ar face bine să-l mai audă rosdt aşa de cald. Îi surâse călduț ofițerului, şi pentru că era un bărbat politicos, şi pentru că avea nevoie de bunăvoința lui. Apoi ieşi împreună cu ordonanța.

Nicolae începu să se-nvârtă prin odaie curios. De fapt, încerca să găsească o fotografie de-a gazdei. Şi găsi una. În timp ce o studia, printr-o asociere neprovocată îi veni în minte portretul votiv

al Sf. Tatiana. Îl văzuse într-o biserică din marginea Călăraşiului, aparţinând de mănăstirea Radu Negru. Nu era un tablou, ci o pictură murală amplasată în dreapta paraclisului, chiar la înălţimea unui om. În stânga, Sf. Maică Tecla. Ţinea bine minte toate aceste detalii fiindcă stătuse în genunchi, în apropiere de ele, pe toată durata slujbei. Sf. Maică Tatiana purta o mantie roşie peste un veşmânt albastru de corp. În mâna dreaptă, Sf. Maică Tatiana ţinea o cruce rezemată de umărul drept. Pentru echilibrul compoziţiei, capul sfintei era înclinat uşor spre stânga. Toate culorile erau tari şi aveau o simbolistică a lor pe care el nu o ştia, fiindcă abia atunci descoperise cele două sfinte maici. Acum încerca să găsească o asemănare între expresia feţei Sf. Tatiana şi a acestei moldovence numită tot Tatiana. Nu ştia ce le apropie, dar ştia bine ce le deosebeşte. Sf. Maică avea o expresie de detaşare de viaţa ei personală. Gazda lui, din contră - o încăpăţânată fiinţare în viaţa de zi cu zi a războiului ei cu singurătatea şi cu moartea.

Tatiana reveni şi se grăbi să-i mulţumească pentru osteneală. Nicolae aşteptă să iasă ordonanţa din încăpere, apoi o întrebă abrupt:

„Eşti măritată?”

„De ce mă întrebi?”

„N-aş vrea să ne pomenim cu vreun partizan peste noi!” glumi ei.

„Soţul meu e mort de cinci ani!”

„Îmi pare rău...”

Fu rândul ei acum să readucă buna dispoziţie. Zise:

„Fostul meu soţ avea o vorbă specific evreiască. Spunea aşa: «A murit răposatul? Să fie sănătos! Rămâne de recuperat nevasta de la el, dacă-i în putere şi ţine la tăvăleală!» O glumă reuşită...”

Şi Nicolae fu sigur că femeia acceptase moartea soţului şi doliul convinsă că toată viaţa este durere. Altfel, n-ar fi putut vorbi acum cu umor, cu tristeţe dar mai ales cu adevăr despre cel decedat.

„Vrei să bei o votcă?” îl luă Tatiana prin surprindere.

„Da.”

Femeia dispăru din odaie şi reveni repede, aducând o sticlă şi două pahare cu picior. Le umplu, apoi îi ură:

„Să ne dea Dumnezeu noroc!”

„Să ne dea!” îi ţinu el isonul. Şi bău. Dar imediat exclamă:

„E cam ardeiată!”

„E votcă ucraineană tradiţională! În orice caz, e mai bună decât cea rusească cu care eşti tu familiarizat. Să-ţi spun şi de ce...”

Nicolae urmărise uşurinţa firească cu care ea golise paharul, dar acum era furat de linia şoldurilor ei. Tatiana adâncea pedagogic explicaţia începută, dornică să fie cât mai riguroasă’.

„După anii ‘20, sovietele au scos o votcă nouă spre a o face uitată pe cea veche, ţaristă. O votcă

de numai 30 de grade, numită Râcovka. Adică cu 10 grade mai slabă decât cea dinainte, calitativ mai proastă, dar de patru ori mai scumpă! Spre a-i descuraja pe ruşi, mari amatori de băuturi tari".

Au băut, cot la cot, patru pahare de votcă. Al naibii de tare. Şi cu efecte afrodisiace. Negreşit, trupul Tatianei nu era fără cusur, dar ochii ei albaştri îl atrăgeau cu limpezimea lor. Şi Nicolae îi propuse să se aşeze pe canapea. Însă când încercă să o cuprindă cu braţul de talie într-un gest posesiv, femeia îl opri cu o undă de umor în glas:

„Porţile raiului sunt închise!"

„De ce? Te-ai supărat pe români?" îi replică el în aceeaşi tonalitate jucăuşă.

„Femeile au asemenea perioade când le vine ciclul... Sper că ştii asta..."

„Ştiu asta, dar prefer să nu mi se întâmple tocmai mie..."

„Altădată!" promise ea, încercând să-i diminueze dezamăgirea ce i se citea pe chip. Dar nu-i mărturisi că în urmă cu două zile, când făcuseră dragoste, ea era tot „pe roşu". Nu atât din jenă - nu era o pudică -, cât dintr-o precauţie elementară în faţa cruzimii masculului excitat.

Nicolae îşi scoase ceasul din buzunar şi-i privi cadranul sofisticat cu cronometru marca Tavannes.

„Sper că nu te grăbeşti!" încercă ea un mod politicos de a-l reţine.

Nicolae, încă vag dezamăgit — deşi refuzul ei era unul obiectiv -, nu se grăbi să răspundă. Cum Tatiana părea sincer tristă, dădu înapoi:

„Mai pot rămâne un timp..."

„Să-ţi mai torn votcă?"

„Nu. Prefer să vorbim... De pildă, să-mi spui de ce s-a creat impresia că ruşii sunt un popor leneş?"

„Întâmplător, sunt profesoară de literatură rusa şi pot să-ţi dau o explicaţie plauzibilă. Fără să fie exhaustivă..."

„Sunt numai ochi şi urechi, doamnă profesoară! întâmplător, ascultătorul dumneavoastră este şi scriitor..."

Tatiana fu plăcut surprinsă. În spatele aparenţelor, se observa la ofiţerul român o conduită mult superioară ofiţerimii sovietice. Era de aşteptat să o asculte cu pasiune. Şi Tatiana spuse rar, căutându-şi cu grijă cuvintele:

„Nu cunosc nimic mai interesant, paradoxal şi contradictoriu decât ruşii. Rusia e un mare ospiciu pe uşa căruia atârnă un lacăt masiv de hambar, în schimb n-are pereţi; în care tavanul e foarte jos, iar sub picioare, în locul duşumelei, este hăul; în care doctorii şi-au pierdut minţile, iar pacienţii — care înţeleg cum stau lucrurile — se prefac a fi nebuni şi nu pentru hatârul medicilor, ci pur şi simplu că aşa e mai interesant, mai comod şi mai fantastic; unde coşmarurile şi fanteziile nocturne se materializează până a deveni palpabile, iar obiectele aflate la îndemână, privite de aproape se

dovedesc a fi iluzorii şi imateriale. E cu neputinţă să hoinăreşti prin casa asta bizuindu-te pe un itinerar şi sperând să ajungi într-un loc prestabilit. În universul rusesc nu există logică; uşile nu se deschid cu cheia, ci cu descântece; scările sunt doar desenate; schema labirintului se modifică fără niciun avertisment...»

Pentru Nicolae, verva ei metaforică ascundea şi mult umor. Probabil mentalitate de mic slujbaş care îşi ia în răspăr şefii. Merita să o încurajeze în această direcţie.

„O să fie greu să luptăm cu aceşti pacienţi ai ospiciului sovietic comunist...”

„Fii sigur de asta. Pentru că dihotomia - bine şi rău, adevăr şi minciună, lumină şi întuneric -, obiectiv vorbind, nu există în URSS!”

„Nu cumva în literatură ruşii au o altă imagine? Una mai pacifistă, mai edulcorată?”

Tatiana surâse şiret şi colţul buzelor i se ridică în sus, chipul ei asemănându-se câteva clipe cu cel al unui motan cu mustăţile zbârlite.

„Eşti pe aproape, domnule... Cum te cheamă?” Şi părea vag mirată că încă nu-i ştia numele, deşi se cunoşteau de câteva zile.

El se ridică în picioare, apoi se prezentă milităreşte, ca în faţa unui superior, pe un ton jucăuş.

„Deci, Nikalai, uite ce trebuie să ştii despre duşmanii tăi...”

Lui Nicolae îi plăcu mult această pronunţie rusească. Suna mai cald, mai dulce, mai muzical. Tatiana continuă:

„Într-un basm rusesc, ţăranul Emelia zace pe cuptor fără să facă nimic. Iar toate treburile lui gospodăreşti le realizează, în locul lui, ştiuca fermecată. În alt epos, viteazul Ilia Muromeţ zace şi el pe-un cuptor. Zace de treizeci şi încă trei ani. Şi este lovit de o ciudată amorţire, de o inexplicabilă sfiiciune, până când nişte călători - în trecere pe acolo — îi dau putere. De fapt, nu sunt singurele personaje de acest gen. Şi alţi ţărani-eroi, unul de pildă este Ivan cel Prost, nu se mai dau jos de pe cuptor. De ce or fi zăcând aşa tot timpul? Şi când se hotărăsc să hălăduiască prin universul rusesc, de ce tot merg călare, conversează cu caii, iau aminte la sfatul bietelor patrupede? Oare ei, de capul lor, nu ştiu ce au de făcut? Şi de ce, apoi, cântecele ruseşti sunt aşa de tărăgănate, de lăcrimoase şi pline de alean?” O mică pauză, apoi: „Ce crezi de asta, Nikalai?”

„Acum îmi dau seama că ştiu puţine lucruri despre ruşii tăi, deşi am citit pagini din Tolstoi, Dostoievski, Cehov...” răspunse el, marcat de pasiunea pe care femeia o punea în expunerea ei doctă. Semn sigur că-şi iubea profesia.

„Află că ruşii înşişi nu pricep ce se petrece cu ei. Iar expresii precum «ce-i de făcut», «cine-i de vină» şi «când va sosi ziua cea adevărată» sunt aşa-zisele lor întrebări blestemate. Scriitorii ruşi de ele se ocupă...”

„Nu numai ei. Toţi scriitorii lumii încearcă să răspundă la aceste întrebări... Cu rezultatele diferite...” se trezi în Nicolae orgoliul de condeier.

„Păcatul ruşilor este cel puţin unul, şi anume: nu-şi iubesc aproapele! Aşa cum ai auzit!” reluă Tatiana, bulversându-şi ascultătorul.

„Bine că nu eşti rusoaică!” glumi el.

„Rămâne de văzut!” replică ea, serios.

Nu era o bazaconie moralisto-didactică. În afară de înţelesul de la suprafaţă, cuvintele ei aveau şi un sens ascuns, pe care nu-l dorea mărturisit. Nicolae subapreciase pe Tatiana până atunci. Deveni mai atent.

„Este unul dintre cele mai grele păcate! Probabil te întrebi care o fi cauza. Nu-şi iubesc aproapele pentru că sunt nefericiţi, sau sunt nefericiţi pentru că nu-şi iubesc aproapele? Greu de ştiut...” Şi Tatiana se opri preţ de câteva clipe, fiindcă în faţa ochilor i se ivise chipul soldatului-ţăran care îi salvase viaţa, eliberând-o din tranşee. „Evident, există şi excepţii!” Apoi trecu la o altă idee: „Ruşii par a fi mereu trişti, sunt atraşi de ţinuturi îndepărtate, de plaiuri noi, necunoscute. Dar nu se pot urni din loc! De ce oare cele trei surori cehoviene repetă din când în când: «La Moscova, la Moscova!» Însă de plecat, nu pleacă! Ce le împiedică? Merită să încerci să afli, Nikalai!”

„Dacă o să supravieţuiesc...” spuse el cu o melancolie adpică pentru un militar de carieră. Apoi, reluă mai rece: „Ruşii cu care luptăm sunt parcă altfel de ruşi decât cei despre care ai vorbit!”

„Ai dreptate! Din când în când, ceva se trezeşte în ruşi. Din sângele lor ţâşneşte atunci un dinamism şi un elan greu de stăvilit. Devin agresivi, se reped să înşface, să cucerească, să supună, să distrugă, să jefuiască tot ce le iese în cale. Uneori, rusul mă duce cu gândul la un beţiv care moţăie într-un cinematograf. Printre bătăile surde ale propriei inimi se strecoară sunetele altor vieţi, care se petrec în afara lui, pe pânza ecranului. Şi, brusc, sub imperiul celor ce întâmplă cu umbrele umbrelor pe ecran, se trezeşte, sare în sus. Îl loveşte pe omul de lângă el, face praf scaunele, se azvârle spre ieşire, fără a se dumiri unde se află şi ce se petrece...”

„Deci, asta e imaginea ursului sovietic!” conchise ofiţerul Nicolae Columban.

Profesoara de literatură rusă Tatiana Razlog dădu din cap. Lungul ei excurs îi uscase gura, făcându-i-o pungă. Şi se gândi să se remonteze cu încă un pahar de votcă.

„Mai bem unul?” îl consultă ea pe musafir. Fiindcă taifasul şi amorul fără băutură sunt precum înmormântările fără slujbă preoţească.

Nicolae acceptă. Băură din nou. Cu aceeaşi însufleţire. Pludnd în ei înşişi. În Rusia, votca e o boală fără leac, îi trecu lui prin cap, după graba cu care Tatiana îşi golise paharul. Dar când îşi zicea că femeia rezistă bine la băutura asta tare ca focul, atunci observă schimbarea. Obrazul ei de culoarea untului căpătase reflexe vag roşietice. Ochii ei albaştri deveniseră uleioşi. Surâsul se încărcase de un mesaj erotic provocator.

După ce, la începutul întâlnirii, îi refuzase avansurile, acum Tatiana începuse să dea înapoi, chit că nu ieşise încă din ciclul menstrual. Se tot gândea că n-ar fi fost potrivit ca acest bărbat ce

venise la ea încărcat ca o furnică cu de-ale gurii, să plece cu mâna goală. Adică fără nicio satisfacție trupească. Fiindcă de asta venise, abandonându-şi obligațiile militare. Pe deasupra Nikalai era şi un bărbat plăcut, atent şi destul de potent, capabil deci să satisfacă orice muiere. Şi eu dau cu piciorul la asemenea noroc! se trezi ea, căinindu-se. Dacă ar fi fost trează, nebăută, nu s-ar fi crezut în stare. Dar acum, votca îi dăduse aripi. Şi se simțea mai curajoasă decât de-obicei. Fără să mai întârzie o clipă, se aplecă spre umărul bărbatului.

„Ştii, m-am gândit că putem face dragoste, dacă mă accepți aşa cum sunt, la ciclu..." îi şopti ea la ureche, fără să lase la suprafață jena ce o rodea din pricină că pronunțase cuvântul ciclu, unul căruia Biblia însăşi îi dădea o conotație inferioară, discreditatoare.

„Nici data trecută, n-am observat..." declară Nicolae, cu acea eleganță cu care deja o obişnuise.

Şi ca să pună capăt cât mai repede acestui dialog neplăcut, Tatiana îl îmbrățişă, lipindu-şi fața ruşinată de părul lui negru, tuns scurt ca peria, din motive de igienă cazonă. Se temea că dacă nu se va culca imediat cu el, va face o nevralgie.

S-au iubit de această dată pe canapea, nu ca prima oră, în picioare, lipită de zid ca o prostituată. Nicolae o simți ceva mai cooperantă, dar şi mai nărăvaşă din pricina alcoolului. În chip neaşteptat pentru ea, Tatiana avu chiar orgasm. Ceea ce nu i se întâmplase prea des în cei şapte ani de căsnicie cu Alexei Rozenboim. Asta o bucură, dar o şi sperie. Poate că e mai viril armăsarul ăsta românesc! se gândi ea, fără să o mai preocupe şi alte consecințe.

În timp ce se relaxau amândoi, întinşi unul lângă altul, Tatiana fu cuprinsă de o neliniște excesivă. Şi se trezi vorbind despre cele trei suflete ale omului.

„Cele trei!?" făcu el, cu o uimire întârziată.

„Da", zise ea. „Omul are trei suflete: cel bun, cel de mijloc şi cel rău. Când rămâi fără sufletul cel rău, mori imediat!"

Nicolae repetă, căzând pe gânduri:

„Sufletul cel rău..."

Îi vine însă greu să descâlcească ghemul filozofic al acestui concept lansat de Tatiana. Şi într-un colț al minții, se vede silit să recunoască superioritatea ei, care i se pare inacceptabilă. Dar întinde o mână spre pântecul femeii, moale şi călduț ca un aluat aflat la dospit. E o prezență vie, care iradiază un magnetism voluptos şi indicibil.

După câteva zeci de secunde, o împuşcătură sparge liniştea înserării, deschizând porțile infernului.

„Partizanii..." pronostică el, ridicându-se în şezut.

„Cine? Partizanii?" repetă ea.

Merita această zi un asemenea sfârşit?

23

Deşi trecuse ceva vreme decând trupele româneşti şi germane intraseră în Odesa, oraşul nu prea arăta ca un oraş cucerit. Mai în fiecare noapte, liniştea şi somnul locuitorilor săi erau tulburate de împuşcături. Şi încet-încet, se dovedi că nu era vorba de nişte împuşcături accidentale, răzlețe, ci de nişte atacuri armate îndreptate împotriva militarilor singuri sau a patrulelor de serviciu de pe străzi. Încălcarea sistematică a ordinii publice avea la bază un plan de acțiune bine gândit de conducerea mişcării de partizani din regiunea de sud a Ucrainei, care îşi propusese hărțuirea, slăbirea moralului şi fărâmițarea trupelor inamice. În mod special, aici, la Odesa, partizanii locali beneficiau de o bază subterană de invidiat. În speță, de catacombele din marginea localității cu ramificații şi sub ea. Săpate în masivul de piatră pe care a fost fondat oraşul, tunelele alcătuiau o rețea neregulată, complicată şi destul de extinsă. Lungimea totală a acestor galerii felurite atingea 20 de kilometri. Într-un fel sau altul, ele asigurau condiții de locuire, dar şi de protecție în cazul unor descinderi ale trupelor de ocupație. Un motiv temeinic pentru ca unii dintre apărătorii Odesei să se fi retras, în ziua de 16 octombrie, în această ascunzătoare naturală.

Asta făcea ca Odesa să fie stăpânită ziua de români, iar noaptea de partizanii ruşi. Devenise o aventură fatală pentru un militar străin să se încumete să străbată seara aleile parcului Şevcenco. Ziua, în schimb, nu-l amenința niciun pericol dacă se plimba pe Bulevardul Primorski şi apoi cobora pe treptele lui Potemkin spre malul mării. Din contră, primea drept recompensă suflarea înviorătoare a brizei, aducând din larg un aer puternic ionizat şi vag sărat. Şi, dacă mai înainta spre terminalul portului de pasageri, asista la marşul neobosit al valurilor, dornice să se spargă de digul terminalului. Militarul român sau neamț se putea însă îndepărta, fără grijă, de zona centrală, istorică, pentru a trece în revistă ruinele caselor mărginaşe care, în amurg, etalau un romantism funebru.

Dar la acest sfârşit de toamnă, aceste peripluri nu se numărau printre cele mai importante în viața lui. Nicolae Columban se simțea obosit fără ca fizic să fi făcut vreun efort considerabil. Îl apăsa un incident din noaptea precedentă.

Cum l-a văzut, Tatiana şi-a dat seama că era nemulțumit de ceva. Îl ajută să-şi scoată mantaua militară. Apoi, cu o îngrijorare maternală, plină de drăgălăşenie, îl făcu să vorbească. Nicolae se aşează în fotoliu, apoi mărturisi:

„Nu prea sunt în apele mele. Deşi, după un necaz, a fost rândul unei mici victorii personale..."

În drum spre scaun, aşezase pe masă o sticlă cu etichetă atrăgătoare. Nu putea fi decât băutură străină, nu indigenă. Ucrainenii nu-şi pot permite acest lux al ambalajului care îți fură privirea. Un apanaj al Europei capitaliste.

„Poți să fii mai clar!?"

„Cu ce să încep? Cu vestea bună sau cu cea rea?" întrebă el, încă mofluz.

În mintea Tatianei, vestea cea rea nu putea fi decât plecarea imediată pe front. Şi ca să scape de tensiune, preciză:

„Cu cea rea, ca să uităm de ea. Şi s-o trăim pe îndelete pe cea bună!”

„Azi-noapte, un subofițer de sub comanda mea a fost împuşcat pe stradaPreobrazenska...”

„Să-i fie țărâna uşoară!” zise ea cu pioşenie. Şi îşi făcu cruce de trei ori.

„Să-i fie!... Numai că asta e crimă de război şi cei care l-au împuşcat trebuie pedepsiți la rândul lor... Nu poate rămâne aşa...”

Şi Tatiana îl văzu că se înnegurează la chip. Aşteptă câteva clipe să-i mai treacă furia, apoi îi ceru părerea:

„Să aduc pahare!?”

„Da! Dar adu şi un drbuşon!”

Când Tatiana reveni cu cele de trebuință, Nicolae o anunță uşor înviorat:

„Sticla asta de coniac franțuzesc are legătură cu vestea cea bună. Am fost avansat căpitan!”

„Mă bucur, Nikalai!”

Apoi Tatiana îl urmări pe român cum scoate dopul. Avea mişcări precise, eficace şi nu punea atâta forță în ele precum Alexei, răposatul ei soț. În odaie se răspândi un miros dulceag, parfumat. Şi femeia înghiți în sec. Nu mai băuse niciodată coniac franțuzesc. Ciocniră pentru avansarea în grad. Chiar este o băutură fină! îşi spuse ea, sub imperiul primei sorbituri. Aşa că fu surprinsă de întrebarea bărbatului. Prea directă şi ultimativă.

„Spune-mi, ce ştii despre catacombe?”

Tatiana constată că ofițerul român nu-şi putea scoate din cap moartea subordonatului său. Dar nu-i contestă dreptul de a pune o astfel de întrebare.

„Să nu te aştepți la multe lucruri”, îl preveni ea. „Eu m-am mutat în Odesa la 23 de ani, după terminarea facultății de literatură rusă din Kiev. În vremea studenției, în vacanțe, tata mă tot bătea la cap: «Du-te la Odesa, cucereşte oraşul! Nu te da înapoi de la nimic şi nu-ți face scrupule pentru că Dumnezeu e un porc de câine!» Evident, spunea asta după ce, mai întâi, se încălzea cu rachiu de fructe. Îndemnul lui îmi trezea de fiecare dată o mare nedumerire. Tata adaptase pentru mine sfatul celebru primit de Raspudn de la tatăl lui, un obscur călugăr. Cum de aflase?...”

Nicolae interveni tăindu-i elanul autobiografic:

„Poți să fii mai scurtă?”

„Încerc...” Se concentră câteva clipe, apoi reluă: „Din surse orale, neautorizate, aceste catacombe au fost săpate de nişte călugări pripăşiți aici, în urmă cu trei secole. Piatra nu era prea dură şi au reuşit s-o spargă - ei şdu cum -, realizând nişte galerii ca de mină în care apoi s-au adăpostit, s-aii rugat la Dumnezeu, şi-au îngropat morții... Vestea despre lavra lor s-a răspândit şi au venit şi alți călugări.. Drept urmare, tunelele s-au lungit şi diversificat după cum o cereau canoanele religioase.

Cam ăsta a fost începutul. Se pare că după Revoluția din Octombrie, în aceste tunele s-au aciuat şi nişte contrarevoluționari dornici să scape de prigoana roşilor. Şi ei, la rândul lor, au mai extins tunelele... Dar şi alții, din tagma căutătorilor de comori etc. etc. Cam asta e tot ceea ce ştiu eu...". „Ce întindere au?"

„Să tot aibă câțiva kilometri...".

„Au ieşiri în oraş?" vru el să ştie în mod special.

Catacombele aveau ieşiri în anumite subsoluri şi pivnițe ale unor case vechi, dar Tatiana nu-şi putea permite să-i dezvăluie inamicului asemenea informații.

„Nu şdu dacă au ieşiri..." zise ea.

Mai băură un pahar de coniac, adică din acea licoare franțuzească, dulceagă şi parşivă. Razele de tandrețe ale bărbatului se înmulțeau. Se simțea tot mai atras de feminitatea ei, bine exprimată de ovalul feții ei luminat de surâsuri călduțe şi pline de sex-apel, de curbele molatic-senzuale ale corpului. Şi când Nicolae îi făcu semn să se mute pe canapea, Tatiana se ridică în picioare înaintea lui. Acum se simțea liberă. Liberă să facă ce-i dorea inima. Numai prima oară, când cu percheziția corporală, fusese obligată să facă ceea ce nu dorea. Amândoi erau acum liberi să-şi inventeze propriile condiții ale legăturii lor. Făcu doi paşi în direcția canapelei, apoi se răzgândi.

„Eu zic să mergem în dormitor!" propuse ea.

Relația lor progresase rapid. Şi sosise momentul ca îngustimea canapelei să fie înlocuită cu lărgimea patului conjugal. Să scape de senzația de provizorat şi de inconfort, datorată disfuncționalităților acelei canapele vechi care necesita o recondiționare urgentă.

„În dormitor?" făcu el.

„Mă simt mai în largul meu acolo!" mărturisi ea. Şi păşi spre dormitor ca spre un paradis terestru. Dormitorul presupunea un anume ritual. Mai intim. Mai aprins. Acolo, şi ea şi el, înlocuitorul lui Alexei, trebuiau să se dezbrace. Să-şi scoată pe rând îmbrăcămintea. Să-şi arate, inerent, unele goliciuni. Fiindcă, din punctul ei de vedere, preludiul începe cu dezbrăcatul. Oricum, avea să fie altceva. Ritualul dormitorului va face uitate experiențele jenante, trăite în sufragerie.

Tatiana nu fu deloc mirată când Nicolae începu să se joace cu sânii ei, făcându-i să se întărească şi să li se ridice sfârcurile. Nici, când el îşi lipi obrazul de burta ei. Nici, când el îşi introduse vârful limbii în ombilicul ei plin de volute tainice. Mirată fusese doar la început când el îi ceruse să-şi scoată cămaşa de noapte şi să rămână goală. Asta îşi dorise: să facă sex în dormitorul conjugal. Şi acum era mulțumită. De potența armăsarului român. De capacitatea ei de seducție. De capacitatea ei de reacție şi cooperare cu impulsurile bărbatului de deasupra ei. O ajutase şi patul acesta larg încât părea pătrățos. Trupul ei se aşezase mai comod pe salteaua patului, absorbise mai profund îmbrățişările şi penetrările lui Nicolae. Se comportase mai liber, nu ca în precedentele experiențe amoroase din sufragerie. De aceea scosese oftaturi de plăcere. De aceea îşi îndemnase amantul cu accente de birjar:

„Davai! Davai![*]” Spre a nu se opri din elanul lui de mascul de rasă.

Şi timpul şi patul li se părură amândurora din ce în ce mai încăpător.

Şi cu puțin înainte de plecare, când Nicolae îşi aranja cu multă atenție — dacă nu cumva chiar cu pedanterie — ținuta militară, Tatiana nu-şi putut reține o ieşire spontană de afecțiune:

„Nikalai! Vreau să te rog ceva!”

„Te ascult!”

„Noaptea trecută am avut un vis urât. N-o să ți-l povestesc. E cam lung şi văd că te grăbeşti...»

„Are vreo legătură cu noi?”

„Are... De aceea, o să te rog mult să nu ieşi mâine în oraş! Se va întâmpla o grozăvie... Şi nu vreau să păţeşti ceva...”

Şi Tatiana îl privi în ochi, motiv pentru ofițerul Columban să o asemene, datorită gestului ei responsabil, frățesc, cu Sf. Maică Tatiana.

„Ce anume?”

În loc să răspundă direct la întrebare, Tatiana spuse din tot sufletul:

„Nu vreau să mori înaintea mea!”

Cu o disperare nebănuit de mare, ieşită din adversitățile de moarte din jurul lor.

Nicolae încremeni preț de câteva clipe, incapabil să scoată vreun cuvânt sau să schițeze un gest. Se blocase, dar până şi neputința era plină de posibilități. Prin faptul că o împărțea cu Tatiana.

Premoniția Tatianei s-a adeverit. Aşa credea Nicolae Columban atunci, că e vorba de-o premoniție.

La prima oră a dimineții, o explozie puternică a zguduit zona de nord-est a oraşului. Pentru cei care locuiau în apropiere — fie că încă moțăiau nehotărâți să se scoale din pat, fie că tocmai îşi făceau toaleta de dimineață — şi au recepționat înfricoşați bubuitura năprasnică şi zdruncinătura propriei case, a fost semnul că s-a petrecut ceva rău. Erau multe variante posibile. Că sovieticii spărseseră frontul şi atacau. Că românii distrugeau vreun obiectiv strategic — vreun pod sau niscaiva instalații portuare. Că partizanii locali au aruncat în aer vreun depozit de muniție al ocupanților.

Pentru militarii români, obişnuiți de multă vreme cu astfel de acțiuni de luptă, întrebarea pe care şi-o puneau era una de natură tehnică. Bubuitura fusese produsă de o bombă? De un obuz de calibru mare? De o mină antipersoană?

Abia când primii sosiți la fața locului au dat cu ochii de clădirea afectată de deflagrație — nu una oarecare, ci însuşi sediul comandamentului militar! —, lucrurile au prins să se limpezească. Puternica explozie fusese provocată de o maşinărie infernală. Dispozitivul respectiv detonase o cantitate măricică de dinamită. Scopul? Unul singur: să scoată din activitate, pentru o perioadă, comandamentul trupelor de ocupație. În mod cert, opera partizanilor locali.

---

[*] Haide! Haide!

Două ore mai târziu, când căpitanul Nicolae Columban, a ajuns la locul faptei, incendiul fusese localizat şi stins deja. În ciuda exploziei, clădirea încă mai stătea în picioare. Fațada principală dinspre stradă, avusese cel mai mult de suferit. Uşa de la intrare şi ferestrele zburaseră de la locul lor. O parte din zidăria groasă se dizlocase, iar restul, crăpase. Rezistența clădirii fusese compromisă. Trebuia căutată o nouă locație pentru comandament. Căpitanul român văzuse destule case deteriorate de explozii. Unele, strivite de bombe ca nişte cepe zdrobite cu pumnul, din dărâmăturile cărora se ițeau capete de țevi ruginite şi de grinzi. Altele, doar arse şi ajunse nişte ruine afumate. Altele fuseseră eviscerate şi nu mai aveau acoperiş. Altele găurite de sus până jos fiindcă aveau structura din beton armat şi, în loc de şarpantă de lemn, o terasă tot din ciment. Din altele, nu rămăseseră decât nişte ziduri de cărămidă înalte, golaşe, sfidând legile echilibrului. Şi câte alte asemenea dărăpănături exprimând diversitatea lor de necuprins în statistici sau imagini fotografice. Prin urmare, clădirea avariată din fața lui - una de patrimoniu, care ar fi meritat o altă soartă — nu-i mai sporea căpitanului Columban cunoştințele despre forța de susținere a cărămizilor, a pietrei cioplite, a betonului sau a lemnului. Acum, toată spaima şi îngrijorarea lui se îndreptau spre victimele exploziei. Câți morți se înregistraseră? Câți răniți? Câți dispăruți sub dărâmături? încercă să afle, întrebând în stânga şi în dreapta, că doar va descoperi dacă printre aceştia se număra şi Radu Axentie. Echipele de sanitari şi de genişti, care se încrucişau prin imobilul avariat, nu se ocupau cu evidența victimelor. Ele încercau, punctual, să acorde primul ajutor şi, respectiv, să se asigure că părțile de construcție dislocate nu se vor prăbuşi peste furnicarul de ostaşi implicați în acțiunile de recuperare a aparaturii şi documentelor specifice activității dintr-un comandament. Erau cu toții profesionişti. Îşi făceau meseria bine.

Căpitanul Columban rămase în expectativă, nu voia să-i încurce. Avertismentul Tatianei începuse să-l sâcâie. Dar realitatea îi stârnea nedumeriri mai puternice. Cum fusese posibil ca partizanii să se apropie de comandament fără să nu atragă atenția nimănui? Cum de pătrunseseră în incintă fără să fie opriți de santinele sau de restul personalului însărcinat cu siguranța? Cum de reuşiseră să dinamiteze clădirea fără ca niciun militar din sediu să nu sesizeze nimic suspect? În mod sigur, echipa de partizani acționase noaptea, la adăpostul întunericului. Şi la o oră cât mai târzie. Rămânea însă greu de explicat cum se strecuraseră în interiorul clădirii. Fără îndoială, pardzanii cunoşteau bine şi zona, şi clădirea. Erau, deci, localnici. De aceea, varianta cea mai plauzibilă ar fi putut fi alta. Deplasarea până la obiectiv să se fi făcut nu pe străzi, ci prin catacombe. Iar în subsolul clădirii să fi existat o ieşire secretă prin care să se fi strecurat în cea mai deplină siguranță. Au lucrat foarte curat. N-au lăsat urme, n-au făcut zgomot. Rezultatul: o surpriză de proporții! O adevărată palmă pe obrazul Armatei române! Dar şi o sfidare adresată tuturor cotropitorilor — germani, unguri, italieni şi alte naționalități.

Avea toate motivele din lume să creadă că nu o să fie o sarcină uşoară pentru comisia de anchetă să descâlcească acest incident criminal şi să stabilească adevărul oficial. Pentru el, însă, un

motiv să creadă că pardzanii ăşda diabolici, altfel nişte profesionişti până în vârful unghiilor, nu prea semănau cu ruşii zugrăviți de Tatiana. Nici măcar cu acel beţiv care moţăie în cinematograf şi, când se trezeşte, face prăpăd în jur.

Abia la prânz, în timp ce se găsea la popotă, i se confirmă că maiorul Radu Axende fusese recuperat de sub dărâmături. Desfigurat complet de explozie. Cu organele eviscerate. Nicolae Columban condnuă să mănânce în silă, mecanic, de parcă ar fi fost o maşină de tocat electrică. Nu se sculă de la masă. Simţea că-i lipseşte puterea. Azi, murise Radu, cel mai bun prieten. Oricând putea să-i vină şi lui rândul. Se afla pe front, doar. Îi era milă de propria persoană şi dorea să-şi aprofundeze nefericirea. Îl durea mult, într-un fel, natura îi acordase lui privilegiul inexplicabil de a continua să trăiască.

Peste o vreme, redeveni atent la discuţiile din jur despre tragica explozie. Sosise la popotă aghiotantul generalului Ioaniţiu, care, prin nivelul funcţiei, deţinea informaţii mai exacte şi de ultimă oră. Numărul vicdmelor ajunsese la 25. Şaptesprezece ostaşi şi opt ofiţeri. Comandamentul se va muta într-o altă clădire mai uşor de supravegheat. Şeful său îl informase pe mareşalul Antonescu şi acesta dispusese pe loc să se treacă la represalii, căci adversarul întrebuinţase mijloace nepermise în spatele frontului. De altfel, dreptul internaţional le autoriza: Corpul ofiţeresc ştia ce înseamnă asta. Pentru fiecare ofiţer român ucis vor fi împuşcaţi 100 de civili sovietici. O măsură drastică, tocmai pentru a descuraja acţiunile partizanilor.

Da, Radu Axentie trebuie răzbunat — conchise Nicolae Columban. Mâine, el însuşi putea călca pe o mină îngropată de inamic, putea primi un glonţ în ceafă pe una din străzile Odesei fiindcă purta uniformă de ofiţer român. Era de datoria lui să ceară comenduirii permisiunea de a participa la represalii. Şi, de atâta ură uscată şi amară împotriva ucigaşilor lui Radu Axentie, nu mai vedea bine în faţa ochilor. Se sculă printre ultimii de la masă.

Rătăci mult pe străzi în căutarea unei biserici. Căci simţea nevoia să aprindă o lumânare în memoria camaradului mort în explozia criminală din cursul dimineţii. Cum nu înţelegea prea bine indicaţiile localnicilor — nu ştia o boabă de ucraineană, ci doar câteva expresii curente în rusă —, vină brusc spre casa Gorenko.

Tatiana se sperie când îl văzu intrând ca un somnambul, ca unul picat de pe altă planetă.

„Ce-i cu tine, Nikalai!?”

„A murit Radu!”

„Cine este Radu?” îl descusu ea. Şi spera să nu fie vorba de unul dintre fraţii lui aflaţi pe front. Se mai relaxă, când îl auzi:

„Prietenul meu cel mai bun!”

„Ce-a păţit?”

„În explozia de la comandament...” Şi Nicolae Columban se opri incapabil să continue,

încremenit într-o tristețe stânjenită.

Tatiana îl conduse cu blândețe spre canapea. Apoi fugi spre bucătărie, de unde îi aduse un ceai de tei, convinsă că această infuzie o să-l liniştească. Bărbatul sorbi fără să rețină gustul ceaiului.

„Nikalai! Nikalai!” repetă ea obsesiv, cu o notă de duioşie. „Bine că tu trăieşti...”

„Te văd îmbrăcată de oraş...” se dezmetici el.

„Vreau să mă duc la centrul de hrănire a populației...” zise ea. Şi văzu că nu era chiar ce voia el să audă.

„Nu te mai duce!” izbucni bărbatul, cu o luciditate spontan recăpătată. „După explozia de la comandament, vor fi represalii...”

Precauțiile deveniseră un obicei, o părticică din viața lor intimă.

„Şi ce legătură au cu ieşirea mea din casă?”

„Se vor face arestări masive... Şi cei prinşi vor fi împuşcați, drept pedeapsă pentru explozia de dimineață!”

„De ce nu-i arestați pe făptaşi!?” sugeră Tatiana, după o logică simplă de om obişnuit.

„Tu chiar îi crezi proşti pe partizani sau pe şefii lor să vină să se predea? Să zică: «Noi am dinamitat comandamentul! Arestați-ne! Impuşcați-ne pe noi în locul civililor nevinovați din oraş!».”

Tatiana se însufleți brusc, vorbind mai tare ca Nicolae:

„Ai dreptate... Nu vor face asta! Îi cunosc bine pe şefii ăştia, comisari, secretari cu propaganda sau cum s-or mai numi ei. Ca să mă exprim aşa, precum un dramaturg moscovit mai frecvent interzis decât jucat, aceşti politruci din Odesa sunt o adunătură sovietică de profitori, înapoiați şi slugarnici, cu un adaos consistent de evrei. Din pricina lor, noi, civilii din oraş, am fost trimişi în tranşee şi transformați în carne de tun! Aşa că acum, puțin o să le pese că vor mai fi împuşcați câteva zeci dintre noi!” îşi descărcă ea furia.

„Dacă ții la mine, la viața ta, te rog, ascunde-te! Şi timp de trei zile nu ieşi din casă!” reveni el şi mai ferm asupra primului sfat, însuflețit de un spirit compensator.

Faptul că nu se dusese la prima oră a dimineții la comandament, să se întâlnească cu Radu Axentie, îi salvase viața. Se simțea dator femeii cu acest sfat. După ce bău şi restul de ceai, Nicolae se ridică de pe canapea.

„Nikalai, te rog să mai stai puțin! Vreau să-ți spun ceva... foarte important!”

Patetismul femeii îl făcu să se aşeze din nou pe canapea.

„E în legătură cu... sfatul meu!?”

„Dacă aş fi plecat, aş fi regretat că nu ți-am spus ceea ce mi-ai spus şi tu: «Nu vreau să mori înaintea mea!» găsi el necesar să sublinieze.

Tatiana tresări când îşi auzi propriile cuvinte repetate de Nicolae. Îşi îndepărtă o şuviță de păr din ochi. I se părea firesc că el era atât de tulburat. Asta îi dădu curaj să-şi înceapă mărturisirea vădit

incomodă.

„Aseară am avut o vizită... O vizită inopinată... Şi extrem de neplăcută!”

„Cât de neplăcută?”

„Puţin a lipsit să nu mă găseşd acum moartă...”

„Fii, te rog, mai explicită!”

„Nişte pardzani au intrat peste mine şi au vrut... să mă împuşte!”

„Presupun că au avut un motiv...” sugeră el.

Tatiana lăsă capul în jos. Nu ştia cum să explice.

„Mă jenez, Nikalai...”

„Ce-au vrut de la tine!?” o somă el, vădit derutat de ruşinea ce se citea pe obrajii femeii.

Fără să se uite în ochii bărbatului, Tatiana spuse:

„M-au luat ca pe un gunoi: «Fă, târfo, te-ai dat cu duşmanul?» M-am pierdut toată. Au continuat: «Pe cât te-ai vândut?» Mă cuprinsese un tremurat nervos. Şi pentru că nu puteam vorbi, unul dintre cei doi partizani s-a repezit la gâtul meu şi a început să mă strângă. De frică, am acceptat tot ce mi-au cerut să fac!” Şi ochii i se umplură de lacrimi.

Niciodată nu mărturisise atâtea dintr-o suflare.

„Şi ce ţi-au cerut să faci!?” întrebă Nicolae, în prag de a-şi pierde răbdarea.

De data asta, nu-i mai ţâşniră lacrimi şi Tatiana avu din nou tăria să continue:

„M-au obligat să te descos... Şi să le dau informaţii...”

În ciuda întâmplărilor nenorocite din acea zi, căpitanul Nicolae Columban îşi regăsi sângele rece chiar de la primele vorbe:

„Este un joc periculos, Tatiana! Dar tu eşti suficient de inteligentă ca să-i duci de nas şi pe ei, dar şi pe alţii!”

Tatiana îşi trase capul înapoi. Cuvintele lui otrăvitoare se rostogoliseră în liniştea odăii ca o grenadă înainte de-a exploda. Braţele şi picioarele începură să-i tremure. Aproape că nu-l văzu când el se apropie şi o sărută pe frunte. Şi, tot aşa, nu-l auzi când şi cum ieşise din casă. Şi abia peste o oră se duse să încuie uşa, amintindu-şi de recomandarea ofiţerului român.

*
* *

În ziua următoare, cam la aceeaşi oră cand se produsese explozia la comandament, căpitanul Nicolae Columban fu primit în audienţă la generalul Iosif Iacobici, comandantul Armatei a 4-a. Unitatea de artilerie de care aparţinea urma să revină în România pentru refacere. În timpul lungului asediu al Odesei, pierduse mai mult de jumătate din efectivele de ostaşi şi ofiţeri, şi cam tot atât din materialul de artilerie.

Încercă să fie cât mai sigur pe el. Îşi expuse motivaţia. Apoi, mai scurt şi mai clar, cererea de

a participa la represalii. Era sincer indignat, dar se ferise să arate asta.

Generalul Iacobici părea negru de supărare. „Căpitane, l-am prețuit şi eu pe maiorul Radu Axentie. Dorința dumitale onorează corpul de ofițeri!" zise calm, încercând să fie cât mai inexpresiv, mai marțial. „Vă mulțumesc, domnule general!" În mod surprinzător pentru căpitan, generalul Iacobici reveni pe un ton extrem de amical:

„Te rog să-mi spui, căpitane, un lucru. I-ai fost prieten bun, aşa că mă poți lămuri în privința relațiilor pe care le-a avut cu familia mareşalului... Colegii lui de la Statul Major l-au prețuit şi pentru asta..."

„Domnule general, maiorul Radu Axentie se înrudea cu familia Mareş..." începu Nicolae Columban. Dar generalul Iacobici îl opri: „Cu domnul ministru Mareş?"

„Întocmai! Iar Mareşii sunt cei mai apropiați prieteni ai domnului mareşal Antonescu!"

Generalul Iacobici, apatic şi cu fața îmbătrânită înainte de vreme — dormise prost din cauza dialogului pe care îl avusese ieri cu mareşalul - viră brusc spre nişte generalități plate.

„E o pierdere grea pentru Armata română!"

Apoi reveni brusc la obiectul audienței. Şi Nicolae Columban remarcă uşurința suspectă cu care generalul îi aprobă şi participarea la represalii, şi detaşarea pe frontul Crimeii. Ieşi cât de repede putu din cabinetul comandantului Armatei a 4-a române, de parcă s-ar fi temut că acesta s-ar putea răzgândi. Naivitate de petiționar atipic. Era prima oară în viața lui — şi spera să fie şi ultima — când apelase la această modalitate directă de a-şi rezolva urgențele, sărind peste capul comandanților săi ierarhici.

Căpitanul Nicolae Columban şi-a dat seama în ce treabă a naibii de grea şi de urâtă s-a băgat, abia după ce a intrat în contact direct cu localnicii. Un amestec de naționalități numeroase, căci prin fața lui se perindau evrei, ucraineni, ruşi, tătari, greci. Şi nu credea că n-ar mai fi şi alte etnii. Ostaşii români îi adunau de pe străzi, dar mai ales din locuințe. Cetățenii nu se lăsau uşor arestați. Mai ales femeile erau mai vocale şi mai îndrăznețe, opuneau mai multă rezistență. În mod evident, civilii ăştia n-aveau nicio legătură cu explozia de la comandament care stârnise atâta vâlvă în rândurile Armatei de pe frontul de sud. Dreptul internațional autoriza acest gen de represalii. Dar punctul lui de vedere strict personal era că dreptul internațional n-avea un suport moral-creştin, căci autoriza moartea fără vină. Şi dacă trebuia făcut ceva pentru răzbunarea victimelor acelei explozii blestemate, ceea ce — vorba profesoarei Tatiana Razlog — se impunea era căutarea rapidă a partizanilor care acționaseră, prinderea, apoi executarea lor în public. N-ar fi o acțiune prea uşoară. Scoaterea partizanilor din catacombe implică un plan amănunțit de blocare a tuturor ieşirilor din ele. Ceea ce presupune, în primul rând, cooperarea cu localnicii de la cadastru şi de la Muzeul de Istorie al Odesei, lucru nu prea lesnicios din cauza îndoctrinării la care îi supuseră sovieticii şi, acum, a teroarei exercitată de partizani, stăpânii de noapte ai oraşului. Fără îndoială, n-ar fi fost de preferat varianta ca ostaşii

români să pătrundă în tunele şi să se angreneze într-o luptă oarbă. Asta ar fi condus la pierderi şi mai mari de efective militare. Nu rămânea decât varianta gazării tunelelor, care i-ar fi silit pe partizanii sovietici să le părăsească şi să se predea. Dar de unde să iei gaze de luptă?

Varianta propusă de generalul Iacobici este — oricum ai da-o - cea mai facilă şi mai rapidă, dar şi cea mai impresionabilă şi mai intimidantă. Un fel de bombă psihologică! Şi Nicolae Columban înclină să-i dea dreptate.

Deja orăşenii adunaţi pe străzi formaseră un fel de coloană, pe care ostaşii şi ofiţerii o sileau să iasă din oraş. Doar ei ştiau direcţia şi locul. Lagărul de la Dalnic, o mică localitate aflată la numai 5 kilometri de Odesa. Nedumerirea ostaticilor e dominată de frică. Dialogul se înfiripă greu şi e minimalist, laconic, blocat de ostaşi. Privirea spune ceea ce cuvintele nu reuşesc să exprime. În marginea oraşului, căpitanul Nicolae Columban se trezi strigat insistent de un ins din coloana condamnaţilor, aflat în dreptul lui, la doar doi metri distantă:

„Dom' căpitan, dom' căpitan!"

Omul i se adresase româneşte. Aşa că Nicolae Columban nu stătu pe gânduri.

„Cum te cheamă?" îl interogă el.

„Marin Bogaciu! Sunt român!"

„Ai vreun act să văd asta?"

Omul scoase o legitimaţie şi i-o întinse.

„Aici eşti trecut Bogacev!"

„Ruşii ne-au obligat să ne schimbăm numele. Cei care n-au acceptat, au fost trimişi în Siberia!" se grăbi Marin Bogaciu să-l lămurească pe ofiţerul român.

Nicolae Columban ştia de la Tatiana despre rusificarea românilor, grecilor, italienilor etc. Se hotărî brusc. Chemă un ostaş şi-i dădu ordin să-l scoată pe român din coloană. Să-l elibereze. Apoi stătu cu ochii pe cei doi până se convinse că Marin Bogaciu şi-a redobândit statul de om liber.

Până la Dalnic, Nicolae Columban n-a mai fost abordat de vreun alt român Dar exista posibilitatea să mai fie, coloana ostaticilor fiind extrem de lungă. Vântul rece se înteţise. Aerul avea încă un miros specific marin. Marea Neagră îl făcea să nu se mai simtă aşa departe de România.

Pe măsură ce intrau în lagăr, arestaţii din Odesa au fost îngrămădiţi în patru barăci mari. Barăci din lemn având cam 25 metri lungime pe 15 lăţime, înşirate chiar pe marginea drumului spre Dalnic. Când ele s-au umplut, ceilalţi arestaţi au fost ţinuţi în aer liber sub pază armată. Câteva companii de infanterişd îşi pregăteau armele de partea cealaltă a drumului. După vreo jumătate de oră, câteva maşini se opriră în dreptul barăcilor. Din ele coborâră câţiva ofiţeri de Stat Major. În fruntea lor, un general pe care căpitanul Nicolae Columban nu-l cunoştea. El dădu imediat ordin ca să se adune toţi gradaţii. Îi instrui scurt în privinţa modului cum se vor face execuţiile. Peste un sfert de oră, sub comanda acestor gradaţi, ostaşii începură evacuarea celor patru barăci. Toată suflarea

de ostatici fu înşirată pe marginea drumului, dinspre Dalnic către Odesa, unde deja trupa ocupase o poziție asemănătoare.

În acele clipe, un bărbat cu părul roşcat şi creț, ajuns în dreptul lui Nicolae Columban, izbucni cu scârbă:

„Iob tvoiu mati!* „ Şi îşi însoți vorbele cu un scuipat cât toate zilele, de parcă-şi golise bojocii. Era o înjurătură rusească ştiută de toată lumea.

Condamnatul la moarte voia să spună astfel că de aici încolo, totul îi era egal.

Un ostaş i se adresă lui Nicolae Columban: „Dom' căpitan, de ce nu-l împuşcați?" „Încă nu s-a dat ordin!" îi răspunse el, calm, inimosului soldat.

A doua zi, căpitanul Nicolae Columban plecă în Crimeea, unde se dădeau lupte deosebit de grele în sectorul Sevastopol. Dar înjurătura rusului-evreu încă îi apăsa creierul.

---

* Te bag în aia a mă-ti!

1942
BUN VENIT ÎN IAD

„Există în figura destinului nostru lucruri
ce nu pot fi schimbate."
Benjamin Wechsler*

1

Invitația Führerului trebuia onorată. Adolf Hitler era, în condnuare, cel mai puternic om din Europa. Din câteva vorbe — prin intermediul maşinii sale de război - putea să schimbe destinul unei țări din plutonul celor mici, neîncăpute în alianțele marilor puteri.

Într-un fel sau altul, mareşalul Antonescu se aştepta la o asemenea invitație. În cursul lunii ianuarie, feldmareşalul Wilhem von Keitel, şeful OKW, efectuase o călătorie prin țările aliate din sud-estul Europei. Cu care prilej, von Keitel purtase discuții privitoare la mersul războiului cu URSS şi la necesitatea sporirii contribuției fiecăruia dintre aliați. Von Keitel primise din partea Führerului sarcina de a obține de la aceşti parteneri o participare mai importantă la noile operațiuni din acest an.

Mareşalul Antonescu nutrea o mare stimă față de von Keitel. Nu fiindcă era şeful OKW-ului, ci datorită profesionalismului său mult peste nivelul majorității generalilor din anturajul Führerului. Înalt şi slab, ținută ireproşabilă de militar. Purta o mustăcioară neagră, îngustă, tunsă scurt. În momentele sale de relaxare, von Keitel părea un bunic pregătit oricând să spună o poveste nepoților, ceea ce nu era chiar aşa. La niciuna dintre întâlnirile lor, Antonescu nu depistase acea aroganță tipic prusacă, greu de acceptat. Simpatia era însă reciprocă. La rândul lui, von Keitel îl considera pe mareşalul român egalul său în meseria armelor, credea în cuvântul lui de soldat, în ciuda neîncrederii pe care o manifestau mulți dintre şefii naziști.

Prin urmare, nu mai trebuie să ne mire uşurința cu care Antonescu se angaja să mărească efectivele trupelor româneşti aflate pe frontul antisovietic. Un angajament care depăşea până şi aşteptările germanilor. Din punct de vedere al numărului, în 1942, unitățile româneşti aveau să echivaleze cu efectivele mobilizate în 1941. Şi urmau să fie trimise pe frontul antibolşevic în trei etape. La insistențele mareşalului român, von Keitel angajase Germania în a prelua înarmarea acestor divizii. Generalul Iacobici, noul şef al Marelui Stat Major român, s-a arătat reținut în privința angajamentelor luate de mareşalul Antonescu. Mai mult de atât, după nişte analize făcute în zilele următoare, a hotărât că nu-şi poate asuma răspunderea de a transpune în realitate acele angajamente. În consecință, nu a mai stat pe gânduri şi şi-a depus demisia. O mişcare neaşteptată — abia fusese numit — şi destul

---

* B. Fundoianu

de îndrăzneață, care l-a făcut să îngroaşe rândurile generalilor intrați în dizgrația mareşalului. În locul lui, sub presiunea anunțatei vizite în Germania, Antonescu l-a numit pe generalul Ilie Şteflea.

Uşurința cu care mareşalul marşase la cererea lui von Keitel, nu era chiar un gest pripit. Cu atât mai puțin, unul gratuit. În spatele ei se ascundea dorința Conducătorului de a forța mâna germanilor să ia o decizie în privința Ardealului de Nord. Redobândirea acestui pământ românesc devenise de-o vreme obsesia lui principală. Una de care pomenea — poate cu prea puțină diplomație, fiindcă asta nu se număra printre aptitudinile lui — la fiecare întâlnire cu Adolf Hitler. Ar mai fi de subliniat că în prezent, pe frontul estic, România nu mai avea decât un efectiv echivalent cu 6 divizii şi brigăzi, integrate Armatei a 2-a. Iar ele erau poziționate în două zone fierbinți şi obligate să poarte lupte de o intensitate la care adesea nu puteau face față. În speță, în peninsula Crimeea — puternic presate după debarcarea sovieticilor de la sfârşitul lui '41 - şi la Feodosia. Din diverse pricini obiective — timp prea scurt, lipsa mijloacelor financiare etc. -, planul mareşalului de a moderniza armata încă nu se materializase. România încă n-avea acele „divizii de elită" cu care să facă față sovieticilor. Avea doar divizii de „voință", de „moral".

Prin intermediul ambasadorului Manfred von Killinger, se stabilise ca vizita mareşalului să aibă loc în 11 februarie. Era a patra, într-un interval de un an. Un argument că alianța informală cu Germania funcționa la nivel practic, între anumite limite negociabile continuu. Fire pragmatică, mareşalul era nemulțumit că Führerul continua să se complacă în acest soi de alianță. Îşi dădea însă seama că nu putea forța mâna germanilor, ei făceau jocurile. Putea doar să le sugereze confortabilitatea unui contract ferm, cu putere juridică. Un exemplu vizibil era zona economicului, unde se încheiau protocoale. Se dovedea, după şapte luni de funcționare, că alianța lor militară nu era decât o formă imperfectă a ajutorului reciproc. Nemții nu-şi onorau promisiunile în materie de armament, românii îşi retrăgeau anumite efective de pe front, când doreau etc. Pe de altă parte, interesele Germaniei şi ale României nu era identice, ele coincideau numai până la un anumit punct. Germania dorea să devină stăpâna Europei. Pe când România, doar să-şi redobândească teritoriile amputate abuziv de ruşi şi de unguri.

Deocamdată, socotea mareşalul Antonescu, nu putea să conteze decât pe buna credință a liderilor naziști. Şi, esențial, să mențină alianța în nişte parametrii ai normalității. În condițiile lui '42, efectivitatea coaliției dintre cele două țări se traducea prin sporirea numărului de divizii pe frontul de Est. Potențialul sovieticilor se afla într-o creştere amenințătoare. Serviciile secrete germane se înşelaseră. Într-un timp scurt, Rusia îşi mutase industria dincolo de munții Urali, în siguranță, apoi o pusese pe picior de război mai repede decât se esdmase. Se profila că în curând, prin propriile puteri, germanii n-o să mai facă față tăvălugului sovietic aflat în expansiune — numerică şi tehnică. Situația României devenise ingrată. Teritoriul țării era împânzit de trupe germane. Unele, în drum spre front. Altele, sporind siguranța unor aeroporturi, platforme industriale de prelucrare a țițeiului

etc. Antonescu nu-şi putea impinge refuzurile prea departe. Aţa trebuia îndnsă cu grijă. Altfel, Hitler, în lipsă de alternative — la petrol, la grâne, la trupe etc. — oricând ar fi putut transforma România în ţară ocupată, profitând de prezenţa Wehrmachtului pe întreg teritoriul. Lucruri pe care, în ciuda evidenţei, politicienii români le ignorau. Sau se făceau că nu le văd, cum procedau Maniu, Dinu Brătianu etc. Cum să nu-l doară uneori capul pe mareşal când se confrunta cu reaua lor credinţă. Dar ceea ce punea capac la o astfel de situaţie era miopia unora dintre generalii săi. Şi nu era vorba de unu, doi. Numele care îi treceau prin minte depăşea degetele de la o mână.

Mareşalul fu silit să-şi întrerupă gândurile, fiindcă şeful de cabinet îl preveni că sosise Eugen Cristescu. Şi îndată, un bărbat înalt, mătăhălos, se strecură pe uşă. Mareşalului nu-i plăceau obezii, mai ales când era vorba de ofiţerime. Directorul general al SSI părea că tocmai se trezise după un chef de-o noapte. Avea pungi sub ochi şi faţa buhăită. Scaunul pe care se aşeză dispăru complet în spatele trupului său gras.

„Domnule mareşal, raportul este destul de stufos. Dacă nu dispuneţi de prea mult timp să-l parcurgeţi, eu vă stau la dispoziţie...” Începu Cristescu, întinzându-i dosarul între coperţile căruia ascunsese filele raportului.

Evident, o copie a acestui raport — ca şi după precedentele — avusese grijă să o depună în mapa pe care notase numele mareşalului şi avea să devină în timp ceea ce lui îi plăcea să numească „arhiva Antonescu”.

„Domnule Cristescu, vreau să ştiu ce doreşte Hitler de la noi în acest moment!” zise mareşalul, punând dosarul primit peste corespondenţa curentă ce aştepta să fie lecturată.

Spre norocul său, Eugen Cristescu se pregătise temeinic pentru această întâlnire cu şeful statului. Recitise materialul informatic de două ori înainte de a-l vârî în dosar. Iar inteligenţa lui, bine exersată în asemenea activităţi, prelucrase informaţiile primare — unele uşor neclare, altele contradictorii etc.

„Din informaţiile de care dispunem până la această oră se poate deduce că Germania n-a apreciat corect potenţialul de război al ruşilor. Iar Führerul încearcă acum să stoarcă de la aliaţii săi cât mai multe ajutoare...”

„Cam bănuiam... Dar în cazul nostru, Führerul are o îngrijorare în plus, pricinuită de retragerea de efective pe care am început-o...” recunoscu mareşalul.

Eugen Cristescu adăugă:

„E un lucru pe care aţi putea să-l speculaţi, domnule mareşal!”

Antonescu căzu pe gânduri.

„E o observaţie bună... Dar, apropo de potenţialul ruşilor, ai informaţii mai concrete?”

„Nu este vorba doar de efective. Ci mai ales de noile lor arme în curs de experimentare... Mult superioare celor germane, dar şi celor englezeşti sau americane...”

„Despre ce fel de arme este vorba?”

„Se vorbeşte despre un tanc T34, care posedă un blindaj mult mai eficient... despre un sistem mobil de rachete numit Katiuşa, cu rază mică de acţiune dar multe guri de foc... Până şi în domeniul aviaţiei, au scos un nou model de avion de vânătoare, Tupolev, cu care speră să obţină supremaţia aerului...”

„Probabil sunt informaţii de intoxicare puse în circulaţie chiar de ruşi...”

„Domnule mareşal, deja primele exemplare au apărut pe câmpurile de luptă din stepele ruseşti spre a li se testa eficienţa...”

Mareşalul se ridică nervos de pe scaun.

„Şi germanii au în pregădre arme de mare performanţă. Se vorbeşte despre nişte rachete cu rază mare de acţiune cu care vor să lovească Anglia...” Se opri. Apoi, cu o altă intonaţie: „Dar în problema Ardealului de Nord, ce mai e nou?”

„Presa maghiară a prins curaj după vizita lui Ribbentrop la Budapesta. Ne atacă furibund...”

„Ribbentrop este duşmanul nostru cel mai activ...” constată mareşalul. După câteva clipe, îl ţind cu privirea pe Eugen Cristescu.

„O să-ţi citesc raportul mâine dimineaţă...”

Eugen Cristescu îi mulţumi lui Dumnezeu că discuţia fusese mai scurtă şi mai previzibilă decât altă dată. Şi se putea concentra asupra vizitei pe care trebuia să o facă doamnei Maria Teodora Golici, născută Feraru. Era prima vizită şi ţinea să lase o impresie bună. Dorinţa lui de punctualitate era obsdnată.

*
* *

A fost o călătorie cu mici neregularităţi, cum sunt îndeobşte asemenea călătorii de iarnă cu avionul. La trecerea peste Carpaţi, bimotorul a întâlnit câteva goluri de aer pe care le-a străbătut cu dificultate. După o cădere în gol, avionul s-a scuturat din toate încheieturile. Niturile şi şuruburile s-au întins scoţând sunete sinistre, aripile au vibrat din cauza suprasolicitării. Mareşalul a simţit un gol în stomac.

Dar pe rimpul survolării spaţiului aerian al Ungariei, Austriei şi, parţial, al Germaniei, avionul n-a mai trecut prin astfel de încercări. Aeroportul pe care a aterizat fusese curăţat de zăpadă şi de gheaţă. Atât de bine, încât betonul pistei părea dat cu peria. Ordine tipic germană. Aterizarea a decurs normal, fără zdruncinături prea mari. Iarnă în toată regula, ca şi în România. Gerul te pişcă de obraji.

Pe pistă, unul lângă altul, von Ribbentrop şi von Keitel. Înalţi. Ţinută militară ireproşabilă. Solemni cum o cerea momentul. La patru paşi în spatele lor, aliniaţi însă, baronul Alexander von Dornberg, şeful protocolului, şi trei generali de Stat Major. Ca şi celelalte primiri, şi aceasta era rece, lipsită de entuziasm. Cu o aroganţă prusacă, von Ribbentrop răsuci capul de la mareşalul Antonescu

la ceilalți doi oficiali români care îl însoțeau. După ce dădură mâna, von Ribbentrop şi mareşalul Antonescu trecură în revistă o mică gardă militară. Apoi se îmbarcară cu toții în nişte maşini negre ce aşteptau în fața peronului.

Întâlnirea oficială cu Führerul fusese programată la carderul său general Wolfsschauze, lângă Rastenburg. În semn de respect, mareşalul Antonescu purta „Ordinul de Cavaler al Crucii de Fier", disdncție primită de la Hitler, cu atât mai prețioasă cu cât fusese acordată pentru prima oară unui străin. Concentrat, extrem de sigur pe el, Antonescu venise pus pe fapte mari. Victoriile repurtate împotriva ruşilor în Basarabia, la Odesa şi în Crimeea, în calitate de comandant, îl făceau să crească în ochii asistenței numeroase, alcătuită din lideri naziști. Mai ales că era primul străin care condusese armate germane. Şi, o făcuse cu brio.

Adolf Hitler era extrem de volubil şi de opdmist în toate privințele. Pentru el, Rusia fusese deja înfrântă. Armatele germane străbăteau steple ruseşd în pas de marş. Antonescu se lăsă la rându-i furat de această iluzie, fiindcă ar fi fost de prost gust să-şi contrazică gazdele. Apoi, urmă un schimb de păreri în problemele de bază ale alianței dintre cele două țări pe care ei le reprezentau. La îndemnul Führerului, von Keitel îi informă pe demnitarii români despre modul în care se desfăşura campania de iarnă pe frontul de Est. Nu în manieră festivistă, ci în termeni strict militari. Aşa că nu se feri să menționeze că iarna rusească implica unele greutăți în desfăşurarea luptelor.

Führerul se grăbi să-l întrerupă. Apoi, începu să expună planurile Reichului pe 1942 pe frontul antisovietic. Evident, la modul general. Evitând să furnizeze date concrete cu privire la aceste planuri. La urmă, sublinie că, după o jumătate de an de război, URSS înregistrase pierderi mari şi acum era lipsită de posibilități deosebite în a susține războiul. Totuşi, forțele Axei trebuiau reîmprospătate, deoarece frontul lua amploare.

Cu gândul la oportunitatea unei astfel de decizii, mareşalul Antonescu se arătă gata să-l susțină, mărind efectivele începând din vară. Dar, a condiționat participarea nu numai de furnizarea urgentă de material de război — o promisiune mai veche a Germaniei, fără rezultate concrete pe măsura aşteptării -, ci şi de implicarea în aceeaşi măsură a Ungariei şi a Bulgariei în planurile de război ale Reichului pe 1942. O condiționare născută din dorința de a contracara afirmația lui von Ribbentrop făcută la Budapesta, în ianuarie. Atunci, ministrul de Externe al Reichului se exprimase pripit că Arbitrajul de la Viena soluționase definitiv problema Ardealului de Nord. Nu era prima oară când o făcea. Aşa că nu putea fi taxată drept o exprimare inabilă, ci una sinceră, care ilustra poziția personală a lui von Ribbentrop. Una românofobă.

Cu mîna lui severă, Hitler încercă să-l determine pe Antonescu să treacă peste întâmplarea din ianuarie. Una exagerată de presa maghiară, care înțelesese greşit alocuțiunea lui von Ribbentrop cu privire la viitorul statut al Ardealului de Nord. Nici vorbă însă ca Führerul să-şi admonesteze acolo, pe loc, respectivul subaltern imprudent.

Mareşalul Antonescu nu s-a declarat mulţumit. Şi a revenit cu mai multă îndrăzneală, surprinzându-i pe cei de faţă cu formulările lui directe şi decise:

„România nu va renunța niciodată la Ardealul de Nord şi va aştepta ca Germania să se hotărască în timp util să ia decizia ce se aşteaptă de la ea. Altfel România este decisă să-şi impună pretenţiile prin forța armelor împotriva Ungariei, care s-a înstăpânit în chip nedrept pe acest teritoriu transilvănean!”

Ca la o comandă, toate privirile generalilor germani s-au răsucit spre Führer, în aşteptarea unei reacţii dure, pe măsura unui stăpân al Europei. Obişnuit să aibă el uiumul cuvânt, Hitler simți că i se pusese un nod în gât. În care timp, Antonescu încheie pe acelaşi ton de o fermitate greu de acceptat de marele său aliat:

„Ţelul mareşalului Antonescu este să înalțe din nou basdonul României Mari asupra ungurilor şi slavilor!”

Fără să-i pese de orgoliile colaboratorilor săi apropiați — aflați în încăpere, în jurul lui, ca o haită de lupi întărâtați -, Adolf Hitler se strădui să nu explodeze. Zise: „Nu pot fi de acord ca România să rezolve prin forța armelor diferendul ei cu Ungaria! Domnule Antonescu, puteți lua la est cât doriți!”

Amenințarea pe care intenționase să o exprime nu se simțise în cuvintele lui.

Mareşalul Antonescu replică, cu aceeaşi cadență stranie a expresiei uzuale, sesizată corect doar de translator:

„România nu se maghiarizează la vest şi nu se stalinizează la est!”

Şi prima zi a convorbirilor bilaterale s-a încheiat într-o stare de tensiune explozivă. Atitudinea moderată a lui Adolf Hitler — nepermis de conciliantă, socotiră demnitarii germani prezenți la această primă rundă — a fost înțeleasă corect doar de von Keitel, şeful OKW. Dincolo de victoriile de pe front obținute de mareşalul Antonescu, mai important de recunoscut era că grâul şi petrolul românesc țineau în viață armata şi poporul german.

În ciuda serviciile hoteliere de mare calitate, şeful statului român a dormit puțin în acea noapte şi a avut un somn agitat. S-a trezit neodihnit şi nemulțumit. Faptul că alianța cu Germania nu se baza pe un tratat, îşi arăta continuu inconvenientele. Şi trebui să accepte definitiv că alianța nu era decât un compromis în care fiecare parte îşi urmărea interesele pardculare.

Cea de a doua rundă de discuții, purtată de data asta la nivelul celor două ministere de Externe, prin forța împrejurărilor, s-a axat pe aceeaşi temă obsesivă: Ardealul de Nord. În ciuda abilităților diplomatice şi subtilităților juridice ale lui Mihai Antonescu, von Ribbentrop n-a cedat un pas. A mârâit tot timpul ca un buldog sigur pe el — fiindcă era în propria-i bătătură. În aceste condiții, discuțiile s-au cantonat în zona raporturilor dezavantajoase ale României cu țările din jurul ei — Ungaria, Serbia, URSS, Bulgaria — şi a faptului, evident de altfel, că Germania — în calitate

de cea mai mare putere a Europei - era singurul garant al României. În privința pretențiilor ei, era prematur să se stabilească ceva. Abia la sfârşitul războiului, odată cu reconfigurarea unei noi Europe, Germania putea, în chip firesc, să decidă în privința pretențiilor româneşti. Evident, plecând de la contribuția fiecărui aliat în acest război. Cunoscând poziția mareşalului, Mihai Antonescu sublinie că România nu dorea, în chip de compensație, nici Transnistria, nici Odesa, nici Crimeea — nimic în Est! Şi runda se încheie fără ca niciuna dintre cele două părți să o poată orienta pe cealaltă în direcția propriului său interes.

Câteva zile mai târziu, când nimeni dintre apropiații Führerului nu se mai aştepta, Hitler reveni asupra discuției purtată cu Antonescu. În marele său birou se mai aflau doar Göering, Himmler şi von Ribbentrop. Tocmai se dezbătuse problema fugii evreilor din Polonia şi Ungaria. Serviciile secrete informau că România devenise o placă turnantă pentru evreii din Europa de sud-est. Se refugiau acolo, apoi plecau - pe uscat sau pe mare — spre Turcia şi URSS. Se pronunțase de câteva ori numele România şi Antonescu. Şi, pe acest fond, Hitler a readus la suprafață convorbirea avută cu mareşalul Antonescu.

„De câte ori se pronunță numele Antonescu, îmi amintesc că ai fost un diplomat prost la Budapesta!" îl certă el pe ministrul său de Externe.

Aroganța adânc cuibărită în creierul lui, dincolo de nivelul conştient, îl împiedica pe von Ribbentrop să recunoască adevărul că purta toată răspunderea pentru declarația confuză făcută în ianuarie la Budapesta. Propria-i voce îi răsună straniu în urechi:

„Führerul meu, interesul Germaniei este unul singur: toți să depindă de noi! Şi poate că uneori este în avantajul nostru, să-i învrăjbim între ei. Cum am încercat eu la Budapesta..."

Hitler rânji încântat.

„Atunci să lăsăm totul în suspensie..." Dar după o scurtă ezitare, ridică vocea: „Trebuie să manifeşti mai multă prudență în convorbirile cu aliații! Să-i tratezi cu maximum de menajamente! Din cauza dumitale, antagonismul româno-ungar s-a adâncit şi n-am nevoie de conflicte în spatele frontului..."

În ultimul timp, von Ribbentrop devenise sensibil la frig. Şi avea impresia că tremură. Acum se trezi că îi tremură mâinile, fără să ştie însă din ce pricină. A frigului sau a imputărilor pe care i le făcuse Führerul?

2

Iarnă grea. Zăpada acoperă câmpia, dar şi adăposturile împotriva raidurilor aeriene ale sovieticilor. Este o zi cu soare. Reflexele zăpezii te orbesc. Liniştea e spartă din când în când de exploziile obuzelor inamice — calibru mare, 122 mm — te duce cu gândul la o cutie uriaşă de

rezonanță.

Căpitanul Columban se deplasa cu atenție pe crusta de gheață a zăpezii să nu alunece. În drum spre una dintre bateriile pe care le conducea, își scoase mănușile din mâini să-și sufle nasul. Vârâse o mână în buzunarul pantalonilor după batistă. Și în acel moment, o împușcătură ca un șfichiuit de bici îl lovi în umăr, apoi o alta, în braț. De parcă un cui înroșit îl înțepase consecutiv. Se simțea însă destul de viu, ca să ajungă singur, neajutat la punctul sanitar al regimentului. Răgaz să accepte că gloanțele fuseseră trase de un lunetist rus. Se purtă curajos, ascunzându-și durerea, spre a stârni panica în unitatea de artilerie de sub comanda lui.

Acolo a descoperit împreună cu sanitarul că avea două răni frumușele: una în zona umărului și alta în vecinătatea cotului. După ce fu pansat cu grija ce se cuvenea unui ofițer, sanitarul îi recomandă să se deplaseze urgent la spitalul de război. Acolo urma să fie consultat și să i se pună un diagnostic. Ceva însă îi spunea căpitanului că cele două răni aveau dimensiuni evenimențiale.

La 45 de ani, chirurgul colonel Aurelian Popescu acumulase și experiență de viață, și profesională. Mai întâi, în civilie, și acum în armată. Nu ținea o statistică, dar din membrele amputate în cele 9 luni de război ar fi putut face o piramidă înaltă cât casa lui din Craiova. Trupa îl știa ca fiind fratele generalului Dumitru Popescu, fiindcă un general se bucura de mai multă autoritate și respect decât un oarece medic militar. Însă fiecare dintre cei doi frați era cu specialitatea lui, cu rostul lui. Prin urmare, doctorul Aurelian Popescu îl examină cu atenție pe căpitanul Columban, care îi semăna și la statură și la chip, fiind tot brunet și păros. Îi curăță rănile. Constată că gloanțele ieșiseră din trupul ofițerului. Nu descoperi decât carne zdrențuită. Încercă să-l liniștească.

„E posibil ca gloanțele să nu fi spart oasele...”

Se impunea efectuarea unor radiografii. Din păcate, lui îi lipsea aparatura adecvată.

Nicolae Columban se simțea mai ocrotit. Intrase pe mâna doctorilor. Gândul morții, cu tot necunoscutul ei, i se pare acum anesteziat. Începe să-l frământe, cu sâcâitoare neliniște, la ce spital nou trebuie să ajungă.

„La Odesa sau la Chișinău...” zise doctorul Aurelian Popescu. „Aveți vreo opțiune?”

„Aș prefera la Odesa. Acolo e cineva care m-ar putea ajuta...” optă Nicolae Columban cu gândul la Tatiana Razlog, ditamai profesoara, soția unui fost mare șef politic din acel oraș.

„Bine, o să te trimitem acolo!”

„E absolut obligatoriu să fac aceste radiografii?” reveni ofițerul cu oarece neîncredere.

„Trebuie să evităm niște posibile infecții... Ai putea să ajungi să ți se amputeze brațul...” se pronunță doctorul, nu pentru a-și speria rănitul, ci doar a-l informa corect.„Atunci, nu rămâne decât să fac aceste radiografii...” decise Nicolae Columban.

Peste două ore, când doctorul Aurelian Popescu reveni, avea halatul stropit mai tare de sânge și fruntea nădușită. Se așeză pe marginea patului, apoi începu să vorbească:

„S-a luat legătura cu Escadrila Albă... Una dintre doamnele de acolo va veni şi te va duce la Odesa!”

„O doamnă!?”

„Escadrila Albă are numai aviatoare!”

„Dacă este şi tânără, atunci o să fie plăcut!” încercă Nicolae Columban să facă haz de necaz.

„Căpitane, doar o femeie matură, trecută de 40, este capabilă de un asemenea curaj. Basta că doamnele astea îşi pilotează propriile avioane...”

„Sunt nişte adevărați îngeri păzitori pentru noi, răniții...”

„Îmi place cum vorbeşti despre ele... Din păcate, efortul lor eroic de a trăi şi a munci între vii şi morți, aici pe front, este prea mic față de nevoile existente. Mulți militari mor cu zile, fie că n-avem medicamente suficiente, fie că nu putem să-i transportăm pe toți, în timp util, la spitalele specializate...”

„Vă văd foarte dezamăgit, doctore! Nu păreți deloc mândru de ceea ce faceți cu bisturiul...”

„Am fost mândru în civilie... Ceea ce fac aici nu mai este chirurgie. Toată ziua amputez degete înghețate sau rănite, brațe, picioare... Şi transform ostaşii în invalizi de război. Am ajuns la saturație. Îmi este tot mai greu să mă concentrez. Azi, de pildă, unui pifan i-am tăiat din neatenție şi un deget sănătos. Dacă bietul om ar afla, m-aş putea trezi cu un glonț în cap...”

„Dacă războiul se termină anul ăsta, o să scăpați de corvoadă!”

„Îmi place cum te exprimi, căpitane!”

„Am harul scrisului... Scriu poezii, povestiri!”

„Căpitane, am să-ți fac o mărturisire. Dar promite-mi că n-o să scrii despre ea decât după ce mă voi ține de cuvânt. La prima vedere, ceea ce îmi doresc eu este ceva năstruşnic. La sfârşitul războiului, mă voi lăsa de chirurgie. Am desfigurat prea mulți oameni! Gata cu bisturiul şi ferăstrăul! Am de gând să mă recalific. Să mă fac doctor mamoş. Să aduc pe lume copii. Ca un fel de compensație. Ca ceva reparator. Ca să mă pot reechilibra. Este prea stresant să faci pe măcelarul de oameni...”

„E o idee frumoasă, domnu’ doctor!”

„Poate o îmbrățişezi şi dumneata!”

„La mine e mai greu. Eu sunt ofițer de carieră...”

„Apucă-te, băiete, de altceva. Ți-ajunge câți oameni ai omorât şi câți o să mai omori până la sfârşitul războiului...”

„Dacă scap cu viață din războiul ăsta, o să încerc şi altceva. Poate, scriitor...” începu să viseze frumos şi Nicolae Columban.

Pe înserate, însă, fu vizitat de preotul Mihail. Era noul preot al regimentului. Deşi erau cazuri mai grave în salon, părintele stătu mai mult la patul lui. Se oprise la capătul patului. Era un bărbat trecut puțin de 60 de ani, cărunt, cu o barbă deasă. Nicolae reuşi să descopere că preotul avea o

cicatrice verticală la tâmplă.

„Cum te simți, fiule?” îl cercetă părintele Mihail pe un ton de mare blândețe.

„Nu așa de rău ca cei din jur!” zise Nicolae, încercând să braveze. Era căpitan şi trebuia să fie un exemplu pentru trupă.

„Fiule, te-ai rugat la Domnul!?”

„Încă nu m-am rugat, părinte!”

„Atunci o să vin lângă perna ta să ne rugăm împreună!” zise preotul Mihail. „Cum te cheamă, fiule?”

Nicolae îşi spuse numele. Şi părintele tresări. Apoi rostiră împreună, în şoaptă, una dintre rugăciunile de seară mai cunoscute. Pentru Nicolae era un efort nu atât de memorie, cât de rostire. Când trebuia să înalțe glasul, trăgea mai mult aer în piept şi umărul rănit se mişca producându-i dureri serioase. Părintele, care cam trăgea cu ochiul la enoriaşul său, observă. Şi la urmă spuse:

„Acum, că te-ai rugat la Domnul, o să aibă grijă de tine!”

„Aşa să dea Domnul!” zise Nicolae.

„O să mă mai rog pentru tine, fiule, şi în zilele următoare! Pe unul dintre băieții mei, tot Nicolae îl cheamă!”

„Să vă trăiască, părinte!... E tot ostaş!?»

„Tot ostaş!” zise părintele Mihail.

Şi în acea noapte, Nicolae îşi visă tatăl. În acel vis, Mihai Columban se plângea de o durere de dinți, provenită de la doi premolari îmbrăcați cu un metal albicios — argint? — care se mişcau. Când se trezi din vis, afară se luminase de ziuă. Încercă să-şi revadă visul, dar nu-şi aminti decât mici secvențe. Fără să i se pară o impietate, îndrăzni să facă o asociere între cei doi dinți din vis şi cei din gura părintelui Mihail.

Un sanitar îl opri din gânduri. Venise să-l ajute să se îmbrace.

Conform programării, două ore mai târziu, Nicolae Columban fu ajutat de acelaşi sanitar solid să se urce într-un avion al Escadrilei Albe. Era un Bucker „Jungmann” înmatriculat YR-NAD. Iar în carlinga lui se afla Nadia Russo-Bossie, titulara brevetului cu numărul 9 din aviața română. Provenea dintr-o veche familie de aristocrați ruşi care, după victoria revoluției bolşevice, se refugiase în România.

„O să zburăm împreună, căpitane! E prima oară?»

„Da, doamnă!”

„Avionul meu se numără printre cele mai sigure...” îl încurajă ea.

Devenise proprietara acestui avion german în 1936, imediat ce terminase Şcoala de pilotaj „Ing. Mircea Cantacuzino”, obținând brevetul de pilot gr. I şi II. În ciuda vântului, zborul decurse fără probleme. Nadia Russo era un pilot de marcă. Şi peste o oră aterizară pe un aerodrom militar de lângă

Odesa. O maşină sanitară îl ajută pe Nicolae Columban să ajungă în sfârşit la spitalul central din oraş. În jurul orei treisprezece, se afla internat într-un salon mare de la etajul 2. Pâna a doua zi dimineaţă, doar o soră se opri în dreptul patului său şi îi puse câteva întrebări în limba rusă. Dezamăgit, speriat de felul cum era tratat, apelă imediat la amabilitatea vecinului de pat - un colonel din Focşani, pe nume Stăncioiu —, trimițând ordonanța acestuia după doamna Tatiana Razlog.

Spre marea lui bucurie, ordonanța colonelului Stăncioiu se întoarse în salon însoțit de profesoara de literatură rusă. Dar aproape să n-o recunoască. Tatiana călca sigur, înaintând ca un tanc de neoprit. Avea un aer uşor încrezut. Purta haină albă de blană şi cizme roşii de piele, amândouă elegante şi scumpe. În clipa în care ea îl descoperi, îşi desfăcu haina de blană deşi în salon era rece, lăsând la vedere o bluză brodată cu motive florale ruseşti, bogat colorate. Îşi stăpânea cu greu emoțiile.

„Nikalai! Nikalai!” exclamă ea, în fața patului. Şi nu mai reuşi să continue căci i se puse un nod în gât.

„Drac mort ai văzut!?” încercă el să glumească.

„Nikalai, unde te-au nimerit?”

„Aşa-i la război! Dacă nu-ți omori tu întâi duşmanul, te omoară el pe tine!”

„Dumnezeu te-a ajutat! L-am rugat să nu mori înaintea mea!”

„Înseamnă că te-a auzit!”

„Nikalai, sigur că Dumnezeu m-a auzit! Dar acum să-mi spui ce-ai păţit...”

Nicolae îi povesti de ce îl trimisese doctorul Aurelian Popescu aici.

„Te-a consultat cineva până acum? Ți-a schimbat pansamentele?” îl întrebă Tatiana fără a-l slăbi din ochi.

„O asistentă a venit acum vreo două ore şi s-a uitat la răni. Apoi a zis că au cazuri mult mai grave decât al meu...”

„Spre norocul tău, Nikalai, eu cunosc bine cadrele medicale din acest spital!” Îi stătea pe limbă să-i spună că soțul ei fusese internat de câteva ori aici, înainte de-a muri, dar se opri. N-ar fi fost prea încurajator. „O să revin cu un doctor!” făgădui ea.

Apoi păşi spre uşa salonului. Tocurile cizmelor răsunau hotărât pe ciment. Haina albă se înfoia elegant. Părul blond ilumina. Faptul că acum era alături de el, îl făcea pe Nicolae să se simtă alt om.

Precum promisese, Tatiana reveni însoțită de un doctor în vârstă cu bărbuță albă şi ochelari de vedere cu multe dioptrii. Mutră de evreu. Îşi ținea o mână în buzunarul halatului şi cu cealaltă gesticula ceva. Părea sigur pe el, ca orice doctor trecut prin multe cazuri grele. Tatiana îl prezentă:

„Tavarişci Barov se va ocupa de tine, Nikalai!” Fără prenumele Mendel, care suna prea neaoş evreiesc.

Tavarişci Barov îl consultă cu răbdare, sistematic, aşa cum doctorul colonel Aurelian Popescu n-o făcuse. Îi puse şi multe întrebări prin intermediul taravişcei Rozenboim, care făcu pe translatorul.

Pronunța tararişcea Rozenboim cu un respect deosebit, de slugă îndatorată stăpânului, deşi Tatiana era mult mai tânără decât el, ar fi putut să-i fie fată. Acest respect slugarnic, Nicolae îl descoperi şi la restul personalului medical. Ceea ce îl convinse că nu se datora faptului că Tatiana era profesoară, ci că se numea Rozenboim. Un nume de o autoritate specială.

După plecarea doctorului Barov, Tatiana îşi îndreptă firele de păr căzute pe ochi, ducându-le după urechi.

„Acum o să mergem să facem nişte analize!" îl anunță ea.

Apoi îl ajută să se ridice din pat. Era o femeie viguroasă, puteai conta pe brațul ei. Nu se dădea înapoi de la nimic.

Peste două zile, în prezența ei, un gipsar îi făcu lui Nicolae o carcasă din gips în care îi prinse strâns brațul şi umărul rănit. În aceeaşi zi fu externat, după ce i se stabili când să revină la control. O trăsură descoperită de Tatiana în preajma spitalului îi duse pe amândoi la casa Gorenko. De data asta, pacientul Nicolae Columban dobândise calitatea oficială de chiriaş.

Căpitanul avu minima luciditate să remarce plăcut surprins că viața oraşului începuse să se normalizeze, după şase luni de administrație românească.

*
* *

Nu i-a fost uşor să se acomodeze cu prezența incomodă şi iritantă a gipsului pe o parte a corpului său. La început s-a simțit sufocat, avea mâncărime la piele, lipsa posibilității de a-şi mişca brațul îi producea irascibilități patologice pe care le experimenta prima oară.

Spre a suporta mai uşor această stare de agitație indusă de epiderma oprimată de ghips, Nicolae Columban încercă să se distanțeze, căutând să se concentreze asupra acelor incidente din ultima vreme, care îl transformaseră într-un pacient neputincios fizic. Mai întâi, cu minuție detectivistă, reanaliză scena împuşcării sale din cea mai însorită zi a iernii, în curs de îmblânzire aici, la malul Mării Negre. Fără îndoială, lunetista/lunetistul trăsese de la o distanță, ceva mai mare decât s-ar fi cuvenit. Şi gloanțele nu avuseseră efectul scontat. De obicei, lunetiştii sovietici ochesc victimele în frunte. De ce el fusese lovit în umăr? înclina să pună lipsa de precizie pe seama faptului că ținta se mişcase. Lumina reflectată de zăpadă îl orbise pe moment şi piciorul drept îi lunecase pe gheață. Se dezechilibrase. Probabil atunci plecase şi glonțul.

Nicolae Columban revenea şi asupra discuției vag filozofice purtată cu doctorul colonel Aurelian Popescu. Acel joc față în față cu olteanul în halat alb trezea în el o nedumerire cu substrat deontologic. Faptul de a fi pe front era pentru Nicolae Columban un simplu act de prezență la locul de muncă. Nu ideea de țară şi de reîntregire a României Mari îl făcea să lupte şi să ucidă. Ci obligația de a-şi face meseria de ofițer. Ostaşul necesar în asemenea împrejurări vitrege. Toate celelalte afirmații de natură patriotică din publicațiile de propagandă, din comunicatele către țară de la radio etc. i se

păreau că fac parte din campanii de aţâţare a popoarelor. Şi, iată, fuseseră de ajuns două gloanţe inamice pentru ca el să devină inofensiv, neputincios în multe privinţe şi, nu în ultimul rând, să ajungă dependent de Tatiana, obligată să se transforme în asistentă medicală non-stop.

Mai greu era noaptea. Nici să se răsucească în pat nu putea fără ajutorul ei. Şi, până la urmă, şi-a acceptat feluritele neputinţe. Tatiana era plină de tact. De pildă, când îl ajuta să se îmbrace, încerca să-l facă să-şi depăşească mai uşor jena, inventând tot felul de mici ghimbuşlucuri. Uneori îl trăgea de părul creţ de pe piept, altă dată îl gâdila în zonele erogene etc. Întotdeauna jucăuşă. Şi făcând risipă de acea energie veselă şi admirabilă.

După scoaterea ghipsului, revăzând cele patru săptămâni de invaliditate parţială — dacă putea să zică aşa -, Nicolae se hazardă în a aprecia că perioada aceea fusese de unică stinghereală, dar şi de unică frumuseţe. O femeie i se dedicase trup şi suflet, fiindu-i când asistentă medicală, când amantă, când menajeră etc. Şi asta în ciuda faptului că începuse să predea, după ce şcolile se redeschiseseră, şi lipsea din casă câteva ceasuri pe zi.

Această femeie de 37 de ani, greu încercată de viaţă - pierduse o sarcină, apoi soţul etc. —, reuşise să facă din concediul lui medical cel mai frumos concediu de odihnă şi plăcere.

Primele zile au dus-o greu şi cu mâncarea, şi cu aerul rece din odăile neîncălzite. Spre a le face mai suportabile, Tatiana pregătea ceaiuri pe care nu avea cu ce să le îndulcească. Dar vorbele ei reuşeau să facă uitată lipsa zahărului, iar gustul amărui al plantelor de ceai devenea suportabil:

„Bea, Nikalai, ăsta-i ceai de dragoste! Te întăreşte...” preciza ea pe un ton glumeţ-parşiv. Şi până şi părul ei blond cu reflexe speciale i se părea excitant pacientului.

Spre norocul amândurora, ordonanţa şi-a făcut apariţia după trei zile şi lucrurile s-au schimbat vizibil în materie de alimentaţie şi de încălzirea casei. Dar lui Nicolae îi venea greu să uite sacrificiul Tadanei. Absenţa lemnelor de foc o obligase să recurgă la cărţile din bibliotecă. Un gest greu de suportat de către o profesoară de literatură. Dar şi de poetul din el.

„Ce carte e aceea!?” întrebase Nicolae, mai mult decât sigur că era vorba de un tratat de marxism-leninism.

„Gogol! Suflete moarte!” replică ea fără entuziasm.

„Altceva n-ai găsit!?”

„Păi dacă tot sunt suflete moarte, de ce să nu ardă? Nu e niciun păcat...” încercase Tatiana să glumească în stilul ei inconfundabil.

Dar dulceaţa graiului moldovenesc, bine infuzată cu umor popular, sănătos, se manifestă mai pregnant câteva zile mai târziu. Deja se reobişnuiseră unul cu celălalt, îşi redobândiseră intimitatea de anul trecut. Se simţea o lejeritate în exprimarea dorinţelor, în comportament. Înainte de culcare, Tatiana se dezbrăcase de haine şi îşi pusese cămaşa de noapte chiar în faţa lui.

„Nikalai, pentru că tu nu poţi, acum eu fut la tine!” spusese ea, privindu-l drept în ochi, pe

tonul unei promisiuni şăgalnice. I se coloraseră buzele. Îi sclipeau dinţii.

Şi, brusc, Nicolae uită de tot - de ghips, de durerea din umăr şi din articulaţia braţului stâng, de jena neputinţelor lui fizice. Şi femeia chiar asta făcu. Se apropie de pat, hotărâtă să comunice cu el prin vechiul limbaj al atingerii. Mirosul puternic al corpului masculin trezea în ea dorinţa de a fi din nou tânără. Trupul lui Nicolae emana un miros tare, pătrunzător, căci trăia într-un prezent al vigorii şi vitalităţii. Şi cu o mişcare abilă de amazoană, îl încălecă în zona bazinului. Deşi nu mai încercase asta niciodată, Tatiana începu să-l excite. Au trăit ceva mai presus de aşteptările amândurora. Bineînţeles, ea a făcut cam totul. I-a adus încet-încet penisul în stare de erecţie, l-a introdus unde trebuia, s-a mişcat ca un copac scuturat de vânt, a mormăit într-una:

„Davai! Davai!" stimulându-l să se concentreze şi el.

Şi a venit îndată un moment în care Nicolae a simţit că Tatiana se topise în carnea lui. De acolo îi intrase în oase. Din oase, în măduvă. Apoi prinsese să alerge prin măduvă, neobosită, ca o maratonistă. Până şi în oasele umărului şi braţului rănit îi simţise focul sângelui. Experimentul fusese o reuşită. Viaţa ei răpăise peste viaţa lui. Şi simţurile îi făcuseră să se piardă unul în celălalt.

La urmă, epuizată şi transpirată ca o iapă care trăsese singură la căruţă drum lung, Tatiana se lungise pe cearşaf. Avea carnea uleioasă de transpiraţie. Ţâţele mari, vindecătoare, ostoitoare. Săriseră ca nebunele adineauri, când se iubiseră. Dar îi alinaseră arşiţa.

Însă adevărata ei frumuseţe venea din interior. Era severă, dar sentimentală. I-a devenit clar mai ales într-o zi de sâmbătă. El se întorsese de la popotă şi făcuse un mic ocol spre a privi Teatrul de stat. Aflase de la Ion Sofia Manolescu că lăcaşul acela cosmopolit, cu balcoane suprapuse, în formă de potcoavă, avea o acustică mai bună decât Naţionalul bucureştean. După ce privise îndelung faţadele construcţiei, se îndreptase împreună cu ordonanţa spre casa Gorenko. Spre surpriza lui, Tatiana avea musafiri. Firește, îi făcu îndată cunoştinţă cu o femeie cam de aceeaşi vârstă. Ana, cumnata ei. Nu era singură, ci însoţită de fiica ei, o fetiţă în jur de 6 ani, palidă şi slăbănoagă. Amândouă l-au privit vag temătoare, când au dat cu ochii de uniforma lui militară. După ce Nicolae s-a aşezat pe un fotoliu ceva mai îndepărtat de canapea, Tatiana şi-a reluat conversaţia cu fetiţa. În fapt, un fel de joc didactic.

„În ce lună începe iarna?"

„În ianuarie!"

„Nu!"

„În februarie!"

„Nu!"

„Atunci nu ştiu..." a dat înapoi fetiţa.

„Ia aminteşte-ţi, în ce lună vine moş Gerilă?"

Fetiţa se gândi, dar fără să izbutească. Nemulţumită de ea însăşi, privi spre mama ei. Ana, contaminată de jocul Tatianei, refuză să o ajute. Cu oarece disperare, fetiţa îi ceru ajutorul din priviri.

Se obişnuise deja şi cu uniforma de ofițer şi cu mulajul de ghips al bărbatului prezent de-o vreme în sufragerie.

„În luna aceea ninge şi vine Crăciunul!” îi sugeră Nicolae.

„Nu ştie de Crăciun! Nu e ca la voi...” îl lămuri Tatiana. Şi către fetiță: „E luna cu care se sfârşeşte anul!”

„De... Decembrie!” explodă fericită fetița.

Şi el se sculă în picioare, scoase o ciocolată nemțească din buzunar şi i-o oferi. Fetița se răsuci spre maică-sa cerând aprobare. Între timp, el desfăcuse ambalajul lucios şi se vedea acum culoarea maronie a batonului. După ce se apropie nesigură, fetița înşfacă batonul şi muşcă repede, cu o foame de neținut în frâu. Dar nu mai apucă să muşte a doua oară. Deja Tatiana era lângă nepoata ei.

„O să ți se aplece dacă o mănânci pe toată! Pune restul în buzunar!” sări pedagogul din ea, cu o moderație de mamă grijulie. Deşi Tatiana n-avea copii.

Dacă nu cumva mă are pe mine! îşi spusese Nicolae, amuzat.

*
* *

Fără doar şi poate, prezența unui chiriaş în casa Gorenko n-a trecut neobservată. Mai ales că acesta era ofițer în armata inamicului. Şi mai ales că gazda lui nu era alta decât tovarăşa Tatiana Rozenboim, soția unui fost mare şef de la sovietul orăşenesc.

Cu prima reacție virulentă, Tatiana se confruntă la locul de muncă. Şi veni din partea Elenei Dementieva, directoarea şcolii, interesată să pună lucrurile la punct fiindcă împricinata îi era subordonată. După terminarea orelor, tovarăşa Dementieva o reținu pe un ton de comandă:

„Tovarăşa Rozenboim, vreau să stăm de vorbă!”

Tatiana ştia semnificația acestei formule consacrate, dar nu vedea pe moment cum ar putea să scape de menghina în care voia să o vâre directoarea. O privi cu ochi critic. Cele şase luni de război nu o schimbaseră. Aceeaşi ochi ruseşd şi pometi tătari. Şolduri ample şi neabătut lată în spate. Buze subțiri, palide. Frunte îngustă şi urechiuşe de pisică.

„Tovarăşa Rozenboim, v-ați dat cu cotropitorul român!”

„În ce sens, tovarăşa Dementieva?”

„Aveți un ofițer român în casa dumneavoastră...” zise Dementieva cu satisfacție răutăcioasă.

Era bine informată. Tatiana nu o crezuse capabilă să-i vorbească astfel tocmai ei, soția tovarăşului Alexei Rozenboim.

„Este adevărat... Am un asemenea chiriaş...”

„Păi, vedeți, că am dreptate!?”

„Sunt multe familii din oraş care au astfel de chiriaşi...”

Dementieva ridică ochii surprinsă, însă imediat atacă:

„După război, vor fi toți trași la răspundere!”

Tatiana simți că-i place să joace în piesa asta. Avea cărți mari în mână, dar deocamdată nu le scotea. Zise:

„Tovarăşa directoare, însuşi tovarăşul Stalin, marele conducător al popoarelor din URSS, a acceptat acest ajutor din partea duşmanului. Într-o cuvântare ținută la radio — sper că-i ascultați cuvântările? — a mulțumit Armatei române pentru sprijinul alimentar acordat populației din Odesa şi Crimeea...”

„Tovarăşa Rozenboim, dumneata eşti o femeie singură şi poți fi în oarecare pericol...” sugeră directoarea. Dar amenințarea pe care intenționase să o exprime nu se mai sesiza.

„Ce pericol, tovarăşa Dementieva? Că mă folosesc de acest ofițer burghez să fac rost de cele necesare traiului!? Că de altceva, nu se pune problema...”

„Tovarăşa Rozenboim, n-avem voie să colaborăm cu ocupanții”.

„Dar să murim de foame avem voie!?”

Tovarăşa Dementieva tăcu, nemulțumită că tovarăşa Rozenboim nu o mai lăsa să joace rolul principal.

„Elena Dementieva, oameni suntem... trebuie să supraviețuim. O să vă aduc mâine o cafeluță...” zise Tatiana.

„Aş prefera să-mi aduci câteva lingurițe de cafea ca să mi-o prepar eu singură...” îndrăzni Dementieva. Apoi, cu uşoară invidie: „Voi, evreii, ați dus-o bine totdeauna...”

„Elena Dementieva, evreii au o vorbă înțeleaptă: «Cea mai scurtă cale de la dorință la faptă nu este cea directă, ci aceea ocolitoare!»”

„Merită s-o reținși eu...”

„Dar mai merită să rețineți ceva. Nu mă împiedicați să-mi îndeplinesc misiunea dată de NKVD!”

Tovarăşa Dementieva încremeni, incapabilă să mai rostească vreun cuvânt.

Şi profesoara Tatiana Rozenboim îşi văzu de drumul, ei, continuând să trăiască în aceeaşi duplicitate profitabilă, fiind Rozenboim pentru concetățeni şi Rozlog pentru român.

3

O coincidență făcea ca în ziua externării căpitanului Nicolae Columban din spital, locotenentul major Petre Ghica să se afle în gara Odesa pentru a se îmbarca, împreună cu compania — aşa decimată cum era după luptele din ianuarie-februarie — din subordine, într-un tren spre România, în baza unui ordin de demobilizare dat de mareşalul Antonescu. Cele două acțiuni aveau un scop asemănător: refacerea capacității de luptă.

Ofițerii Columban şi Ghica erau vecini, la Călăraşi, copilăriseră împreună şi se țineau prieteni. Peste două luni, când o întâmplare norocoasă îi ajută să se întâlnească în oraşul natal de la Dunăre, aveau să-şi povestească unul altuia, însufleţiți, cât de aproape se aflaseră în acel oraş străin din Rusia.

Dar acum lui Petre Ghica nu-i putea trece prin cap o asemenea posibilitate. Se găsea în restaurantul gării, la o masă murdară printre râgâieli sonore, înjurături lipsite de imaginație şi fum puturos de țigări ieftine, pe care le recepționa tot mai stins. Cele două pahare de votcă băute până atunci îl încălziseră. Destul de satisfăcut. Două erau pricinile: nu mai simțea că e frig, iar România părea că se apropie de el cu fiecare clipă scursă. Nutrea speranța că scăpase pentru totdeauna de cei trei „generali" ai Statului Major rusesc - generalii Noroi, Iarnă, Distanță. Odată cu venirea primăverii, armatele germane aveau să-şi refacă forțele şi, din vară, când prezența celor trei „generali" se va atenua, vor reuşi să-i dea peste cap pe sovietici. Vara va aduce decizia pe acest front din Est. Petre Ghica observă că avea paharul gol acum. Se răsuci spre masa vecină şi-i făcu semn soldatului Ionică Bujor să-i mai aducă o votcă.

Ionică Bujor înclină capul că da, se ridică în picioare şi după primul pas se opri. Să-i ceară bani sau nu? se gândi el. Mai bine nu-i cerea! Când se afuma, ofițerul devenea irascibil.

Petre Ghica îl trimisese pe Ionică Bujor fiindcă insul avea 40 de ani şi era cel mai vârstnic ostaş din companie. Se putea pune bază pe el, în orice situație. Iar forța obişnuinței îşi spunea cuvântul. Murmurul din restaurant fu întrecut de sirena unei locomotive. Semn că un tren intra în gară. Aşteptă ca Ionică Bujor să revină de la tejghea cu votca. Goli dintr-o singură mişcare paharul, îl lovi tare de tăblia mesei, apoi se sculă.

„Hai să vedem dacă e trenul nostru!" se adresă el sergentului Irimie Stan, cu care stătuse la aceeaşi masă.

Ieşiră amândoi pe peron, în fața uşii restaurantului, de parcă se simțeau legați prin nişte fire invizibile de mirajul lui bahic.

Locomotiva depăşise stația de cărămidă. Acum defilau vagoanele zdrăngănind asurzitor. Vagoane de marfă, model sovietic. Între ele, santinele germane. Când trenul se opri, le fu uşor celor doi români să remarce în dreptul ferestrelor mici, zăbrelite, o îngrămădeală de capete curioase, năuce, disperate. Prizonieri. Erau duşi spre Vest. Din cauza votcii care i se urcase la cap, ofițerul Petre Ghica nu reuşea să desluşească naționalitatea acestora. Acceptă până la urmă că erau evrei. Varianta îl satisfăcea.

Apoi, în chip neaşteptat, sergentul Irimie Stan îşi auzi comandantul strigând:

„Sergent, ia-ți un ajutor şi dați foc la vagoane!"

Irimie Stan se răsuci spre ofițer.

„Dom' lent, în vagoane sunt civili!" zise el, împroşcând cu salivă în jur.

„Ce nu înțelegi, gradat!?" se răsti Petre Ghica. „Scoți chibriturile din buzunar şi dai foc la

câinii ăia!”

„N-am chibrituri, dom’lent!” încercă Irimie Stan să câştige timp.

„Cere-i ostaşului Marin Bujor! El are tot ce vrei şi ce nu vrei...”

Rămas în cârciumă,. Bujor îşi privea paharul. Ce mult semăna cu o geamandură care arată unde încep apele adânci ale sufletului. Sergentul Irimie Stan se îndreptă spre uşa localului. După doi paşi se opri, căci uşa se deschisese şi apăruse soldatul Marian Benţu. Îi şopti înfrigurat:

„Dom’ lent vrea să dăm foc la vagoanele astea cu prizonieri. Inventează ceva, Evreule! Da’ repede...” Porecla i se trăgea lui Benţu de la glumele evreieşti de care făcea uz atunci când împrejurările îi permiteau. La el, în Giurgeni, trecea drept coţcarul satului.

Estimp, Petre Ghica reuşise să-şi scoată pistolul din toc. Spumega de furie ca un câine turbat, când cei doi apărură sub nasul lui.

„Gata! Ce mai aşteptaţi? Acum aveţi şi chibrituri... Executarea!”

Benţu încercă să facă pe prostul.

„Dom’lent, ce să executăm!?”

„Să daţi foc la vagoane!”

Sergentul Irimie Stan interveni împăciuitor:

„Dom’lent, ăia sunt oameni şi ei...”

„Da’ tovărăşii tăi de pluton împuşcaţi azi-noapte de partizani, nu sunt oameni?”

Şi, înfuriat la culme, Petre Ghica îndreptă revolverul din dotare spre capul sergentului.

„Neexecutarea unui ordin se pedepseşte cu moartea!” îl ameninţă el, privindu-l tulbure, sub influenţa alcoolului.

„Dom’lent, intrăm la belea!” se rugă ostaşul Benţu.

„Ce belea?”

„Vine o patrulă SS. Să nu ne pripim...” reveni Benţu, căci sergentul încremenise cu ochii pe ţeava pistolului. „Haideţi, dom’lent, să ne facem un plan mai bun... Mai bem o votcă şi ne vin idei...” sugeră el, parşiv. Apoi strigă brusc la Marin Bujor:

„Marine-e, băi, ia comandă tu patru pahare cu votcă! Dom’lent vrea să ne sfătuim împreună...”

„Da’ n-am bani...” scârţâi Marin Bujor.

Şi trebuia să-l crezi. Avea o vârstă care impunea respect.

„Plătesc eu că şi aşa îţi sunt dator vândut de când mi-ai salvat viaţa...” răspunse Evreul. Apoi către ofiţer: „Dom’lent, haideţi să mai bem o duşcă şi să punem la cale tărăşenia...”

Petre Ghica se răsuci spre cârciumă şi toţi respirară uşuraţi. Slavă Domnului, scăpaseră de un bucluc! Şi iar se văzură siliţi să recunoască abilitatea lui Benţu şi să-şi spună că era posibil să-i curgă prin vene şi ceva sânge de evreu.

De fel din Iveştii Galaţiului, Marin Bujor învăţase de la lipovenii din Deltă câteva vorbe

ruseşti şi se descurca bine cu barmanul ucrainean. Făcu comanda, apoi rămase urmărindu-l cum toarnă tăria în pahare. Ucraineanul respecta măsura — nu fura la litraj. Ascultând cum curge lichidul alb în pahare, Bujor căzu pe gânduri. Se familiarizase cu susurul diferitelor băuturi în cârciuma ținută de taică-său în Iveşti, satul natal. Tot acolo învățase să plimbe țoiurile cu țuică de la tejghea la mesele clienților. Încă trăia cu speranța că, după război, va prelua afacerea familiei. Atunci el va fi la tejghea şi copilul lui va căra paharele la consumatori.

Benţu îl privi pe Bujor cu uşoară invidie. El ştia să înşire cu dibăcie specific evreiască vorbe, iar ăla avea o dexteritate deosebită în a manevra sticlele şi paharele. Iată-l apropiindu-se cu cele patru țoiuri între degetele mâinii stângi, iar în dreapta cu nişte castraveciori murați aşezați pe o farfurie de metal. Nu se putu abține să nu-l laude în cuvinte fruste:

„Bă, da' priceput eşti! Ai fi putut ajunge chelner la Athenee Palace!"

De fapt, Bujor se pricepea la multe. Şi lui Benţu veni în minte întâmplarea aceea nenorocită de la începutul războiului. Locul se chema Țigăneşti. Un deal blestemat, aflat în calea regimentului lor. Sovieticii opuneau o rezistență îndrăcită. Bine înarmați. Bine aşezați în teren. Bine protejați de ardlerie. Bine sprijiniți din aer. Pământul părea că erupe, aidoma unui vulcan. Răpăit de arme automate. Plesnet specific grenadelor de mână. Explozii de obuze. Dar şi vuiet de avioane sovietice survolând zona şi lăsând în urmă pâlnii uriaşe. Tirul era dens. Văzduhul vibra. Răcnete şi chemări în română, în rusă. Fumul se prelingea spre poalele dealului. Cine era vânătorul? Cine, prada? îi era frică. O frică animalică. Dârdâia ca de friguri. Nervii stăteau gata să plesnească. Românii cădeau ca muştele. Se ridicase de la pământ într-un genunchi spre a putea trage mai eficient. Atunci Bujor i-a strigat: «Nu risipi muniția!» Şi când s-a întors spre gălățean, o explozie monstruoasă îl orbi. Mai experimentat, Bujor sesizase şuierul în coborâre al obuzului — pericolul iminent. Şi se aruncase peste el, acoperindu-l cu propriu-i trup.

Aşa au fost descoperiți de sanitari a doua zi: ostaşul mai vârstnic peste cel mai tânăr, şi amândoi acoperiți de pământ. Dar încă respirând printre bolovanii dislocați de explozie. Bujor avea câteva zgârieturi la un braț. El mai resimțea ceva din şocul din care se trezise ca dintr-o moarte cețoasă.

De aceea, de câte ori se ivea prilejul, Benţu îl cinstea. Simțea nevoia să-şi arate recunoştința față de salvatorul său. După ce băură acest nou rând, ofițerul Petre Ghica se turti şi mai mult, uitând de toate. De trenul cu prizonieri evrei, păziți de soldați din SS. De celălalt, mai important, care trebuia să-l ducă în patrie.

Peste o oră, când garnitura fu trasă la peron, sergentul Irimie Stan şi fruntaşul Marin Bujor îl urcară pe ofițerul Petre Ghica în vagon, unde ațipi ca un buştean. Credeau cu toții că lăsau în urmă războiul pentru totdeauna.

4

La începutul lui aprilie, profesorul Gheorghe Alexianu, guvernatorul teritoriului de peste Nistru, îl înştiinţă pe mareşalul Antonescu că se încheiaseră lucrările la monumentul eroilor neamului. Odesa fusese cucerită cu mari sacrificii. În două luni de asediu se înregistrase 90 000 de morţi, răniţi şi dispăruţi. Un avertisment că nici viitoarele confruntări nu vor fi mai uşoare. Un şoc dureros. Pentru mareşal, un prilej de adâncă tristeţe şi concluzii responsabile. Se impunea o nouă organizare şi o nouă disciplină, o revedere totală a pregătirii naţiei române. Când trupele revenite de pe front au trecut pe sub Arcul de triumf din Bucureşti, într-o atmosferă de entuziasm programat, festivist, mareşalul simţise gustul amar al succesului pe jumătate... Atunci îi venise prima oară ideea ca, pe locurile unde ostaşii români muriseră cu arma în mână şi cu ochii pe ruinele din marginea Odesei, să se ridice un simbol al recunoştinţei neamului.

Şi n-a fost uşor pentru guvernatorul Alexianu să transpună în realitate o astfel de idee. Monumentul trebuia musai să provoace admiraţia mareşalului. Morţii erau ostaşii care încercaseră să ducă la îndeplinire unul dintre ordinele lui. Mai întâi, a apelat la specialiştii din Armată. L-a chemat pe şeful geniştilor din zonă, colonelul inginer Decebal Crudu, şi i-a dat această sarcină inedită. Colonelul n-a tresărit. Până atunci construise drumuri, podeţe, pontoane de vase peste râuri, cazemate, cazărmi etc. Dar niciun monument. Dacă mareşalul o cerea, avea să ridice şi un monument.

„Vreun proiect, vreo schiţă, vreo machetă!?" întrebase inginerul timid.

„Domnule colonel, aveţi mână liberă de la mareşal... şi de la mine!" replicase guvernatorul.

Două zile colonelul Crudu încercă să afle dacă în cadrul efectivelor militare din zonă se afla vreun rezervist de profesie arhitect. Fără succes. Nu-i rămânea decât să caute unul în Odesa. Pe cât de simplu părea la prima vedere, pe atât de complicat se dovedi în practică. Evident, cei până la 50 de ani fuseseră mobilizaţi pe front. Cei trecuţi de vârsta asta se împuţinaseră în timpul bombardamentelor. Iar rarii supravieţuitori nu se grăbeau să-şi recunoască profesia de teamă să nu fie acuzaţi, mai târziu, de colaboraţionism. Avea însă să afle de la unii dintre ei că nu exista o specializare în acest domeniu al monumentalului. Singur, un bătrân ramolit ce se sprijinea în baston acceptă, într-un sfârşit, când înţelese că va fi plătit pentru proiect. Colonelul Crudu trebui să se mulţumească şi cu atât. Iuri Safin se numea arhitectul. Şi cum ucraineanul nu ştia nicio limbă străină — mai vorbea ruseşte, dar tot limbă slavă era! —, colonelul luă drept translator pe un soldat basarabean, Matei Munjiev, originar din Bălţi.

Iuri Safin îşi condiţionă colaborarea în fel şi chip. Să nu fie plătit în bani, ci în alimente. Să i se pună la dispoziţie o maşină şi pază militară pentru ca lumea să creadă că a fost constrâns. Să nu semneze schiţele. Pretenţii lesne de satisfăcut. Evident, ele fură acceptate. Şi de a doua zi, arhitectul Iuri Safin începu să colinde marginea de vest a oraşului - indicată de colonelul român — în căutarea amplasamentului potrivit. Fără sprijinul ostaşului Munjiev n-ar fi putut coborî şi sui adânciturile ce

fragmentau zona învecinată a oraşului. Erau zile de la mijlocul lui martie, reci şi umede. Ceaţa nu se ridica decât spre prânz pentru două, trei ore. Munjiev nu-l scăpa din ochi de teamă să nu se împiedice şi să se accidenteze.

Iuri Safin avu nevoie de două zile să se decidă asupra amplasamentului. Munjiev nu pricepea termenii de specialitate folosiţi de arhitect, care, pe deasupra, mai era şi gângav. De aceea îl silea pe bătrânel să revină cu explicaţii. Acest lucru a devenit evident pentru toţi mai ales la discuţia finală de peste câteva zile. Atunci, Iuri Safin i-a predat colonelului Crudu trei foi de hârtie pe care desenase câteva schiţe ale viitorului monument. Nişte vederi din faţă, din spate şi din profil. Elementul central era un obelisc înalt de 20 de metri având în vârf un înger din bronz cu aripile deschise, gata să-şi ia zborul. Dar colonelul Crudu nu agreă această variantă, în ciuda calităţilor ei plastice evidente. Motivul? Nu dispunea nici de meseriaşi potriviţi şi nici de materialele de construcţie pe care le implica proiectul: oţel-beton, ciment, bronz etc. Prin urmare, îi pretinse lui Safin să conceapă o variantă mai la îndemână în vremuri de război. Safin ceru un răgaz de două zile. Şi, plecând de la indicaţiile minimaliste, elaboră o nouă variantă. În consecinţă, obeliscul înalt — sugerând înălţarea la cer, la Dumnezeu — a fost înlocuit cu un modest soclu de piatră, pe care se rezema o cruce metalică. Fără instrucţie în acest domeniu, dar şi presat de timp, colonelul Crudu îşi însuşi această ultimă variantă şi demară lucrările de construcţii. Începu cu terasamentele. Mamelonul trebuia adus la forma proiectată de Iuri Safin. Se trecu la săpături de polizare a taluzelor. După ce se consultă cu profesorul Alexianu, colonelul Crudu decoră acest larg taluz cu un înscris realizat din blocuri mici de piatră albă: RECUNOŞTINŢĂ EROILOR NEAMULUI. Organizat pe două rânduri. Sus, cuvântul RECUNOŞTINŢĂ. Dedesubt, EROILOR NEAMULUI, iar în intervalul dintre aceste cuvinte, o cruce. Literele de tipar aveau înălţimea de un metru. Nu numai înscrisul, ci întreg ansamblul era conceput să atragă, de la mare distanţă, atenţia călătorului. Anticipând, inginerul Crudu a fost inspirat doar atunci când a adus un preot militar să sfinţească fundaţia. Piatră se găsea din belşug în carierele din nordul oraşului. Şi din ea fu zidită atât fundaţia propriu-zisă cât şi soclul menit să susţină crucea metalică. O cruce care a dat mare bătaie de cap. Fiind metalică, ea nu putea fi confecţionată decât într-un atelier mecanic. Se apelă la şantierul naval. S-au folosit platbenzi găsite în stoc, cu dimensiuni apropiate de cele gândite de arhitectul Safin. După prelucrare şi asamblare, a rezultat o cruce de 3 metri. Însă cea mai mare bătaie de cap a avut colonelul Crudu cu elementele de cult religios proiectate de Safin pentru mormântul principal — al eroului necunoscut. Era nevoie de un sculptor. Basta că cioplirea lor ar fi luat cel puţin trei săptămâni. Greu de găsit un sculptor, dar şi mai greu de acceptat termenul. Aşa că fură desemnaţi trei genişti să cotrobăie prin cumidre după ceva asemănător. O întâmplare fericită îi ajută să descopere într-un scuar din centrul oraşului ceea ce nu găsiseră până atunci. Adică, ansamblul alcătuit dintr-un picior zvelt şi o cupă largă rezemată pe el, măsurând în total l,5 metri înălţime.

La poalele mamelonului, la o distanță de 5 metri de marele înscris, se ridică un gard scund din trei rânduri de bolovani. La partea de sus a înscrisului patriotic, plecând dinspre soclul de piatră al crucii către poalele mamelonului, au fost plasate două şiruri de cruci mici, pitice, din piatră locală. Încă se mai lucra la amenajarea aleilor de acces când guvernatorul Gheorghe Alexianu l-a invitat pe mareşalul Antonescu să inaugureze monumentul. Avusese însă grijă să demareze şi unele lucrări de construcții din programul de refacere a teritoriului pe care îl guverna. Şi acordase prioritate şoselei Tiraspol-Odesa, din care se pietruise deja un tronson de câțiva kilometri.

Mareşalul a sosit la Odesa cu avionul. Nu era prea bine dispus din pricină că Regele Mihai nu acceptase să-l însoțească. Majestatea Sa n-a motivat refuzul, dar mareşalul bănuia natura lui. Una strict familială. Legată de o aventură a tatălui său, Regele Carol al II-lea. În stilul lui imprevizibil, Regele Carol al II-lea fugise cu o concubină — pe nume Zizi Lambrino - la Odesa, departe de familie şi de ochii politicienilor, spre a se cununa religios. Mareşalul nu-l bănuise atât de susceptibil pe tânărul rege. Îşi iubea atât de mult tatăl? Sau episodul fugii la Odesa era prea ruşinos? Şi brusc, Antonescu fu năpădit de imaginea palidă, chinuită de boală, a băiatului său, osândit să trăiască într-un scaun cu rotile, în afara casei părinteşd. Oare ce sentimente nutrea juniorul față de el? Adică față de tatăl lui? Nu era o întrebare nouă. Ieşea din când în când la suprafață ca un monstru marin. Şi îl umplea de un sentiment confuz de vinovăție. De suferință morală şi fizică. Se considera un om drept, un bun creştin şi nu înțelegea pedeapsa lui Dumnezeu.

Avionul oficial ateriză în jurul orei 11.00 pe un aerodrom militar din vecinătatea Odesei. Şi abia atunci, mareşalul scăpă de povara acelor gânduri chinuitoare. Guvernatorul Alexianu îl aştepta împreună cu câțiva ofițeri superiori de la comandamentul militar. Era mai rece aici decât la Bucureşti. Mai sumbru. Printre ruinele oraşului, doliul pentru morții cei mulți subzista sub forma unui germene negru, la rădăcina viitoarelor lucruri. Evident, convoiul oficial străbătu oraşul pe un traseu pregătit în zilele anterioare. Maşinile înaintau cu viteză redusă pentru ca mareşalul să poată urmări peisajul stradal. Guvernatorul Alexianu se dovedi un ghid bun. Oraşul arăta ca un ostaş cu răni multiple. Cele uşoare se vindecaseră, dar purta pansamente la cele grave. Însă avea şi membre amputate. Imagini hidoase, bine conservate de iarna rusească ce încă nu se sfârşise deşi era aprilie. Alexianu pusese prima oară piciorul în oraş la sfârşitul lui octombrie trecut. Ruinele nu mai fumegau. Nu fiindcă fuseseră stinse de pompieri, ci pentru că focul mistuise tot ce putea arde. Molozul de pe străzi încă nu fusese îndepărtat. Firele electrice avariate nu fuseseră repuse sub tensiune. Transportul în comun nu funcționa. Supraviețuitorii nu prea îndrăzneau să iasă pe străzi.

Şi Alexianu considera un mare succes că după şase luni piețele începuseră să se înfiripe, şcolile îşi reluaseră cursurile, spitalele rămase în picioare funcționau etc., toate la parametrii încă reduşi, dar cu tendință evidentă de normalizare. Până şi transportul în comun dădea semne de reactivare. Însă dacă funcționa ceva bine şi merita subliniat, atunci centrele de hrănire a populației erau primele.

Până şi Stalin adusese mulţumiri Armatei române pentru modul în care a ajutat populația civilă din Crimeea şi regiunea Odesa. Spre a-şi pune în evidență reuşitele, Alexianu a organizat câteva opriri pe traseul programat — la o piață, la o şcoală, la un spital. Posomorât, mareşalul devenise şi monosilabic. După ieşirea din spital, a cerut să poarte un dialog cu reprezentanții celor trei părți cu răspunderi în administrarea oraşului. Adică a părții române, germane şi ucrainene. Nu-şi pregătise discursul. Se baza pe inspirația de moment. Dar şi pe informațiile furnizate de Eugen Cristescu. Era prima lui vizită la Odesa în calitate de învingător. Şi rostul principal al vizitei era să limpezească apele. Să liniştească spiritele. Să domolească acțiunile partizanilor. Prin urmare, să se facă înțeles de localnici. Efortul de a fi politicos îl sufoca. Atmosfera din sala unde se retrăseseră după vizitarea oraşului era încordată. Începu pe un ton cât mai puțin agresiv:

„Domnilor, nu am venit aici în chip de cuceritori. Vom sta aici atâta timp cât operațiunile militare ne vor impune. Nu ne amestecăm în ideologia dumneavoastră. Sunteți liberi să credeți în cine vreți şi în ceea ce vreți...” Timp în care îşi ținu ochii mai mult pe grupul de civili reprezentând populația locală.

Când unul dintre ei tuşi sec, în semn de neîncredere în spusele lui, mareşalul tăcu şi privi mustrător spre acel ins. Continuă în acelaşi mod:

„Ne vom strădui să aveți ceea ce vă trebuie pentru trai. Dar în privința asta, trebuie să ne ajutați. Mareşalul Antonescu vă cere ordine şi muncă în folosul dumneavoastră!”

Se opri. Nu era o exagerare convențională. Apoi îi ceru lui Alexianu ca această scurtă declarație să fie difuzată la radio şi în jurnalele locale în limba rusă.

După ce căpeteniile ucrainene — aşa îi numise mareşalul - ieşiră tăcute şi pesimiste din sală, Alexianu ținu să-şi informeze şeful despre câteva probleme speciale. Prima era legată de activitatea pe timp de noapte a partizanilor. În ciuda represaliilor masive de la sfârşitul anului trecut, mişcarea de partizani nu se lăsase intimidată. Din contră, se înregistra o recrudescență.

Stăpânindu-se să nu-şi iasă din fire, mareşalul replică îndată:

„Dumneavoastră cunoaşteți mai bine situația trăind aici. E normal să veniți cu propuneri, nu să aşteptați propuneri de la mine, care sunt la 1 000 de kilometri distanță!»

Până şi generalul Ştefan Airlich, mai marele în funcție dintre cei patru ofițeri germani cu răspunderi în zona Odesei, se declară mulțumit de replica mareşalului Antonescu.

„Domnule mareşal, şi noi studiem modalități de a neutraliza mişcarea de partizani din regiune. Încercăm să intrăm în posesia unor hărți detaliate ale catacombelor...” zise el cu acel pragmatism specific nemțesc.

Mareşalul privi spre Alexianu.

„Cred că este cazul să colaborați mai bine!” declară el, convins că acele tunele erau sigure şi tainice, foarte greu de accesat.

Alexianu dădu din cap afirmativ. Însă nu trecu la problema capturilor de război — tramvaie şi troleibuze - solicitate de primăriile Galaţiului şi Craiovei. Prezenţa germanilor în sală îl făcea reticent. Conform unei înţelegeri tacite între cele două părţi, germanii îşi exprimau primii opţiunile. Îi trebuiră câteva secunde să se hotărască. Mareşalul n-avu nicio reacţie când auzi numele primarului craiovean — general în rezervă Dumitru Popescu — pomenit alături de cel al primarului gălăţean.

„Când voi reveni în capitală, vom aproba asta în prima şedinţă de Consiliu..." preciză el, grăbit să ajungă la monument.

Ziua continua să fie închisă, rece şi umedă. Neprimitoare. Nici când convoiul oficial ajunse la destinaţie, ceaţa nu se rărise prea tare. Lângă un pâlc de copaci tineri, golaşi, netreziţi din iarna rusească, căpitanul Nicolae Columban aştepta împreună cu alţi ofiţeri sosirea mareşalului. Toţi, în mantăi lungi, cu chipiuri pe cap. Doliul de pe feţele lor exprima un fel de revanşă pe tărâmul nesigur al durerii. Se simţeau învingători, triumfaseră încă odată asupra morţii. Lângă coroanele aduse de acest grup de ofiţeri se depuseră încet, solemn, şi coroanele sosite cu convoiul oficial. Iar operatorul de film Ovidiu Gologan începu să filmeze conştiincios. Lumina tulbure îl facea să nu fie prea optimist în privinţa calităţii imaginilor.

Pe Nicolae Columban îl preocupase până atunci arhitectura acestui monument funerar. Îi sărise în ochi atât lipsa de idei plastice cât şi amprentele unei manopere mediocre. Desigur, s-ar fi putut invoca degringolada războiului. Dar ceva îl facea pe Nicolae Columban să creadă că de vină era şi epoca prin care trecea lumea. Individul devenise echivalentul unui obiect, al unui număr sau al unui simbol. Iar doliul intrase într-un plan de penumbră. Se putea vorbi deja de transgresarea riturilor morţii la scară mare. Şi Nicolae Columban descoperi că la unii dintre ofiţerii superiori prezenţi aici — în frunte cu mareşalul — doliul era inhibat. Nu era suferinţă mentală.

Festivitatea fu una deconcertantă. Se aşteptase ca inaugurarea unui asemenea monument de amplă dezvoltare în plan şi de înaltă spiritualitate naţională să beneficieze de un ceremonial pe măsură. Prin forţa împrejurărilor, guvernatorul Alexianu făcuse pe maestrul de ceremonie. Căpitanul Columban nu urmărea să-l desconsidere. Înalt, masiv, îmbrăcat într-un palton de culoare închisă, cu pălărie neagră cu boruri mici aşezată pe un cap mare, semăna mai degrabă cu un cioclu de lux. Se poziţionase într-o margine a grupului de ofiţeri. Ştiind că mareşalului Antonescu nu-i plac ceremoniile lungi şi fastuoase, Alexianu organizase una scurtă şi austeră. Deja aflată în derulare, ceremonia părea a fi pe gustul mareşalului. Pentru el, episodul Odesa fusese un şoc dureros, de mâhnire maximă. Unul care îi reactivase dezgustul şi indignarea faţă de guvernanţii din anii '30, care ignoraseră cu o gravă inconştienţă nevoile armatei române. Aşa că dorea să parcurgă cât mai repede posibil fazele - şi aşa destul de reduse — ale acestui ceremonial. Deşi toţi erau cu ochii pe el.

Deja se păstra un moment de tăcere şi toţi participanţii — în frunte cu mareşalul Antonescu — salutau cu mâna la chipiu, privind către cupa de piatră decorată cu drapelul României, ce atârna

până la pământ. Până şi guvernatorul Alexianu, deşi civil, ridicase mâna dreaptă la pălărie, în semn de omagiu pentru eroii ţării.

Întorcându-se la casa Gorenko, Nicolae Columban dădu iar cu ochii de ruine. Ele insuflau un sentiment tragic, mai puternic decât monumentul tocmai inaugurat. Dar în sufletul Odesei, în tainice unghere, se păstra de-a pururi pierduta măreţie a valurilor, sarea, marea vuind şi sclipind. Şi ceva îl facea să nu se simtă în largul lui.

Îngrijorată că el lipsise atât de multe ore, Tatiana îl întâmpină curioasă:

„Nikalai, sper că n-ai făcut efort cu mâna la care ai avut ghipsul!?"

„Nu... Am fost la inaugurarea monumentului închinat soldaţilor căzuţi în bătălia Odesei..." Apoi îi furniză câteva detalii tehnice: locul unde era amplasat, structura monumentului etc. Menţionă că monumentul fusese inaugurat de mareşalul Antonescu.

Fără să fie emoţionată de eveniment, mai degrabă compătimitoare:

„Sunt foarte sceptică în privinţa acceptării lui... După război, comuniştii îl vor demola..."

„De ce!? Noi, românii, v-am scăpat de ruşi! Ucrainenii adevăraţi nu-i prea iubesc pe ruşi!"

„Nu-i au la inimă... Dar n-au nici curaj să-i înfrunte pe comuniştii ruşi. Sunt douăzeci de ani de când suportăm..."

„Teroarea roşie..." continuă el exprimarea ei aluzivă.

„E puţin zis..." Bolşevicii ruşi sunt nişte călăi perfecţi pentru că-s atei. Nu cred decât în biciul lui Stalin. Apropo, o frumoasă biserică a Odesei a fost demolată prin anii '30 din ordinul tătucului Stalin..." se plânse ea.

Nicolae se arătă sincer indignat.

„Ca să-i ia el locul lui Dumnezeu? Să fie el singurul stăpân al tuturor popoarelor sovietice?"

Încurajată de reacţia lui Nicolae, Tatiana îşi reluă ideea dar pe un ton mai critic şi mai sarcastic:

„Tătuca Stalin e un dictator la fel de nebun ca toţi dictatorii de până acum ai lumii!" Păru că ezită, dar continuă totuşi: „Dar Stalin-ul vostru!?"

„Mareşalul Antonescu nu este comunist, nu este fascist, nu face parte din niciun partid... Dacă asta ai vrut să ştii..." zise el.

Observaţiile lor avură efectul de a stabili diferenţa dintre aici şi acolo. Astfel, Odesa ajunse repede să fie deposedată de stranietate, devenind nimic mai mult decât un cartier pitoresc al Bucureştiului. Deşi, pentru Tatiana, doar aici se putea întâmpla ceva semnificativ. Aşa că nu lăsă tăcerea să se prelungească prea mult. Puse mâna pe braţul lui Nicolae şi-l privi în ochi:

„Nu te-am întrebat până acum... Ce sentimente ai tu pentru mine?"

O intruziune de un anume farmec sprinten şi senzual, care îl luă prin surprindere pe bărbat.

„Înainte de scoaterea ghipsului, eram ca un copil dependent de mama lui..." zise Nicolae pe un ton amuzant.

„Şi după?”

„După scoaterea ghipsului mă simt ca un bărbat dependent de ţiitoarea lui!”

„Nikalai, tu glumeşti tot timpul! Dar eu te-am întrebat la modul serios...”

„Bine. Atunci o să-ţi răspund serios...”

Dar în loc să-şi continue fraza, Nicolae se apropie şi o sărută fugar pe buze. Şi, în ciuda frigului din odaie, atmosfera se încălzi...

5

La câteva zile după succesul repurtat cu ocazia ultimei audienţe la mareşal, în 13 septembrie, Wilhelm Filderman a rămas nedumerit când a primit o depeşă din partea Marelui Stat Major al Armatei. Adresa conţinea următoarea rezoluţie pusă de mareşal chiar pe memoriul pe care el i-l înmânase personal atunci: „D. Filderman n-ar trebui să se mai adreseze într-un limbaj atât de provocator dacă ţine să-l primesc spre a discuta doleanţele d-sale. Am luat, fără să fi fost solicitat, o serie de măsuri foarte înţelegătoare faţă de evrei, dar nu voi tolera un limbaj provocator. Oare dl. Filderman n-a învăţat nimic? Să se ia măsuri de executare imediată”.

Filderman reciti de trei ori rezoluţia mareşalului Antonescu fără să înţeleagă ce anume îi stârnise furia. O furie tipică pentru înjunghierea în orgoliu. Oare ce intervenise după dialogul de 45 de minute de pe terasa reşedinţei de la Butimanu? Cine îl vorbise de rău după ce el plecase la Bucureşti?

Dintre musafirii familiei Antonescu din acea zi, doar pe Mihai Antonescu îl vedea în stare de o intervenţie otrăvitoare. Poate unde se înrudea cu stăpânul casei şi îşi permitea, în numele acestei legături de sânge, să-i apere intimitatea de infiltraţii evreieşti periculoase. Un justiţiar cu studii teoretice aprofundate, mai avizat decât un simplu avocat de barou. Mai toate memoriile pe care Filderman i le adresase — Mihai Antonescu era şi vicepremier, nu doar ministru de Externe în guvernul României — rămăseseră fără răspuns. Fie nu le luase în seamă, fie le aruncase la coşul de gunoi. Spre regretul lui, în cazul lor nu funcţiona solidaritatea de breaslă. Într-un fel ori altul, raţiunea nu e întotdeauna un instrument bun în politică, avea să descopere curând Filderman în timp ce reflecta la relaţia lui cu mareşalul Antonescu.

Însă şi doamna Maria ar fi putut să-l influenţeze în rău pe mareşal. Antonescu ţinea la soţia lui. O iubire specială, izvorâtă dintr-un soi de complicitate în faţa nenorocirii. Amândoi se simţeau vinovaţi că dăduseră naştere unui copil cu un grav handicap şi erau apăsaţi ca de un păcat capital. Povara asta îi făcea uneori vulnerabili, alteori îngrozitor de morali. Reamindndu-şi cât de rece şi indispusă îl primise Maria Antonescu atunci, în micul salon de oaspeţi al vilei din Budmanu, Filderman se strădui să stabilească o legătură cu rezoluţia mareşalului. Doamna Maria era şefa Societăţii de patronaj, în care calitate avea multe contacte cu oameni de afaceri şi firme de luat în seamă. Fără îndoială,

cunoscuse şi evrei cu potenţial de sponsorizare. Reticenţa unora dintre ei ar fi putut să o marcheze negativ şi să o determine să-i critice cu orice prilej, stimulând poziţiile antisemite. Nici fraţii Karmitz n-ar fi oferit din proprie iniţiativă medicamente Societăţii de patronaj condusă de doamna Maria, dacă el, Filderman, n-ar fi insistat. Probabil că era nemulţumită. Reduse erau şi şansele lui de a-şi face conaţionalii să se dezlege la pungă în astfel de vremuri vitrege.

Sub presiunea din ce în ce mai mare a germanilor, măsurile antisemite ale guvernului se înmulţeau. Presiuni venite de la Berlin dinspre Himmler şi direct de la comandamentul german de la Bucureşti, unde acţiona cu mult zel Manfred von Killinger, ambasadorul Reich-ului. Alături de acesta, dar mai îndârjit şi periculos, Gustav Richter, reprezentant al Gestapoului, însă prezentat oficial drept împuternicit pentru probleme evreieşti. La una dintre întrevederile lor cu Antonescu, îi ceruseră „să ducă până la capăt politica antisemită preconizată de legionari". De fapt, cei doi fuseseră trimişi de Himmler la Bucureşti cu misiunea expresă de a acţiona pentru deportarea evreilor din România în lagărele de exterminare din Polonia. Faptul că Antonescu n-a cedat acestor ordine venite dinspre nazişti se datora în primul rând orgoliului său nemăsurat — nu suporta să fie excedat de presiuni şi controlat de agenţii nazişti -, şi, într-o oarecare măsură, petiţiilor cu care Filderman îl bombarda condnuu. Mareşalul încă era permeabil la intervenţii şi se putea dialoga cu el. Ceea ce ţinea de miracol, fiindcă în nicio dictatură europeană din acea epocă nu era posibil aşa ceva, nici la nivel teoretic şi nici practic. Tentaţia era mare dar, îndrăzneala lui Filderman şi mai mare. Niciun alt evreu din România nu se simţea în stare de aşa ceva. Însă mareşalul nu putea îndnde aţa prea tare. Aşa că se străduia să adoarmă vigilenţa germanilor cu măsuri economice supradimensionate, instaurând un sistem de extorcări sub formă de rechiziţii, expropieri, confiscări, taxe excepţionale, impuneri fiscale excesive, colete forţate cu efecte ş.a.m.d., toate sub ameninţarea deportării.

Prin urmare, Wilhelm Filderman condnuă să scrie şi să depună memorii la cele mai importante organisme oficiale ale statului român. În cele pe care le trimitea mareşalului, nu omitea niciodată să-i reamintească de promisiunea făcută de a prezida un regim de „omenie" şi de „dreptate". Şi după câteva luni, acumularea asta de doleanţe începu să producă în capul mareşalului un fel de buboi, precum unul iscat de un ghimpe intrat sub piele, care s-a tot umflat de atâta puroi până când s-a spart din te miri ce motiv. Atunci, Antonescu a găsit de cuviinţă că fostul său coleg de liceu merita o scrisoare de răspuns la toate memoriile trimise cu o regularitate bolnăvicioasă. Fără îndoială, Ion Antonescu avea condei bun. În momente de inspiraţie, ieşeau la iveală calităţile sale de epistolier moralist din stirpea lui Descartes, Pascal, Corneille. Din păcate pentru literatura română, consumate mai ales în scrisori adresate politicienilor. Despre frumuseţea şi naturaleţea frazelor sale ar fi putut depune mărturie doamna Elena Petricari-Davilla, fiică de scriitor şi soţie de general, destinatara unei scrisori lungi, însă nu pe atât de lungă precum şi-a dorit-o expeditorul.

După ce ostaşul furier îi înmână depeşa, Wilhelm Filderman o desfăcu rapid cu un cuţit din

lemn. Apoi citi textul dactilografiat cu o curiozitate greu de ținut în frâu.

«Domnule Filderman,

În două petiții succesive îmi scrieți de „tragedia zguduitoare" şi mă,.implorați" în cuvinte impresionante, reamintind de „conştiință" şi de „omnie" şi subliniind că sunteți „dator" să apelați la mine şi numai la mine pentru evreii din România care sunt trimişi în ghetouri pregătite pentru ei pe Bug. Pentru a amesteca şi tragicul în intervenția D-voastră, subliniați că această măsură „este moartea, moartea fără vină, fără altă vină decât aceea de a fi evreu".

Domnule Filderman, nimeni nu poate să fie mai sensibil ca mine la suferințele celor umili şi fără apărare, înțeleg durerea D-voastră, dar trebuie, dar mai ales trebuie să înțelegeți şi D-voastră toți, la timp, pe a mea care este aceea a unui neam întreg. Vă gândiți, v-ați gândit ce s-a petrecut în sufletele noastre, anul trecut la evacuarea Basarabiei, şi ce se petrece astăzi, când zi de zi, ceas de ceas, plătim cu mărinimie şi cu sânge, cu foarte mult sânge, ura cu care coreligionarii D-voastră din Basarabia ne-au tratat la retragerea din Basarabia şi ne-au tratat de la Nistru până la Odesa şi pe meleagurile Mării de Azov?

Dar potrivit unei tradiții, voiți să vă transformați şi de astă dată, din acuzați în acuzatori, făcându-vă că uitați pricinile care au determinat situațiile pe care le plângeți. Să-mi dați voie să vă întreb şi prin D-voastră să întreb pe toți coreligionarii D-voastră care au aplaudat cu atât mai frenetic, cu cât suferințele şi loviturile primite de noi erau mai mari. Ce ați făcut D-voastră anul trecut, când ați auzit cum s-au purtat evreii din Basarabia şi Bucovina, au scuipat ofițerii noştri, le-au smuls epoleții, le-au rupt uniformele şi când au putut au omorât mişeleşte soldații cu bâtele. Avem dovezi. Aceeaşi ticăloşi au întâmpinat venirea trupelor sovietice cu flori şi au sărbătorit-o cu exces de bucurie. Avem fotografii doveditoare.

Drept răspuns la mărinimia cu care ați fost primiți în mijlocul nostru şi trataţi, evreii D-voastră, ajunşi comisari sovietici, împing trupele sovietice din regiunea Odesei, printr-o teroare fără seamăn, mărturisită de prizonierii ruşi, la un masacru inutil, numai pentru a ne provoca nouă pierderi. În regiunea Mării de Azov, trupele noastre, retrăgându-se temporar, şi-au lăsat câțiva ofițeri şi soldați răniți grav pe loc. Când au reluat înaintarea şi-au găsit răniții mutilați îngrozitor. Oameni care puteau fi salvați şi-au dat ultimul suspin în chinuri groaznice. Li s-au scos ochii, li s-a tăiat limba, nasul şi urechile.

(Aici, sub textul dactilografiat, mareşalul Antonescu adăugase cu mâna lui cazul unui ostaş din Piatra Neamț îngropat de viu de către „criminalii sovietici jidani").

În timpul ocupației bolşevice, aceia pentru care vă înduioşați astăzi au trădat pe bunii români, i-au denunțat urgiei comuniste şi au adus jalea şi doliul în multe familii româneşti. Din pivnițele Chişinăului se scot zilnic, oribil mutilate, cadavrele martirilor noştri, care au fost astfel răsplătiți fiindcă 20 de ani au întins o mână prietenească acestor fiare ingrate... Sunt fapte ce se cunosc, pe care

le cunoaşteţi desigur şi D-voastră şi pe care le puteţi afla oricând în amănunt. V-aţi întrebat D-voastră de ce şi-au incendiat evreii din Basarabia casele, înainte de-a se retrage? Vă puteţi explica de ce în înaintarea noastră am găsit copii evrei de 14-15 ani cu buzunarele pline de grenade? V-aţi întrebat câţi din ai noştri au căzut omorâţi mişeleşte de coreligionarii D-voastră, câţi din ei au fost îngropaţi înainte de a fi omorâţi? Voiţi şi în această privinţă dovezi, le veţi avea!

Sunt note de ură, împinsă la nebunie, pe care evreii D-voastră au afişat-o împotriva poporului nostru tolerant şi ospitalier dar acum şi conştient de drepturile sale.

Îţi dai, Domnule Filderman, seama de spectacol? Te îngrozeşti? Te înduioşezi? Te întrebi de ce atâta ură din partea unor evrei ruşi cu care nu am avut niciodată nimic de împărţit? Dar ura lor este a tuturor, este ura D-voastră. Nu vă înduioşaţi, dacă aveţi cu adevărat suflet, de ceea ce nu merită, înduioşaţi-vă de ceea ce merită! Plângeţi cu mamele care şi-au pierdut în astfel de chinuri copiii, nu cu aceia care şi-au făcut şi lor şi vă fac şi D-voastră atâta rău!»

Filderman aşează cele trei file ale scrisorii pe biroul său de avocat. Se rezemă de spătarul scaunului. Până în acest moment n-avea cunoştinţă că vreun alt şef de stat nazist se mai adresase vreodată în scris unui conducător al populaţiei evreieşd din ţara lui. Câteva clipe încercă să se obişnuiască cu noutatea absolută a gestului antonescian. Apoi reveni la textul dactilografiat. Unul cu adevărat excesiv. Dar în registrul divers şi sensibil al umanului. Antonescu se dezbrăcase de haina de mareşal şi o îmbrăcase pe cea a educatorului de la un orfelinat de carder. Evitase stilul minimalist şi recursese la inflexiuni de expresivitate artistică.

Dincolo de aspectele formale ale dactilogramei, rămânea însă motivaţia. Ce declanşase o astfel de reacţie inedită, dincolo de caracterul ei vădit propagandistic? Să fi fost un impuls generat de situaţia delicată de pe frontul antisovietic? Sau presiunile naziste în direcţia evreimii româneşti deveniseră tot mai greu suportabile? Sau...

Wilhelm Filderman nu făcu public gestul mareşalului. Soţiei îi mărturisi, însă, cu un aer victorios, că Ionel Antonescu îşi reamintise de anii comuni de liceu. Putea conta liniştit pe discreţia şi ataşamentul ei.

Câteva zile nu mai redactă memorii. Îi dădea tot mai des târcoale gândul că misiva lui Ionel Antonescu avea un caracter subversiv. Şi cu cine ar fi putut să se consulte în privinţa asta? Doar cu rabinul-şef Alexandru Şafran. Oamenii veneau la el cu problemele lor, aşteptând să li se comunice nu ştiu ce informaţie divină salvatoare.

Drumul până la el îl străbătu cu o trăsură de piaţă. Poate şi unde Filderman îşi dorise să scape de agenţii ce-i supravegheau casa cu o discreţie profesională. Maşinile se împuţinaseră, multe dintre ele fuseseră rechiziţionate. Precum bănuise, şi domiciliul rabinului era supravegheat.

Aceşti agenţi ai serviciilor de informaţii româneşd şi germane ajunseseră să constituie obsesia privirii pe stradă. Iar frica atingea uneori efectele psihozei. Nu mai putea să vorbească deschis cu

cineva decât în şoaptă şi după ce se uita de câteva ori în jurul lui. Suntem amândoi pe lista neagră! îşi spuse Filderman în timp ce intra în casa rabinului.

Existența unei scrisori precum cea care îi fu înmânată, îl făcu pe rabinul Alexandru Şafran să clipească des a nedumerire, în spatele ochelarilor cu multe dioptrii. Barba îi albise de tot din pricina vitezei cu care se deprecia amenințător libertatea coreligionarilor săi. Arăta zdrobit de supărare. Căpătase o figură tot mai scobită şi mai palidă, de Christ în suferință. Odată cu începerea deportărilor în Transnistria, terorizarea evreilor viza de acum exterminarea lor. Reduşi la o existență mizeră, cei încă nearestați supraviețuiau dintr-o inerție animalică. Alexandru Şafran citi scrisoarea cu foarte multă atenție, convins că în spatele cuvintelor mareşalului Antonescu se ascundea viitorul evreimii din România. La jumătatea textului dactilografiat, remarcă adnotarea cu cerneală făcută personal de autorul depeşei despre soldatul din Piatra Neamț îngropat de viu de „criminalii sovietici jidani". Acest din urmă calificativ spunea totul despre antisemitismul dictatorului român. Rabinul ridică privirea spre cer, într-un gest de mare disperare. Apoi îşi reluă lectura. După ce parcurse şi a doua parte a scrisorii, gura i se strânse pungă în spatele bărbii ce pornea chiar de sub nas. Încercă să se adune. În cele din urmă se pronunță:

„Este o scrisoare plină de ură împotriva noastră. Din această ură s-au ivit măsurile antisemite de până acum. Ceea ce însă m-a stupefiat este expresia «fiare». Din acest cuvânt o să se tragă moartea multora dintre ai noştri!" Apoi tăcu înfiorat de gânduri.

„Scrisoarea asta reprezintă o schimbare de ton în dialogul pe care l-am purtat cu mareşalul Antonescu. Una însă de prost augur... Deşi, mai sper ca indispoziția lui să se fi datorat unui fleac. E în firea lui să treacă de la o extremă la alta cu uşurință...» zise Filderman cu optimismul lui congenital.

„S-ar putea ca la originea acestei schimbări să se afle presiunea germanilor. Nemții sunt exasperați că frații noştri din Ungaria, Polonia, Cehia se refugiază aici, ca apoi să plece spre Palestina. Evident, cu ajutorul legației române din Budapesta şi a unor personalități de la Cluj — profesori, avocați, preoți —, dar şi a unor țărani, mobilizați de rabinul-şef al Clujului, Moshe Carmily-Weinberger. Cel puțin şase vapoare au părăsit porturile româneşd Brăila, Galați, Constanța cu refugiați evrei..."

„Asta explică şi tendința mareşalului Antonescu de a distinge între evreii de pe alte meleaguri şi cei regățeni, pe care îi consideră mai ataşați de interesul național. În ceea ce priveşte, rabine, ura lui împotriva evreimii, mareşalul a subliniat de câteva ori în scrisoare că ea este direcționată în primul rând asupra evreilor ruşi comunişti. Ei sunt «fiarele». Dar mâine, putem fi şi noi!" se lamentă Filderman.

Rabinul Alexandru Şafran îşi împreună mâinile deasupra mesei. Închise ochii şi revăzu întâlnirea avută cu Antonescu. Copleşit de emoție, îl implorase să aibe milă de evreii hăituiți, alungați de la casele lor, şi să nu-i trimită la moarte. Conducătorul statului a început brusc să țipe, proliferând amenințări. În final, cu un aer glacial, declarase că „evreii îşi merită soarta". Fusese peste puterile

lui de om, şi, dărâmat de acest tratament inchizitorial, începuse să murmure şema Israel ca şi cum ar fi murit... Fiindcă nu obţinuse nimic de la Antoneşti, iar situaţia se agrava continuu, se dusese la Patriarhul Nicodim. Sperase că Sfinţia Sa îl va îndupleca pe mareşalul Antonescu. Misiune grea, fiindcă Nicodim era un om rece, sever, calculat, antisemit de modă veche. Propaganda potrivit căreia evreii erau răspunzători pentru toate nenorocirile ţării i se părea perfect justificată. L-a ascultat fără să-i arate nici cea mai mică simpatie. Şi conversaţia s-a transformat într-un simplu monolog, fiindcă Nicodim nu reacţiona la nimic din ceea ce i se spunea. Impasibilitatea aceea adpică pentru un creşdn, l-a făcut pe rabin să ridice vocea: «Sunteţi Patriarh, omul lui Dumnezeu! Nu vă gândiţi că veţi fi chemat într-o zi în faţa judecătorului Suprem să daţi socotală pentru ceea ce aţi permis aici, în România, să se comită sub ochii dumneavoastră, ochii dumneavoastră de om al Bisericii?" Şi nemaiputând să se controleze, îngenunchiase în faţa lui Nicodim. Impresionat, acesta coborâse de pe tronul pe care stătea şi venise să-l ridice de jos. În ciuda emoţiei sale vizibile, Patriarhul şovăia încă să se angajeze. A promis, totuşi, că va cere sprijinul Reginei-mame. Femeie nobilă prin inimă şi spirit, ea a avut ideea, sprijinită şi de Rege, să organizeze imediat un dineu la palat, unde să-i invite pe Patriarh, pe mareşalul Antonescu şi pe Mihai Antonescu. Cum cei doi Antoneşd afirmau că în materie de deportări, totul depinde de nemţi, Regina-mamă îl invită şi pe baronul von Killinger. Regina-mamă Elena şi Regele Mihai îşi închipuiau — în naivitatea lor politică proverbială - că reunind aceşti oficiali în jurul mesei regale, sub patronajul înaltelor lor feţe, se va ajunge mai uşor la o înţelegere convenabilă pentru toate părţile. Dineul, în sine, a fost demn de Casa Regală. Atmosfera, însă, încordată. Între cei prezenţi existau antipatii cronice, greu de ţinut în frâu. Şi când Regina-mamă a cerut direct să se dea dovadă de îndurare faţă de evreii nevinovaţi, deloc impresionat de statutul ei regal, Killinger s-a arătat încăpăţânat şi brutal. Impertinent. Deşi Casa regală se numea Hohenzollern, erau deci conaţionali la origine. Singurul care a intervenit — în mod surprinzător pentru rabin - a fost Patriarhul Nicodim. S-a întors spre mareşalul Antonescu, făcând apel la sentimentele sale umanitare. Gratie insistentei, Sfinţia Sa - sustinut şi de Regina-mamă - a obţinut o încetinire a convoaielor de deportaţi către câmpiile reci şi mlăştinoase ale Transnistriei. Von Killinger n-a mai obiectat. Şi a fost limpede pentru toţi că mareşalul Antonescu era mai aproape de inima lui Hitler decât ambasadorul german.

Fără să-şi desfacă mâinile împreunate, rabinul Şafran se însufleţi. De obicei, i se întâmpla asta după ce urmărea în mintea lui o procesiune de idei iudaice sau de esenţe iudaice. În acest moment, chipul lui Filderman era pricina - dificilul lui proiect de a fi om în adevăratul sens al cuvântului. În ciuda faptului că războiul determinase Europa să accepte că evreii nu au dreptul să trăiască, Willy Filderman se lupta de unul singur să demonstreze contrariul. Nu acceptase ca acea idee blestemată să-i pătrundă în sânge. Şi rabinul parcă auzea cum clocotea în el Scriptura. Îl întrebă simplu:

„Ce vei face acum!?"

„Evident, n-o să-i răspund acum mareşalului Antonescu printr-o scrisoare. O polemică n-ar

face decât să-i stârnească orgoliul...”

„Renunți și la memorii?”

„Nu. Ele sunt axate pe probleme punctuale și se adresează diferitelor instituții ale statului...” precizează Filderman, vag neliniștit fiindcă sfida soarta.

Peste câteva minute, când ieși, remarcă cu amărăciune că locatarii casei arătau de parcă s-ar fi așteptat să fie împușcați, în orice moment, în ceafă.

Urmare memoriilor pe care Filderman continuă să le trimită, mareșalul Antonescu a revenit uneori asupra măsurilor antisemite, aducând unele ușurări. Dar a refuzat categoric să sprijine cultul mozaic cu subvenții de stat. I se părea prea mult faptul că-i recunoștea libertatea de funcționare.

6

Când s-a auzit că din ordinul mareșalului trupele vor fi readuse în țară, oamenii n-au prea știut ce să creadă. De ce nu se întâmplase asta când frontul ajunsese pe Nistru? De ce abia acum, după ce ostașii noștri cuceriseră Odesa și mărșăluiau alături de nemți pentru stepele ruseşti? Cum, necum, bine că au apucat o zi ca asta.

A fost o bucurie amestecată cu tristețe la Călărași, ca de altfel în toate localitățile României. Familiile celor plecați pe front au început pregătiri de primire. Unele gospodine mai în putere, cu ochii pe calendar — se apropiau sărbătorile de Paști —, au hotărât să adune mobilierul în mijlocul odăilor și să văruiască. Altele s-au mulțumit doar să deretice, punând mâna pe mături și pe cârpe spre a îndepărta praful și a limpezi geamurile caselor. Până și în curțile celor mai săraci se puneau la cale strategii de sărbătorire a ostașilor așteptați să se întoarcă de la război. Dar această înfrigurare era vizibilă și în locațiile publice. În cârciumi, bărbații care se strângeau la un pahar de rachiu discutau despre ultimele liste cu militari căzuți în luptă sau dispăruți. Lăutarii repetau cântece din repertoriul soldățesc și cel național. La cafeneaua Samarian — unde se adunau politicienii orașului — se analiza evoluția războiului la nivel mondial, nu doar situația de pe frontul din Est, în timp ce se bea coniac fin franțuzesc. Avocatul Stătescu venea cu vești de la București, din tabăra țărăniștior lui Maniu și Mihalache, deveniți adversari ai mareșalului după ce armatele românești depășiseră Nistrul. Profesorul Deghetto, cunoscător a câtorva limbi străine — preda la liceul Știrbey Vodă, italiana și franceza —, aducea știri de la posturile de radio din Franța și Italia. Maiorul (r) Todirescu relata ce ziceau ofițerașii germani care se ocupau de construirea podurilor metalice peste bălțile dinspre Dunăre. Bătrânul moșier Bratosin, nu tocmai convins, susținea ipoteza că Rusia se va trezi din somn până la urmă și-i va da peste cap pe nemți și va înghiți jumătate din Europa — precendentul cu Napoleon Bonaparte nu trebuie ignorat. Toți oftau însă după mintea de strateg a colonelului Țifescu. În lipsa lui, nimeni nu mai era în stare să pună știrile cap la cap și să le dea o semnificație. Însă cele mai opumiste prognoze

se vehiculau în salonul de aşteptare de la casa de toleranță condusă de madam Cerasela. Deja patroana le înnoise fetelor toaletele şi le instruia de zor cum să-i primească pe vitejii militari ce se vor întoarce în oraş, după o lungă abstinență. Era oarecum nemulțumită că fetele se deprinseseră cu somnolența pe canapea şi puseseră, în consecință, şi câteva kilograme în plus pe ele.

Aflată în administrarea Ilenei, casa Columban nu fu supusă nici unei înnoiri festive. Era un imobil spațios cu camere înalte, iar Ileana neobişnuită să se înhame la o muncă grea. Nu dispunea însă nici de posibilități materiale ca să angajeze două femei pentru o curățenie generală. Plecarea chiriaşilor îi micşorase simțitor veniturile. Era însă o treabă la care trebuia să se aştepte. Majoritatea evreilor ajunşi în mod forțat aici - cu acel tren special, în vara trecută — părăsiseră Călăraşiul. Nu din cauză că nu era un oraş sigur pentru evrei, ci fiindcă aveau alte planuri de viață. Se zvonea că se îndreptaseră spre porturile Galați şi Constanța cu scopul de a fugi din România. Probabil spre Turcia şi Palestina. În mod sigur, familia Marcovici avea un plan asemănător, deşi invocase drept motiv faptul că acest mic port dunărean nu le oferea oportunități pentru deschiderea unei afaceri. Între aceste neputințe gospodăreşti şi aşteptarea înfrigurată a lui Nicu, zilele treceau alene în casa Columban. Egale şi de aceea tot mai lungi. În fond, bărbații pleacă la război să-şi arate curajul, iar femeile rămân să-şi arate răbdarea.

Mult mai agitată şi motivată era însă Didina. Sora Ilenei primise în urmă cu o lună o scrisoare de la soțul ei. Destul de zgârcit în mărturisiri, şi acelea cam eliptice. Virgil Dumitrescu zăcea într-un spital militar din Iaşi, după ce fusese rănit la piciorul drept. După operație, i se pusese piciorul în ghips. Aştepta să se vindece. Însă medicii îl preveniseră că va fi inapt pentru front. Şi el privea tot mai des inelul Didinei. Înainde de a pleca la război, soția îşi scosese inelul şi i-l vârâse pe degetul mic de la dreapta: «Să ai grijă de el şi să mi-l aduci înapoi!» îi ceruse ea, disperat. Dar tristețea de moarte din slovele lui, nesigure şi ambigui, sădise în Didina destulă spaimă şi incertitudine. Ceva îi spunea că pentru el războiul se terminase pentru totdeauna. Ştia deja o mulțime de lucruri despre militarii răniți grav, zăcând fără speranță prin spitale, de la Ileana. Sora ei, alături de doamne din societatea călărăşeană, practica activități de asistență medicală, umplând sălile de răniți cu prezența lor albă şi cu surâsuri maternale. De câteva ori se întâmplase să întârzie, în unele după-amieze răcoroase de iarnă, să curețe răni puturoase şi să insufle curaj militarilor internați. Mamă a doi copii, Didina nu era încredințată că făcuse tot ce trebuia doar susținând moralul lui Virgil cu scrisori de îmbărbătare. Alături de dragostea ei de soție se cuvenea să rodească şi dragostea lui Dumnezeu pentru robul său Virgil. Ținuse posturile şi se rugase atât acasă cât şi în biserica Sf. Nicolae din apropiere. Dar i se părea prea puțin. De la nişte neveste de militari cu situații mai disperate aflase că în biserica din Radu Negru — un fel de suburbie a oraşului — există o icoană făcătoare de minuni. Făcu tot posibilul să ajungă acolo. Icoana era expusă în naos în partea stângă a iconostasului. Şi o înfățişa pe Maica Precista cu pruncul în brațe. Cu sute de ani în urmă, pe vremea când turcii treceau peste Dunărea înghețată

şi pârjoleau Țara Românească, preotul ialomițen o îngropase spre a o feri de foc. Apoi preotul fusese ucis de osmanlâii nemulțumiți de puținătatea odoarelor bisericeşti jefuite din sfântul lăcaş. Şi astfel, icoanei i se pierdu urma. Abia la începutul secolului, cu ocazia săpării unei gropi pentru preotul de atunci care decedase, a fost redescoperită icoana respectivă. Lemnul ei nu putrezise. Vopselele nu se scorojiseră. În chip miraculous, icoana rezistase mai bine de trei sute de ani în pământ. Peste un ceas a stat Didina în genunchi în fața acestei icoane fără să o doară picioarele, deşi avea o bubă la unul dintre genunchi. Şi tot timpul s-a rugat ca Virgil să revină cât mai curând acasă întreg la minte şi la trup, fiindcă avea de crescut doi copii. I se uscase cerul gurii şi buzele aproape că i se umflaseră. În chip ciudat, nu a simțit nici oboseala drumului de întoarcere. Păşea ca într-o altă lume. Părea uşoară ca fulgul.

Două săptămâni întregi a stat Didina cu sufletul la gură în aşteptarea bărbatului. În ziua anunțată de el, femeia şi-a luat copiii şi s-a dus la gară. Era mai emoționată decât cei doi băieți. Îi îmbrăcase frumos şi, în lumina înflorită a amiezii, arătau ca nişte păpuşi din vitrina unui magazin de jucării. Treptat, peronul s-a aglomerat. Tot mai multe mame, neveste, logodnice, prietene, cunoscuți se adunaseră în gară, foindu-se. De la un capăt la altul al peronului, în jurul ceasului cât o roată de maşină de pe peretele dinspre liniile c.f, între ghişeul de informații şi biroul impegatului de mişcare. Mulți se cunoşteau între ei. Se salutau. Schimbau vorbe de complezență. Însă când trenul s-a apropiat, dând avertismente sonore puternice din sirena cu aburi, toți uitară unii de alții, preocupați intens de ferestrele vagoanelor, unde se îmbulzeau capetele celor sosiți. Sirena locomotivei îi făcuse inima să bată mai repede şi Didinei. Cum era o femeie măruntă, aproape că nu mai zărea nimic din pricină că lumea se îngrămădise la marginea peronului, aproape de linia întâi, unde se oprise trenul. Trăia cu frică de când vedea cum se întorceau bărbații de pe front - care fără un braț, care fără un picior. Virgil a coborât printre ultimii, sprijinit de doi bărbați. Mergea ajutându-se de două cârje de lemn. Un lemn alb cum e cel cioplit de curând. Cu dreptul nu călca pe jos. Dar era întreg. Deşi era înfăşurat în pansament de la genunchi şi până la talpă. Împinsă de o forța interioară, Didina se repezi la Virgil şi-l sărută pe obraji, vădit încurcată de prezența cârjelor. Copiii însă rămăseseră pe loc. Nedumeriți. Ceva îi oprise să se apropie. Cârjele, pansamentul hidos, barba, felul neobişnuit cum se mişca acel bărbat pe care nu-l mai văzuseră de opt luni.

„Copii! Hai şi sărutați-l pe tata!” îi îndemnă Didina, surprinsă de reacția lor ciudată.

În sfârşit, cei doi băieți se apropiară timizi de tatăl lor. Şi, după o îmbrățişare colectivă, femeia îi trase pe toți trei spre birja tocmită, care aştepta în fața gării.

Dar Nicu nu a sosit acasă decât peste două luni. Avea să mărturisească surorilor lui, ceva mai târziu, că se oprise mai întâi la Bucureşti, reținut de anumite probleme militare. Şi Ileana nu l-a văzut când a coborât împreună cu ordonanța din trăsura neagră cu coviltir curbat peste canapeaua din spate. Nicu deschisese poarta cu ştiința unuia de-al casei, apoi înaintase prin curtea largă țanțoş ca un cocoş

tânăr şi puternic. Spilcuit, bine ras şi cu cizmele lustruite de-ţi făceai părul în oglinda luciului lor. De neînţeles, câinele n-a lătrat la ordonanţă. De aceea Ileana şi-a văzut târziu fratele abia când el s-a oprit în dreptul geamului de la bucătărie. Şi i-a trecut prin minte că avea ţinută de cuceritor. De general învingător ce tocmai se întoarce în propria-i cetate. Dar obrazul neted, luminos, mustăcioara tunsă scurt şi zâmbetul lui frumos o încredinţară că este şi un mare seducător. Unul special. Nu te trăgea pe drumul lui. Ci, odată venit lângă tine, termina prin a te lua de mână şi a deschide, el mai departe, calea pe care tu te aflai. Eleganţa şi deşteptăciunea lui erau incisive: tăiau gânduri de mare frumuseţe. În ce şcoli se şlefuise? Nu studiase la nicio universitate, n-avea modele. Totul se născuse miraculos, printr-un soi de partenogeneză culturală. Şi Ileana avea să regrete până la adânci bătrâneţi că n-a ştiut să profite de nevoia lui de-a o iubi. Fiindcă, deşi se născuse printre ultimii, Nicu se dorea a fi fratele cel mare. Adică înlocuitorul părinţilor decedaţi şi al lui Alexandru, autenticul frate mare, taciturnul, zgârcitul şi severul lor tutore din ultimii zece ani.

După ce Ileana îl îmbrăţişă, Nicu îşi începu acel mic spectacol cu care îşi obişnuise familia — adică fraţii şi surorile - din clipa în care ieşise ofiţer cu soldă. Prin urmare, o rugă să se ducă şi să o cheme şi pe Didina, împreună cu copiii. El îi va aştepta pe toţi în sufragerie. După un sfert de oră, când au intrat în marea sufragerie, mai să leşine, şi ea şi Didina. Cei doi nepoţi au crezut că sunt la teatru. În faţa lor, un bărbat în rol de căpitan. Spilcuit. Încrezut. Atrăgea privirile ca un bun actor. Li se spusese că e unchiul lor. Nu prea le venea să creadă. Unchiul Nicu stătea pe un scaun şi-şi ţinea picioarele pe masă, în stil american. Aşa ceva nu mai văzuseră cu toţii niciodată. Pe faţa de masă, stivuite meticulos, trei grămezi cu cadouri de la Bucureşd, frumos ambalate. Didina, femeie măritată, remarcă imediat că fratele ei era proaspăt ras. Probabil, pe drumul de la gară până aici, acasă, se oprise la vreo frizerie şi se bărbierise. Obrazul lui căpătase prospeţimea florii de cireş. Se pregătise ca un artist înainte de a intra în scenă. După ce o îmbrăţişă patern, Nicu luă în braţe copiii şi-i ridică deasupra capului, spre tavan.

„Ce nepoţi frumoşi mi-a dat Dumnezeu!” se mândri el.

Îi coborî grijuliu pe podea, apoi înmână fiecăruia câte un baton de ciocolată şi câte o maşinuţă-jucărie.

Ileana şi Didina îşi priveau fericite fratele în rol de Moş Crăciun. Şi îndată le veni şi lor rândul la cadouri. Nicu le oferi la fiecare câte un pieptene, o cafea Arabica extra şi o bluză de mătase. Şi amândouă se repeziră la el şi-l sărutară. După câteva minute însă observară că în locul unei fotografii de tinereţe a mamei lor, pe perete atârna acum un tablou cu portretul lui în uniformă de căpitan. Nu comentară schimbarea ca să nu strice momentul sărbătoresc al întoarcerii lui acasă.

În zilele următoare, surorile observară că fratele lor era la fel de imprevizibil. Dimineaţa, facea cu regularitate exerciţii de gimnastică şi, mai ales, exersa cu mâna stângă ridicări de greutăţi spre a se recupera după operaţia suferită în urmă cu două luni. Folosea o cărămidă — una arsă prea

tare şi devenită neagră. Apoi petrecea aproape două ore la biroul defunctului Alexandru, unde scria ceva ce nu le arăta. Scria cu întreruperi. De la Tatiana i se trăgea exercițiul tăcerii. Îşi ținea capul în mâini ascultându-şi vocea interioară. Învăța singurătatea într-o lume a zgomotului în creştere. Şi surorile mai remarcară ceva. Tot ce era special în el era şi excesiv. Părea că experimentase şi destule vicii. Putea simți orice şi putea gândi orice.

Ilenei i-a trecut asta prin cap în timp ce asista la întâlnirea lui cu Petre Ghica. Se aflau toți trei pe tersa casei mici. Pe masă, o sticlă de vin şi pahare pentru bărbați. Ea se delecta cu o şocată parfumată şi nu intervenea decât foarte rar. Abia întorşi de pe front, cei doi schimbau informații provenite din zonele lor de acțiune. Despre inamic. Despre marele aliat. Despre propriile unități militare. O mare frecvență aveau cuvintele tactică şi strategie. Un subiect care o exclusese de la început. Şi Ileana începuse să caute un pretext potrivit să se retragă. Însă n-o mai făcu fiindcă fratele ei împinsese, pe neaşteptate, discuția spre tema, mult mai interesantă pentru ea, aceea a sacrificiului şi a recunoştinței, un pretext ca Petre Ghica să obiecteze:

„Ce recunoştință, Nicule? Eu sunt în Călăraşi de-o lună şi n-am văzut un călărăşean să ajute un invalid de război să treacă strada!" Părea absolut sincer. Şi dezolat peste poate.

„Stai să vă zic prin ce-am trecut eu la Bucureşti cu două săptămâni în urmă..." zise Nicu.

Şi atenția Ilenei crescu.

„Aveam de îndeplinit o datorie de onoare față de Radu Axentie, prietenul meu mort în explozia de la comandamentul nostru din Odesa. Aşa că am căutat-o pe logodnica lui să-i transmit condoleanțe. N-am găsit-o acasă pe domnişoara Melania Curelaru. Mi s-a spus că se află la spitalul de război pentru soldați şi ofițeri, găzduit de grajdurile regale de pe Cheiul Dâmboviței. Acolo lucra voluntar. N-a fost uşor să-i dau de urmă. Radu Axende mi-o prezentase cu puțin înainte de plecarea pe front. Halatul alb şi mai ales baticul care îi ținea strâns părul o făceau diferită de imaginea cu care rămăsesem după vizita la familia generalului Curelaru. Noroc că o asistentă medicală mi-o arătase cu degetul. Lumina acelei amiezi mohorâte pătrunsese în salon parcă spre a spori pesimismul răniților. Dar fața domnişoarei Melania exprima o dispoziție optimistă, tonică. M-a privit nedumerită. Şi a trebuit să mă prezint. Explicabil. Atunci, când i-am fost prezentat întâia oară, n-avusese ochi decât pentru Radu, logodnicul ei. I-am transmis condoleanțe, apoi am îndrăznit: «Sper, domnişoară, că veți dori să aflați detalii despre ultima lui zi de viață...» Ceva a supărat-o, pentru că a replicat pe un ton decis: «Domnule căpitan, mi se pare mai important să mă ocup acum de aceşd bolnavi, decât să ne pierdem timpul cu amintiri care nu-l mai pot învia pe logodnicul meu!» Şi mi-a întors spatele, cu acel simț practic ancorat în realitate, demn de un cadru medical profesionist. Acel oval cândva romantic se transformase într-unui de porțelan..."

„Halal recunoştință! Cred că şi-a găsit deja pe altcineva..." izbucni Petre cu o nuanță vădită de dispreț.

Atitudinea lui o sili pe Ileana să riposteze energic.

„Sunteți prea cruzi! Domnişoara era în timpul serviciului... Nu putea să se sustragă obligațiilor profesionale!”

Petre reveni şi mai pornit.

„Aşa sunt femeile. Nu mai încerca să salvezi aparențele!”

Fu rândul lui Nicu să intervină.

„Exemplul dat de mine a vizat o domnişoară. Dar recunoştința se pune în termeni egali şi în cazul bărbaților...” spuse el, în rol de filozof amabil.

Replica fratelui ei o unse la inimă. Dar o şi sili să admită că vecinul Petre Ghica - transformat în obiect de studiu cu ocazia ultimelor lui vizite — se întorsese din război schimbat mult. Devenise un ins capabil să coboare în viață cât mai jos, pentru a fi sigur că nu are să-i scape niciunul dintre abisurile ei de abjecție. Ai fi zis că, pentru a se maturiza, avea nevoie să calce treapta cea mai de jos a căderii. Acel jos îl stimula, îl făcea să fie şi mai puternic. Mințea copios. De fapt inventa, ca şi cum viața pe care o ducea îl plictisea şi trebuia să născocească în permanență alta mai palpitantă. Când îi dădeai pe față minciunile nu se supăra, nici nu bătea în retragere, ci lua minciuna dovedită ca punct de plecare către o minciună nouă. Şi Ileana n-a fost deloc uimită când îl auzi filozofând ieftin:

„Băi Nicule, vinul necântat e sălciu ca apa Dunării. În schimb, vinul cântat e precum agheasma!”

„N-am observat...”

„Dacă vrei să te convingi, ştiu o cârciumioară în port. Acolo sunt doi lăutari care te fac să bei altfel vinul...”

Şi spre dezamăgirea Ilenei, Nicu acceptă cu uşurința şi cu încântare propunerea lui Petre.

Cârciuma era fieful hamalilor, marinarilor şi personalului funcționăresc din port. Se chema „La Surdu”, după porecla patronului, care era fudul de-o ureche. Clienții preferaseră porecla în detrimental numelui mai greu de pronunțat — Cherebeşiu. Sala n-avea mai mult de 12 mese. Când Petre şi Nicu au intrat, domnea o bombăneală obişnuită. Se trăncănea cu patimă despre orice. Dar mai ales despre război şi sărăcie. Că nemții deschiseseră mai multe fronturi decât puteau să susțină. Că tineretul murea pe capete în luptele cu ruşii. Că primăvara va fi şi în continuare ploioasă. Că Borcea crescuse mult şi intrase prin bălți. Că nu se mai găseau de-ale gurii şi ce se găsea se scumpise etc.

În mod sigur, cei doi ofițeri nu veniseră aici să pună cap la cap toate aceste vorbe şi să tragă o concluzie despre starea omeniei inflamată de război. După ce au găsit cu chiu cu vai o masă liberă, încă nedebarasată, ofițerii au făcut semene energice, imperative, către chelneri. Cum aceşti muşterii arătau mai îngrijit, păreau mai spălăței decât ceilalți, unul dintre chelneri s-a repezit către ei. Mai familiarizat cu localul, Petre preluă inițiativa şi comandă o sticlă de vin alb şi cafele la nisip — specialitatea casei. Până să li se aducă băuturile cerute, ofițerii au privit în jur cu luare-aminte. Numai chipuri obosite de grijile traiului zilnic. Hamali îmbrăcați ca vai de ei. Marinari aşijderea. Majoritatea

îşi vărsau focul pe viaţă cu o înverşunare tristă. Într-un colţ mai puţin luminat, ascunşi de perdeaua de fum din incintă, doi instrumentişti cântau fără să fie ascultaţi. Şi Petre s-a bucurat că erau prezenţi. Pentru ei venise spilcuitul lui prieten. Mirosul greu din sală îl facea pe Nicu să strâmbe din nas. Însă Petre spera că, după primul pahar de vin, Nicu o să vadă altfel lucrurile. Deocamdată, acesta cerceta nu prea încântat paharul, care nu fusese limpezit bine şi mirosea încă a leşie.

După ce chelnerul le umplu paharele, cei doi ciocniră şi gustară vinul casei. Era un vin de Ostrov. Demisec. Nu prea vechi. Probabil din recolta de struguri din ‘41. Încă neaşezat. Dar cu buchet promiţător.

„Nu te mai strâmba aşa, Nicule! Aşa se trăieşte în România, la talpa ţării... În România autentică. Fiindcă în lumea aia bună, în care te-ai învârtit cu răposatul Radu Axentie la Bucureşti, nu se trăieşte cu adevărat. Acolo, domnii se prefac. Nu ştiu preţul real al vieţii...” răbufni Petre, după al doilea pahar de vin.

„Nu te ştiam filozof materialist!” replică Nicu, scurt.

„Nu sunt filozof... Însă îmi plac senzaţiile tari de la fundul sacului. Acolo unde şobolanii se bat pentru supravieţuire... Şi pe front am experimentat acest stil de viaţă. Nu mi-a fost ruşine să beau cot la cot cu soldaţii, să mă distrez ca ei... să fiu unul dintre ei! Da... Nu te uita aşa la mine. Am înjurat, am scuipat, am ucis cu baioneta...” Şi Petre părea extrem de mulţumit că-i reuşiseră toate aceste experienţe rudimentare.

Nu era prima oară când Nicu auzea asemenea teorii la restaurant, din partea unor ofiţeri tineri, aflaţi în căutarea propriei personalităţi. Le considerase nişte teribilisme gratuite şi le uitase imediat ce se sculase de la masă. Deşi pentru aceştia, ele constituiau un mod special de a-şi antrena curajul. Fiindcă ai nevoie de ceva mai mult curaj când lupţi doar cu revolverul în mână. Dar Nicu înclina să creadă că la Petre era vorba de altceva, fiindcă era un ins curajos. Îi plăceau locurile promiscue, mai cu seamă speluncile, cu duşumea murdară, cu miros de bere stătută, cu ospătari soioşi, cu clienţi dubioşi şi iuţi la mânie, cu înjurături peste mese. Petre devenise plin de ciudăţenii. Războiul să-l fi transformat aşa de mult?

Cum Nicu nu mai dorea să-şi prelungească şederea în cârciuma asta mirosind ca un grajd, îşi somă prietenul:

„Ce faci? Nu-i chemi pe lăutari? Că doar pentru ei am venit aici...”

Petre se ridică în picioare şi strigă muzicanţii. Înalt şi cu voce răguşită de bas, chemarea lui fu înţeleasă imediat. Dar inşii se strecurau cu greutate printre scaune din pricina instrumentelor muzicale. Nişte vechituri. Acordeonul avea clapele îngălbenite, iar vioara, decolorată, avea şi o coardă plesnită. Dar fără ele, nu şi-ar fi putut face meseria. Amândoi ţiganii erau mărunţi. Prost îmbrăcaţi - purtau nişte vechituri primite de pomană, mai lungi decât trupurile lor costelive. Acordeonistul, bătrân şi orb, chel. Violonistul, un adolescent maturizat înainte de vreme. Probabil, tată şi fiu. În orice

caz, rude. Bătrânul se opri lângă Petre, iar adolescentul lângă Nicu.

„Vreau ceva de inimă neagră!” comandă Petre cu aerul unui mare cunoscător de muzică de pahar.

Bătrânul se gândi puțin, apoi începu un cântec la modă în epocă. Adolescentul se luă după el, grăbit să-l prindă din urmă. Şi după câteva acorduri, chiar reuşi să elimine defazajul.

„Vreau şi voce!” interveni Petre, țâfnos.

Pretenție nu lipsită de o anume logică.

Însufleţit de această nouă comandă, bătrânul îşi căută intrarea. Avea o voce spartă, dar plină de patimă. Şi Nicu observă că Petre se înviorase, ascultând cum îşi scuipa plămânii bătrânul lăutar. „... mă dor picioarele bătând cărările pe la toate mândrele...”

Linia melodică originală era tot mai greu de recunoscut fiindcă guristul cânta în manieră țigănească, punctând cu nişte oftaturi pline de tristeţe, încât acum părea o cântare de jale. Bine dispus după cele trei pahare de vin deja băute, Petre se duse cu gândul la viaţa seminomadă a ofiţerului, transferat din garnizoană în garnizoană, cu accente topârcenene de chiriaş grăbit. La terminarea cântecului, îi dădu câțiva bănuți interpretului în chip de încurajare. Apoi îi ceru pe un ton amical:

„Bă Florică, pune mai mult suflet! Hai, continuă, că nu te dau banii afară din casă!” Şi către Nicu, în şoaptă: „Acum vreo zece ani, Florică Roşioru era printre cei mai buni...”

Bătrânul începu o altă melodie. Unele dintre cuvinte i se păreau cunoscute lui Nicu. Şi le asocie unui cântec din repertoriul Măriei Tănase, o interpretă de muzică populară cu priză la public. Însă hârâiala ce ieşea din gâdejul bătrânului solist nu-l atrăgea în niciun fel. Aşteptă indispus să-l vadă încheindu-şi micul recital. La urmă, în chip demonstrativ, dădu câțiva lei adolescentului care îl acompaniase la vioară pe Florică Roşioru. După ce lăutarii se îndepărtară, Nicu îşi cercetă curios tovarăşul de pahar:

„Ce-ai găsit, Totule, la amărâții ăştia? Au cântat fals de la început şi până la sfârşit...”

„Ce-am găsit!? Disperarea țigănească în faţa sărăciei şi a morţii!”

„Nu te contrazic... dar exprimarea lui Florică Roşioru este derizorie. Poate cândva vocea lui să fi sunat mai bine. Acum, însă, nu mi-a transmis mare lucru...”

„Eşti prea exigent, domnule Nicolae Columban. Aşa cum a cântat, mie, acest Florică Roşioru, mi-a dat fiori... M-a făcut să uit că vioara este dezacordată. M-a făcut să aflu cât de necăjit este sufletul țigănesc. Şi câtă sărăcie domneşte în cartierul țigănesc de lângă noi...”

Petre vorbise tare ca să se facă auzit. Nivelul de gălăgie crescuse din cauza câtorva muşterii beți. Încă n-avea chef să se întoarcă la liniştea casei Ghica, atât de priceput apărată de moaşa Ghica. Plăcerea lui trecea nepăsătoare peste promiscuitatea localului. Nici ceilalți băutori nu se sinchiseau, cocoşați peste propriile lor conversații din care se ridicau, când şi când, să sublinieze cât mai vehement o părere personală.

„Hai să mergem la Pausania!" zise Nicu, grăbit să dea un alt curs acestei după-amieze călărăşene. I se părea o înjosire a uniformei de ofiţer rămânerea în continuare în această speluncă.

„E o idee bună... E cea mai selectă cârciumă din oraş! Dar... mai bine am trece întâi pe la «fetele» lui madam Cerasela, că s-au ofilit de-atâta aşteptare!» viră Petre discuţia către o temă de interes strict masculin.

„Ai gânduri mari de distracţie! Probabil din pricină că ai aflat de noile planuri..."

„Ce planuri!?"

„La Bucureşti se zvoneşte că mareşalul va mobiliza din nou armata din vară!"

„Nu mă-nnebuni! înseamnă că iar o să luptăm..." Începu Petre să se frământe după această nedorită surpriză.

Ospătarul tocmai se apropiase de masa lor fiindcă văzuse că paharele zăceau goale. Un impuls compensator la marea nenorocire ce se anunţa la orizont îl împinse să mai comande o sticlă de Pinot Gris de Ostrov.

„O să luptăm... Se pare că de data asta sub comandă nemţească..." repetă Nicu, marcat, cu o notă mai jos.

„Mie chiar îmi plac ofiţerii germani. Sunt profesionişti până în vârful unghiilor. Am avut prilejul să lupt alături de ei într-o acţiune de ripostă împotriva unor partizani ruşi... Sper să fim dotaţi şi noi cu armament modern ca al lor... Să am şi eu la şold un Parabellum. Să mănânc la popotă un Bratwurst mit Kartoffelsat* şi să beau bere cu halba..

Nicu îşi asculta prietenul cu o uşoară invidie. Ca ofiţeri, aveau de împărtăşit acelaşi destin. Zilele acelea din viitor - când vor lupta din nou —, pe care nu le mai aşteptau fiindcă crezuseră că războiul românilor se încheiase odată cu demobilizarea făcută de mareşal, n-aveau să fie altfel pentru el.

Deja chelnerul revenise cu o nouă sticlă de vin, şi Nicu se concentra acum pe operaţia de scoatere a dopului. Şi zgomotul ieşirii lui bruşte din gâtul sticlei semănă izbitor cu cel al unei grenade ofensive detunate.

7

Maria Antonescu ţinea scurte cuvântări când împrejurările o impuneau. Şi asemenea împrejurări nu erau puţine, fiindcă prezida multe organizaţii de binefacere. Nu vorbea ca să vorbească, ci ca să comunice un mesaj precis. Şi o făcea concis, demn, cu o disponibilitate firească, evitând cu grijă să se lase antrenată de tendinţele dâmboviţene spre familiaritate vulgară. Prefera să se adreseze auditoriului în româneşte, dar în medii înalt aristocratice ori diplomatice folosea franceza. Trăise

---

* Cârnăciori cu salată de cartofi

câțiva ani în Franța şi dobândise un accent de invidiat. Totdeauna sobră, neverosimil de zveltă, deşi trecuse de 50 de ani, îmbrăcată în rochii închise la culoare, rimând potrivit cu părul ei negru lucios. Uneori, în ton cu albeața tenului ei, purta pe cap o pălărioară albă - care aducea izbitor cu o bască — înclinată uşor spre dreapta, care o întinerea în chip vădit. Şi, numai după câteva minute, asistența remarca simplitatea ei elegantă şi cuceritoare. În unele împrejurări, deşi era a doua doamnă a țării, reuşise să o eclipseze pe Regina-mamă Elena, fiindcă prin comportarea ei impunea mai mult respect şi crea o atmosferă elevată.

Primul care făcuse constatarea, în chip surprinzător, nu fusese soțul ei, ci Mihai Antonescu. În mod cert, o personalitate. Profesorul de drept deținea funcțiile de vicepremier şi de ministru de Externe. La început, cu admirație pentru că fiica doamnei Angela Niculescu — în ciuda fragilității ei fizice — avea o carismă de invidiat. Mai târziu, cu uşoară invidie şi teamă pentru ascensiunea ei.

Nemulțumită că stările de absenteism ale lui Ionel se repetau mai des şi durau mai mult, după nişte amânări repetate, spre sfârşitul primăverii, Maria Antonescu se hotărî să-i vorbească.

„Dragă Ionel, te văd foarte extenuat...”

„Rica, am avut o campanie grea. Şi a trebuit să mă implic mult în ea din cauza nepriceperii generalilor mei...” replică el pe un ton morocănos.

„Ar trebui să te odihneşti câteva săptămâni într-o stațiune montană. Fie la una dintre casele noastre din Predeal ori Sinaia, fie în altă parte...”

„Suntem în plin război antibolşevic...” încercă el să se eschiveze, dar fără prea multă convingere.

Sosise de-o oră acasă şi, ca de obicei, se grăbise să scape de cizme şi să se refugieze în papuci. Apoi se înfundase în fotoliu dornic să se relaxeze. N-avea chef de nimic. Nici de conversație, nici de lectură. Şi se închisese în sine.

„Nu mai eşti tânăr, Ionel! Ai 60 de ani!” îşi continuă Maria seria de argumente.

„Mai este o lună până atunci!” sublinie el.

Însă adevărata ciudățenie a acestui comportament era ilustrată de faptul că în vreme ce față de soție se dădea mai tânăr, față de colaboratorii apropiați îşi sporea vârsta. Astfel, în timpul şedințelor Consiliului de Miniştri, era auzit uneori spunând cu seninătate dar şi cu un soi de mândrie: «Ascultați-mă pe mine, că sunt un om bătrân!»

„Ce mai înseamnă o lună!? Nu te mai ascunde după deget!” zise Maria.

Mareşalul nu-i răspunse. Îşi rezemă capul de spetează şi închise ochii. Avusese un an dificil. ‘41 fusese un an al diavolului. Începuse cu rebeliunea legionarilor. Un masacru fratricid. Apoi continuase cu războiul din Est împotriva bolşevicilor. Muriseră mulți români. Dar dincolo de aceste sacrificii umane şi materiale, două mari izbânzi. Reuşise să scape țara de legionarii lui Horia Sima. Şi reuşise să readucă Bucovina de Nord şi Basarabia la patria-mamă. Cele câteva luni petrecute în Trenul Patria, în vecinătatea frontului, conducând trupele germane şi româneşti îl storseseră de vlagă. Fiindcă - în

fața lui Hitler, dar mai ales a românilor din țară şi din teritoriile amputate — n-avea voie să piardă. Trebuia doar să câşdge. Un efort potrivit pentru un bărbat mai tânăr. El, totuşi, avea 60 de ani. Şi, în mod sigur, sublinierea Măriei venea din observarea atentă a comportamentului său din orele pe care le petreceau împreună în casă. I se mai întâmplase să nu vorbească zile întregi cu nimeni din familie. Fără săşi impună asta. Se plimba prin odăi îmbrăcat într-un halat maroniu, obosit la chip, aproape de nerecunoscut, îmbătrânit, cu un aer absent. Până şi mama-soacră, respectabila doamnă Angela Niculescu, remarcase recent: «Maria, mareşalul pare de o sută de ani!» În asemenea zile, la serviciu, Antonescu răspundea monosilabic şi-i privea fără să-i vadă pe cei cu care venea în contact. Toți cei din jur puneau această atitudine pe seama infatuării.

„Ionele, a sunat maică-ta... E supărată, simt asta. N-ai mai trecut demult pe la ea...» încercă Maria să-l readucă cu picioarele pe pământ.

„Sunt multe lucruri pe care nu mai apuc să le fac..”

„Aşa o fi... Dar doamnei soacre îi e dor de fiul ei!” constată Maria. Şi imediat inima ei începu să bată mai repede. Cuvântul fiu fusese vârful de sabie care o împunsese în inimă. Îşi revăzu instantaneu propriul fiu, imobilizat într-un scaun cu rotile ca orice paralitic. Pentru ca Ionel să nu se simtă demoralizat, închiriase un apartament în altă zonă a Bucureştiului şi îşi instalase acolo fiul împreună cu un asistent medical şi o menajeră. De când devenise Conducătorul tării, Ionel avea nevoie de toată puterea de credință în destinul lui. Prezența fiului paralitic în casă l-ar fi destabilizat. Şi ea îşi asumase în fața lui Dumnezeu cruzimea acestei fapte. Iar acum, încerca să găsească o modalitate de a-şi răscumpăra vinovăția. Actele de caritate aproape zilnice i se păreau insuficiente. Se ducea tot mai des cu gândul să ctitorească o biserică.

„O să-mi fac timp s-o vizitez pe mama...” se angajă el. Şi se simți uşurat fiindcă se ducea la bătrâna lui mamă — împlinise 80 de ani — ca la spovedanie.

Spre deosebire de Maria, bătrâna doamnă Antonescu îi transmitea o stare de seninătate. De încredere în el însuşi. I se mai întâmpla să fie copleşit de o asemenea părere când privea clipe în şir călimara achiziționată de Maria din Franța. O călimară din sticlă. Un Lalique autentic. Care îl atrăgea prin originalitatea decorațiilor, rezultat al unei puteri speciale de creație.

Maria îl privi fără să zică nimic pe moment. Trăiau împreună de mulți ani. Şi îşi dădea seama că natura lui era complicată şi neechilibrată. Adesea surprinzătoare. Aparent un pachet de nervi, Ionel dovedea o absolută linişte sufletească şi o viguroasă stăpânire de sine. În ființa lui se întruneau egoismul şi o blândețe aproape copilărească. Se considera îndreptățit să aibă sentimente şi înclinații pe care le condamna la alții. Nu era soiul de om cu care se glumeşte. Banii nu intrau în preocupările lui de viață. Poate şi din cauză că iubea meseria armelor mai mult decât orice pe lume. Se descifra asta din felul în care savura disciplina plecării şi venirii de la muncă. Nu era un soț romantic, iar sensibilitatea — atât cât o avea - destul de abil mascată. Maria îl surprinsese odată — în vara lui ‘38

— mângâindu-şi băiatul, alintându-l cu o voce caldă, de nerecunoscut, aproape feminină, cu gesturi stângace şi rostind aproape şoptit: «Ce faci tu, băiatul tatii? Ce faci tu?...» Văzând-o că-l urmăreşte, Ionel şi-a reprimat brusc gesturile duioase şi a rostit ceva de circumstanță. Evident, cu alt glas. Cu acel ton rece, căzând ca biciuşca lui de cavalerist peste duioşia clipei.

Toate aceste reverii erau impulsionate de certitudinea că Ionel n-avea prejudecăți burgheze. Însuşi faptul că se căsătorise cu ea — o femeie divorțată — dovedea cu prisosință acest lucru. Uzând de influența pe care o avea asupra lui în unele momente, Maria reveni cu grijă să nu lase impresia că-l presează:

„Te rog, Ionel, promite-mi că-ți iei concediu... Ai nevoie să te refaci după atâta muncă!"

Şi Antonescu răspunse posac, imprimând tonului o gravitate birocratică ce nu-şi avea locul în intimitate:

„Mâine o să-mi revăd agenda de lucru pe zilele următoare. În absența unor priorități, mă voi hotărî..."

Apoi se cufundă iar în mutenie. Păstra o discreție desăvârşită în legătură cu munca lui de Conducător al națiunii. Nu se destăinuia nimănui. Şi, în ciuda faptului că unora li se părea că este prea adâncit în sine, era foarte aproape de realitatea curentă. Şi, extrem de practic. Rezolva problemele pe loc. Era adeptul teoriei că o soluție rapidă — deşi, exista riscul să fie facilă - este mai utilă decât una mai târzie dar mai bună.

Deşi Maria ştia că soțul ei îşi pune pe planul doi problemele personale, fu surprinsă că de data asta Ionel îşi găsi timp să consulte medicul de familie chiar a doua zi. Mai în vârstă decât pacientul său, doctorul Steriade fu vădit emoționat de prezența acestuia în cabinetul său. Nu se aştepta ca mareşalul să vină aici. Până atunci, consultațiile medicale se desfăşuraseră numai la domiciliul Antoneştilor. Înfundat în scaun, Steriade îl cerceta pe Ion Antonescu prin stilele ochelarilor strălucind în lumina piezişă a unei veioze de pe birou. Fața roşcovană a mareşalului nu prezenta nicio schimbare. La fel de netedă şi fără pete ca la ultimul consult. Sub ochii uşor adânciți în găvane se desenau aceleaşi riduri — câte două semiarce —, care nu se transformaseră în pungi vinetii. Aşa încât, doctorul Steriade îi ceru pacientului să-şi nuanțeze simptomele, sperând astfel să descopere în cuprinsul lor un punct de pornire spre diagnostic. Din păcate, mareşalul era foarte grăbit şi Steriade se văzu silit să efectueze verificările de rutină cu oarece viteză. Dar se strădui să pară meticulos şi profund. Era suficient să-l priveşu pe Ion Antonescu ca să-ți dai seama că nu avea nimic dintr-un învingător. Pe el războiul dus în Est, victoriile obținute rapid, nu-l eliberaseră din strânsoarea grijilor. Nu-l făcuseră mai puternic şi mai liber. Din contră, îl țineau închis într-un soi de blazată nemulțumire. Acum mareşalul aştepta ca el, doctorul, să vorbească. Deja luase o mină întrebătoare. Voia să şde concluzia.

Doctorul Steriade ar fi dorit să mai reflecteze, dar n-avea încotro şi începu să explice:

„Domnule mareşal, simptomele pe care le aveți mă fac să cred că este vorba de o astenie de

primăvară. Cu observația că în cazul dumneavoastră, manifestările asteniei sunt mai puternice.” Deşi lipsa durerilor de cap îl cam contrazicea.

Mareşlul primi cu indiferență diagnosticul. Fire practică, întrebă cu o nerăbdare seacă:

„Şi ce-mi recomanzi, doctore?”

„Domnule mareşal, aveți nevoie de odihnă. Dar nu aici, în Bucureşti, ci într-o stațiune dintr-o zona colinară, unde să puteți face şi nişte băi minerale...”

„Ca de pildă?”

„Vă recomand una dintre următoarele stațiuni balneo-climaterice: Slănic Moldova, Herculane, Olăneşti.”

Mareşalul Antonescu căzu pe gânduri. Cea mai apropiată stațiune era Băile Olăneşti. Nu putea opta pentru altceva. Doctorul Steriade găsi potrivită alegerea şi-l asigură că stațiunea are un climat blând, fiind amplasată într-un bazinet subcarpatic.

„Sper să mă însoțiți la Olăneşti, domnule Steriade!” zise mareşalul cu. acea ciudată răceală ce-l caracteriza, acum ceva mai cordială.

Luat prin surprindere, Steriade încercă să câşdge timp. Îşi repuse cu dreapta ochelarii pe locul normal, fiindcă lunecaseră spre vârful nasului. După care zise:

„Depinde de perioada în care veți pleca, domnule mareşal! Am nevoie ca, în funcție de ea, să-mi reprogramez pacienții în curs de tratament la alți medici...”

Cuvântul depinde îl zgârie pe creier pe mareşal. Era o lipsă de respect față de Conducătorul țării. În drum spre uşă, mormăi pe un ton maliții os:

„Veți fi anunțat în privința asta, doctore!” În aceeaşi zi, ca un fapt oarecare, mareşalul îi aduse la cunoştință Măriei:

„Săptămâna viitoare vom pleca la Olăneşd!” Şi dădea impresia că acționează deliberat, nicidecum sub imperiul urgenței.

Cum îşi cunoştea bine soțul, Maria nu comentă imediat. Aşteptă ca el să-şi termine obişnuitul program de după scoaterea cizmelor. Cum picioarele i se umflau peste zi, simțea o adevărată uşurare când se descălța. Dar uşurarea nu devenea completă decât după ce-şi ținea picioarele într-un hârdău plin ochi cu apă călduță în care camerista amesteca un pumn de sare. Stătea aşa, nemişcat, timp de-un sfert de ceas, aşteptând ca epiderma să se refacă. Anii de căsnicie petrecuți împreună nu trecuseră degeaba. Dacă trebuia să-i solicite o favoare, nu o făcea decât atunci când pe fața lui de mască tragică grecească se instala acea blândețe copilărească. În această seară rece de primăvară - din porunca lui, nu se mai facea foc în casă de câteva zile —, momentul veni târziu, înainte de culcare. Maria îşi îmbrăcase cămaşa de noapte şi îşi strânsese părul cu o plasă. Şi când să iasă din budoar, dădu cu ochii de Ionel.

Ajunşi — în chip neaşteptat - atât de aproape unul de altul, Maria se înroşi ca o fetişcană.

Ionel simți o venerație afectuoasă față de ea, urmată de un impuls de-a o strânge în brațe - orice om e apucat uneori de un astfel de impuls - şi poate şi mai mult. Nu făcu acest gest, dar fața i se lumină mult îndnerită de emoții erotice. Şi Maria îndrăzni să-i spună:

„Ştii, Ionel... Mi-am amintit că săptămâna viitoare am planificat două vizite împreună cu Reginamamă. Una la un spital de război de pe cheiul Dâmboviței şi cealaltă la bazarul Principele Mircea..

„Poate vii după aceea..." sugeră el.

„În mod sigur, aşa voi proceda..." îl asigură Maria, fiindcă îi simțise regretul din felul în care el pronunțase cuvintele. Era la a doua căsnicie şi învățase că e o vulgaritate să-ți impui capriciile, aşa cum făceau unele femei dnere în dorința de a fi mai interesante.

Mareşalul Antonescu îşi anunță oficial plecarea în concediu doar cu o zi înainte. Prin şeful său de cabinet, îi dădu lui Mihai Antonescu împuternicire să conducă şedințele Consiliului de miniştri pe perioada cât el avea să lipsească din Bucureşd. Celelalte atribuții pe linie militară, îşi propusese să le rezolve prin mica echipă stabilită să-l însoțească la Olăneşd.

În drum spre Vâlcea, aghiotantul îi arătă primii pomi înfloriți. Uşor de remarcat, toți erau feriți de vânturi, căci se aflau la adăpostul caselor. Mareşalul îi privi curios. Mesajul lor de puritate era şi unul de continuitate.

Din cauza prafului ridicat de mica coloană de automobile, mireasma florilor de pe ramuri nu ajungea până la mareşal.

8

În vară, când mareşalul Antonescu mobiliză din nou armata — numai o parte, alta mai mare o păstra pentru a nu rămâne descoperit în fața ungurilor şi, mai ales, să aibă cât mai multă trupă la sfârşitul războiului, încât să negocieze o pace avantajoasă —, ofițerul Petre Ghica ajunse din nou în stepele ucrainene. Harta pe care o avea în dotare era un document inactual, de ale cărei inexactități sau omisiuni se izbea mereu cu neplăcere. Ceea ce-l determina să-i injure cu sete pe cartografii de la Ministerul de război. Ca ofițer de legătură între Armata a 3-a română şi Corpul 13 german, care se învecinau, Petre Ghica — un bun vorbitor de germană, motiv pentru care şi fusese de altfel numit în această funcție — avea mare nevoie de un asemenea instrument de orientare în teren. Spre norocul lui, maiorul Rudolf von Koller, de la Statul Major al Armatei a 11-a germană, îşi făcu milă şi-i dărui o hartă adusă la zi. Dar Rudy - aşa îi spunea Petre cu o familiaritate cam forțată, vag perversă - nu era singura lui cunoştință. De plutonierul Heinrich Boli se apropiase după ce trecuseră împreună printr-un atac aerian al aviației ruseşti. Heinrich era al optulea copil într-o familie care ura războiul. Tocmai împlinise 25 de ani. Destul de volubil pentru un neamț. De la el învățase Petre o vorbă care

se potrivea ca o mănuşă pentru un ostaş: «Nu suntem la mâna nimănui atâta timp cât moartea e în mâinile noastre». De porthart — deci şi de harta primită cadou de la von Koller — avea să se despartă peste câteva luni când fu rănit lângă Sumy -, cu vorbele lui Boli însă se însoți până la sfârşitul vieții.

Pe von Koller îi cunoscuse la Jitomir, în spatele frontului. Tăvălugul războiului lăsase în urmă un oraş distrus aproape în întregime. Mormane de dărâmături care îți dădeau măsura voinței oarbe de distrugere. Pustiu şi dezolare. Dar printre ruine se puteau vedea mici cruci de lemn improvizate şi câte un buchețel de flori. Dovezi de respect creştin față de cei morți de la puținii localnici rămaşi în viață. Mai ales femei şi copii aciuați în rarele case rămase în picioare sau în subsolurile celor arse sau dărâmate. Dacă suferințele apropiau sufletele supraviețuitorilor, frica îi lega şi mai mult Erau gânduri ce-i treceau prin cap lui Petre Ghica în timp ce-l aştepta pe maiorul von Koller. Fuma cu nesaț şi privea în jur. Se postase în fața comandamentului german din Jitomir. În chip surprinzător, el ajunsese mai devreme, iar von Koller întârzia. Doi ostaşi nemți se apropiau de sediu împingând o femeie de vârstă medie cu o privire sălbăticită de ură. În mod cert, ura ei fierbinte îi dădea putere, fiindcă altfel fața ei emaciată trăda viața dusă la limita subzistenței. Cu ce se hrăneau oare aceste sărmane ființe? Foamea îndelungată le facea dispuse la orice sacrificiu. Petre Ghica remarcase ce amploare luase prostituția. Interzisă în timpul regimului sovietic, acum ea devenise o politică de supraviețuire. La intrarea în oraş, femei de mai toate vârstele — inclusive minore slabe şi necoapte — ofereau servicii sexuale. Înşirate pe marginea străzii, gesticulau obscen către ostaşii inamici. Explicabil, nu ştiau o boabă de germană. Din câte aflase el, ucrainencele nu se prostituau pe bani. Plata acceptată era doar în alimente.

Primul lucru pe care îl făcu maiorul von Koller fu să-şi ceară scuze. Petrecură împreună o jumătate de oră întruna din încăperile comandamentului discutând chestiuni de serviciu. La un moment dat, von Koller scoase din porthart o hartă şi îi dădu câteva explicații. Oarecum jenat, Petre Ghica îşi scoase, la rându-i, harta şi încercă să se orienteze pe ea. Sesiza rapid omisiunile şi denumirile incorect transcrise de către superficialii cartografi români. Von Koller surâse maliții, dar la urmă îi oferi harta lui.

„Aşa o să ne înțelegem mai bine!” motivă el, pedant.

Peste câteva minute, când se despărțiră, lui Petre Ghica încă nu-i venea să creadă că în Wehrmacht existau ofițeri de viță nobilă ale căror purtări şi daruri intelectuale te făceau pe tine, ofițer român, să te simți un pârlit, un fitecine. Sentimentul ăsta de inferioritate - deloc confortabil — nu dură decât până în clipa când dădu cu ochii de prostituatele foamei. Era o ofertă greu de refuzat pentru un militar aflat de multă vreme pe front. Aşa că, începu să treacă în revistă femeile ieşite la drum.

Pieptănate în grabă. Îmbrăcate cu rochii de vară salvate de la incendii ori de sub moloz. Fețe chinuite de văduve recente. Fețe informetate. Fețe îmbătrânite înainte de vreme. Nu erau prostituate profesioniste. Ci ființe disperate. Care vedeau în serviciile sexuale pe care le ofereau singura cale de a supraviețui. Unele aveau şi copiii cu ele, fiindcă n-aveau unde şi în grija cui să-i lase.

Dintr-un sentimentalism firesc, ofițerul Petre Ghica se opri în fața unei neveste în jur de 35 de ani. Ştearsă, vânjoasă, înfiptă în glezne scurte, păr blonziu. În spatele ei se ascundea un băiețel de vreo şase ani şi mai blond decât ea. Petre Ghica i-a oferit femeii un baton de ciocolată pentru copil. Ucraineanca a rupt imediat o bucățică din baton şi i-a dat-o fiului. Acela o înşfacă rapid şi o vâri cât ai clipi în gură. După ce ascunse restul batonului de ciocolată într-un buzunar al rochiei de stambă proletară, femeia strigă la băiat în ucraineană. Deşi un improvizat vorbitor de rusă, Petre Ghica desluşi porunca ei.

„Iuri, du-te în magazia aia din spate! Vin şi eu imediat..."

Băiatul îl privi curios. Vedea un străin înalt şi solid, îmbrăcat în haină militară. Apoi se retrase încet, de-a-ndăratelea, neîncrezător şi cu oarece ură fiindcă era gonit din pricina acestui bărbat. Maică-sa, prudentă, pragmatică, solicită mai întâi plata.

„Davai hleb! Davai!"

Petre Ghica pricepu şi strigă la ordonanță, un țigan de prin părțile Doljului:

„Bă Fabiane, scoate din raniță o pâine să i-o dăm flămândei ăsteia!"

Cum trăsese cu ochiul până atunci, Fabian - el însuşi tată a trei puradei — se grăbi să scotocească în raniță după pâinea cea mai mare. S-a apropiat de şeful lui cu pâinea în mână. Ucraineanca făcuse ochii cât cepele.

„Ce mai stai? Dă-i-o!" îl îndemnă Petre Ghica.

Însă îi fusese uşor să constate că țiganul nu se lamentase ca de obicei, folosind propoziți sparte.

Cu o abilitate de pisică, deşi era plinuță, ucraineanca a înhățat pâinea şi a ascuns-o într-un coş. Apoi dădu din cap că e în regulă. Se puteau apuca de treabă. Şi făcu semn cu capul către un copac din apropiere. Unul rămas întreg, cu coroana bogată în ramuri şi frunze. Şi ea porni prima spre pomul indicat. Se postă în fața trunchiului gros, cu coaja crăpată, apoi începu să se pregătească. Petre Ghica o urmărea cu atenție. Femeia îşi ridică poalele rochiei înflorate, dezvelindu-şi coapsele albe, plinuțe şi pufoase. Constată mirat că nu purta chiloți. În toiul verii, nici țărăncile române nu purtau. Vară era şi aici, în centrul Ucrainei sovietice. Numai că nu se aflau la țară, ci într-un oraş. Atras de albeața coapselor ei, se apropie. Se desfăcu repede la prohab şi îşi scoase membrul. Începuse deja să se întărească. A pătruns-o fără să-i pese că ea şi-a tras capul într-o parte. Tot timpul cât au făcut dragoste, femeia n-a icnit şi n-a vrut să intre în ritmul mişcărilor lui de mascul posesiv.

De aceea lui Petre Ghica nu i-a venit să creadă când muierea bălană l-a întrebat interesată:

„Işcio raz?"

Pe românește, mai vrei o dată?

Deşi n-o simțise prea fierbinte în părțile de jos, Petre Ghica acceptă cu speranța că a doua oară o să fie mai bine. Dar puse condiția ca de această dată s-o facă pe pământ, în poziție orizontală. Reacția ucrainencei fu una promptă:

„Drughie hleb!” Pe tonul unei precupețe din piața Matache.

Petre Ghica îl strigă pe Fabian. De data asta țiganul nu i se mai păru la fel de bine dispus când îi înmână femeii cea de-a doua pâine. Făcu sex cu grăsana în noua poziție - cea clasică, mai comodă pentru amândoi partenerii - şi se simți mai satisfăcut decât prima oară. Deşi muierea nu transpirase deloc, iar partida de sex durase ceva mai puțin. Abia când a dat să se ridice de jos, Petre Ghica a depistat, fără să vrea, mirosul urât exalat de gura ei. La urma urmei, era vreme de război şi nici el, în absența pastei de dinți, nu reuşea să păstreze o igienă satisfăcătoare a danturii.

Abia trei luni mai târziu, ofițerul român avea să-l cunoască pe Heinrich Boli. Frontul trecuse dincolo de hotarul nord-estic al Ucrainei. Armatele germane şi române intraseră în marea câmpie rusă. Cei doi ani de război antisovietic îl îndreptățeau pe Petre Ghica să creadă că aflase mai toate modurile de a muri. Avea în vedere, în primul rând, moartea celor care nu îi erau indiferenți. Categorie în care intrau şi ostaşii nemți. Aliații adică. Fiindcă pe inamicii ruşi îi ura, altfel n-ar fi putut să tragă în ei şi să-i ucidă. Nu era psiholog, dar faptul că, în mod evident, ruşii îşi apărau casa şi pământul propriu, la care țineau atât de mult pentru că erau ale lor - pentru care munciseră atât amar de secole - i se părea un handicap pentru ostaşii români. Mai ales că războiul de acum era, pentru români, o experiență inversată. Scopul pentru care ei luptaseră până la Nistru era identic, în principiu, cu cel pentru care se băteau aprig acum ostaşii ruşi.

În timp ce Petre Ghica se deplasa călare dinspre Romny către Sumy, adică spre flancul stâng al Armatei a 3-a române, un avion de vânătoare sovietic îl depistase. Era o zi calmă de la începutul toamnei. De o limpezime atât de mare încât pilotul putea distinge până şi şobolanii de câmp, alergând după hrană. În ciuda mizei mărunte — nu-ți consumi carburantul şi muniția pentru un obiectiv atât de neînsemnat! — aparatul se îndreptă în picaj spre el. Era un IL-2. Vedeta aviației de luptă. Mitraliera de la bord deschise focul şi proiectilele începură să piuie, muşcând scurt din glodul stepei şi scoțând norişori de praf. Suficient ca armăsarul să se sperie şi să pornească în galop, fără să mai asculte comenzile călărețului. Fără să-şi pună problema risipei de muniție, pilotul rus reveni asupra acestei ținte în mişcare şi, de astă dată, avu mai mult noroc. Din snopul de proiectile care ară din nou pământul, unul nimeri calul şi ofițerul Petre Ghica se trezi trântit la pământ. O căzătură cu şansă. Fiindcă armăsarul nu i-a prins piciorul sub el. Încălzit de căzătură, Petre Ghica nu-şi dădea seama dacă fusese adns şi el de vreun glonț. Şi, instinctiv, începu să se pipăie şi să-şi cerceteze uniforma de vară. Era întreg şi nevătămat. Se propti într-o mână şi se ridică, înjurând tenacele aviator inamic. După ce se scutură de praf, îşi continuă drumul pe jos către oraşul Sumy.

Stepă cât cuprinzi cu ochii. Cer senin. Noțiunea de infinit se insinuează în minte. Petre Ghica se uită la ceas, e miezul zilei. Abia peste patru ore va ajunge la Sumy. Ciudat nume. Ca şi Romny, oraşul din care a plecat. Nu par a avea origină slavă. Peste o jumătate de oră aude în spate un duduit slab. Se întoarce şi zăreşte o motocicletă cu ataş. Numai Wehrmachtul are în dotare astfel de

vehicule. E un Zundap. Moiociclistul care îl conduce poartă ochelari de protecție împotriva prafului şi a soarelui. Ține cu mâinile ghidonul foarte strâns, fiindcă hopurile drumului fac ca roțile să să urce şi să coboare pe ele, dând vibrații în toată caroseria motocicletei. În ataş şi pe şaua din spatele motociclistului, doi ostaşi cu căşti de oțel şi pistoale-mitralieră atârnate de gât. Imagine cu care Petre Ghica se familiarizase deja pe durata celor doi ani de război. Nicio şansă să profite de acest mijloc de transport. Şi pe moment, interesul lui pentru motocicleta marca Zundap pieri odată cu interesul pentru misiunea pe care o avea de îndeplinit. Nu pentru mult timp însă. Bâzâitul amenințător al unui avion care se apropia în picaj îl trezi la realitate. Ceva îi spunea că era acelaşi avion IL-2 care profita de acalmia de pe front şi de absența — temporară!? — a aviației germane. Insolența rusului, dublată evident de o experiență indubitabilă, ieşi din nou la iveală. Avionul coborî atât de mult că lui Petre Ghica i se păru că distinge capul pilotului strâns de o cască de piele neagră. Apoi începu să se audă pârâind mitraliera de la bord. Aparatul zbura atât de jos încât motociclistul neamț făcu gestul instinctiv de a se apleca pe ghidon cu capul vârât între umeri. Zgomotul puternic al motorului de avion îl acoperi complet pe cel al motocicletei. Şi imediat avionul începu să urce şi să vireze. În mod sigur, avea să mai atace o dată, fiindcă dorea să neutralizeze total inamicul. Deja motocicleta se oprise în şanțul drumului. Cei trei nemți atârnau care încotro, ca nişte păpuşi uriaşe dezarticulate. Şoferul, cu capul pe ghidon. Cel din spatele lui, răsturnat spre ataş. Cel din ataş, aplecat spre roata ataşului. Petre Ghica se apropie de motocicletă şi-i cercetă pe rând. Singurul care mai respira era rănitul din ataş. Un unteroffizier. Bărbat tânăr. Sub 30 de ani. Gemea, cu ochii închişi. Emitea un sunet înalt şi continuu, pe o singură notă. Îi scoase casca de pe cap şi-l descheie la veston. Atunci îi descoperi şi rana de la umăr. Nu i se păru a fi ceva atât de grav încât să dea ortul popii. Dacă Zundapul mai mergea, îl putea transporta până la primul post de ajutor. Debarasă motocicleta de cei doi morți pe care îi târî în şanț. Dar auzi din nou avionul şi văzu că se îndrepta spre motocicletă. Trebuia să se apere, altfel era rândul lui să ajungă în iad. Orice secundă era prețioasă, hotărâtoare. Petre Ghica adună pistoalele-mitralieră ale celor trei nemți. Apoi luă poziție de tragere în şanț. Şi aşteptă apropierea avionului sovietic. Cu o îndârjire plină de ură în fața cinismului manifestat de rusnac, descărcă cele trei încărcătoare ale pistoalelormitralieră nemțeşti în fuzelajul avionului. Fără să-i pese de snopul de cartuşe scuipat de mitraliera de la bordul acelui performant IL-2 şi de faptul că îşi deconspira poziția. Lăsându-se purtat doar de instinct.

„Nenorocitule!” scrâşni Petre Ghica la adresa pilotului sovietic.

Şi, în timp ce acel IL-2 încerca să câştige înălțime, văzu o dâră de fum din ce în ce mai groasă şi neagră, prelingându-se spre coada avionului. L-am atins! se gândi românul. Şi se simți mândru. Îşi răzbunase calul. Îi răzbunase şi pe cei doi pistolari nemți, aliații lui.

Se întoarse la Zundap. Dădu trei pedale şi motorul începu să toarcă regulat. Aruncă o privire spre unteroffizierul din ataş, apoi acceleră şi motocicleta porni la drum. Către Sumy. Acolo tocmai

se înființase un centru de triere al răniților. Petre Ghica moştenea o anume uşurătate viguroasă care trezea în el forme neobişnuite de autodepăşire.

Nu mai condusese niciodată o motocicletă. Ceea ce îl determină să meargă cu viteză mică, prudent. Drumul era atât de liber încât după vreun sfert de oră încercă o viteză mai mare. Renunță, fiindcă zdruncinăturile deveniseră mai puternice şi ar fi putut să-i facă rău rănitului. Nu avea dreptul să-i rişte viața. Înainte de a intra în oraşul Sumy, dintre dărâmăturile ce mărgineau strada, se ivi o tanchetă nemțească, un SWP. Petre Ghica opri Zundapul şi făcu semen disperate cu amândouă mâinile. Apoi începu să şi strige în germană. Până la urmă, SWP-ul opri. Ofițerul român se apropie de cabina tanchetei. Uşa ei se deschise şi el se trezi față în față cu un ofițer german scorțos şi distant. Era chiar von Koller! Nici că putea fi o surpriză mai plăcută. Petre Ghica îi explică rar, arătând cu capul spre rănitul din ataş. Reacția maiorului von Koller fu una promptă: ordonă soldaților care îl însoțeau să preia rănitul. În care timp, mai relaxat, Petre Ghica îşi permise să-l consulte:

„Dar cu Zundapul ăsta ce fac?"

„Motocicleta este mai bună decât calul!" surâse calm, aristocratic, von Koller. „O poți folosi pentru îndeplinirea misiunilor viitoare!"

Ofițerul Petre Ghica mulțumi, apoi ceru permisiunea să se retragă. O primi. Salută cu mâna la chipiu, reglementar, şi se îndepărtă. N-ajunse însă la motocicletă, fiindcă glasul lui von Koller îl opri.

„Camarade! Mai trebuie să ştii un lucru..."

Petre Ghica tresări. Să se fi răzgândit neamțul în privința motocicletei!?

Rudy von Koller se apropie şi îi zise:

„La început, am vrut să fie o surpriză. Dar, în ultimul moment m-am gândit că e mai corect să ştii că voi propune comandanților mei să fii decorat pentru ceea ce ai făcut, iar comandanților tăi, sa fii avansat în grad!"

Ideea îl însenină pe chipeşul Petre Ghica. Duse mâna la chipiu în chip de salut. Îi stătuse pe limbă, o clipă, să strige «Heil Hitler!» ca un veritabil SS-ist, dar se răzgândise amintindu-şi că von Koller nu agrea aroganța vulgară a celor din Waffen SS. Străbătu strada principală din sărăcăciosul Sumy, un fel de oraş de graniță, copleşit de comportamentul lui von Koller. Însă abia când ieşi din localitatea ucraineană, îi trecu prin minte că acumulase - evident, fără să-şi propună asta ca scop — câteva accesorii germane de sorginte cazonă: o hartă, un Parabellum, o motocicletă. Mai îmi trebuie o uniformă gri-verzui, şi gata, o să arăt ca un ofițer neamț! se amuză Petre Ghica.

Pe unteroffizier-ul rănit, pe care îl cărase aproape 60 de kilometri cu motocicleta, Petre avu bucuria să-l reîntâlnească două luni mai târziu. Se vindecase repede — rana se dovedise urâtă la suprafață, dar nu profundă. Făcea pe furierul la Comandamentul Corpului 13 german de sub comanda generalului Hans Friessner. Se numea Heinrich Boli. Nu era decât un oberfeldwebel*, dar a îndrăznit

* Plutonier-major

să-şi invite salvatorul să ia masa împreună la popotă. Deşi Petre s-a concentrat cu predilecție asupra mâncărurilor nemțeşd - mai variate şi mai bogate din punct de vedere caloric — ca un gurmand care se respectă, nu putu să nu observe că Heinrich era un ins de o jovială erudiție, sensibil dar fără s-o arate. Avea o continuă grijă pentru detaliul exact. Şi Petre fu tentat să creadă că Boli, în civilie, era profesor de literatură germană. Un cărturar rătăcit precum o oaie printre dulăi cu potențial de şovinism şi agresivitate.

În chip previzibil, comandanții nemți au fost primii care au dat curs propunerii făcute de maiorul Rudolf von Koller şi l-au decorat pe ofițerul român Petre Ghica cu mult-râvnita, Cruce de Fier. În schimb, omologii lor români, abia peste două luni, spre mijlocul lui decembrie, l-au avansat pe subordonatul lor la gradul de căpitan.

Iarna se înscăunase temeinic în stepele ruseşd. Şi părea mai greu să lupți cu ea. Armamentul nu-ți era de niciun folos.

1943
TIDAL WAVE*

„Nu suntem în mâna nimănui, atâta timp
cât moartea e în mâinile noastre."
Heinrich Böll

1

După bătălia de la Stalingrad, unde armata română înregistrase pierderi masive, mareşalul Antonescu a început să-şi pună primele întrebări serioase privind invincibilitatea maşinei de război germane. Însă, continuă să păstreze aparenţele. Astfel, pe plan extern, era vizibilă o loialitate deplină faţă de Führer. Pe plan intern, încerca să menţină încă vie încrederea Armatei şi a populaţiei în capacitatea lui de Conducător de a gestiona alianţa cu Germania în scopul redobândirii Ardealului de Nord. Şi, în secret, lăsa o totală libertate şefilor partidelor istorice de a căuta soluţii de ieşire onorabilă din război.

Gânduri negre în privinţa victoriei, mareşalul mai avusese. Astfel, înainte de începerea ofensivei sovietice de la Stalingrad, el se confesase lui Gheorghe Barbu - un ins din anturajul său — afirmând că Germania a pierdut războiul şi că România trebuie să se străduiască să nu-l piardă pe al ei. Dar această exprimare nu era rodul unui pesimism cronic, ci al unei stări de spirit trecătoare cu care apropiaţii lui se obişnuiseră.

Liderii celor două mari partide, Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, n-au stat prea mult în cumpănă. Apatia temporară a mareşalului era un moment propice, care trebuia valorificat. În mod tacit, cei doi au acţionat independent. Însă fără o pregătire temeinică, fără o acoperire minimală. Cum era bine văzut în cercurile politice din Anglia — acolo era considerat singurul democrat din România —, Maniu reuşi prin oamenii lui să stabilească contacte cu agenţii britanici. Primele tatonări au avut darul să exprime disponibilitatea politicienilor români pentru un dialog cu cei britanici. Până la uşa primului-ministru Churchill însă drumul era lung.

Din ordinul expres al mareşalului Antonescu, Eugen Cristescu monitoriza atent şi eficient aceste contacte şi, prin agenţii proprii, aduna informaţii. Periodic, şeful SSI prezenta sinteze mareşalului. Faptul că anglo-americanii nu refuzau un asemenea dialog părea un lucru pozitiv. Abia ceva mai târziu s-a văzut că Aliaţii nu voiau să garanteze graniţele şi independenţa statului român în cazul unui armistiţiu. Şi mareşalul nu şi-a putut ascunde dezamăgirea.

Din anumite motive, Maniu nu mai păstră secretul acestor tatonări externe şi se adresă

---

* Valul nimicitor (engleză)

mareşalului Antonescu printr-o depeşă cu mesaj explicit:

„Nu există decât o singură soluție: România să ceară pace separată. Şi acest lucru trebuie să-l facă chiar guvernul Antonescu. El, care a dat germanilor un sprijin larg şi necondiționat, care are autoritatea de a vorbi Reichului deschis şi sincer. România nu se mai poate bate. Şi nu se mai poate bate din două motive fundamentale: fiindcă nu mai are armată şi fiindcă războiul nu are consensul națiunii."

Ca de obicei, Maniu se juca de-a critica, fără a-şi asuma vreo răspundere. Şi, tot ca de obicei, mesajul era destinat guvernului român şi nu lui Antonescu personal. Manevră menită să menajeze orgoliul lui de Conducător. Inutilă însă, fiindcă depeşa l-a scos din sărite pe adresant. Foarte convins că unele sugestii din cuprinsul ei îi fuseseră impuse lui Maniu de politicienii britanici din anturajul lui Churchill.

Unul dintre motivele care l-au determinat pe Iuliu Maniu să-i scrie a fost descoperirea că serviciile secrete germane erau pe urmele lui. Asta facea posibil ca impetuosul von Killinger să se vadă în orice moment cu mareşalul şi să-l înştiințeze despre activitatea subversivă desfăşurată de fruntaşul național-țărănist. Ceea ce nu ştia Iuliu Maniu atunci — avea să afle mai târziu — era un lucru mult mai grav. La Berlin, deja căpeteniile naziste hotărâseră ca el să fie suprimat. Dar căutau un prilej potrivit spre a-i aduce la cunoştință mareşalului Antonescu această decizie. Se străduiau să facă din asta un gest de reciprocitate față de lealitatea de nezdruncinat a mareşalului român.

În realitate, loialitatea lui Antonescu față de Hitler nu era una sentimentală. Nu izvora din admirație şi respect pentru cel considerat de conaționalii lui Grossterr Feldherr ales Zeiten*. Adolf Hitler nu se număra printre modelele lui consacrate de comandanți miliari. Precum mărturisise apropiaților, pe mareşal îl fascinau cu deosebire Scipione Africanul, Temistocle, Traian, Decebal şi, din timpuri mai apropiate, Napoleon Bonaparte. Aşa încât loialitatea afişată față de marele său aliat izvora dintr-o experiență proprie acumulată în Primul Război Mondial. În 1916, el fusese martorul sfârşitului dezastruos al campaniei Armatei române şi a ocupării Olteniei, Munteniei şi Dobrogei de către inamic. Dar în anul următor, aceeaşi Armată română, înfrântă în 1916, fusese capabilă de victoriile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz. Câteva luni mai târziu, succesele Antantei vor schimba complet situația, ducând la înfrângerea Germaniei. Pentru Antonescu, Stalingradul echivala cu înfrângerile din 1916. Promisiunile lui Hitler de reechipare a Armatei române îi păreau a echivala cu refacerea din iarna 1916-1917, în care Misiunea militară franceză jucase un rol important. La toate acestea se adăuga forța de persuasiune a lui Hitler şi a colaboratorilor săi, care ştiau să insufle încredere poporului german. Antonescu tocmai aflase de mitingul popular de la Palatul sporturilor din Berlin. Goebbels ținuse acolo un discurs patetic, de mare forță mistică, centrat pe întrebarea: «Vreți război total?» Şi mulțimea prezentă în sală, însuflețită până la isterie, răspunsese cu un ferm

* Cel mai mare conducător din toate timpurile

şi repetat «Da!» Bineînțeles că era un mod de îndoctrinare periculos, fiindcă Germania nu ducea un război „just” cu URSS. Asta dacă ar fi fost să utilizeze teoria comunistă a războiului, pe care înşişi liderii bolşevici de la Moscova o foloseau după bunul lor plac.

Într-un fel sau altul, Antonescu se vedea silit să cultive această franchețe de salon fată de Hitler. Şi se înfiora fără voie gândindu-se la aliatul său, atât de charismatic şi plin de mistere, considerând improbabil ca pe el să-l aştepte o glorie atât de mare. Adjunctul său, Mihai Antonescu, nu-şi arătase niciodată încântarea pentru continuitatea în loialitate față de Germania. Formația lui de jurist îl împiedicase să aprobe oficial depăşirea Nistrului de către armatele româneşti. Evitase, în termeni diplomatici, să dezbată această temă atât de „dragă” politicienilor români, deşi în adâncul inimii se îndoia de justețea unei asemeni strategii militare, bazată pe experiențele trecutului, din care mareşalul Antonescu aducea la lumină, îndeosebi, pe cea a lui Scipione Africanul. Fără îndoială, Mihai Antonescu era la curent cu tatonările semioficiale ale lui Maniu şi Brătianu. Şi cum mareşalul le tolera - ignorându-le numai aparent, de ochii nemților —, a inițiat el însuşi, începând din decembrie ‘42, asemenea explorări pe tema armistițiului în tabăra Aliaților.

Una dintre direcții fusese Lisabona, capitala unei mici țări din peninsula Iberică. Acolo trimsese pe Sergiu Lecca - frate cu Radu Lecca, şeful Centralei evreilor din România. Dar încercărie acestuia n-au avut sorți de izbândă. Cei câțiva britanici contactați nu s-au arătat deloc interesați de inițiativa românească, lăsând impresia că ea venise prea târziu. Aşa încât, Sergiu Lecca a trebuit să părăsească Portugalia şi să revină în țară împreună cu soția lui.

A doua locație a fost Ankara. Turcia, deşi mai departe de Anglia şi de America, oferea ceva mai multe posibilități. Aici forfota agenților britanici era mai mare, zona fiind una în care prezența Angliei avea pregnanță colonială. Alegerea vicepremierului Mihai Antonescu căzu asupra ministrului Creținanu, om de mare încredere. În calitate de purtător de cuvânt al guvernului român, Creținanu a găsit deschise uşile ambasadei britanice. A purtat discuții atât cu secretarul ambasadei, cât şi cu ambasadorul. Amândoi au găsit salutară inițiativa României de a ieşi imediat din război. Dar diplomații englezi i-au explicat lui Creținanu că singura formulă agreată de Anglia şi Statele Unite este capitularea necondiționată. UNCONDITIONAL SURRENDER. Şi lui Creținanu nu-i scăpă amănuntul că, atunci când cei doi rostiră formula înrobitoare, capetele lor aveau o greutate dură şi apăsătoare.

A treia destinație a fost Elveția. O țară prin tradiție neutră, nu ca celelalte două. Mihai Antonescu îşi mai pierduse o parte din optimism când l-a desemnat pe profesorul Vespasian Pella. Un intelectual stimabil având, în plus, o cunoaştere profundă a fenomenelor politice care influențau viața Europei. Îi fusese recomandat cu căldură de preşedintele Curții de Casație. Deşi beneficia de avantajul de a reveni în foste locuri de popas — în speță, Geneva şi Berna, unde lăsase o impresie frumoasă cu câțiva ani în urmă —, noul mesaj al profesorului Pella, unul strict politic, în ciuda actualității lui, nu trezi niciun interes. Diplomații străini contactați nu riscară să-şi asume rolul de

mesageri ai guvernului român. Astfel că întâlnirile respective au rămas nişte contacte onorabile, dar lipsite de finalitate.

Această activitate febrilă de sondare a anglo-americanilor, întreprinsă fără suficiente precauții, nu avea cum să rămână neobservată de serviciile de spionaj ale Reichului. Cum toate diligențele românilor se puneau la cale la Bucureşti — unde liderii importanți ai partidelor erau supravegheați atent de nemți —, primele informații alarmante privind activitățile lor subversive s-au adunat mai întâi pe biroul lui von Killinger. Fără să ezite, ambasadorul german se grăbi să-l pună în gardă pe mareşalul Antonescu. Părea sincer în efortul său şi concentrat asupra subiectului, când a intrat grăbit la Conducătorul statului român. Şi nu a mai dat atenție, ca altă dată, ambianței create de obiectele de artă ce decorau cabinetul într-un fel ce-l particulariza. Din care cauză, nu observă că pe biroul întins apăruse o scrumieră masivă din sticlă marca Rene Lalique.

Pe mareşalul Antonescu l-a deranjat mai mult tonul folosit de baronul german, decât informația în sine că Maniu începuse, în nume propriu, o dezangajare a României din războiul în care fusese târâtă de sovietici fără voia ei. Nici subiectul nu-i plăcea. De fapt, îl enerva cumplit. Dar nu putea să nu asculte.

„Vom verifica dacă lucrurile stau aşa..." promise el, vădit iritat de modul neprofesionist în care Maniu şi țărăniştii lui acționaseră. Din câte observase, mai cu seamă în uldmii 15 ani, politicienii români nu erau oameni pe care să te poți bizui în momentele dificile ale istoriei. Şi încrâncenarea lui împotriva lor părea că se adunase în cele două cute pornind de la rădăcina nasului spre frunte, care acum se adânciseră şi deveniseră mai evidente.

Manfred von Killinger se ridică de pe scaun, pregătindu-se de plecare. Dar şi să-şi spună ultimul cuvânt:

„În Germania, trădătorii sunt pedepsiți aspru!"

Mareşalul Antonescu îl urmări cum se îndreaptă spre uşă convins că el dominase întrevederea. Mic de statură şi rotofei, baronul afişa o aroganță zgomotoasă, cum îi stătea bine unui oficial german. De altfel, purta uniformă diplomatică şi bicorn. Aşteptă să-l vadă ieşit din cabinet, apoi îi ceru colonelului Davidescu să-l convoace urgent pe Eugen Cristescu.

În ultimele luni, germanii deveniseră mai suspicioşi şi mai preocupați de aliatul lor român. Părea disproporționat mai ales gestul de a-i pune în cârcă insuccesele militare înregistrate spre sfârşitul lui '42 pe frontul Stalingradului. Relațiile româno-germane se mai răciră şi după ce se află că Horia Sima fugise din Germania spre Italia, cu aprobarea tacită a unor lideri naziști. Asta în ciuda asigurării date de Führer - cu ocazia întâlnirii anterioare din 10 ianuarie — că evadarea lui Horia Sima nu fusese orchestrată de Abwehr. Greu de crezut fiindcă, după cum era ştiut, în Germania, toți cetățenii sunt supravegheați îndeaproape. Cu atât mai mult, un străin precum şeful legionarilor români. Un fel de ostatic de lux cu potențial de presiune la adresa mareşalului Antonescu. Iar uşurința

cu care Hitler a acceptat propunerile româneşd, l-a pus pe gânduri pe Antonescu. I s-a părut suspectă, reparatorie. Prima propunere privea reinstalarea generalului Erik Hansen în funcţia de şef al Misiunii militare de la Bucureşti, funcţie deţinută până atunci de generalul Hauffe, care intrase în conflict cu partea română. Iar a doua, mult mai importantă, prevedea reînarmarea armatei române după pierderile suferite recent. Hitler le-a acceptat fără să clipească pe amândouă, dornic să-l păstreze pe mareşalul Antonescu drept cel mai important aliat pe frontul de Est. Un semn că armata germană nu mai putea face faţă singură Armatei roşii. Încrederea pe care i-o arăta Führerul îl flată pe Antonescu, dar pe ceilalţi şefi nazişd — în frunte cu von Ribbentrop şi Goring — îi nelinişti.

Privit în acest context, mesajul secret al lui Iuliu Maniu i se părea de o inconştienţă copilărească. Auzi, ce-i trecuse prin cap bătrânului politician ţărănist — că România nu mai are armată şi că războiul împotriva URSS nu mai are sprijinul naţiunii! se frământa Antonescu, mai degrabă amuzat decât supărat. Poate şi unde îi datora liderului ţărănist o însemnată recunoştinţă. În 1940, evadase din mănăstirea Bistriţa — unde îl surghiunise Cărluţă - cu largul concurs al prinţesei Alice Sturdza, însărcinată de Maniu să-l scoată de acolo. Şi vreme de câteva clipe, Antonescu fu tentat să-i scrie o epistolă de prevenire vizavi de intenţiile germanilor, exprimate direct şi atât de frust de către von Killinger, care se visa un viitor gauleiter al României. Puse mâna pe stilou şi încercă să scrie, dar nu găsi tonul potrivit. Aşa că amână acest proiect după vizita iminentă a lui Eugen Cristescu. Nu a suportat până acum şi nici nu o să suporte niciodată imixtiunea germanilor în treburile interne ale ţării lui. România nu era Cehia, Austria sau Ungaria. Era cel mai important aliat militar al Germaniei, dar şi principalul ei furnizor de grâne şi petrol! De aceea nu reuşea să-şi alunge nemulţumirile.

Sosirea lui Eugen Cristescu îl trezi din gânduri. Mai să nu-l recunoască pe noul sosit. Pe faţa masivului director al SSI se citea o mulţumire de sine vitală şi spumoasă. Purta un costum de haine nou. Se tunsese de curând. Oare ce se petrecuse cu el? Lui Antonescu nu-i plăcea să-şi tragă subalternii de limbă, aşa că îl invită pe Eugen Cristescu să ia loc.„Am fost vizitat acum o oră de baronul von Killinger”.

Aici se opri. S-ar fi zis că-şi pregătise cu grijă explicaţia.

„Ştii bine, Cristescule, că nu face asta decât atunci când are de transmis vreun mesaj urgent de la Berlin. Şefii lui afirmă că politicienii români duc tratative intense cu britanicii!”

Eugen Cristescu dădu să spună ceva, dar mareşalul Antonescu îl reduse la tăcere cu o mişcare a mâinii.

„Sper că ai aflat la ce nivel se poartă acum aceste discuţii, ca să mă lămureşti şi pe mine cât de departe au ajuns...”

„Domnule mareşal, am suficiente informări despre aceste tatonări...”

„De ce le spui tatonări!?”

„Fiindcă discuțiile nu se poartă cu HMC*, ci cu persoane din apropierea lui!”

Chipul mareşalului, îndeobşte rigid datorită structurii lui osoase bine evidențiată, acum se destinse uşor.

„Von Killinger îmi cere să iau măsuri drastice. Dar n-a nominalizat niciun nume de politician...” reluă el.

„În mod sigur, e vorba de domnul Iuliu Maniu”, se pronunță Eugen Cristescu.

„Mă aşteptam să fie el. Domnul Dinu Brătianu, spre cinstea lui, nu se expune cu atâta uşurință...”

Eugen Cristescu îşi vârî mâna în buzunarul interior al hainei după tabachera de argint. Dar nu o mai scoase fiindcă privirea mareşalului îl țintea mustrător. Uitase că mareşalul nu agrea să se fumeze în prezența lui. Şi încercă să caute un alt punct de sprijin înainte de a termina cu veştile proaste. Şi cum ținea privirea în jos, îi fu lesne “să treacă în revistă obiectele de pe blatul îndns al biroului. Nu erau multe. Îi atrase însă atenția călimara din sticlă masivă prin calitatea ei ornamentală. Părea o achiziție de ultimă oră. Se grăbi să scurteze pauza şi spuse apăsat:

„Germanii sunt cu ochii pe domnul Maniu. Îl consideră periculos!”

„Cum s-a ajuns la aşa ceva!?”

Eugen Cristescu ştia că mareşalului nu o să-i placă ceea ce avea să audă. Se strădui să găsească o formulare adecvată.

„Colaborarea domnului Maniu cu SOE** a devenit una efectivă de spionaj, căci a acceptat să furnizeze informații de natură militară...”

„Ce ştie colonelul Rodler din toate astea!?”

„Numai o parte...”

„Cristescule, vreau să-mi dai detalii!” îi ceru mareşalul. Şi din scaunul lui se aplecă uşor înainte. Şi fără să vrea descoperi croiala impecabilă a hainei purtată de conlocutorul său, pe măsura calității deosebite a stofei. În mod sigur, o stofa englezească.

Directorul SSI era convins că se cuvenea să-i prezinte Conducătorului statului acele informații incomode despre Maniu. Şi o făcu vorbind cu o voce relaxată, de profesionist, fără să se bâlbâie, să se repete sau să ezite între fraze. Dar şi fără să păstreze unele informații doar pentru el, cum proceda în mod curent. Apoi Eugen Cristescu îşi pipăi grijuliu nodul cravatei. Era un nod făcut de Maria Teodora, devenită de câteva zile soția lui. Nu se slăbise, părea a fi în ordine.

Mareşalul ascultase nemişcat şi inexpresiv expunerea. Îi reuşea bine să-şi ascundă frământările interioare.

„Nu-l credeam pe Maniu capabil de aşa ceva! A ținut însă cu tot dinadinsul să mă contrazică...”

---

* His Majesty’s Government - Guvernul Majestății Sale

** Special Operations Executive

comentă el.

Şi accentuai pus pe ultimul cuvânt sugera o dezamăgire sinceră. Eugen Cristescu se pregătise pentru un val de mânie, aşa că clipi des, nelămurit. Nu mai era cazul să fie prea critic — şi se grăbi să minimalizeze vinovăţia lui Maniu.

„Nu este singurul politician cu astfel de preocupări... Şi domnul Mihai Antonescu încearcă unele apropieri de Aliaţi..."

„E un lucru despre care ştiu. Dar, te rog, să-l ţii sub control!" Apoi reveni brusc la subiectul anterior: „Ceva ne scapă în privinţa lui Maniu, de vreme ce germanii îl acuză mai mult pe el..."

Ca şef al SSI, Eugen Cristescu trebui să-i ofere o explicaţie, chiar dacă sursa de la care se primise informaţia nu era în totalitate credibilă. Spuse pe un ton de prudenţă:

„Se vorbeşte că britanicii pregătesc un guvern în exil, la Londra, în fruntea căruia s-ar putea afla domnul Iuliu Maniu!"

„Guvern românesc în exil!?" se impacientă mareşalul. Şi se făcuse la faţă roşu-speculativ, furios. Şi-i trecu prin minte un gând şi mai negru. „Nu cumva din el face parte şi Horia Sima!?" Se trezi el exprimându-l.

„Britanicii îl socotesc pe Horia Sima omul naziştilor!"

„Chiar şi acum, după ce a fugit în Italia?"

„Britanicii nu şi-au schimbat încă părerea în privinţa lui. Aşa că n-are nicio şansă. Mai degrabă în acest guvern fantomă ar putea intra domnul Dinu Brătianu, ba şi câţiva dintre generalii care nu vă au la inimă..."

Mareşalul se ridică în picioare şi, sub imperiul unui plan ce prinsese contur în mintea lui prin alăturarea numelor Sima şi Maniu, hotărî:

„Cristescule, pune-ţi oamenii să-l supravegheze pe Maniu şi, dacă e cazul, să-l apere, deocamdată! Apoi, vom mai vedea..."

Şeful SSI a acţionat imediat. Cât de profesionist a făcut-o, ne dăm seama cu uşurinţă din mărturisirea lui Maniu în faţa apropiaţilor săi:

„Germanii ţin neapărat să mă înlăture, motiv pentru care autorităţile române mă supraveghează de aproape trei zile. Nu am însă nicio teamă, căci prostia ar fi prea mare pentru a crede în înfăptuirea ei!"

Dar lucrurile nu se opriră aici. Prin locotentcolonelul Proca, şeful Secţiei de contrasabotaj, pe care îl ştia prieten cu von Killinger, Eugen Cristescu îi face să parvină ambasadorului german nemulţumirea mareşalului Antonescu faţă de un eventual act criminal împotriva lui Maniu. SS-ist pur sânge, von Killinger îşi informă şefii de la Berlin, punându-i astfel pe jar. Ceea ce se văzu la proxima întâlnire dintre Hitler şi Antonescu.

De când începuse războiul din Est, analiştii militari remarcaseră fără efort că succesiunea

anotimpurilor coincidea cu cea a victoriilor obținute de combatanți. Astfel, iarna victoria era a sovieticilor, iar vara, a germanilor. Ca de obicei, în această primăvară, germanii începuseră pregătirile pentru campania de vară. Aşa că mareşalul Antonescu fii invitat de către Hitler spre a reanaliza şi stabili contribuția României la războiul din vară. Lui Antonescu îi surâse alegerea făcută de Führer. Urmau să se întâlnească în Austria. Undeva la mijloc, cu alte cuvinte. Situat în vecinătatea Salzburgului, castelul Klessheim era o destinație preferată de Goring. Fusese rechiziționat imediat după Anschluss şi transformat în reşedință de protocol. Pe Goring îl atrăgea nu atât arhitectura fațadelor, cât mai ales capacitatea interioarelor de a sugera o noblețe ariană. Klessheimul părea să se înfrățească cu natura. Cu brazii solemni având frunzele de culoarea uniformelor germane.

Când mareşalul Antonescu a intrat în marea sală de primire, Hitler şi-a ieşit din fire. A început să strige. Dar nu rostea propoziții. Ci doar câte un cuvânt izolat. Trădare era cuvântul cel mai des pronunțat. Cuvintele acestea zburau prin cameră ca nişte obiecte aruncate în capul lui. Translatorului Paul Schmidt îi era imposibil să le traducă pe toate din cauza vitezei cu care vorbea Führerul. Din care pricină, mareşalul Antonescu nu pricepu decât o mica parte din ele. Timorat s-a simțit numai la început. Căci fusese luat prin surprindere asemenea unui ins care a nimerit direct sub focul puternic al unui tir de mitralieră, de artilerie sau bombardament aviatic. După puțină vreme, mareşalul Antonescu a ripostat la rândul lui, la fel de zgomotos, fără să mai aştepte ca Hitler să ajungă la capătul discursului său amenințător. Şi fără să mai țină seama de propria convingere - dobândită după primele întâlniri cu Adolf —, care ar fi putut fi rezumată în termeni simpli aşa: «Toți avem o doză de paranoia, totul e s-o ținem sub control». Şi fără să-i mai pese că unele imputări ale acestuia se bazau pe nişte adevăruri. O ripostă care nu conveni nici unuia dintre liderii naziști din încăpere.

„Să nu căutăm trădare acolo unde nu este!”

După această replică neaşteptat de dură a românului, colaboratorii Führerului au rămas blocați, iar cel mai puternic om din Europa a coborât vizibil tonul, însă fără să cedeze inițiativa.

„România a compromis grav şansele războiului!” decretă el, în stil de mare inchizitor. Dar privirea neîncrezătoare a mareşalului Antonescu îl sili să dea imediat explicații: „Da! Fiindcă ministrul ei de Externe, Mihai Antonescu, a deschis ochii duşmanilor noştri asupra slăbiciunii Germaniei, precum a greşit şi Sixte de Bourbon în 1917, când s-a dus în lagărul inamic să negocieze într-un moment când adversarii Germaniei, epuizați, se gândeau la pace!”

Până să găsească mareşalul Antonescu răspunsul potrivit, Hitler continuă grăbit, urcând acuzația la nivelul absurdului:

„România se află în capul unei mişcări de trădare în Europa!”

La auzul cuvântului trădare, mareşalul Antonescu sări în sus. Hitler acuza România, dar în fapt pe el îl facea trădător. Extrem de motivat, zise ferm:

„Este incorect să puneți în seama ostaşilor şi ofițerilor români vini care aparțin generalilor

Reichului! Conducerea luptelor purtate la Stalingrad v-a aparţinut în totalitate. Faptul că n-a existat o cooperare bună a generat această criză de încredere între Înaltele Comandamente german şi român, dar şi între armatele din teren! Faceţi un efort şi amintiţi-vă că în urmă cu un an şi ceva, când eu am condus frontul de sud-est, compus din armate germane şi româneşd, nu s-a manifestat o asemenea neîncredere. Şi ştiţi de ce? Fiindcă generalul Antonescu a ştiut să armonizeze tacticele şi obiectivele! Atunci, de ce ne acuzaţi pe noi de rele comportamente? Fiindcă feldmareşalul von Manstein n-a putut găsi alt ţap ispăşitor pentru insuccesele de la Stalingrad?"

Vădit deranjat de argumentaţia omologului său român, Hitler îi reaminti că Armata a 3-a română bătuse prea uşor pasul înapoi, punând în dificultate întreg frontul.

În replică, mareşalul Antonescu îi reproşă energic Führerului atitudinea arogantă, mergând până la ostilitate a militarilor germani. Şi reafirmă. În termeni categorici, autoritatea exclusivă a ofiţerilor români asupra soldaţilor români.

Un dialog al surzilor! se gândi Paul Schmidt. Şi parcă spre a-i întări convingerea, Hitler reveni cu obstinaţie la tema iniţială:

„România a vrut alianţa noastră. Şi tot ea e prima care o trădează, după cum se vede pe fronturile din Est!"

„Regret foarte mult, dar constat, din ceea ce îmi spuneţi, că feldmareşalul von Manstein nu v-a informat despre scrisoarea pe care i-am trimis-o în decembrie trecut. Mustraţi-l pe el, nu pe mine! Acolo scriam că jertfa noastră generoasă nu trebuie privită ca o obligaţiune fără restricţii. Şi că nimeni nu ne poate cere altceva decât ceea ce noi consimţim a da". Aici mareşalul Antonescu se opri să-şi tragă sufletul, apoi concluzionă cu o graţie tristă: „Şi mai trebuie să constat, deşi nu-mi face plăcere, că generalii dumneavoastră nu vă sunt atât de ataşaţi precum încearcă să arate!"

Din motive lesne de înţeles, prudentul şi diplomatul Paul Schmidt n-a tradus mot-à-mot, ci a îndulcit constatările mareşalului Antonescu spre a nu stârni din nou furia Führerului. De altfel, între cei doi şefi de stat se statornicise - încă de la primele lor întâlniri - o relaţie specială. Asemănătoare cu cea dintre doi fraţi care şi atunci când se ceartă aprins, gata să se încaiere, nu pot ascunde cât de mult ţin unul la altul. Scena asta de „furor teutonica" facea parte din acel joc în faţa lumii.

Pe un ton mai puţin exploziv, Hitler i-a reproşat lui Antonescu că în politica românească se petrec lucruri care nu pot fi tolerate. În chip firesc, românul i-a cerut explicaţii. Imediat, Führerul a deschis un dosar gros cu documente incriminante. Dovezi că unii politicieni români întreţineau relaţii cu puterile inamice şi puneau la cale acţiuni destabilizatoare. A scos una dintre hârtii şi a început s-o agite prin aer. Era copia unui memorandum pe care Maniu îl trimisese guvernului englez. Hitler devenise nervos. Prea multe jumătăţi de cuvinte i se îngrămădeau deodată în minte. Dar Antonescu părea liniştit. Ştia de la Eugen Cristescu că Maniu expediase la Londra şi Washington copii după memoriul ce-i fusese, mai întâi, înaintat lui, în calitate de Conducător al statului român.

În clipa următoare, von Ribbentrop ieşi la rampă, strigând ca un apucat:

„O asemenea trădare nu poate fi pedepsită decât cu moartea! în Germania, un om ca Maniu ar fi spânzurat imediat!”

Fără să ia în seamă mânia îndreptățită a ministrului de Externe al Reichului, mareşalul Antonescu preciza calm că documentul prezentat de Führer nu constituie o surpriză. Poseda el însuşi o copie. Iar în baza ei dispusese ca Maniu să fie supravegheat de agenții Siguranței.

Hitler şi von Ribbentrop se priviră unul pe celălalt.

„Mesagerul lui Maniu şi-a depăşit rolul. Nu v-a transmis doar dumneavoastră o copie, ci şi mie!” încercă Antonescu să se facă mai bine înțeles.

Un prilej să sugereze că serviciile secrete româneşti țineau totul sub control.

Von Ribbentrop îşi reînnoi punctul de vedere, dar pe un ton mai moderat fiindcă remarcase că cei doi conducători îşi relaxaseră discursul:

„E în afara oricărui dubiu că Maniu trebuie făcut inofensiv! Pentru englezi, el este viitorul prim-ministru al României!”

Era un moment potrivit pentru Antonescu să încheie conturile. Privi în jur, apoi declară stăpân pe sine:

„Nu mă tem de domnul Maniu! Trebuie să se ştie că el a fost totdeauna un politician negativ, şi nu reprezintă nici acum adevărata opinie a României. Adevărata voință a țării o deține mareşalul Antonescu! Şi el nu poate lua măsuri foarte dure împotriva lui Maniu deoarece acesta a fost o figură populară, importantă a politicii româneşti...” Antonescu vru să se oprească aici, dar văzu că von Ribbentrop - lupul cel mai periculos din haită — clipea des, nemulțumit. Drept care adăugă repede: „Fiți siguri că-l vom împiedica pe domnul Maniu să mai continue în acest fel. Va fi un fel de prizonier...”

Şi în mintea mareşalului Antonescu licări ideea de a face din Maniu un fel de monedă de schimb în relațiile lui cu anglo-americanii, precum făcuseră germanii din Horia Sima, în raporturile lor cu românii.

A doua zi, mareşalul Antonescu se întâlni cu generalul Ion Gheorghe, ataşatul militar la Berlin. Destul de relaxat şi împăcat cu sine, mareşalul îi relată în termeni vădit exagerați revanşa obținută în fața Führerului după acuzațiile de trădare, cu care au debutat convorbirile oficiale. Acum, că acea furtună trecuse, mareşalul Antonescu părea mulțumit de sine. O anume influență avusese, desigur, şi natura încântătoare din jur. Liniştea. Aerul curat. Demnitatea brazilor. Mirosul de cetină. Seninătatea şi binecuvântarea transmisă de Dumnezeu prin intermediul acestui peisaj alpin. De altfel, generalul Ion Gheorghe ştia că mareşalul Antonescu era un mare iubitor al peisajului montan. Îşi petrecea unele perioade din calendarul creştin - îndeosebi sărbătorile cele mari - în cele două vile pe care le deținea la Predeal şi Sinaia.

În timpul plimbării, mareşalul îi relată ataşatului său militar că, după înfrângerea de la

Stalingrad, Germania avea nevoie de România mai mult ca oricând, iar el, de Hitler. Nu vedea, pe moment, o altă cale de redobândire a Ardealului de Nord. În ceea ce îl privea pe Maniu, rezistase la toate presiunile. Însă era convins că ele vor continua. Evident, nu-i mărturisi planul său secret de a face din fruntaşul naţional-ţărănist un obiect de schimb, la o adică, în relaţia cu britanicii.

Apoi, pe neaşteptate, îi ceru generalului Ion Gheorghe o informare despre atmosfera de la Berlin în ceea ce priveşte alianţa militară româno-germană. Îl ascultă cu atenţie. Îi aprecie realismul şi ataşamentul faţă de ţară. Şi comparaţia cu Raoul Bossy se impuse de la sine. Ministrul României la Berlin devenise ineficient fiindcă avea serioase îndoieli în privinţa victoriei Germaniei.

După revenirea în ţară, mareşalul făcu două mişcări rapide. Îl numi pe generalul Ion Gheorghe în funcţia de ambasador al României la Berlin, iar pe Raoul Bossy îl retrase în ţară. Şi, când Eugen Cristescu îi intră în cabinet, îl cercetă curios:

„Dacă ai fi fost în locul meu, Cristescule, ai fi procedat la fel?”

Şeful SSI nu şovăi deloc.

„Nu mă pot pune în locul Dumneavoastră, dar din poziţia mea actuală, pot să spun că aţi luat o decizie care se impunea din toate punctele de vedere!” zise el.

Tocmai asta dorea mareşalul Antonescu să audă, dar era prea obosit ca să-şi mai poată schimba dispoziţia şi să se bucure. Făcu un singur gest. Întinse mâna spre frumoasa călimară creată de Lalique şi-i schimbă locul, convins că acolo era mai bine pusă în valoare. Apoi îl informă în două fraze despre poziţia tranşantă a germanilor în „cazul Maniu”.

Ceva din vocea aparent calmă a mareşalului îi lăsă lui Eugen Cristescu impresia de echivoc. Zise precipitat:

„Era de aşteptat!”

Cum tot la fel de aşteptat era ca, din senin, mareşalul să facă ţăndări liniştea cabinetului.

„Atenţie, Cristescule”, îl avertiză mareşalul, „nemţii vor capul lui Maniu! Ferească Dumnezeu să i se întâmple ceva! Ai înţeles?”

„Am înţeles!” zise Eugen Cristescu.

Şi involuntar, privirea i se opri pe călimara elegantă care înnobila biroul cam cenuşiu şi greoi la care stătea mareşalul. Discuţia, scurtă şi gravă, îi tăie elanul de a o face şi familiară. Nu mai îndrăzni să ceară permisiunea de a efectua un mic concediu de odihnă. Şi astfel mareşalul nu mai află că Eugen Cristescu — bătrânul urs şi crai, cum îl poreclise Maria Antonescu — tocmai se căsătorise cu o văduvă de general.

2

Constantin Columban se afla la Rostock când a auzit că Horia Sima, şeful legionarilor români,

plecase în Italia. Mai vârstnicul său camarad, Andrei Buzatu, n-a avut nicio reținere în a cataloga ştirea drept semn rău. Nu se mai puteau aştepta la nimic bun atâta vreme cât şeful Gărzii de Fier alesese să părăsească Germania. Cu un an şi ceva în urmă, când îl urmaseră pe Horia Sima aici, pentru a scăpa de represaliile generalului Antonescu, aveau o mare încredere în naziști şi în PNS. La funeraliile Căpitanului participase însuşi Baldur von Schirach. Pe măsura trecerii timpului, însă, relația cu liderii mai mari sau mai mici ai Reichului se erodase. Şi se pierduse atât simpatia cât şi sprijinul lor. Fiindcă plecarea intempestivă a lui Horia Sima asta ilustra. El şi Buzatu nu dețineau niciun grad în ierarhia Gărzii, cum nu mai dețineau nici săcuşorul cu pământ românesc. Şi tremurau de frica „brigadiriştilor" - membri ai poliției secrete a lui Sima printre legionarii din lagăr —, care vânau pe aşa-zişii simpatizanți ai mareşalului Antonescu şi-i torturau mai abitir decât SS-iştii. Cum însă zilele treceau fără să li se ofere vreo lămurire, după o consultare în doi, Columban şi Buzatu hotărâră să fugă din Germania.

Totuşi, nu optară pentru Italia - locul unde se adăpostise temporar şeful lor — fiindcă ştiau că generalul Antonescu, duşmanul de moarte al Gărzii, avea o relație la fel de bună şi cu Musollini. Aleseră Elveția. O țară vecină. O insulă de libertate şi pace într-o Europă inflamată de război. Până şi germanii — în special oamenii simpli — vorbeau despre ea cu respect şi nostalgie. Pe unii dintre ei, Costel chiar îi bănuia că şi-ar fi dorit să trăiască acolo. Însă pentru străinii aflați în Germania, Elveția era o adevărată obsesie, era însăşi salvarea!

În noaptea dinaintea plecării, în bezna din dormitor, Buzatu visă cu ochii deschişi că se afla acolo, la Geneva, şi servea cina la o pensiune accesibilă pentru buzunarul lui. Spre a nu atrage atenția celorlalți, Buzatu se aplecă spre urechea lui Costel şi îi recită meniul acelei cine ipotetice. Cu talent oratoric şi cu un neîndoielnic accent oltenesc. Meniul conținea cam de toate. De la maioneza bine piperată până la şuncă, fără să fie uitată cafeaua. Ca să obțină un efect special de final, Buzatu anunță că această cină frugală se va încheia cu o țigară lu-u-ungă! Costel începuse să saliveze şi să scoată exclamații de mare încântare.

După patru zile de mers spre sud-vest, spre ghinionul celor doi legionari români, o patrulă de poliție îi arestă în marginea oraşului Kempten, pe când încercau să-şi găsească un adăpost de noapte. Erau rupți de oboseală şi trebuiau să se odihnească. Până la Lindau — un oraş de graniță de pe malul lacului Constânz — mai erau de parcurs circa 75 de kilometri. Mult fusese, dar puțin rămăsese. Însă nu şi-au mai atins ținta propusă. Patrula îi predă la cel mai apropiat Polizei-presidium. De aici, după un interogatoriu dur, fură expediați împreună cu alți fugari într-un lagăr KZ* din împrejurimi. Acolo descoperiră şi alți camarazi români. Pe Dorin Varga din Braşov, profesor de liceu, în jur de 45 de ani. Şi pe Mirel Fenechiu, avocat din Focşani, cam de aceeaşi vârstă. Oameni mai citiți şi cu experiență de viață. Se sfătuiră cu ei. În acele momente, nici mareşalul Antonescu şi nici germanii nu mai erau

---

* Lagăr de concentrare

duşmanul lor cel mare, ci Rusia bolşevică. Şi cei doi tineri legionari se hotărâră să facă cerere pentru a se înscrie ca voluntari în Waffen SS.

Curând, Costel Columban şi Andrei Buzatu fură transferaţi din KZ într-o cazarmă de la periferia Münchenului. Era o unitate de blindate, transformată peste noapte în centru de instruire militară. Aici, voluntari de toate naţionalităţile: germani, scandinavi, austrieci, croaţi, cehi, danezi, bieloruşi, saşi, şvabi, unguri. Mulţi dintre ei proveneau din rândul deţinuţilor condamnaţi pentru furt, contrabandă, înşelăciune, tentativă de omor şi chiar omor calificat. Un mozaic uman cu potenţial de violenţă şi imoralitate. Nici feldwebelii nu erau nişte îngeraşi. Ca să supravieţuieşti, trebuia să fii ca ei, fiindcă ei făceau legea — la popotă, în dormitor sau pe câmpul de instrucţie. Andrei Buzatu care se credea mai cu moţ decât aceşti răufăcători, s-a luat în bețe cu ei şi n-a mai ajuns pe front. A fost înjunghiat de un cuţitar din Hamburg şi a rămas un infirm pe viaţă. Mai abil, Costel Columban a reuşit să le intre pe sub piele şi să arate că e de-al lor. Fiindcă altfel, moderaţii ca el erau clasaţi automat papă-lapte.

Într-un ritm galopant, de parcă instructorii se aflau într-o mare criză de timp, voluntarii fură familiarizaţi cu armamentul clasic uşor. Apoi, împărţiţi pe echipe şi antrenaţi pe tancurile MK-3 şi MK-4. După două luni de transpiraţie, aceşti voluntari primiră echipament de tanchişti, iar unora li se atribui şi grade inferioare. Apoi au fost vărsaţi la o divizie de tancuri aflată în refacere, undeva pe lângă Regensburg. Cum frontul din Est începuse să se clatine, divizia respectivă a fost îmbarcată pe vagoane-platformă şi direcţionată spre Harkov, în Ucraina. Se apropia vara, anotimpul propice atacurilor şi izbânzilor germane în stepele ruseşti. Şi astfel, Costel Columban se trezi într-o zonă de şes asemănătoare cu Bărăganul lui natal. O întindere căreia greu îi puteai ghici marginile. N-avu nevoie de niciun efort de a se adapta, căci era om al câmpiei. Oarece inconfort îi dădea efectul de peşteră al cabinei tancului. Cu ceva asemănător se mai confruntase în cele câteva zile petrecute în ,37 în cavoul familiei sale din cimitirul municipal Călăraşi, unde se ascunsese ca să scape de raziile poliţiei. Acelaşi întuneric duşmănos, acelaşi miros de moarte.

Numai botezul focului avea să-i arate lui Costel cât de sudat era echipajul alcătuit din voluntari pentru care vigoarea invectivei era aproape singurul mod de a se face auziţi. Evident, niciunul dintre băieţi nu era ispitit să citească Volkischer Beobachter*. Doi dintre ei — porecliţi Măcelaru şi Fifi — nu faceau decât să depene tot timpul amintiri despre Torgau, o închisoare renumită, unde petrecuseră ultimele luni înainte de a se înscrie voluntari. Fifi avea cel mai mare grad dintre toţi. Era şvab. Se născuse în Banatul românesc. Uneori, când rămânea singur cu Costel, îi răspundea pe româneşte. Cam ţicnit de felul lui. Din echipaj mai făcea parte unul pe care îl strigau Piele. Un croat înalt şi adus de spate, slab - de unde şi porecla. Dar, în fapt, şef peste echipaj era Măcelaru. Instinctul de lupi tineri îi făcuse să recunoască în el pe autenticul şef al haitei. Arăta bine din punct de vedere fizic fostul

* Observatorul Poporului — organul central al PNS

client al Torgaului, dar hotărâtor în această alegere fusese potențialul lui de luptător.

Pe drumul lung din Germania spre Ucraina, pe Măcelaru îl apucase o durere de dinți atroce. Costel se oferise să-i scoată dintele cariat ce se afla la originea suferinței. Cu ajutorul unei ațe îl lăsase repede fără dinte pe german, uzând de un procedeu simplu. Şi de aici se alesese şi el cu o poreclă: Dentistul!

În interiorul Tigerului era mai mult spațiu decât în acel MK-3, în care se antrenaseră aproape două luni. Dar efectul de „sardele" nu era întru totul eliminat. Contribuia într-un fel şi zăngănitul insuportabil al unor obiecte din cabină, în timpul mersului. Gamele, scule, bidoane, lanțuri de remorcare, tuburi goale de proiectile, grenade cu coadă de lemn etc. Toate se ciocneau. Zornăiau. Scârțâiau. Mai ales când bondocul Fifi accelera şi tancul se smulgea spre înainte.

Atunci acel spațiu închis amplifica până şi respirațiile membrilor echipajului.

Tocmai se apropiau de zona înfruntării. Canonada sporea în intensitate. În timp ce carul înainta, bubuiturile artileriei se succedau tot mai asurzitor. Limbi de foc țâşneau. Trăgeau obuziere grele, aruncătoare de mine, tunuri anticar etc. — o monstruoasă maşină de război, menită să prefacă în iad zona de luptă. Erau premise ca botezul focului să devină memorabil.

Trebuiau să traverseze un oraş rusesc. Coloana lor de Tigeruri strivea totul cu şenilele. Tot ce le stătea în cale. Se simțeau puternici. Se străduiau să arate că nu sunt mai prejos decât tanchiştii de elită din „Das Reich", nesuferiții ăia aroganți. Sperau să-i ajute să-şi demonstreze puterea de luptă atât tancurile astea Tiger — nişte fortărețe mişcătoare — cât şi cheful lor ieşit din comun. Spre marginea oraşului, carul lor a ieşit din coloană şi a luat-o prin curți, punând la pământ casele modeste ale proletarilor sovietici. La un moment dat, Măcelaru a strigat la Fifi să stopeze. M-a aşteptat ca vehicolul să se oprească în loc. A sărit jos prin oblonul lateral. Şi a căutat din priviri ceea ce zărise anterior: o scroafa albă, masivă, urmată orbeşte de purceii ei. Încerca să se îndepărteze prin buruienile verzi din bătătura curții. A mitraliat turma. Doi purcei au rămas locului. Măcelaru s-a apropiat. Aveau în jus de 10 kilograme fiecare. S-a aplecat, i-a înşfăcat de gât şi s-a întors la tanc cu ei.

În căşd, tocmai se auzea glasul locotenentului Lutz Vittel, comandantul companiei:

„La ce dracu' ați oprit? Porniți!" Dar Fifi nu porni. Aşteptă mai întâi ca Măcelaru să ajungă la locul lui. Până să facă asta, Măcelaru le vârî pe rând sub ochi cei doi purcei de lapte, cu botul roz, rânjind tuturor şi nimănui, fiindcă erau morți. Izbucniră cu toții în râs. Apoi Piele comentă sarcastic:

„N-ai gusturi rele! Se vede treaba că la Torgau ai avut bucătar bun!"

„Pe dracu', bun!" replică Măcelaru. „Dar ce pot eu să vă promit..." Se opri brusc, fiindcă în căşd glasul locotenentului arăta că-şi pierduse răbdarea: „Ce tot vă moşmondiți acolo!?" Piele scuipă disprețuitor, îndemnându-şi colegii să-l ignore pe comandantul Lutz Vittel. Şi Măcelaru reluă:

„Ce pot să vă promit este că o să mâncăm purcel fript pe blindajul unui tanc rusesc în flăcări!" Fifi interveni şi el:

„Până atunci însă ia un cartof fiert!” Şi-i îndnse unul ca să-i țină de foame pe timpul bătăliei. Cum îşi ocupase între timp locul de lângă tun, Măcelaru avea condiții potrivite să mănânce:

„Porneşte, bă Fifi, că altfel ajungem din nou la Torgau!” zise el cu gura plină.

Fifi pune în mişcare cele 62 tone de oțel şi, în clipele următoare, purceii de lapte fură daţi uitării. Asupra oraşului se abătuse o ploaie de proiectile. Artileriştii ruşi răscoleau metodic oraşul pus la pământ de nemți. Şi era ca şi cum ar fi răscolit un cimidr. În urma Tigerurilor, oraşul se topea într-o mare de flăcări. După nişte ruine, apărură câteva siluete. Dentistul îi seceră fără să stea pe gânduri. În secundele următoare, constatară că morții purtau bluzoane de camuflaj nemțeşd! Nu era însă timp de regrete pentru camarazii ucişi din greşeală. Odată străbătută suburbia oraşului, se treziră în câmp deschis. Prioritară devenise acum căutarea țintelor inamice şi dechiderea rapidă a focului. Fiindcă pe acest şes deveniseră şi ei o țintă vizibilă, mare, uşor de ochit. Câmpia le oferea o imagine de furnicar bezmetic: nenumărate siluete kaki, încercau să scape de tăvălugul de oțel al germanilor.

„Înainte!” răsună în căşd ordinul locotenentului Lutz Vittel.

Motoarele sunt turate la maximum. Şenilele se învârtesc tot mai repede. Rup coaja uscată a stepei. Şi târăsc după ele o coadă de pulbere şi de fum de eşapament. Mulțimea de Tigeruri dă năvală precum o turmă de elefanți maturi în alergare. Infanteriştii ruşi sunt cuprinşi de panică.

Îşi părăsesc pozițiile. Aleargă spre stânga, spre dreapta. Se învârtesc în cerc. E greu de găsit scăpare. Mitralierele de la bordul Tigerurilor îi seceră. Şenilele îi prind sub ele, îi. strivesc. De acolo, din interiorul monştrilor de fier, nu se aude decât zgomotul persistent al motorului ambalat, nu şi cel al oaselor omeneşti frânte ca nişte paie, al craniilor sparte ca nişte bostani. Cei puțini, care reuşesc să se ferească de şenilele ucigaşe, privesc spre cer spre a-i mulțumi lui Dumnezeu. Apoi Fifi, primul, vede cum din tranşeele de apărare din față, se ridică în picioare cu mâinile sus infanterişti ruşi râmaşi în viață. Încet-încet, nimeni nu mai trage. Lupta s-a isprăvit. Dacă ridici capacul turelei şi ieşi să priveşti câmpul de luptă, descoperi o imagine apocaliptică. Peste tot, arme părăsite, echipament aruncat, oameni şi cai morți, camioane ciuruite sau arse. Un haos de tăciuni, fragmente informe, cărnuri sângerânde. Din când în când se fac auzite, izolat, vaietele de durere ale răniților.

La ordinul locotenentului Lutz Vittel, compania de tancuri făcu cale întoarsă, mânând din spate, ca pe nişte vite, cetele de prizonieri ruşi. Imediat ce carele astea greoaie ajung la linia inițială de plecare la luptă, grenadierii îi preiau pe prizonieri spre a-i expedia spre centrul de triere cel mai apropiat. Dar nu aşa se termină fiecare dintre bătălii.

Acum, voluntarii pot să-şi tragă răsuflarea. Primul coboară Măcelaru, împins de necesități fireşti. Se apropie de-o şenilă şi se pişă. Ies şi ceilalți din Tiger. Fifi trage aer în piept cu putere. Pe el l-a afectat cel mai mult fumul din cabină. Piele caută din priviri tancul comandantului de companie, dornic să anticipeze mişcarea ulterioară. Dentistul cercetează flora locului. Caută tulpini de pir şi vrejuri subțiri de rochia rândunicii, cu care îl obişnuise Bărăganul natal. Descoperă alte soiuri de

iarbă. Piele şi Măcelaru sunt la a doua ţigară, când locotenentul Lutz Vittel dă ordin de plecare. Vor ocupa poziţie la o răspântie de drumuri, situată la 5 kilometri spre nord. În timp ce tancul lor se târăşte spre punctul strategic indicat, Piele zăreşte un rus alergând precaut, din pâlnie în pâlnie de obuz, către Tigerul lor.

Rămâne cu ochii pe rusnac. Ăsta-i nebun de legat! se miră Piele. Apoi către Dentist:

„Avem probleme cu Ivan. Îl vezi?" „Îl văd acum!" zice Dentistul. Şi roteşte uşor mitraliera spre pâlnia în care a dispărut rusul. Câteva clipe mai târziu, apare pe buza gropii un puşcoci. Până să-l instaleze Ivan, Dentistul deschide focul. Gloanţele trec razant peste groapa de obuz unde s-a pidt rusnacul. Imediat, trage şi el. Proiectilul anticar se izbeşte de turelă şi se turteşte precum coca de pâine pe blatul mesei, fără niciun efect distructiv. Întărâtat, Măcelaru îl prinde pe Ivan în luneta de ochire a tunului şi apasă declanşatorul electric. Distanţa fiind mică, lovitura de pornire şi impactul ei sunt aproape simultane. Prin norul de fum şi de pământ răscolit îl distinge pe temerarul Ivan zburând prin aer ca un acrobat de circ, apoi căzând. Câteva clipe mai târziu, Măcelaru nu poate să nu se mire când descoperă că rusul se târăşte către o tufa din apropiere. E rănit grav, dar nu cedează. A dracu' naţie! remarcă Măcelaru.

„Să-l miruiesc?" îşi consultă Dentistul colegii. Şi îndreaptă ţeava mitralierei spre rusnacul curajos ce nu se lasă înfrânt.

„Nu-l termina! Dă-i pace!" zic toţi. Fifi accelerează şi carul lor de luptă îşi continuă drumul spre răscrucea de drumuri. Micul incident abia de intrase în uitare când în căşti se auzi glasul alertat al locotenentului Lutz Vittel:

„Formaţie de T-34, distanţă 2200 metri!" În sfârşit, ceva serios. Măcelaru deschide capacul turelei să mai scape de gaze şi fum. Face bine o gură de aer proaspăt de stepă. Cerul e senin. Doar departe, spre nord, o ceată de nori. Tigerurile se deplasează în formaţie strânsă şi dau o impresie de mare forţă. Cum să nu te simţi mai stăpân pe tine!

Primele obuze inamice prind să explodeze în jur. Au o împrăştiere mare. Măcelaru închide capacul. Focul ruşilor se întreţeşte. E un baraj de artilerie de câmp. Cum se obişnuieşte înainte de o bătălie importantă.

„Se-mpute treaba!" cobeşte Fifi.

Ambalează motorul. Văzduhul vibrează. Şenilele scrâşnesc ameninţător. Tancul înaintează printre explozii şi vălătuci de fum. Bine că n-a coborât întunericul. Aşa pot distinge uşor blindatele ruseşd T-34. Va fi un prilej pentru a se vedea dacă noul tanc sovietic este mai grozav decât Tigerul. Până atunci, tancul voluntarilor trebuie să facă faţă şi Katiuşelor. Orgilor lui Stalin. Căci aşa sunt poreclite. Acestea trimit o grindină de proiectile. Spectacolul e înspăimântător. Şuieratul lor e sinistru, iar flăcările de la pornire prevestesc tot ce e mai râu. Primele lovituri ale Katiuşelor au trecut peste ei. Dar acum, artileriştii sovietici şi-au reglat tirul şi îşi nimeresc ţintele. Deja câteva Tigeruri au

fost lovite în plin. Unul a luat foc şi se transformă într-o torţă. Altul se răsuceşte în jurul unei şenile precum un dulău în jurul cozii.

„Ăsta-i bal adevărat, mama ei de treabă!" recunoaşte Piele impresionat.

„Dacă nu facem ceva, o încurcăm!" zise Măcelaru, nervos.

Măreşte înălţătorul, încercând lovituri mai lungi. Doar-doar o nimeri Katiuşele. Mai mult pentru moral. Iniţiativa e de partea sovieticilor. Pământul continuă să erupă. Vârtejuri oblice de flăcări urcă spre cer. Un tăvălug de foc se mută bezmetic de colo până colo. Totul este numai scrâşnet, bubuit de furtună cu fulgere, vuiet. Exploziile dislocă pământul tare al stepei. În urmă, cratere şi praf.

Echipajul voluntarilor nu mai suflă o vorbă. Domneşte o tăcere nervoasă. I-a cuprins frica. O frică animalică. Toţi dârdâie ca de friguri. Nervii, gata să plesnească. Ochii, injectaţi de sânge. Gâdejurile, sugrumate. Mica incintă în care se află aduce cu un cazan în care trupurile fierb. De fapt, un cazan cu capac - cum e mai rău. Se simt singuri, părăsiţi, jertfiţi. Însă dacă e să moară, atunci să-şi vândă pielea cât mai scump.

„Să le dăm la moacă!" strigă Piele.

Şi îndemnul său îi bagă în draci pe toţi. Trezit din amorţire, Dentistul mitraliază tot — până şi muştele de pe tancurile ruseşd. Măcelaru trimite obuzele într-un ritm besdal, fără să ţină seama că în curând ţeava se va încălzi cât nu trebuie. Fifi, un conducător de tanc cu aptitudini de şofer de curse, virează brusc, riscant, spre a ocoli un T-34 în flăcări.

„Aşa-a-a! Ardeţi-i pe rusnaci! Aşa! încă o stea roşie a sărit în aer!" urlă Piele ca un apucat.

Nu le mai pasă când o explozie le saltă Tigerul de la pământ, apoi recade gemând din toate şuruburile şi articulaţiile. Pentru că acum ei nu se mai bat pentru Reich, ci ca să-şi scape pielea. Moartea comună pentru tanchişti este focul. O lovitură în plin şi carburantul explodează, transformând totul într-un rug. Se vedea asta în jur. Dintre toate armele, asta dă cele mai multe pierderi. Până la urmă, tot cu crucea diavolului te alegi.

Măcelaru are un sânge rece de invidiat. Cu ochiul lipit de vizor şi mâna pe declanşator, nu mai pridideşte să împrăştie în jur proiectilele morţii. Fiind o luptă de care de asalt, mitraliera Dentistului răpăie doar când, din tancurile inamice avariate, câte un membru al echipajului încearcă să iasă din coşciugul de oţel. Atunci Dentistul îl ciuruie pe rusnacul respectiv, mârâind întărâtat:

„Asta ai vrut, asta ai primit!" în româneşte.

Colegii de echipaj nu pricep o iotă, dar văd în asta o încurajare de-a lupta cât mai bine.

Numărul tancurilor active s-a micşorat simţitor. Era şi cazul după o încleştare de-o oră. Bătălia scade în intensitate. Şi pe neaşteptate, ruşii dau înapoi. Se retrag. Greu de spus cine a câştigat şi cine a pierdut. În căşti, o voce hârâită ordonă regruparea lângă liziera unei păduri tinere, aflată în flancul stâng. Nu e vocea lui Lutz Vittel. Ceva s-a petrecut cu comandantul. Vor descoperi curând.

După ce Fifi virează la stânga, Măcelaru saltă capacul turelei şi priveşte în jur. Vehicule

distruse, pământ găurit, tanchişti arşi de vii. Secvenţe de infern. Dintr-un infern născocit de oameni. Cu care trebuie să se obişnuiască.

După-amiaza e pe sfârşite. Deschid toate obloanele. Respiră cu toţii în voie. Trag aerul pe nări. Li se pare ca un vin bun. Fifi îşi simte mațele împletite. Are dureri la stomac. Sare de la locul lui şi se ascunde după un copac. Îşi dezbracă repede pantalonii să nu facă pe el. Fecalele sunt moi şi ies cu viteză precum gazele de eşapament. Am diaree! îşi zice el speriat. Cu gândul la ce e mai rău - la dizenterie.

Măcelaru, Piele şi Dentistul stau cu fundul pe pământ şi spatele rezemat de plopii tineri, subțiri, cu coaja lucioasă şi albicioasă. Ce senzație minunată! Sunt teferi, nevătămați. Frunzele plopilor se mişcă pe ramuri. Miroase a verdeață şi a praf uscat de stepă. Dentistul moțăie. Şi, între două zbateri de pleoape, se duce cu gândul la sălciile tinere din Balta Borcii de care se rezema, odihnindu-se după ce traversa înot Borcea. Înserarea se apropia. Şi ei sperau că bătălia din care tocmai ieşiseră teferi avea să fie ultima din acea zi. Şi cum foamea le dădea târcoale, Măcelaru şi Piele încropiră un mic rug din ramuri uscate, găsite printre copaci, ca să pună un purcel de lapte la pârpălit. Apoi râmaseră cu privirile ațintite pe foc, furați de amintiri asemănătoare. Fumul le intra în nas, în ochi. Mai sensibil, Fifi începu să lăcrimeze. Deocamdată, mirosea a păr de porc ars. Deja prinseră să saliveze cu gândul la gustul viitorului şorici, când Costel observă un lung şir de T-34 gonind spre liziera de sud a pădurii. Ce fac ruşii? O manevră de învăluire. Ca să le împiedice lor retragerea. Fără să stea pe gânduri, Piele fuge să ia legătura radio cu comandantul. Li se ordonă replierea. Formație în V. Măcelaru prinde de coadă purcelul şi-l aruncă în tanc. Fifi se aşază pe scaunul conducătorului şi dă înapoi cu toată viteza. Tigerurile nu mai păstrează ordinea, nici distanțele între ele. Fiecare, pe cont propriu, accelerează spre pozițiile salvatoare, unde se află o Kampfgruppe* temeinic aşezată în teren.

Între timp, blindatele ruseşti îşi schimbă direcția de înaintare. Şi taie de-a curmezişul câmpia. Noul comandant cere să se deschidă focul. Tigerurile se opresc în loc. Îşi răsucesc turelele cât e necesar. Se aude comanda:

„Înălțător 1000, perforant, foc!”

În luneta de ochire a lui Măcelaru, liniile telemetrice s-au încrucişat pe imaginea unui T-34. Apasă pe declanşator. O flacără la gura țevii. Obuzul pleacă mugind. Şi îndată Măcelaru zăreşte o fulgerare la baza turelei blindatului ochit. Apoi o ciupercă mare, neagră. Explozia a sfârtecat totul: plăcile de oțel, trupurile omeneşti.

Acum Măcelaru caută o nouă pradă. Electromotoarele zumzăie. Turela se roteşte. Lunga țeavă a tunului s-a fixat pe un nou T-34.

„Înălțător 850, foc!” se strigă.

În telemetru cifrele se succed, apare 850, liniile s-au încrucişat din nou. Altă flacără la gura

---

* Grupare de luptă (de asalt) formată din elemente mixte: blindate, artilerie de câmp şi anticar, infanterie, pionieri

tunului. Altă detunătură asurzitoare. O altă turelă rusească e proiectată în sus ca o minge uriaşă.

„L-am fript şi p-ăsta!" zice Piele. Şi socoteşte rapid. Este al 8-lea tanc inamic distrus până acum.

Însă situația începe să devină gravă. Tancurile sovietice sunt mult mai numeroase decât Tigerurile. Este posibil ca să le reuşească manevra începută cu puțin timp în urmă. Adică să le taie retragerea. Tigerul tinerilor voluntari îşi reia goana înapoi. Trece pe lângă tancuri germane distruse. Ajunge în propriile linii. Aici încetineşte. Kampfgruppe pare decimată. Infanterişti şi pionieri răniți speră să se cațăre pe blindajul Tigerului. Sunt însângerați, disperați. Unii mai şi cad în încercarea lor de a se salva. Nu reuşesc să se agațe de blindaj. Dar tancul nu se poate opri. Fiecare secundă e importantă. Poate fi hotărâtoare. Are prețul ei de sânge. E fără margini disperarea răniților. Mâinile lor încearcă să se prindă de cârligul de remorcare, de apărătorile şenilelor, de orice.

„Camarazi! Nu ne părăsiți!" se aud strigăte deznădăjduite. Câine să fii, şi glasurile acelea tot îți înmoaie inima.

Fifi reduce viteza. Furios, Piele îl apostrofează:

„Ce faci, idiotule? La noi nu te gândeşti?"

„Gura, croat împuțit!" replică Fifi. N-avea dispoziția necesară să-i dea explicații.

„Fifi, nebunule, e un ordin!" zice Piele, amindndu-şi că-i este superior în grad.

„Mă cac pe ordinul tău!"

„Chiar aşa?"

„Chiar aşa!" întăreşte Fifi, simțind că Măcelaru şi Dentistul sunt de partea lui.

Dar o lovitură puternică izbi turela şi infanteriştii de pe blindaj începură să urle. Şi Fifi acceleră instinctiv. Peste câteva zeci de secunde, i se spuse că doi dintre răniții de pe tanc alunecaseră sub şenile. Fifi acceleră şi mai tare. Acum tancul goneşte cu toată viteza. Tot ce le iese în cale e tescuit sub şenile. Şi e vorba de propria infanterie!

După o alergare de câțiva kilometri, vuietul luptei rămâne în urmă. Fifi mai încetineşte. Şi-i trece prin cap că iadul e comun — şi pentru ruşi şi pentru germani. E momentul când se aude în căşti vocea noului comandant:

„Regrupare lângă rambleul căii ferate!"

Doar unsprezece tancuri mai ajung la locul fixat. Din compania întâi, au scăpat patru maşini, din compania lor — doar trei, din compania a treia - patru, compania a patra a fost distrusă în totalitate. Un bilanț care te pune pe gânduri.

„Ar fi cazul ca regimentul să fie trimis la refacere în Germania!" se trezeşte gândind cu voce tare Măcelaru.

Şi cu această vagă speranță adorm toți patru, care cum pot, în poziții nu tocmai fireşti.

3

Spre dimineață, camioanele pentru depanări au adus mecanicii. De cum coborâră din ele, aceştia începură să cerceteze tancurile, chiar dacă echipajele abia făcuseră ochi după somnul greu de peste noapte. Ca orice îndrăgostit de motoare, Fifi discută cu ei. Şi mecanicii văd că se pricepe.

Ştie exact de ce are nevoie Tigerul pe care îl conduce. Le cere să înlocuiască nişte piese. Să pună patine noi la şenile. Să verifice ventilatorul fiindcă nu face fată la cât fum e în cabină. După trei ore şi ceva de muncă temeinică, mecanicii dispar cu camioanele de depanare.

Noul comandant, căpitanul Erwin Merkel, vine în inspecție. Pare extrem de îngrijorat. Sovieticii au preluat inițiativa. Chiar dacă este vară, şi strategii de la înaltul Stat Major german socotesc că vara trupele nemțeşti sunt imbatabile. Ruşii au o dotare tehnică şi un potențial uman net superior. În mod sigur, generalii lor chiar pe asta contează: pe număr! Acum, căpitanul Erwin Merkel le împarte țigări şi le dă curaj. Ştie că echipajul lor este de puțină vreme pe front. Vor face joncțiunea cu divizia „Viking" şi se vor deplasa spre a întări frontul din zona oraşului Harkov. Un oraş recucerit în luna martie. Acolo sovieticii exercită o puternică presiune.

După ce căpitanul se îndepărtează, Măcelaru scoate un bidon cu votcă luat de la un echipaj de „bătrâni", la schimb cu un purcel de lapte. Beau fiecare câte un gât şi trag din țigările oferite de căpitanul Erwin Merkel. După ce bidonul trece din mână în mână, pentru a patra oară, votca rusească începe să dea roade. Declanşează un soi de euforie. Dentistul râgâie de plăcere. Fifi fredonează Lili Marlen. Măcelaru încearcă să prindă ritmul cântecului cu pârțuri vag mirositoare. Votca rusească le-a înfierbântat însă şi mințile.

„Ce bune ar fi acum şi nişte pipițe cu dantelă la păsărică", visează Piele şi se freacă cu o mână peste prohab. „Nu văd de ce n-ar opri în dreptul nostru un tren cu prostituate..."

„N-ai gusturi rele..." îl aprobă Măcelaru.

„Nu-i tescuiesc pe rusnaci fiindcă aşa mi se năzare..." se lamentează Fifi. „Dacă nu i-aş omori eu, m-ar otângi ei pe mine!"

„Eu îi urăsc pe ruşi... pe comunişti adică. Şi ştiți de ce?" se amestecă Dentistul. „Duşmanul cel mai mare al unui legionar e bolşevismul..."

Apoi scoate un briceag şi se duce să zgârie pe țeava tunului un număr de linii egal cu cel al tancurilor T-34 distruse.

„Ce faci, băi, acolo?"

„Ce-am văzut şi eu la alții... Marchez victoriile împotriva lui Ivan!" zise Dentistul.

Şi croatul Piele nu-şi poate ascunde simpatia pentru român.

Abia spre prânz, ajung pe noua poziție. Tancurile de aprovizionare îi aşteptau la adăpostul unui pâlc de plopi. Se transbordează proiectilele de tun. Măcelaru preferă pe cele percutante. Apoi se face

alimentarea cu carburanți. Băieții nu apucă să-şi tragă răsuflarea. O ploaie de vară răpăie pe blindajul de oțel al Tigerului. Nu pentru mult timp. Apoi, atenția le este atrasă de un pluton de infanterie ce se scurge monoton pe lângă ei. Clinchet de arme. Zgomot de cizme. După acest pluton, un altul. Aud cum pielea echipamentelor scârțâie subțire. În timp ce primii infanterişti se depărtează până devin nişte siluete confuze, se ivesc alte şi alte companii. Fac parte din „Fremde Heere Ost”*. Coloana pare interminabilă. E urmată de piese de artilerie. În special, obuziere. Sforăituri de cai. Clefăit de roți. După ploaia recentă pământul s-a înmuiat. Servanții tunurilor sunt împărțiți: doi dintre ei se ocupă de cei şase cai care se opintesc trăgând obuzierul, iar ceilalți merg încolonați în spatele afetului.

Între timp, sătui de monotonia acestei defilări lipsite de entuziasm, Fifi şi Piele au încins o partidă de zaruri pe scutul de protecție al unei şenile. Drept pahar pentru amestecarea babaroaselor, cei doi folosesc capacul bidonului cu votcă. Măcelaru se luptă cu somnul după ce a băut singur votca de pe fundul bidonului. Numai Dentistul cercetează fețele artileriştilor în speranța că doar-doar va identifica vreo moacă de gardist român printre ei. Printre infanterişti şi pionieri, n-a găsit niciuna. Ce a descoeprit, în schimb, pe fețele ostaşilor în drum spre locurile unde se moare? Afară de oboseala lor cronică, o lipsă de speranță dezarmantă. Pe care însă, disciplina cazonă, tipic germană, abia de o mai suplineşte.

După jumătate de oră, radioul transmite un ordin:

„La tancuri! Încălziți motoarele!”

Ca din pământ, se iveşte căpitanul Erwin Merkel.

„Haideți, băieți! Fără noi nu se poate!” zice el.

Ține capul într-o parte într-un fel care îl determină pe Fifi să creadă că este un mod de a-şi ascunde cicatricea urâtă de pe obrazul stâng. E un tip ciudat acest westphalian de 40 de ani. Şi Fifi e convins că nu-l va auzi niciodată amenințându-şi subalternii cu Tribunalul militar. Îi face semn lui Piele să strângă zarurile. Apoi se apropie de Măcelaru.

„Băi, von Torgau, gata cu lenea!” strigă el, ultimativ.

Înainte de a se cățăra la locul lui, Fifi îşi scutură de praf nădragii negri, unsuroşi pe alocuri. Apoi porneşte motorul. Măcelaru e ultimul care se suie, după ce scuipă cât de departe poate.

„Porniți! Înainte!” se aude în căşti ordinul căpitanului Erwin Merkel.

Din sens opus, un vehicul din categoria Kubelwagen** se strecoară cu greutate. Opreşte din când în când. Şi atunci, un maior corpolent face semne cu o biciuşca de cavalerist şi dă indicații. Partea din față a coloanei militare se strecoară pe un drum forestier dintr-o pădure, în timp ce blindatele continuă să înainteze pe acest drum de țară. Maiorul chiar asta urmăreşte: să nu se producă vreo gâtuire, vreun blocaj, din cauza unei defecțiuni.

---

* Armatele străine din Răsărit

** Maşină de teren

Când Kubelwagen-ul se îndepărtează, Fifi nu mai stă pe gânduri. Grație abilităților lui de șofer, iese din coloană şi depăşeşte până se plasează în spatele blindatului în care se află comandantul Merkel. Din depărtare răzbat până aici, din ce în ce mai clar, tunetele exploziilor. Probabil, pionierii de asalt şi-au început treaba: aruncă în aer diferite obiective inamice. Obişnuita pregătire de dinaintea atacului. Spre mulțumirea lui Măcelaru, nesfârşita coloană se opreşte. Se dă jos, apoi strigă la Piele:

„Bă, împielițatule, mai facem o partidă!?"

Piele nu scapă ocazia de a profita:

„Dacă pui la bătaie votca ce a rămas, atunci accept!"

„S-a făcut!" râde Măcelaru, şiret. „Dar tu pui la bătaie țigările tale!"

Cei doi tanchişti cu mutre parşive de cuțitari de cartier încep să joace zaruri. Dentistul nu le acorda atenție. Revine la mai vechea preocupare. Se uită în jur doar-doar o descoperi vreun chip de român de-al lui. Nici măcar când Piele strigă la un moment dat „Cameron!*0", nu întoarce capul. Fifi simte un fel de nod în stomac şi se repede către un mic pâlc de copaci. Ajuns acolo îşi dă pantalonii jos şi îşi goleşte mațele. Stă cu ochii pe bălăriile verzi dintre copaci. Fecalele sunt aproape lichide şi la ieşire din anus fac un zgomot puternic şi se răspândesc ca nişte schije de grenadă. După defecare se simte uşurat. Dar are şi o stare de slăbiciune. Noroc cu pala de vânt care mişcă buruienile şi copacii. Îl mai înviorează puțin. De n-ar fi fost această oprire a coloanei, de data asta s-ar fi scăpat pe el. Când reveni la tanc, Măcelaru şi Piele continuau să joace zaruri. Dar şi fumau. Mirosul de tutun îi trezi şi lui cheful de o țigară. Şi Fifi zise:

„Care-mi dă şi mie o piparoasă?"

Piele îi întinde una. După ce şi-o aprinde tacticos, Fifi rămâne locului. Pe scutul unde cei doi joacă zaruri s-au adunat nişte mărci şifonate şi nişte țigări. După mărimea grămăjoarelor respective, Piele este în câştig. E mai în mână decât Măcelaru.

O lovitură de tun explodează la câteva sute de metri distanță de ei. Ruşii au deschis balul! se gândeşte Fifi. Mai trage de câteva ori din țigară cu poftă înainte de a o arunca. Apoi, cu o mişcare sprintenă, sare în tanc. Porneşte motorul. La timp, fiindcă în căşd se aude ordinul căpitanului Merkel:

„Tiger; înainte!"

Fără să-şi piardă calmul, Măcelaru şi Piele izbutesc să vâre în buzunare zaruri, bani, țigări. Primul se urcă Piele. Abia apoi Măcelaru, care, înainte de a închide oblonul, scuipă, ca de obicei, zicând, de data asta, tare:

„S-avem noroc, puişorilor!"

În ciuda experienței reduse, toți afişează un aer blazat. Îşi verifică echipamentul. Mâinile lunecă peste uniforme. Toate sunt la locul lor. De cordeluța de piele prinsă de umăr atârnă pistolul, gata să fie smuls din toc. Grenadele sunt în buzunare. Cele cu coadă de lemn sunt rânduite lângă

---

* Formație maximă la zaruri

scaun. Pumnalul e vârât în carâmbul cizmei. Este o verificare sumară. Face parte din regulamentul învățat la cazarma din marginea Munchenului. De luptat însă, numai aici, pe front, se învață. Aici afli în fiecare ceas ceva nou, ceva ce n-ai învățat la cazarma unde ai fost instruit. Cum să-ți omori dușmanul, ca să nu mori tu.

După scurte opriri, Tigerurile se apropie de un orășel. În timp ce înaintează spre vacarmul unei lupte înverșunate, în sufletele voluntarilor dospește, crește, se revarsă nelipsita febră, vechea febră a vânătorului în căutarea prăzii. Deși, acum, și ei și rușii sunt, simultan, nu numai vânător dar și pradă. În localitate, tirul e dens, îndrăcit. Se disting felurite arme de foc ruseşti şi germane, care trag alternativ. Multe grenade de mână explodează peste tot. Aruncătoarele de flăcări își întind limbile de foc precum niște balauri din poveste. Orașul e o mare de incendii. Semn că luptele au atins apogeul.

Cuprins de o tensiune puternică, echipajul se năpustește cu Tigerul strivind tot ce-i iese în cale. Incendiile din jur produc o ploaie de funingine fierbinte, lipicioasă. Membrii echipajului se freacă la ochi, gâfâie. În jurul blindatului lor, grenadierii nemți și infanteriștii ruși sunt cuprinși de flăcări. Urlă și fug bezmetici. Unii se tăvălesc pe jos ca să scape de foc. Se aud vaietele și răcnetele răniților de explozii, chemările lor în rusă sau germană.

E o înaintare oarbă, necontrolată. Tancul pune la pământ garduri, cotețe, magazii, case, copaci. Sub privirile atente ale voluntarilor, scenele se succed rapid ca la cinema. Iată, printre cărămizile acestei case distruse, se vede trupul unei fetițe în cămășuță albă de noapte. Are fața acoperită de o grindă de lemn din șarpantă care, prăbușindu-se, a izbit-o mortal. Aparent mai norocoasă, o bătrână stă în fund în mijlocul fostei odăi. Părul ei coliliu, despletit, încâlcit e un fel de ramă pentru chipul intrat într-o încremenire atemporală. Nu mai realizează ce se petrece împrejurul ei. În mijlocul altei curți, doi civili morți, surprinși de explozia unui proiectil. Aceeași explozie a proiectat între crengile unui copac două cadavre: al unui infanterist rus și al unui câine. Din ambele picură încă sânge. Toată agoniseala localnicilor s-a transformat în cioburi, țăndări, fragmente arse, scorojite, moloz. Imaginile acestor ruine diferă de cele de pe câmpul de luptă. Dar tot război se cheamă.

Fifi virează brusc și Tigerul se înscrie pe firul străzii. Pe macadamul dizlocat ici și colo, mulți ostași morți. Și uniforme kaki și cenușii-verzui. Ruși și nemți. S-au omorât între ei. Unii au tras din ordinul lui Hitler, ceilalți din al lui Stalin. Nici unul dintre membrii echipajului nu spune celorlalți că a văzut ceea ce a văzut. Nimeni nu scoate o vorba.

În piațeta din centrul localității, marcată de o fântână arteziană veche, cu tentă monumentală, Tigerul încetinește. Un Oberfeldwebel dintr-un regiment de pionieri, bărbat trecut de 40 de ani, parcă uitând de iadul din jur, se apleacă spre apa din bazinul circular al fântânii și-și răcorește obrajii. Un câine năpârlit și jegos se apropie de el. Dar, când ajunge la un metru distanță, se oprește neîncrezător și adulmecă. Oberfeldwebelul întoarce capul instinctiv și descoperă animalul. Patrupedul inspiră o milă imensă. După ce stă puțin în cumpănă, ostașul scoate ceva dintr-un buzunar și-l aruncă spre

câine. Acesta prinde din zbor biscuitul şi-l înghite hulpav. Oberfeldwebelul dă să plece, dar în clipa următoare se frânge de mijloc şi cade. O mină de morder a căzut între el şi Tigerul voluntarilor. Din gura lui țâşneşte un val de sânge. La câțiva paşi, zace şi câinele.

Pe tanchişti îi trezeşte din uimire ordinul sosit în căşti: „PAK-uri inamice! Înălțător 650!...” Fifi roteşte turela, servomotoarele turuie, lunga țeavă a Tigerului se îndreaptă spre scundele tunuri anticar ruseşti. Nişte duşmani feroce ai blindatelor de toate tipurile. Măcelaru ocheşte şi trage. Dar mai trag şi alte Tigeruri în ele. Simultan țâşnesc flăcări dinspre piesele anticar. Duelul durează câteva minute. Apoi Tigerul se năpusteşte spre ele şi spre maşinile de teren care le remorchează. Trece cu şenilele peste fierăria lor şi peste câțiva servanți care n-au avut timp să fugă. Cei care au luat-o la goană sunt seceraţi de mitraliera de la bord manevrată de Dentist. Cu întârziere de câteva clipe, un alt Tiger acționase în mod similar la distanță mică de tancul lor. Îndată Fifi virează la stânga cu dexteritatea unui pilot de curse. O umbră de îngrijorare trece pe chipul lui Piele până să priceapă finalitatea acestei manevre. Cu maxilarele încleştate de atâta concentrare, Fifi readuce tancul frontal pe bateria de PAK-uri spre a strivi şi ultimele piese rămase intacte după primul asalt. Intrat în rezonanță cu el, Dentistul mai seceră odată zona cu mitraliera.

„Opreşte, nebunule!” strigă Măcelaru. Observase că doi rusnaci se adăpostiseră în beciul unei case făcută una cu pământul. Fifi frânează şi face moaca aia pleoştită din timpul scurtelor opriri. Măcelaru ia două grenade cu mâner de lemn şi deschide un oblon. Iese din tanc şi se apropie prudent de gura de intrare în beci. Aruncă prin ea grenadele. Se adăposteşte. Explozia zgâlțâie pământul. Dentistul stă cu mâna pe trăgaciul mitralierei gata să-l sprijine în caz de ceva neprevăzut. Măcelaru se întoarce în fugă şi declară uşurat: „N-am vrut ca Ivan să ne tragă clapa!” Se simt mulțumiți. Pare să fie o zi fastă. Aşa că o iau din loc. Sunt urmați şi de alte blindate. Motoarele uruie. Pământul se zguduie de parcă o turmă de bizoni s-a pus în mişcare. Dar în curând se trezesc sub focul artileriei grele inamice. Colac peste pupăză, gazele îşi fac de cap în cabină. Fifi priveşte îngrijorat spre ventilator. Ca să nu se sufoce, îi cere lui Piele să deschidă capacul turelei. Tirul artileriştilor ruşi a devenit nimicitor. Tigerul căpitanului Merkel este lovit în plin şi explodează chiar în fața lor. Simt o împunsătură în inimă. Focul bolşevicilor este atât de bine condus, încât din toată compania lor nu mai rămân decât câteva tancuri. Pentru Fifi e clar. Doar fuga îi poate salva. Accelerează disperat. Apoi virează spre o văioagă. Ajung pe fundul ei plat şi răsuflă uşurați. Au ieşit din bătaia obuzierelor ruseşti. Aici mai dau de nişte Tigeruri, scăpate ca prin minune ca şi ei.

După un timp, un Kubelwagen se apropie. Un colonel SS, aflat în picioare în acea maşină decapotabilă, face o trecere în revistă a carelor. Este de o exigență exemplară. Dă câteva ordine scurte. Şi sub privirile lui, blindatele care au supraviețuit bătăliei din oraş, redevin o subunitate combatantă. Dar când Tigerurile trec prin dreptul lui, colonelul scuipă disprețuitor. Măcelaru nu suportă afrontul. Scoate capul şi-i dă cu tifla. În civilie, pentru o astfel de jignire, onoarea lui de om al străzii l-ar fi

obligat să bage şişul în burta insolentului. Apoi trage capacul.

Kubehvagenul îi conduce până la o formaţiune de tancuri adăpostită lângă o lizieră. Defecţiunea ventilatorului s-a agravat. Nu mai evacuează fumul. Pe Fifi îl ustură ochii şi tuşeşte. Trebuie să facă urgent ceva. Ia o grenadă de lângă scaun şi vâră mânerul ei de lemn între paletele buclucaşului ventilator. Începe să se simtă oarece îmbunătăţire. Nu apucă însă să termine intervenţia fiindcă în căşti răsună o voce:

„La stânga, o coloană de rusnaci!"

Atenţionarea îl găseşte la aerisire pe Piele. Lunganul răsuceşte capul şi descoperă o lungă coloană de monştri cenuşii, înaintând precum o turmă de aligatori.

„T-34!" remarcă Piele. Şi trânteşte capacul turelei. Nu mai are cum să facă schimb de locuri cu Măcelaru.

„Băi, pârţar croat, o să tragi tu acum! Eu voi face pe încărcătorul!"

Piele încearcă să se acomodeze cu luneta.

„Bagă-te-n lunetă, căcăciosule! înălţător 1000!" zice Măcelaru.

Pe scală cifrele încep să se succeadă. Piele îşi ţine respiraţia. În sfârşit, săgeata centrală întâlneşte firul vertical. În centru, un blindat rusesc. Apasă pe declanşator. Din ţeavă ţâşneşte o flacără lungă. Tunul lunecă şi revine pe leagănul lui. Culata înghite un nou obuz.

„În plin!" urlă Măcelaru, satisfăcut.

Mai distrug un T-34. Apoi coloana inamică se opreşte. Ruşii încearcă să afle din ce parte vin loviturile. Probabil n-au reuşit, fiindcă ţevile tunurilor lor se rotesc în direcţia opusă.

Se comandă din nou foc pe acelaşi înălţător. Proiectilul perforant iese din ţeava lungă vuind. Un tanc sovietic se ridică din faţă ca un cal nărăvaş care cabrează. Apoi ţâşnesc flăcări, bucăţi de oţel se rotesc deasupra. O ciupercă neagră pluteşte în văzduh, ca apoi să cadă pe pământ precum apa unei fântâni arteziene.

„Nu mai avem artificii!" descoperă speriat Dentistul, care şomează la mitralieră.

Fifi face o manevră şi tancul lor se retrage din dispozitivul de luptă. Estimp, Măcelaru cere prin radio muniţie. Spre dezamăgirea lor, nu apucă să-şi tragă sufletul ca lumea. Mai repede decât credeau, apărură două tancuri de aprovizionare. La adăpostul unui pâlc de copaci, transbordară lungile proiectile de tun. Măcelaru preferase perforantele în locul explozivelor. Fără prea mult chef, Fifi încearcă să prindă din urmă formaţia de Tigeruri la care îi alipise colonelul SS.

Pe la jumătatea distanţei însă, se trezesc că un Ivan iese dintr-un pâlc de copaci. Probabil acest T-34 se rătăcise de ai lui. Părea asemeni unui câine vagabond care vrea să traverseze strada într-un moment de circulaţie intensă.

Surprins de întâlnirea cu Tigerul, T-34 vrea s-o şteargă. Fifi roteşte rapid turela, iar Piele ocheşte. O detunătură scurtă. Din blindatul sovietic izbucnesc flăcări. Suferinţa câinelui vagabond

s-a sfârşit.

Fifi accelerează ca să prindă din urmă coloana. Iarăşi, ventilatorul îşi face de cap. Parcă s-a ascuns un diavol în el. Fumul şi gazele încep să-i înece. Ochii le sunt injectaţi. Disperat, Piele deschide capacul turelei. Treptat aerul devine mai respirabil. Nu se pot bucura însă prea mult de normalitate. Piele e primul care strigă:

"Jabos! Jabos!"

Trei avioane ruseşti coboară din cer. Virează până se înscriu pe axul coloanei de blindate germane. Apoi se năpustesc vijelios. Şi când ajung la mică înălţime, dau drumul la bombe şi trag cu echipamentul de la bord. Au stele roşii pe ampenaj şi pe aripi. Sunt avioane IL-2. În urma lor, doar Tigere în flăcări. Doar infern.

„Am scăpat..." mormăie uşurat Măcelaru. Şi îi e ciudă pe el însuşi, căci se simte trădat. Îl înjură tare, în auzul tuturor, pe Göhring, mareşalul aerului. Unde sunt avioanele noastre? Şi începe să se împace cu gândul unui posibil eşec fatal.

N-are timp şi de alte gânduri. Formaţia de IL-2 revine. De această dată, din spate. Bâzâitul lor de bondari uriaşi le face inimile tanchiştilor cât un purice. Fifi tuşeşte. Fumul îi arde ochii şi gâtlejul. Piele se scarpină în nas, căci îl ustură pielița interioară. Nu li se mai pare neobişnuit când o bombă explodează lângă tanc. Dar încremenesc în aşteptare.

Tigerul e săltat de la pământ ca o nucă. Aproape simultan explodează carburanţii şi a muniţia. Şi tancul devine un coşciug. Unul care arde ca o torţă. Dezmembraţi, desfiguraţi, împietriţi, membrii echipajului privesc în gol cu ochi care nu văd. Nişte fire de nisip în acest univers al morţii planificate. În auzul lor s-a instalat pentru totdeauna liniştea. O linişte în care s-a scufundat totul: pământul, cerul...

În dosarul întocmit lui Wilhelm Filderman de către serviciile de spionaj de la Berlin erau consemnate toate acţiunile acestuia de sfidare a nazismului.

În anul 1933, când Adolf Hitler a ajuns la putere, Filderman a luat atitudine împotriva regimului instalat în Germania. Pentru a veni în ajutorul refugiaţilor evrei provenind din cel de al III-lea Reich, avocatul dâmboviţean crease un fond special dintr-o taxă de 10% percepută la toate încasările comunităţilor evreieşti din România. Mai târziu, în 1939, perfectează un ajutor alcătuit din patru vagoane cu azimă de Paşti spre a fi trimis evreilor nemţi. A susţinut apoi o adevărată campanie de boicotare a produselor germane ivite pe piaţa românească. În câteva rânduri s-a prezentat la Legaţia germană din Bucureşti protestând contra ororilor antisemite de pe cuprinsul celui de al III-lea Reich.

O astfel de atitudine contestatară, străbătută de unul şi acelaşi fir roşu - apărarea drepturilor evreimii din Europa -, nu putea să nu fie taxată dur de către nazişti. Şi evreul din România ajunge pe lista neagră. Primul află Eugen Cristescu. Dar avu reţineri în a-i pune în cârcă avocatului Filderman o naivitate imbecilă. Îl suspectă mai degrabă de instincte de sinucigaş. Mai concesiv şi

indulgent, preşedintele Centralei evreieşti îl considera un nebun. Un caz excepţional şi tragic. Această categorisire, în aparenţă mai indulgentă, mai binevoitoare, este de fapt calea către Shoah. Deoarece între eutanasierea bolnavului mintal şi lichidarea în masă a evreilor în marginea gropilor comune şi în camerele de gazare exista o sinistră apropiere.

Odată cu sosirea la Bucureşti a baronului Manfred von Killinger cresc presiunile de grăbire a lichidării evreilor asupra generalului Antonescu, Conducătorul ţării. De altfel, la una dintre primele lor întâlniri oficiale, ambasadorul german i-a cerut „să ducă până la capăt politica antisemită preconizată de legionari". În acelaşi scop, liderii nazişti de la Berlin îl trimit în România şi pe Gustav Richter ca împuternicit al Reichului pentru probleme evreieşti, camuflându-se astfel faptul că era reprezentant al Gestapoului. Cei doi trebuiau să acţioneze împreună spre a-l convinge pe generalul Antonescu să organizeze deportarea evreilor din România în lagărele naziste din Polonia, unde maşina de exterminare atinsese performanţe maxime. Conform planurilor, în decurs de câteva săptămâni, urmau să fie deportaţi 280 000 de evrei români. Destinaţiile: Treblinka, Belzek şi Sobibor. Obiecţiunea părţii române — formulată de generalul Antonescu — a fost că prioritatea în acea perioadă trebuie să o aibă transporturile pe calea ferată pentru susţinerea frontului de Răsărit. Ea nu a fost bine primită de partea germană, dar Hitler avea interesul de a-l menaja pe Antonescu, aliatul său militar principal pe frontul de Est.

Însă Antonescu a considerat tot timpul problema evreiască drept un domeniu aflat la discreţia sa. Rezistenţa lui faţă de presiunea nazistă era sinceră, chiar dacă unora — nici atunci şi nici azi - nu le este pe plac. Ea nu se datora repulsiei faţă de barbaria fascistă, ci orgoliului său. Deşi conducea o ţară mică — nu prea luată în seamă —, el dorea să arate că nu este cu nimic mai prejos decât marii conducători de imperii din acel moment (Hitler, Stalin, Churchill, Roosevelt). Antonescu avea un imens rezervor de voinţă dedicat acestui interes, dar n-avea cinismul celorlalţi.

Este ceea ce a înţeles Willy Filderman înaintea semenilor săi. Şi, speculând cu priceperea unui psiholog înăscut această ambiţie nemăsurată, a izbutit în timp să obţină o nesperată ameliorare a regimului opresiv la care era supusă evreimea încă din vremea Regelui Carol al II-lea şi, în deosebi, a scurtei guvernări legionare. Relaţia lui cu Antonescu era, în fapt, cu Ionel Antonescu — fostul său coleg de şcoală — şi se derula prin infantilizare, prin dependenţă, prin satisfacţia pe care o provoacă dialogul. Una la modul masochist-cultural. Schimburile lor de cuvinte şi de priviri atingeau uneori virulenţa şi înjosirea. Această dependenţă stranie şi reciprocă avea să fie activă, aproape fără abatere, pe tot timpul războiului, apoi - după complotul generalilor de la curtea regelui Mihai — subterană şi mai puţin tiranică, dar insistentă. De altfel, Filderman a fost ispidt să pledeze în favoarea mareşalului la procesul pe care i l-au intentat comuniştii în '46.

Fără a-şi argumenta poziţia, mareşalul Antonescu şi-a menţinut refuzul de a-i preda pe evreii români în mâinile naziştilor. Într-o logică bună, von Killinger nu-şi putea ascunde stupoarea în faţa

acestui refuz şi nu se sfia să-l acuze în discuţiile pe această temă cu Gustav Richter. Dar câteva incidente provocate de elemente evreieşd comuniste din Moldova şi Basarabia l-au silit pe Antonescu să ia unele măsuri de pedepsire. Erau vremuri de război, şi comportamentul ambiguu şi jignitor al evreilor, din acele zone de răsărit ale României, în special la adresa Armatei române, trebuiau sancţionate în mod exemplar.

După modelul deja implementat cu succes în Germania, Polonia, Austria etc., mareşalul Antonescu — în urma consultărilor cu Mihai Antonescu — a ales Transnistria drept loc de izolare a evreilor răi patrioţi. Şi, din motive strategice, pentru cea mai mică încălcare a legilor — mai ales a celor antisemite — evreii au început să fie deportaţi acolo.

Planul a fost pus în aplicare mai întâi prin trimiterea unui mic lot de evrei bucovineni. Au urmat alte zeci de evrei evacuaţi din Moldova. Din Regat s-au efectuat doar deportări individuale sau cu familia din categoria evreilor ce nu făceau faţă asprelor obligaţii fiscale, a celor prinşi cu delicte de speculă, a celor suspectaţi de propagandă subversivă — fie înregimentaţi în Partidul comunist, fie neînregimentaţi -, a celor ce absentau de la munca obligatorie etc. Dar toate aceste măsuri erau doar expresia unor supărări de moment ale mareşalului. Cel mult, a unor sugestii întâmplătoare de la colaboratorii săi apropiaţi.

Ajunşi în acel teritoriu dintre Nistru şi Bug - deloc primitor din pricina vitregiilor naturii şi subdezvoltării întreţinute de sovietici -, evreii descoperă o diferenţă de la cer la pământ între condiţiile de trai de acasă şi cele de acolo.

Cazarea era asigurată în satele părăsite de localnici din pricina războiului. Circulaţia dincolo de raza acestor aşezări era interzisă. Asistenţa medicală lipsea cu desăvârşire. Toate ca toate, dar zona era destul de des cutreierată de grupe de comando alcătuite din hitlerişti şi din membrii ai poliţiei ucrainene aflaţi în serviciul armatei germane - însoţiţi uneori şi de jandarmi români —, care împuşcau pe capete evreii întâlniţi.

Eugen Cristescu a furnizat în mod sistematic mareşalului Antonescu informaţii numeroase despre starea de lucruri din „lagărul” Transnistria. Mai puţine şi în registru minor, cele transmise de guvernatorul Alexianu se învecinau cu excepţiile inerente oricărui început de administrare a unei zone inamice cucerite. Într-o logică simplă, spusele şefului SSI-ului i se păreau mareşalului net mai profesionale, mai în litera adevărului. Asta şi explică de ce Antonescu a făcut un pas înapoi, dând curs — parţial, nu în totalitate — intervenţiilor directe ale lui Willy Filderman şi celor indirecte ale lui Pamfil Şeicaru, directorul ziarului „Curentul”. Şi la începutul toamnei, cu aceeaşi uşurinţă, dă ordin de readucere din Transnistria a evreilor regăţeni internaţi ca infractori pentru că — din diverse motive — nu prestaseră muncă obligatorie în folosul patriei. Apoi, şi a altor categorii de evrei.

Căutând o logică a acestor decizii reparatorii, unii politicieni - în frunte cu Iuliu Maniu - n-au văzut în înlănţuirea lor o paradă de putere a mareşalului, ci un efect direct al victoriilor repetate ale

sovieticilor. Când părerile lor i-au ajuns la ureche, Antonescu le-a considerat un delir de referințe fără nicio legătură cu fondul problemei.

Şi totuşi, în mod curios, relația lor fragilă - mareşalul Antonescu reprezenta vârful românismului în ofensivă, iar Filderman, al evreismului în defensivă — prinse să se consolideze la interior datorită faptului că maşina germană era tot mai vulnerabilă. La exterior însă, relația lor înregistra tot mai multe momente de tensiune, din cauza inabilității în creştere a mareşalului, destabilizat de o cefalee sâcâitoare. O acumulare de tensiuni cu potențial exploziv s-a produs cu ocazia împrumutului forțat de 4 miliarde de lei decretat de mareşal. Războiul secătuise visteria țării. Mareşalul avea nevoie de fonduri spre a-l condnua.

Când hotărâse să se împrumute de la evrei, mareşalul Antonescu se sprijinise pe logica de fier a lui Napoleon Bonaparte. Întrebat de ce ai nevoie ca să câştigi un război, împăratul francezilor răspunsese: „Bani, bani şi bani!" Pentru cei din anturajul lui Antonescu, referința aceasta n-a fost, deci, o surpriză. Intrase în obişnuință ca românii cu dare de mână să facă donații. De curând, din banii strânşi la propria-i nuntă, Eugen Cristescu depusese 120 000 de lei pentru război dând un frumos exemplu. Evreii, niciodată din proprie inițiativă, ci doar în slujba unor interese punctuale.

Filderman a fost convocat la Centrala evreiască împreună cu colaboratorii săi spre a forma comitete de strângere a fondurilor. Aici au fost atenționați de către dr. Ghingold - şeful Centralei — în termeni duri:

„Cei care nu-şi vor îndeplini accastă datorie, vor fi deportați!"

În fața acestei amenințări fățişe, Filderman s-a retras câteva clipe în sine înainte de a răspunde. Suferea când se gândea la soarta evreimii. Pornite din Germania, cele două mari pandemii — fascismul şi războiul — se extinseseră până aici. Desigur, în forme specifice. Generate de anumite particularități ale unei lungi conviețuiri, amprentată de balcanism. Potrivit unui stereotip mintal — răspândit mai ales în păturile sărace ale României — evreul autohton era un criminal economic. Fie că îmbrăca haina arendaşului, a micului comerciant sau a marelui industriaş. Şi, de aici, acel mit că evreii sunt reprezentanții unei umanități inferioare. O nuanță diferită, mai specială, în privința felului în care era receptată această etnie, se întâlnea în saloanele aristocratice. Aici, răzbătea o părere, în aparență favorabilă, mai binevoitoare: evreul este un soi de nevrozat grav, purtătorul unei nenorociri ereditare care îi conferă o stranie putere de seducție, dar îi şi întunecă însuşirile inerente. Şi primele nume de intelectuali de acest soi i se instalară în minte: Iosif Hechter şi Benjamin Wechsler. Doi evrei bolnavi de evreitate. Viitoare victime pure.

Şi cum dr. Ghingold continua să-l privească insistent, Filderman răspunse fără să ezite, pe un ton grav parcă împrumutat dintr-o tragedie antică grecească:

„Ce mai pierdem timpul? Să plecăm de pe acum cu toții în Transnistria!"

Surprins, preşedintele Centralei evreilor întrebă sec:

„De ce?”

Filderman îi răspunse prompt, cu acribia unui ministru de finanțe:

„Pentru că maximum de fonduri ce se pot aduna de la evrei este de 750 de milioane de lei, adică mai puțin de 25% din suma cerută de mareşalul Antonescu!”

„De ce?” zise Ghingold, privindu-l lung.

„Este lesne de înțeles. În aceşti ultimi ani, evreilor li s-au luat toate averile... Au fost izgoniți din toate profesiile...”

„Nu agreez acest mod de comportare. Nici nu v-ați apucat de strângerea banilor şi ați început deja să vă lamentați!” Şi peste chipul lui Ghingold trecu o umbră de nemulțumire. Firească, dacă ştiai că fusese instalat de către germani în funcția de preşedinte al centralei evreilor pentru a le reprezenta interesele. Ceea ce era o contradicție în termeni.

„Aici am încercat să justific pe bază de argumente...” adăugă Filderman, întinzându-i memoriul pregătit în legătură cu împrumutul forțat.

Ca să pună capăt acestei discuții pe care Filderman se străduia să o transforme într-o târguială, dr. Ghingold îl anunță că va preda memoriul lui Radu Lecca. Ceea ce şi făcu în cursul aceleiaşi zile, dornic să nu se implice mai mult. Filderman era „protejatul” mareşalului Antonescu, iar mareşalul român protejatul Führerului.

Mânat de un interes special, Radu Lecca forță mâna mareşalului şi obținu audiență chiar a doua zi. Avea o poftă deosebită de a nara. Şi nu păru deloc deranjat de vădita indispoziție a Conducătorului. Şi nici speriat de propria lui tentație de a fabula. Din oarece prudență, nu pronunță decât o singură dată numele autorului acelui memoriu. Dar făcu apoi mai mult, avansând o propunere privitoare la modul de obținere al împrumutului de la evreimea autohtonă.

„Numai dacă Dumneavoastră îl veți amenința personal pe Filderman cu deportarea, vom putea încasa mai mult de 700 de milioane de la evrei!”

Drept răspuns, mareşalul mormăi neguros, enigmatic, dând din cap. Nu se afla într-o bună dispoziție. O cefalee persistentă — declanşată cu nişte zile în urmă — aproape că izbutise să-l alunge din cotidian. Şi îl făcea să vadă toate lucrurile în negru. Propunerea lui Radu Lecca îi reconfirma comringerea că dușmanii din interior ai României sunt comuniştii, jidanii, ungurii, care aşteptau primele semne pentru a începe instaurarea anarhiei în țară.

Printr-un fenomen lesne de înțeles, această cefalee îi reamintea că are cap, precum alte boli ne reamintesc că avem inimă, ficat, amigdale, şira spinării etc. Şi atenția ni se mută treptat dinspre realitatea exterioară spre propria corporalitate.

În cazul lui Filderman, însă, lucrurile stăteau pe dos. Când i se aduse la cunoştință că va fi deportat în Transnistria, uită de tot — de criza de ulcer, de durerile de la articulația genunchiului stâng — şi se concentră asupra decidentului. Gândea cu pesimismul pătimaş caracteristic evreului. Îl

încercase şi altădată această maliţie neagră în a clasa şefii de state. Dar acum, Antonescu i se părea Hitler 2. Deşi, cu nişte ani în urmă, au fost politicieni europeni — primul venit în minte era Lloyd George - care vedeau în Hitler visul liderilor politici. Fiindcă ce voia el să facă, făcea. Şi extrem de rapid. Deşi Hitler ajunsese de pomină cu declaraţia că, odată ajuns la. putere, va instala în Marienplatz din München spânzurători, şi evreii, până la ultimul, vor atârna în ele. Nu a avut şi nici nu i-a trebuit alt program politic. Evreii au fost paşaportul lui pentru a ajunge la putere. A devenit cancelar unind Germania şi o bună parte din Europa împotriva evreimii. Printre aceste ţări s-a numărat şi România lui Carol al II-lea.

Filderman nu putea refuza datoria neplăcută de a se gândi la aceste lucruri. Nu curiozitatea în principal, ci teama îl împingea să vadă până unde ajunge antisemitismul fostului său coleg de liceu.

Peste câteva zile, în Transnistria, avea să afle răspunsul.

5

După eşecul operaţiunii „Citadela", căpitanul Petre Ghica a devenit dintr-un pesimist de ocazie un cinic cu spirit tranzacţional. Războiul îl schimbase mult prin felul imprevizibil de a amesteca tragicul cu grotescul. De altfel, încă din timpul liceului militar, educaţia cazonă începuse să se războiască cu aerul său de fante de cartier. Dar nu scăpase în totalitate de fascinaţia negativului. Din substanţa ei sulfuroasă, Petre Ghica mai păstrase doar ceea ce credea că i se potriveşte. Nu ceva profund malign, ci un fel de dispreţ faţă de prostia lumii şi modul greşit în care este alcătuită.

În ciuda siguranţei pe care continua să o afişeze — una vădit profesională —, ajunsese să creadă că nemţii nu o să mai defileze, ca învingători, prin faţa mausoleului lui Lenin din Moscova. Războiul începuse să devină o poveste tristă petru ei. Că murdară fusese totdeauna. În imundul acestei dezlănţuiri sălbatice — îngerii îşi pierduseră reflexele identitare — se alterase orice reper creştinesc. Diavolii cei mari - Hitler, Stalin, Churchill - îl alungau pe Dumnezeu de pe pământ.

Bătălia pierdută în această vară — desfăşurată în regiunea Orel-Kursk - îi determinase pe mulţi dintre comandanţii germani şi români de pe front să accepte că Armata roşie era alcătuită dintr-un aliaj mult prea dur pentru a fi străpuns. Pentru Petre Ghica, ofensiva nu fusese decât o tresărire de orgoliu a spiritului militar german. În ciuda pregătirilor amănunţite şi îndelungate, Werhmachtul nu-i putuse da înapoi pe sovietici. Atunci când tancurile şi infanteria germană secondată de cea română au trecut la atac, s-a văzut că pregătirea de artilerie şi raidurile aviaţiei n-au avut un efect prea mare asupra poziţiilor ruseşti. Tactica lor de apărare fusese bine pusă la punct, adecvată acestui gen de luptă în stepă. Sistemul defensiv era structurat în adâncime pe patru, cinci linii de apărare, întărit şi dotat cu echipamente antitanc. În plus, poziţiile au fost atât de bine mascate, încât cercetarea aeriană nu le-a putut descoperi decât în mică parte. Una peste alta, o tehnică a iadului bine pusă la punct.

În atare condiții, atacul a fost oprit repede şi ferm. S-au înregistrat atât de multe pierderi că s-a dat imediat ordin de retragere. Numai priceperea generalului Model a salvat armata germană aflată în mare dificultate. În acele momente, atacatorii respinşi aveau flancurile descoperite. Iar coridorul de la Karaşev în care pătrunseseră era prea strâmt, încât se expuseseră unui mare pericol în caz că ruşii aveau să contraatace. Însă Armata roşie n-a speculat atunci această situație favorabilă.

În timp ce rămăşițele trupelor germane şi româneşti încercau să ajungă cât mai repede la adăpost, pe vechile poziții, artileria şi aviația inamică au continuat bombardamentele, decimându-le efectivele. Alerga şi căpitanul Petre Ghica gâfâind. N-avea decât o singură dorință. Să scape. Nu excludea însă să fie rănit. Şi se ruga: «Dă-mi, Doamne, răni uşoare sau moarte rapidă! Să nu mă chinui!» Până atunci, ofițerul român se aflase sub traiectoriile proiectilelor sovietice. Erau lovituri lungi. Semănau cu nişte comete de oțel şi de fum la impactul cu solul. Spera să nu-l atingă, să se strecoare printre ele. Ruşii trăgeau în fugari ca în ciori. Cum pistolul-mitralieră îl izbea în piept, împiedicându-l să alerge, îl scoase de la gât şi-l purtă în mână. Ordonanța Vasile Gligor se ținea pe urmele lui ca un pui după cloşcă. A urmat o explozie apropiată. Petre Ghica a simțit o căldură mare în piept şi a privit mirat în jur. Obuzul căzuse la câțiva metri, săpând o pâlnie obişnuită şi trimițând în jur o ploaie de bucăți de oțel încins. Era de calibru mare. Încă destul de conştient, Petre Ghica se lăsă moale pe pământ. Apoi se făcu linişte. O linişte mânjită de moarte. În care el însuşi se scufundă.

Ordonanța se apropie de el ca un somnambul. La o cercetare sumară nu descoperi sânge. Poate că l-a lovit doar suflul! încercă Vasile Gligor să se autosugestioneze. Şi începu, cu degete tremurânde, să-i descheie copca de sus a cămăşii. Căpitanul îşi pierduse cunoştința. Nu mai vedea. Părea dus. Dar când îi ascultă inima, Gligor se linişti. Ticăia stins, deci nu se oprise. Privi în jur. Soldații fugeau, obsedați doar de propria lor scăpare. Nu-i rămânea decât să se descurce singur cum o putea. Îl prinse de brațe pe căpitan şi începu să-l târască. După câțiva metri, năduşise abundent. La căldura verii se adăugase efortul susținut. Căpitanul era un bărbat solid.

Vasile Gligor n-ar fi ajuns departe. După o vreme însă, auzi duduitul unui motor. Nu era de tanc, ci de SWP. Transportorul şenilat gemea de ostaşi nemți. În disperare de cauză, fruntaşul Vasile Gligor se aşeză în calea transportorului. Ca să-l oprească. Gest riscant. În astfel de situații nemții îl împuşcau pe militarul îndrăzneț. Mai ales dacă nu era conaționalul lor. Gligor începu să strige cu puțina lui germană, arătând spre mogâldeața întinsă la pământ:

„Herr Kapitan! Herr Kapitan!"

Nemții din SWP mai aproape de Gligor începură să tragă cu Schmeisserele în bocancii lui. Românul se ferea, sărind în sus. Dar continuă să strige ca din gură de şarpe, cu nuanțe noi de alertă:

„Herr Kapitan! Herr Kapitan!"

În sfârşit, din cabina SWP-ului coborî un feldwebel. Insul făcu semn cu mâna să nu se mai tragă. Apoi se apropie de rănit, încercând să descopere dacă merita sau nu să-l ajute pe ofițerul

român muribund. Gligor tremura ca o piftie. Nu-i era străină insolența și cinismul aliaților nemți. Te puteai aștepta oricând ca acest feldwebel să scoată pistolul și să-l împuște pe rănit. N-o făcu. Mai mult, belea ochii la român ca la nu știu ce minune. Era chiar herr Kapitan Ghica! Pentru feldwebelul Heinrich Boli, chiar salvatorul său din stepa Jitomirului! Germanul se răsuci spre subordonații lui din transportor și dădu un ordin scurt. Doi ostași ai Wermachtului coborâră și îl ridicară pe rănit. După ce defilară ca doi adevărați brancardieri pe sub ochii feldwebelului Boli, îl zvârliră pe platforma SWP-ului, grăbiți să scape de această corvoadă.

Încurajat de acest gest umanitar, ordonanța Vasile Gligor încercă să se cațăre și el în transportor. Dar primi un șut zdravăn și căzu lat. Când își reveni după lovitura bine executată de unul dintre pușcașii germani, SWP-ul se îndepărtase. Se sculă în picioare și porni în aceeași direcție. Orice s-ar mai întâmpla, trebuia să meargă întins, fără să-și piardă curajul. Chiar depăși un rănit, care arăta ca un cadavru ambulant.

*
* *

Spre sfârșitul acelei nopți de vară, moașa Ghica avu un vis. Nu spăimos, dar suficient de neobișnuit ca să se sperie și să se trezească imediat. Se ridică în capul oaselor. Dar nu privi spre fereastră, ca să nu uite visul. Așa recomanda mentalul popular. Nu aprinse nici lampa cu gaz. Se concentră și filmul visului se ivi din nou în minte.

Se făcea că Petre era mic. Un bebeluș slab, cu muci în nas, plângăcios ca orice copil cu colici intestinali. (În realitate, fiul ei fusese dolofan, cu capul mare și fără păr, cu pielea plesnind de sănătate în obraji, dormea mai tot timpul și nu scâncea decât atunci când își uda scutecele sau când îl apuca foamea). Ca orice mamă tânără, lipsită de experiență, nu știa de ce plânge bebelușul. Era obosit? Îl durea ceva? Voia să mănânce? Greu de spus — și ea optase să-și alăpteze sugarul. Laptele de mamă nu e numai un aliment esențial, ci și un medicament. Bebelușul a supt câteva clipe liniștit, spre marea ei bucurie. Apoi brusc, a împuns-o cu capul și a început să o tragă de sfârcul sânului de parcă ar fi fost nemulțumit de ceva.

Și acesta a fost momentul când ea s-a trezit din somn.

Acum ceva îi spunea că visul nu era de bine. Că anunța un necaz. Muierile mai apropiate la care apelă, nu se pricepură să-i tălmăcească visul. Și moașa Ghica se gândi la baba Pisicoaia. În drum spre cartierul țigănesc unde locuia renumita ghicitoare — numele ei era mai știut decât cel al soției mareșalului —, trecu însă pe la Columbani. Îi venise un gând. Evident, unul legat tot de Petre ai ei. Ileana nu era singură. Virgil Dumitrescu — cumnatul ei — trebăluia la soba de teracotă. Murdar de funingine și de cenușă, răsucea pe o parte și pe alta ușa metalică din fontă pe care tocmai o demontase, cercetând balamalele. Ele păreau să fie baiul. De când se întorsese de pe front, Virgil Dumitrescu încerca neobosit să-și facă auzite nemulțumurile. Se bătea cu palma, demonstrativ, peste

piciorul vătămat şi spunea tare, fără ocolişuri: „Eu mi-am dat obolul pentru ţară! Nu ca ăştia de bani gata, care s-au fofilat în loc să lupte cot la cot cu d-alde noi!”

Neîndoielnic, exprimarea lui mai transmitea şi un alt mesaj. Unul de reabilitare în ochii călărăşenilor, căci purtase cămaşă verde de legionar. Şi Virgil Dumitrescu îşi încheia monologul, invariabil, pe tonul unei tragice premoniţii:

„Ascultaţi la mine! Să ne ferească Dumnezeu să câştige bolşevicii războiul!”

Uneori, în prezenţa unui auditoriu de încredere - locaţia preferată era propriul atelier mecanic -, făcea şi referiri defavorabile la adresa mareşalului. Fără să-i pese de ceea ce se zicea — şi se cam adeverea —, că „cine limbă lungă are, cinci ani va săpa la sare”.

Acum însă îl preocupa atât de mult repararea sobei, încât nu-i acordă moaşei decât puţină atenţie. De altfel, nu o prea simpatiza. Era una dintre cele mai active bârfitoare din oraş. De unde şi porecla „Gură bogată”. Poate şi fiindcă Virgil Dumitrescu nu se număra printre cei care o admirau pentru puterea ei de a prinde într-o propoziţie o anume situaţie sau imagine, făcând-o astfel memorabilă.

Fără să ezite, moaşa Ghica începu să şuşotească cu Ileana despre Nicu, fratele ei mai mic. Când primise ultima scrisoare de la el? Ce era nou pe acolo, pe unde lupta? Chestii din astea care te ajută să reînvii o relaţie neîntreţinută în ultima vreme. Moaşa Ghica nu fu prea încântată când Ileana îi relată că Nicu nu plecase din nou pe front, unitatea lui fiind tot în refacere. Dar nu dezarmă. În mod natural, făcu ceea ce făcuse şi până atunci. Începu să despice firul în patru:

„De la începutul verii, de când Totulică a plecat pe front, n-am primit nicio veste de la el! Mă îngrijorează...” zise ea.

Se vedea de la o poştă că nu e în largul ei, că nu-şi găseşte locul.

„Stai liniştită, tanti! O să-ţi scrie, ai să vezi! Nu te mai frământa...”

„Ilenuţo, te-aş ruga ceva! Când îi scrii lui Nicu, roagă-l din partea mea să se intereseze şi de Totulică... Doar sunt prieteni...”

Ileana zâmbi. În sfârşit, moaşa pronunţase esenţialul. Cea mai bună prietenă a răposatei ei mame, continua să iubească ceea ce le apropia, respectând ce le despărţea.

N-a fost prea greu pentru moaşa Ghica să dea de baba Pisicoaia. Ţiganca fusese poreclită aşa fiindcă nu ghicea decât în prezenţa pisicii ei, care, nota bene, când apărea un client, se apropia de stăpână şi se lipea de şoldul ei, unde rămânea pe toată durata ghicitului. Mai întâi, moaşa a fost urmărită de o haită de câini de diferite rase şi vârste, jigăriţi şi lihniţi de foame, care însă după vreo câteva zeci de metri s-au resemnat. Apoi moaşa s-a trezit înconjurată de o liotă de puradei dezbrăcaţi şi cu picioarele goale, mai insistenţi decât acele animale flămânde în a cerşi ceva. Bordeiele ţigăneşti nu erau separate între ele de garduri. Păreau ca nişte baligi uriaşe pe şesul din marginea Călăraşiului. Mirosuri grele, pestilenţiale. Săpunul lipsea cu desăvârşire, se folosea doar cenuşa din sobe — şi aceea puţină, fiindcă se facea rar foc. Frumoasa zi de vară facea ca sărăcia din jur să capete o tentă şi mai

murdară. De ghenă a oraşului. De mlaştină. Cei care se nasc aici rămân prinşi definitiv în graniţele ei. Moaşa intră în casa ghicitoarei ca într-o cocină. Ca să nu dea atenţie obiectelor şi mobilelor din jur ieşite din uz, moaşa Ghica prinse să vorbească îndată ce păşi înăuntru. Era prea îngrijorată ca să nu intre repede în subiect.

„Deci asta-i tot!?" întrebă Pisicoaia, când clienta ei termină de relatat visul.

Moaşa Ghica dădu din cap.

Pisicoaia îşi coborî vocea.

„Fiul matale are necazuri... Abia peste nişte săptămâni o să scape de ele... Dar n-o să mai fie ca înainte..."

„Ce fel de necazuri?"

„Ca să aflăm mai mult decât ne spune visul, trebuie să vă dau în cărţi!"

„Dă-i drumul..."

Pisicoaia dorea să procedeze ca la carte, aşa că declară ritos:

„Madam Ghica, n-o mai fac pe bani... Sunt vremuri grele acum... Mori de foame cu banii în buzunar. Aşă că îmi daţi d-ale gurii... Mălai, fainã, untură... Ce aveţi..."

„Stai liniştită, babă Pisicoaia! Când o să plec, îmi dai un puradel de prin bătătură să meargă la mine acasă. O să-i pun în traistă cât să fii mulţumită!" o asigură moaşa Ghica.

„Bine, atunci..." se învoi ţiganca.

Apoi luă de pe masă un teanc de cărţi de joc tocite pe la colţuri şi decolorate de atâta folosinţă. Înainte de a le amesteca, baba mângâie blana pisicii. Felina se cabră sub palma stăpânei şi scoase un mieunat enigmatic.

„Cum îi zice fiului matale?" întrebă balaoacheşa în timp ce facea cărţile cu o dexteritate de invidiat.

„Petrică. Petre!"

„Aşadar, Petre!"

Şi amestecă mai departe cărţile acelea uzate, soioase, dar începu şi să murmure un şir de vorbe numai de ea ştiute. Înşiruirea asta avea doar în mintea ghicitoarei un înţeles; în afară, pentru clientă, era ceva de nepriceput. Constituia doar un preambul comercial.

Ea însăşi femeie bătrână, moaşa Ghica se confruntase în profesia ei cu imprevizibilul şi misterul naşterilor. Aşa că nu-i fu greu să-şi dea seama că baba Pisicoaia avea o intuiţie ieşită din comun. Poate şi unde Dumnezeu îi dăduse harul de a pătrunde cu ochii minţii înlăuntrul lucrurilor şi fiinţelor, fără a se servi de mecanismele logicii. I se întâmpla şi ei, uneori, când pipăia pântecele ţuguiate ale gravidelor să vadă ce se ascunde înlăuntrul lor. Însă ea sonda ceva concret şi viu, ascuns de piele şi de placentă, pe când Pisicoaia scotea fapte de viaţă şi de moarte din nişte cartoane de joc. Mai bine zis, din alăturarea acestor cărţi pe baza unor reguli aparţinând combinărilor matematice.

Prin urmare, moaşa Ghica nu reținu din toată şedința de ghicit decât acea parte relevantă pentru interesul ei.

„Băiatu' tău va avea de suferit... Va trece pe lângă moarte... Dar până la urmă se va ridica din patul de spital unde este acum..."

Vorbele ghicitoarei n-avură darul s-o liniştească. Un spital de campanie de pe front i se părea a fi mai mult o unealtă a diavolului decât a lui Dumnezeu. Puțini ies de acolo vindecați şi întregi la trup. Fără medici buni şi medicamente, spitalul acela de front e un fel de fabrică de invalizi... Şi moaşa Ghica ieşi din izba cu miros de grajd a ghicitoarei mai neliniştită de cum intrase.

6

Deşi Maria Antonescu făcuse tot ce trebuie ca sărbătorile pascale de acum să se ridice la nivelul celor din anii precedenți, strădania ei n-a avut efectul scontat. Mai întâi, Angela Niculescu şi-a ales o toaletă care stârnise dezaprobarea invitaților prin croaiala ei vădit tinerească, ceea ce a silit-o pe Maria - în calitate de fiică - să nu se simtă în largul ei. Mai puțin sesizată de invitați a fost însă indiferența lui Ionel Antonescu, pentru bunul fapt că erau obişnuiți cu răceala din comportamentul lui natural. Ea însă şda ce se ascundea sub forța enormă a stilului său de viață cazon: o îndepărtare de prezent adusă de o tulburare anxioasă. Conversația de la sfârşitul mesei - venită după nişte băuturi inerente - animase un fel de competiție a laudelor de sine. Tonul îl dăduse Mihai Antonescu. Dar, în ciuda efortului său de a-l coopta şi pe amfitrion, mareşalul continuase să stea închis în sine. Şi nu ca un ofițer aflat într-un foişor de observație, ci ca unul claustrat într-un adăpost impenetrabil din propria-i minte.

O confirmare a constatării ei, Maria a remarcat-o în rigiditatea ținutei lui Ionel din cea de a doua zi de Paşd. Nu putea să uite momentul festiv-religios când au ciocnit ouăle frumos încondeiate. Atunci soțul ei a părut luat prin surprindere de urările tradiționale. Şi Maria a trebuit să repete: „Hristos a înviat!" Cum el conunua să se comporte nefiresc, ca un autist, ea l-a atenționat. Fără prea mult folos. Ionel n-a reacționat. A condnuat să rămână departe, în neşduta lui lume în care se mutase, lăsând la suprafață o răceală britanică.

Maria a repetat gestul. A ridicat oul din nou, aşteptând ca soțul ei să revină la prezentul pascal. Ciudat era că ochii lui fotografiau gesturile ei de-o eleganță simplă, vag subliniată de expresivitatea delicată a mâinilor.

„Ionel", a explodat ea, „nu ciocnim ouăle!?" Şi fără să ezite, a îndns mâna dreapta şi i-a lovit oul, pe care el îl ținea într-o poziție oarecare, neconformă cu obiceiul.

Abia zgomotul ciocnirii l-a trezit din reverie. Şi bărbatul a clipit des, năuc, precum un speolog ieşit la lumină, după ce a orbecâit multă vreme printr-o peşteră. Asemenea semne rare nu reuşeau

însă să destructuralizeze cuplul în ochii lumii. Familia Antonescu condnua să fie un model de cuplu unit, sudat, staționat într-o normalitate civilizată. În public, Ion Antonescu părea cel care proteja fragilitatea soției. În particular, îngerul păzitor al cuplului era Maria, dar cu aceeaşi discreție şi în prezența altcuiva.

La sfârşitul micului dejun, starea mareşalului se revigora fără ca el să-şi fi impus asta. Nu părea conştient că„lipsise" din acel prezent al micului dejun. Fără alt motiv decât nedumerirea din privirea soției, Ionel Antonescu începu să-şi dea frâu liber imaginației:

„Sper ca, pe front sau în cazărmi, ostaşii noştri să se bucure nu doar simbolic de învierea Domnului. Să ciocnească un ou, să bea un pahar, să asculte slujbele ținute de preoții regimentelor..

Maria se bucură când îl auzi vorbind astfel. Era un semn de normalitate. Şi cum aceste sărbători de Paşti i se păreau un prilej potrivit să-i spună ce are pe suflet, ea se hotărî. Aşteptă ca el să termine, apoi zise:

„Ionel, ar trebui să facem mai mult pentru cei care suferă în vremurile astea de război..."

Maria ar fi dorit ca Ionel să o încurajeze să intre în amănunte. Dar el tăcea. Însă nu ca să o facă să se îndoiască de capacitățile ei. Şi ea continuă:

„Mă refer la familiile care au fii sau soți pe front... Trebuie să aibă mai multe locuri speciale unde să se roage pentru cei vii care luptă sau pentru cei care au căzut în bătălie..."

„Acum un an şi ceva, din ordinul meu, s-a înălțat la Odesa un moument impresionant drept recunoştință față de eroii neamului..." răspunse bărbatul. Fără însă a-şi reprima obişnuința de a se împăuna ca orice Conducător de stat din partea asta de lume.

„Asta e acolo... la Odesa... Ar trebui făcut şi aici ceva..." sugeră Maria.

„Aici!?"

„Da, Ionel!"

„Ce anume!?"

„M-am gândit că ar fi potrivit să ctitorim un sfânt lăcaş... O biserică... Unde să vină oameni de toate condițiile ca să se roage..."

„Biserică!?" repetă el, oarecum surprins.

„Da, Ionel. O biserică... Toți domnitorii acestui neam au ctitorit biserici. Şi noi, românii, îi cinstim pentru acest fapt..." încercă Maria să-l flateze pe orgoliosul ei soț, profitând de bunăstarea mentală a clasei privilegiate din care ea provenea.

„Este o idee cât se poate de bună, dragă Rica. Arătăm că suntem buni creştini...", intră el în jocul Măriei. „Dar nu mă implica fizic în acest proiect creşdnesc fiindcă sunt prins în prea multe chesduni de stat!"

„Dragă Ionel, ştii bine că de toate actele de caritate m-am ocupat singură. Până şi Regina-mamă a recunoscut public că m-am descurcat onorabil... Bineînțeles că nu te voi solicita. Şdu că ai

răspunderi importante şi care nu suferă amânare...”

„Sunt convins că o să te descurci...” se grăbi Ionel Antonescu să expedieze tema cdtoriei.

De când devenise şefa Patronajului, prin forța împrejurărilor, doamna Maria Antonescu se implicase în felurite acțiuni de binefacere, unele chiar de mare anvergură. Câteva chiar în colaborare cu Regina-mamă. Palida şi pasiv îndărătnica doamnă Antonescu realizase chiar în condiții alterate obiectivele pe care şi le stabilise. N-avea inhibiții. Dar mai ales, ştia să-şi aleagă colaboratoarele potrivite, indiferent de gradul de simpatie pe care-l nutrise până atunci față de ele. Riscul nu i se părea suspect prin el însuşi. Cu atât mai puțin ostil marii burghezii din care ea provenea. Prin urmare, nu credea că ridicarea unei biserici ar fi o activitate peste puterile ei. De altfel, Maria Antonescu o şi începuse într-un fel, profitând de amabilitatea arhitectului Clejan. Nici nu se putea ca el să lipsească din scenariu. După construirea vilei de la Predeal, mulțumiți de prestația lui, Antoneştii îl înseriaseră în colecția pestriță numită prieteni ai casei. Acum, însă, încurajând-o pe inițiatoarea proiectului, domnul Clejan lucra şi pentru propriul prestigiu de arhitect. Aşa că se strădui să fie cât mai cooperant, trecând peste amănunte incomode.

Prima consultație, Maria i-o solicitase cu mult înainte ca soțul ei să-si dea încuviințarea. Invitația se produsese într-o zi când mareşalul Antonescu era plecat din Bucureşti. După ce menajera casei le adusese cafelele, severa doamnă Antonescu trecu de la politețurile de început ale vizitei la subiectul propriu-zis.

„Domnule Clejan, o să fiu foarte directă. Eu şi Ionel ne-am gândit să ridicăm aici, în Bucureşti, o biserică...” zise doamna Maria, deşi ideea îi aparținea în totalitate. „Nu este numai o dorință ce vine în mod obişnuit la bătrânețe... Este mai ales un prilej deosebit de a mulțumi lui Dumnezeu pentru tot ceea ce ne-a dat până acum şi o să ne mai dea. Indiferent că-i vorba de bune sau de rele..

„Sunt bucuros să aud asta!” exclamă Clejan, vădit surprins că Antoneştii mai aveau timp şi disponibilitate sufletească pentru astfel de gesturi nobile.

„Am ținut să mă sfătuiesc cu dumneavoastră, fiindcă sunteți în specialitate, ca să mă exprim aşa, şi puteți să-mi dați cele mai bune îndrumări...” precizează doamna Antonescu.

„Precum ştiți, mă pricep la arhitectură mai mult decât la politică! Aşa că vă stau la dispoziție cu plăcere...”

„Domnule Clejan, ce-ar trebui să ştiu eu ca să nu mă fac de râs în treaba asta de care v-am vorbit?”

Mereu liniştit şi familiar, domnul Clejan zâmbi.

„Să înțelegeți că dacă mă veți angaja pe mine drept consilier de specialitate, o să vă uşurați mult sarcina. În această calitate, eu o să vă indic etapele pe care trebuie să le parcurgeți şi o să vă ajut să luați cele mai importante decizii pentru ca biserica să fie o reuşită arhitectonică...” zise el pe tonul cu care îşi ținea prelegerile la Şcoala de arhitectură.

Simți deja că i se uscase cerul gurii şi întinse mâna după ceaşca de cafea.

„Fiți bun şi serviți şi din prăjituri!" îl invită amfitrioana. „Garantez pentru calitatea lor. Sunt din aceeaşi furnitură ca şi cele care ajung la Casa Regală..."

Domnul Clejan dădu din cap politicos. Doctorul îi recomandase să reducă consumul de dulciuri, dar nu putea s-o refuze pe doamna Maria.

„Care ar fi primul pas pe care trebuie să-l fac, domnule Clejan?" reveni amfitrioana cu pragmatismul ei consacrat. În familia Antonescu, ea dirija cheltuielile casei. Pe mareşal nu-l interesau banii şi nici felul cum trebuiau folosiți.

„Primul pas este să găsiți un teren potrivit..." zise Clejan.

„Ce înseamnă un teren potrivit?"

Uzând de calitățile lui de bun pedagog, Clejan se lansă într-o explicație amplă. Mai întâi făcu apel la noțiunea de amplasament, întâlnită în literatura de specialitate. După care trecu la exemple de amplasamente bune. Nu din Bucureşti, deşi Dealul Mitropoliei ar fi fost grăitor în privința asta. Ci din Paris, unde amfitrioana trăise la tinerețe. Renumita biserică Sacre Coeur beneficia de un amplasament ideal, aşa cocoțată cum era pe acea colină din Montmartre.

Doamna Maria zâmbi încântată, poate şi unde iubea la nebunie capitala Franței şi a tinereții ei. Apoi închise câteva clipe ochii şi revăzu silueta înaltă, albă şi pură a singurei biserici ortodoxe din Paris. Au fost duminici în trecutul ei francez când urca cu exuberanță de adolescentă treptele de piatră ce duceau spre acel lăcaş sfânt. Dar se scutură imediat de acele imagini vaporoase, revenind prozaic în prezent.

„Şi care ar fi al doilea pas?" întrebă ea, ridicând ochii spre arhitect.

Clejan îşi scoase tacticos ochelarii de vedere şi îi aşeză pe fața de masă. Începuseră să se aburească. În cele din urmă, vorbi:

„Al doilea pas este proiectul".

„În ce constă?"

Şi Clejan remarcă - plăcut surprins - că interesul Măriei Antonescu crescuse. Îşi şterse mai întâi lentilele cu atenție, apoi îşi puse ochelarii, ca să se simtă mai confortabil. Şi, privind din când în când pe deasupra lor, îi vorbi pe îndelete despre planşele de execuție ce cuprindeau desenele necesare. Ordinea lor rațională: plan de amplasare, plan de fundații, planuri de zidării, secțiuni prin construcție, fațade etc. Ştia că doamna Maria este o femeie cultă - avea lecturi întinse din clasicii francezi, pe care îi citise chiar în limba lor, iubea pictura, teatrul romantic, muzica simfonică. Dar în domeniul tehnic, cunoştințele ei erau precare. Îşi dădea seama de asta după naivitatea întrebărilor pe care ea i le punea când şi când.

Fără ca ea să-l mai întrebe despre al treilea pas, arhitectul Clejan îi vorbi din proprie inițiativă despre antreprenorii de construcții.

În ciuda subțirimii acumulărilor după această primă şedință de consultări, doamna Maria Antonescu se apucă să prospecteze disponibilitatea celor cu dare de mână față de proiectul ei creştinesc. Profită de toate vizitele şi întâlnirile amicale sau oficiale şi îşi prezentă ambițiosul plan, anunțând că noua biserică va avea drept ctitor principal fondator familia Ion Antonescu. Evident, se dorea şi sprijinul altora. Orice sponsor era binevenit şi cinstit cum se cuvine, căci o asemenea întreprindere necesita fonduri băneşti importante. Fără doar şi poate, doamna Maria încerca să provoace nu doar replici emoționale din partea bucureştenilor, ci şi angajamente pecuniare. Cele dintâi au fost mai numeroase. Dar în privința celor din urmă, nu a înregistrat decât promisiuni subțiri, evazive, căci doamnele n-aveau un cult al binelui pe potriva bunăstării lor.

În ciuda acestor auspicii vitrege, în următoarele două săptămâni, doamna Maria Antonescu ceru sprijinul primarului oraşului Bucureşti şi avu plăcuta surpriză să descopere un teren liber în vecinătatea Barierei Vergului. Domnul Clejan — în calitate de expert — îşi dădu avizul în privința acestui amplasament şi Maria Antonescu intră în posesia terenului. Ba făcu şi mai mult - comandă îndată proiectul de execuție.

Cam după o lună, Clejan îi prezentă două variante. În pofida unei educații de modă veche şi a unui conservatorism de sorginte boierească, Maria Antonescu nu agrea arhitectura bisericească specific românească fiindcă cultiva cu îndărătnicie modestia vechilor chilii. Influențată de stagiul ei în Occident — unde catedralele gotice i se păreau ideale în a sugera apropierea de Cel de. Sus -, Maria Antonescu era adepta volumelor mari, a formelor insolite şi a valorificării plasticității betonului. Pentru sobra şi puritana soție a Conducătorului statului român, accesul la divinitate presupunea existența unui spațiu amplu, cu o capacitate normativă de a absorbi rugăciunile şi de a le transmite către bolta cerească în vederea unei comuniuni depline cu Dumnezeu. Nu suporta meschinăria încăperilor strâmte. De aceea au fost necesare trei întâlniri în vederea definitivării soluției.

Pe la începutul lunii iunie, Maria îl rugă pe Ionel Antonescu să scrie hrisovul de temelie al bisericii. Soțul ei nu era într-o formă prea bună. Suporta cu stoicismul lui obişnuit nişte tulburări anxioase. De astă dată punea la originea acestora inconfortul pricinuit de o bubă ieşită sub limbă, care-l facea să se gândească însă şi la o febră aftoasă.

Fără să o întrebe nimic despre stadiul fizic al viitoarei biserici, mareşalul se chinui vreo trei zile până să ajungă la forma finală a hrisovului. În condiții normale de sănătate, redactarea nu i-ar fi luat mai mult de un ceas. Îi înmână textul fără să comenteze ceva, apoi se retrase în dormitor spre a se relaxa, căci îşi simțea capul strâns ca într-un cleşte.

Rămasă singură în sufragerie, Maria se grăbi să-i descifreze scrisul, devenit în ultima vreme tot mai dezlânat — pe un rând nu se înşirau mai mult de trei, patru cuvinte. Şi recunoscu felul lui specific de a introduce realitatea în discurs: «Acest sfânt lăcaş, început la aceste vremuri de grea cumpănă dar şi de mare mândrie națională pentru țara noastră, se zideşte ca mărturie nepieritoare a

legământului sfânt pe care biserica noastră l-a avut dintotdeauna cu neamul şi ţara noastră...»

După cum sunau cuvintele soţului ei, se vădea aceeaşi retorică mişcătoare, ieşită din inimă. Ea n-ar fi fost în stare să producă un asemenea text. Dintre politicieni, doar răposatul Iorga l-ar fi putut întrece, nu şi alţii. Şi rămase câteva clipe în admiraţie pentru hrisovul de temelie — o scriitură inspirată dar lipsită de exaltări ortodoxe — semnat simplu, dar mai citeţ: Mareşal al României Ion Antonescu. Aşadar, poseda ceea ce trebuie ca să poată programa slujbă de sfinţire a fundaţiei viitorului lăcaş purtând hramul „Sfinţii Constantin şi Elena", amplasat în vecinătatea Barieriei Vergului. Tot cu arhitectul Clejan se sfătui şi în privinţa invitaţilor la respectiva slujbă religioasă. Şi, în câteva zile, Maria Antonescu reuşi să definitiveze lista şi să trimită invitaţii tuturor celor nominalizaţi. Evident, pusese în frunte pe Regina-mamă şi pe Patriarh. Ţinea mult la prezenţa lor. Erau două simboluri dragi românilor. Avu nevoie de multă abilitate şi insistenţă, dar şi de sprijinul câtorva persoane cu mare influenţă la Casa Regală şi la Patriarhie. Spre marea ei dezamăgire, Ionel o anunţă că pe 28 iunie — ziua festivă când cutia metalică conţinând hrisovul de temelie avea să fie înglobată în betonul primei fundaţii — nu o să fie în Bucureşti. Avea programată o întâlnire la Cernăuţi cu generalul Guderian, noul şef al marelui Stat Major al armatei germane de uscat, şi cu comandantul grupului de armate „Ucraina Sud". Şi Maria nu desluşi niciun soi de regret la el, ceea ce îi confirmă lipsa lui de entuziasm faţă de proiectul ei ecumenic.

Dar programul lui avea să alunece într-o altă direcţie. Arşiţa prelungită din acea vară, pentru el, se manifestă ca un factor destabilizator, accelerând repetarea nevrozelor. Cu gândul la întâlnirea de la Cernăuţi, mareşalul apelă — în disperare de cauză, căci se dorea să fie în formă bună, la discuţiile cu reprezentanţii militari ai aliatului său - la şeful Serviciului sanitar al Armatei. Acesta organiză un consult extins, formând o echipă de medici cu specialităţi diferite. Evident, somităţi în domeniile lor. Fiindcă nu era vorba de un pacient oarecare, ci de însuşi Conducătorul ţării, consultul se desfăşură pe baza unui set de analize de laborator stabilit de medicul curant al mareşalului şi de însuşi şeful Serviciului sanitar al Armatei române.

Misiunea specialiştilor s-a dovedit dificilă. N-au reuşit să cadă de acord asupra unui diagnostic. Analizele de laborator coroborate cu simptomele pacientului conduceau spre câteva posibilităţi. Medicii specialişti se opriră asupra a două dintre ele: malarie sau un sifilis latent. În consecinţă, ei recomandară repetarea analizelor într-o formă mai extinsă.

Cât de exdnsă? Şeful Serviciului sanitar al Armatei apelă la doctorul Zilişteanu, un bacteriolog de înaltă ţinută ştiinţifică. Zilişteanu stabili noul evantai de analize de laborator şi se ocupă personal ca acestea să se execute în condiţii de mare acurateţe. Avu surpriza să descopere în mareşalul Antonescu un pacient ascultător şi credul. După o săptămână de la recoltarea probelor, timp în care aşteptă dezvoltarea culturilor pe care le făcuse, Zilişteanu le studie la microscop cu atenţie şi mare responsabilitate, fiindcă colegii lui din comisie erau nişte somităţi. Concluzia doctorului Zilişteanu fu

una în ordinea aşteptărilor: malarie!

Cea mai neîmpăcată cu diagnosticul a fost soţia mareşalului. Îşi cunoştea atât de bine soţul, încât ar fi putut să jure că boala lui adevărată purta un alt nume. Din păcate, stima pe care o arăta Ionel doctorului Zilişteanu - un renumit bacteriolog — o împiedica să-şi permită vreo sugestie de ordin medical.

Pentru ca absenţa mareşalului Antonescu de la treburile statului să nu pară altceva decât ceea ce era de fapt, Mihai Antonescu anunţă la prima şedinţă a Consiliului de miniştri:

„Credinţa mea este că mareşalul s-a îmbolnăvit din cauza oboselii şi enervării..

Un punct de vedere personal, însă, cu tentă oficială. Fiindcă îl făcuse public în calitatea lui de adjunct al mareşalului. Şi niciunul dintre miniştrii prezenţi nu se îndoi, fiindcă ştiau că vorbitorul aparţinea clanului Antoneştilor şi era un apropiat al mareşalului.

Din neatenţie sau poate din birocratism, secretarul de şedinţă consemnă acest anunţ în stenograma pe care o redacta.

Tratamentul recomandat de doctorul Zilişteanu a dat rezultate parţiale şi pe termen scurt. Dacă ar fi să ne luăm după soţia mareşalului şi după Ică Antonescu, în această perioadă de câteva luni, mareşalul s-a luptat cu o boală greşit diagnosticată. Mareşalul însă a fost mulţumit, atât de mulţumit încât Zilişteanu a devenit doctorul lui personal. Şi, ca să nu-l mânie pe Dumnezeu, în clipa în care Papa Pius al XII-lea i-a telegrafiat cerându-i eliberarea deportatului Filderman, mareşalul n-a mai stat pe gânduri. A dispus imediat ca Filderman să fie readus la Bucureşti, ignorând sugestiile negative ale lui Ică.

Cu profesionalismul ştiut, agenţii SSI s-au organizat astfel încât întoarcerea lui Filderman din Transnistria să decurgă fără incidente, precum se desfaşurase totul până atunci, în cele două luni ale exilului său. Pentru experimentatul activist evreu n-a fost greu să-şi dea seama, cumulând „facilităţile” de care se bucurase în timpul acestei aventuri deconcertante — permisiunea acordată soţiei de a-l însoţi, protecţia asigurată de jandarmi şi de agenţi zi şi noapte etc. —, că braţul protector al mareşalului Antonescu nu-l părăsise nicio clipă. Aşa că revenirea lui la Bucureşti, după experienţe noi de viaţă în iadul din Transnistria, avea să fie un act greu de consecinţe.

Cei mai nedumeriţi şi revoltaţi la aflarea veştii au fost germanii. Ambasadorul von Killinger s-a ridicat de pe scaun şi a părăsit ambasada grăbit să-şi exprime nemulţumirea în faţa mareşalului Antonescu. Că-i plăcea sau nu, Antonescu a trebuit să înţeleagă — deşi cu întârziere — faptul fundamental al alianţei cu Germania. În orice haită, câinele cel mare se foloseşte de cei mici doar în propriul lui interes.

1944
LUNGA VARĂ A TRĂDĂRII

„Cu omul se poate întâmpla orice.”

N. Gogol

1

În ochii occidentalilor, România trecea drept țara paradoxurilor.

Printre cele frecvente în această iarnă era unul lăsat cu bună şdință în uitare fiindcă îşi trăgea rădăcinile dintr-o zonă semită. Unul dintre corifeii presei din Sărindar, obligat să părăsească gazetăria şi ziarul „Adevărul” — în septembrie 1940, generalul Antonescu interzisese evreilor să mai profeseze în anumite domenii -, a continuat să practice o presă vorbită, încercând să sensibilizeze opinia publică românească în privința marilor probleme cu care se confrunta țara. Era o întreprindere riscantă, însă pe măsura vocii sale curajoase şi cu impact la români. Dar desdnul României era sub semnul urgenței, aşa că ochiul lui de jurnalist experimentat continua să scormonească societatea românească aflată într-o inadecvare tragică. Ba mai mult, ținea un jurnal secret. Un exercițiu obligatoriu spre a nu-şi pierde condeiul de ziarist. Nu o corvoadă. Nu un mijloc de refulare, precum în cazul intelectualilor evrei neangajați în vâltoarea evenimentelor.

Încă din decembrie trecut, domnul Brănişteanu — ca să-i spunem în sfârşit pe nume — vânturase ideea că prințul Barbu Ştirbei era cel mai potrivit pentru misiunea de a negocia cu Aliații ieşirea României din război. Până în prezent, încercările opoziției — şi mai ales ale lui Iuliu Maniu, liderul ei - se loviseră ca de un aisberg de indiferența parşivă a Aliaților. Toate discuțiile purtate la Lisabona, Ankara, în Elveția, Suedia conduseseră spre o fundătură. În ciuda efectelor avantajoase — şi pentru Aliați, şi pentru cursul ulterior al războiului în Est, dar şi în plan general -, angloamericanii nu doreau să ofere nicio garanție. După un an şi ceva de tratative, capitularea necondiționată era vârâtă ca un pumn în gura României. Flerul lui de mare ziarist îi spunea că în spatele lui UNCONDITIONAL SURRENDER se ascundeau nişte tratative secrete de împărțire a prăzii între cele trei mari imperii hrăpărețe - Marea Britanie, SUA, URSS. La începutul anului, miza totală era continuarea discuțiilor. Mai mult, aripa militară a opoziției — alcătuită din generali dizidenți — începuse să răspândească ideea unei ieşiri din război în orice condiții.

În aceste circumstanțe, vehiculând numele prințului Ştirbei, Brănişteanu stârni un oarece ecou în rândul politicienilor şi al guvernanților. Din cauza vârstei înaintate, fostul preşedinte al Consiliului de miniştri nu mai făcea politică. Însă continua să se bucure de stima şi încrederea multor concetățeni. Ceea ce ne permite să înțelegem de ce mareşalul Antonescu n-avea o părere proastă

despre el, considerându-l un rătăcit în tagma politicienilor. Prințul Barbu Ştirbei avea relații strânse la Londra, eclipsându-l chiar şi pe Maniu în această privință.

Puțini ştiau însă că el se vedea des cu Brănişteanu. Amândoi francofili şi inteligențe raționalist-afective, era firesc să aibă - teme comune de discuție. Prioritare erau analizele selective ale problemelor României în acel context internațional vitreg. Apoi, convingerea că binele țării se va resfrânge şi asupra lor. Şi, nu în ultimul rând, îi apropia statutul lor de „pensionari". Prințul Ştirbei folosea întotdeauna birja ca să ajungă la ziaristul interzis. Avertizat de izbiturile ritmice ale potcoavelor pe pavajul străzii, Brănişteanu ieşea din casă să-şi întâmpine simandicosul oaspete. După ce se salutau cu eleganța franțuzită a crailor Micului Paris, cei doi intrau şi se aşezau în fotolii. Poate doar marele bogătaş şi om politic Marghiloman să fi avut o morgă superioară acestui prinț coborât dintr-o veche familie de domnitori ai Țării Româneşd. Şdrbei purta întotdeauna costume impecabile şi cămăşi albe strânse pe gât de cravate sau noduri mari tip Ascot. Apoi cei doi sporovăiau de parcă s-ar fi aflat într-un club londonez pentru aristrocați. Atât de ancorați în tema discuției, atât de concentrați, încât uitau o vreme de propriile griji. În pofida vârstei înaintate, prințului Şdrbei îi era străină acea plictiseală indiferentă proprie senectutii.

După un şir de asemenea colocvii amicale, amândoi au convenit că sosise momentul să se întreprindă ceva pentru România. Mai erau de acord şi asupra chestiunii că menținerea la cârmă a mareşalului Antonescu constituia — în această vreme de război — o necesitate. De asemenea, că menajarea germanilor era o alta, pentru a nu se crea şi aici o situație explozivă ca în Italia. Ambii bărbați vedeau în Maniu singurul om prezentabil şi chiar dezirabil. Fusese poreclit Sfinxul pentru că nu lăsa niciodată să i se ghicească intențiile. Aşa că cei doi nu puteau să-şi imagineze că liderul țărănist patrona acțiuni de spionaj în favoarea britanicilor. Nu le-ar fi permis asta nici reputația lor de buni români. În consecință, îl considerau unicul politician din opoziție capabil de a-i convinge pe Aliați că în România este o voință puternică de pace, de ieşire imediată din război. Acelaşi consens era şi în părerea că orice acțiune salvatoare s-ar întreprinde ea trebuie să aibă girul tuturor forțelor politice — a țărăniştilor, a liberalilor, dar şi a partidulețelor în curs de afirmare, care peste un an aveau să devină nişte alegorii ale epocii. Nici măcar Brănişteanu, cu tot flerul lui de gazetar, nu bănuia atunci că unul dintre partidulețe plănuia să ajungă zmeul cel mare şi aprig, care să le facă vânt tuturor celorlalte partide mari şi mici.

Brănişteanu nu scăpă nicio ocazie favorabilă şi populariză calitățile de negociator ale prințului Ştirbei. Politicienii avură, în general, replici politicoase, neutre. Prințul îl tratâ pe ziarist cu o privire cordială dar vag reticentă. Poate unde Brănişteanu folosea o formulă exclusivistă: «Prințul Ştirbei e singurul român care ar trebui şi ar putea cu sorți de izbândă să-i contacteze pe Aliați, pentru a căuta o soluție onorabilă şi profitabilă». Însă bătrânul Ştirbei nu s-a lăsat convins uşor. Şi Brănişteanu şi-a continuat jocul. Uneori, cu spaima aceluia căruia i-a mai rămas o singură carte. Alteori, fiindcă

socotea că jocul este ispititor. Ziaristul e vanitos. O vanitate ca un fel de trecere, ca o punte spre miezul lucrurilor. Prinţul Ştirbei nu se grăbea să-i ia propunerea în serios. De fiecare dată, aducea câte o motivaţie mereu alta şi încărcată de o gravitate a bătrâneţii. Odată, a spus că nu voieşte şi nu poate să se despartă de familia sa — soţia era foarte bolnavă, copiii singuri şi expuşi. Altădată, a pus totul în seama vârstei — trecuse de optzeci de ani şi asta îşi spunea cuvântul. În alt rând, a invocat retragerea sa oficială din politică, survenită cu zece ani în urmă. Acum lumea lui era puţină şi nesigură. Educaţia aleasă îl ajută pe prinţ să facă uz şi de alte formulări.

Abil manipulator de conştiinţe, Brănişteanu revenea mereu la charge*. Duetul cu prinţul era ispititor, dar din când în când gazetarul apăsa pe pedala de acceleraţie. Şi atunci, reinventaria argumentele forte care îl desemnau pe Ştirbei ca fiind cel mai potrivit pentru o aşa nobilă şi patriotică, în acelaşi timp şi delicată şi discretă misiune. Pentru prinţ, părea un lucru plăcut, dorit, să audă din gura unui jurnalist de talie mare câte calităţi avea: experienţă publică, poziţie socială, legături vechi cu oameni politici din Marea Britanie, vorbitor bun de engleză, franceză şi germană, avere care-l pune la adăpost de orice bănuială. Şi încet-încet bătrânul prinţ Ştirbei se înmuie, fiindcă elocvenţa gazdei lui era demnă nu doar de un ziarist, ci şi de un avocat bun. Până şi Wilhelm Filderman ar fi fost gelos pe abilităţile teatrale ale lui Brănişteanu din acele pledoarii avântat-politicianiste despre pericolele prin care trece România. Nu numai că a prins să se împace cu ideea plecării în misiune peste hotare, dar prinţul începu să-şi prevină familia în privinţa acestei posibilităţi mirobolante.

Cu o vocaţie mai acută a prieteniei, Brănişteanu săriîn ajutorul prinţului. Şi puse şi el umărul la pregătirea sufletească a membrilor familiei Ştirbei; evident, la cei la care avea acces. În primul rând, la una dintre fiicele prinţului, Else, căci se bucura de o mare influenţă asupra tatălui ei.

Ca orice înţelept, prinţul Şdrbei nu se mai torturează singur pentru opţiunea făcută şi, după baletul nehotărârii jucat in faţa lui Brănişteanu, se simte el însuşi proprietarul ideii acestuia şi schiţează primii paşi în direcţia Puterii. Era prieten de familie cu Iuliu Maniu, dejunau împreună uneori, de regulă marţea. Deci, n-a fost dificil să-i destăinuie că i se sugerase de către unele persoane să intre în contact cu Aliaţii spre a testa disponibilitatea acestora pentru tratative oficiale în vederea unui armistiţiu. Maniu tocmai atunci trecea printr-o perioadă mai puţin fastă. Încercările lui repetate de natura celei mărturisite de prinţul Ştirbei fuseseră descoperite de germani. Şi acum exercitau o presiune fulminantă asupra lui: era urmărit, intimidat, tiranizat. Peste tot, vedea numai obstacole etc. Reacţiile marilor imperii europene la iniţiativa lui — exponent al unei ţări mici — îl descumpăniseră puternic. Observase că cinismul celor puternici nu determină ca lucrurile să avanseze. Le fac să stea pe loc. Motiv să se destăinuie prietenului, apăsat, înăbuşit:

„Mie nu mi-a ieşit asta... Şi acum sunt ca într-o colivie. Dacă ies din ea, pot fi lichidat... Nemţii atât aşteaptă...”

---

* atac (fr.)

Prințul Ştirbei ştia cum să-şi gestioneze bunătatea.

„E greu să faci un asemenea joc chiar sub nasul germanilor. Dar când îți iubeşti țara, încerci imposibilul...” spuse el calm, dar profund.

La optzeci de ani, îşi păstrase o minte lucidă şi o omenie autentică. Moartea nu-l mai speria, ajunsese să-i fie dragă.

„Nu regret decât faptul că n-am fost suficient de bun ca să-i conving pe englezi... Poate şi unde m-am folosit de intermediari în loc să-i contactez în mod direct pe Aliați...” recunoscu Maniu, spăsit.

Prințul Ştirbei descoperea că în cuprinsul acestei lumi toate adevărurile sunt posibile. Şi aruncă o privire malițioasă asupra trecutului (îl cunoştea pe Maniu încă din faza ardeleană). Atunci, înainte şi în timpul Primului Război Mondial, şi după, la Alba Iulia, țărănistul fusese un om de acțiune. În faza regățeană a activității lui, dimpotrivă, a refuzat orice risc personal şi a devenit un „pilatian” convins. Şi, în loc să ia el taurul de coarne, împingea cu dibăcie pe alții în față. Cu aproape patru ani în urmă, împinsese un militar, pe generalul Antonescu. Şi nu era exclus ca în anii următori, sa mai repete acest gest. Fiindcă moralitatea lui Maniu consta aproape întotdeauna în tăria de a nu face ceea ce făceau ceilalți, nu în curajul de a combate ceea ce făceau aceştia.

„Ce mă sfătuieşti? Să-mi ofer serviciile sau...?” reveni prințul Ştirbei.

Trăiau într-o vreme când prietenii nu se menajau, îşi mărturiseau fără supărare dezacordurile.

„Aşteaptă ca Ică sau mareşalul să te solicite!” se pronunță, în sfârşit, Maniu.

Aşa pluteau lucrurile, vag, fără a se putea stabili o identitate pentru pozițiile care erau contrarii. Nu luaseră încă oformă de proiect, când Brănişteanu se pomeni cu onoarea şi plăcerea de a fi iarăşi vizitat de prințul Ştirbei. Pe fața bătrânului domn se citea o anume însuflețire care îl făcea să pară mai în formă, mai montat Şi experimentatul gazetar îşi zise că merită să dai apă la moară celor care se bagă în seamă pe ei înşişi, înainte de orice.

După ce îl ajută să-şi dezbrace paltonul cu guler de blană, Brănişteanu observă că Ştirbei purta un costum nou din stofă englezează şi cămaşă albă cu guler tare, dintre colțurile căruia răsărea o cravată franțuzească marca Hermes.

Is-a însănătoşit soția! se gândi jurnalistul evreu. Dar avea să afle că lucrurile stăteau altfel.

Aşteptă nerăbdător să-şi vadă oaspetele aşezat în fotoliu. În ființa prințului coabitau luciditatea şi o clară sfioşenie când, din proprie inițiativă, mărturisi că se întâlnise cu Ică Antonescu la un dejun şi avusese o lungă convorbire politică. Apoi Ştirbei trecu la o fidelă şi amănunțită relatare a acesteia. Mai ales replicile vicepremierului Mihai Antonescu le reproduce cu grijă.

Nerăbdarea lui Brănişteanu creşte în progresie geometrică. Şi pricepe subit că trebuința de chin a oamenilor nu este o prejudecată. Peste câteva clipe intervine, sperând să-l împingă pe vorbitor mai aproape de final:

„Domnul profesor Mihai Antonescu are deprinderea prelegerilor lungi ținute în amfiteatrele

de la Drept. Dar cred, dragul meu prinț, că l-ai simțit de la început în ce ape se scaldă..."

Bătrânul Șdrbei acceptă această punte spre finalitate. Și relată, în felul lui elegant, că ministrul precizase la urmă într-o manieră extrem de fermă și clară:

„Deoarece văd că ne întâlnim în păreri, cred că ar fi necesar și bine ca dumneata, prințule, să te întâlnești cu mareșalul!"

„E o veste cât se poate de bună!" spusese el, satisfăcut, ca orice ins care a depășit un obstacol.

Mai mult, Mihai Antonescu continuase jocul:

„Toți văd în dumneata, prințule, cel mai nimerit negociator al României!"

Și pentru prințul Știrbei a fost semnalul că izbândise.

Fără să iasă de sub raza chipului destins al lui Brănișteanu, bătrânul senior ținu să-i arate că știe să aprecieze un sfat drept ceea ce este.

„Ai avut fler, prietene!"

Acest compliment îl bucură vizibil pe ziaristul evreu. Îl făcu să se simtă deasupra unor congeneri ce activau la lumina zilei în folosul evreimii. Și avea în vedere pe avocatul Filderman și pe rabinul Moses Rosen, nu pe acei «evrei» care nu se cunosc pe sine — Eugen Ionescu, Ignătescu Sterian, Radu Gyr etc. — și îi trezesc o mare ciudă fiindcă în persoana lor coabita erudiția cu imbecilitatea. Prin inițiativa lui politică, el vizase interesul țării, nu pe cel redus la propria etnie. Mai mult, Brănișteanu ține să-și prevină prietenul:

„Totul depinde acum de toanele în care îl vei prinde pe mareșal!"

Mihai Antonescu nu reuși să aranjeze întâlnirea finală decât peste trei zile. Conștient că Brănișteanu avea dreptate în privința „toanelor", prințul Barbu Știrbei se strădui să-și stăpânească emoțiile. Evident, nu excludea un posibil hazard care să-i răstoarne planul.

În acea zi și la acea oră stabilite de el însuși, mareșalul Antonescu își aștepta musafirul. În ciuda antipatiei pe care o nutrea față de Regele Mihai - poate și unde era fiul lui Carol Caraiman —, mai credea în civilizația numelor. Nu mai nutrea același dispreț pentru regulile jocului politic, căci descoperise între timp că acesta avea forța de a te impune, în disprețul normelor morale sau raționale. Era o condiție a succesului.

Prințul Barbu Știrbei era un fost politician. Vârsta înaintată — albise complet și se umpluse de riduri — îl făcuse însă mai maiestuos și respectabil. Te obliga să accepți că fiecare existentă are semnificația ei într-o constructie universală, greu de lămurit până la capăt, dar neîndoielnică.

La început au schimbat câteva politeți, după care sau așezat pe scaune. Apoi a urmat o tăcere penibilă, de parcă fiecare dintre ei uitase de ce se aflau față în față. Urmărind privirea mareșalului, prințul Știrbei descoperi că acela țintea un obiect din sticlă masivă. O piesă frumoasă, probabil adusă din Franța. În mod sigur, acest obiect de artă fusese creat de un sticlar de înaltă clasă. După aceste secunde de tăcere și stingherealã, mareșalul Antonescu vorbi primul, cum era și cazul:

„Te ascult!”

Prințul Ştirbei şi-a ridicat privirea. Convins că Ică Antonescu îl informase pe mareşal despre țelul audienței, el a ținut să sublinieze:

„Apoi eu nu am ce spune, am crezut că Domnia Ta m-ai chemat!”

„Eu? Nu! Trebuie să fie o neînțelegere...”

Abia în această clipă, prințul Ştirbei a înțeles cât de mare era îndepărtarea Conducătorului. Dar asta nu l-a împiedicat să creadă că plafonul cabinetului o să-i cadă în cap. Trăim într-un univers cu surprize, dar nici chiar aşa! Nu-i rămânea decât să se replieze:

„Atunci, pardon!” zise prințul, afectat.

Şi se ridică de pe scaun să părăsească marele cabinet.

Când l-a văzut ce vrea să facă, mareşalul s-a dezmeticit.

„De vreme ce ați venit până aici, atunci cred că e cazul să vă ascult...” spuse el.

Prințul Şurbei s-a reaşezat pe scaun. Instinctul îi spunea că cel mai potrivit era să-i repete mareşalului acelaşi discurs ținut în fața lui Ică Antonescu, dar în franțuzeşte, căci făcea impresie mai bună.

Cum n-avea interese personale ascunse, mareşalul se considera cel mai cinstit om din România. Nu făcea paradă cu asta, dar îi plăcea să se ştie şi să fie crezut. O operație abilă, nu incorectă etic, nici falsă epistemologic, ci doar retorică. Evident, retorica unui vorbitor preocupat de a ocupa câmpul argumentativ în folos propriu. Prințul Ştirbei i se părea un senior din alte vremuri. Nu puteai să nu-l asculți pe acest bătrân integru şi sfătos. Avea o prestanță specială. Şi pe măsură ce-l asculta, mareşalul descoperi că omul putea fi un delegat reprezentativ în străinătate. Pentru ca monologul aceluia să redevină un dialog, mareşalul se agăța uneori de câte un cuvânt şi reintra, printr-o propoziție scurtă, în discuție. Şi când prințul Ştirbei pomeni de o misiune vizând un armistițiu, generalul puse piciorul în prag:

„Dacă-i vorba de aceasta, de ce nu te-ai duce dumneata, prințule!?”

„M-aş simți onorat, domnule mareşal!”

„Apreciez, totuşi, că singura manieră de a servi țara este aceea pe care o preconizez eu. Dar nu mă consider infailibil şi nu vreau să monopolizez politica țării mele...” zise mareşalul dornic să-şi ascundă nesiguranța, care îl măcina după înfrângerea de la Stalingrad, în spatele unor clişee verbale.

Că-i plăcea sau nu, mareşalul Antonescu trebui să accepte că prințul Ştirbei era plin de intenții bune deşi reprezenta, în fapt, opoziția centrată provizoriu în jurul lui Maniu. Dar, prin aprobarea pe care i-o dăduse, urma să trateze implicit şi în numele guvernului Antonescu. Diplomații britanici se vor afla într-o mare încurcătură, căci îl considerau pe prinț omul opoziției, or el se va prezenta ca trimisul guvernului de la Bucureşti. Nu avea însă niciun motiv să-şi pună mari speranțe în această încercare a prințului Ştirbei, cum nu-şi mai punea niciun fel de speranțe în continuarea războiului

împotriva sovieticilor ori în corectitudinea anglo-americanilor față de țările mici din Europa.

Şi la 6 martie prințul Barbu Ştirbei plecă la Cairo, însoțit de fiica sa Else, pentru a discuta modalitățile ieşirii României din război. O aventură temerară pentru un bărbat trecut de 80 de ani, care se folosea de fata lui ca de un baston miraculos.

2

În armată, ordinele sunt univoce şi se execută întocmai. Lumea politică însă este una a raporturilor plurivoce între vorbe şi fapte pentru care e nevoie nu doar de conformare, ci şi de interpretare, de argumentare, de manevre, de ipoteze etc. Aceste jocuri de limbaj îi erau străine generalului Antonescu în 1941, deşi deținea funcția supremă în stat. Asistase ca tânăr ofițer, la sfârşitul Primului Război Mondial, la implicarea în politică a celor doi generali învingători — Averescu şi Prezan — şi rămăsese dezamăgit de prestația lor. Guvernul condus de Averescu se împotmolise ia prima reformă începută — naționalizarea uzinelor Reşița —, dovedindu-se prea slab şi fără o susținere puternică. Prestigiul militar nu-l ajutase pe Averescu să supraviețuiască fiindcă nu poseda ştiința plutirii suple în politică. Cu atât mai jenantă fusese rapida plecăciune a celor doi generali-eroi la revenirea lui Carol al II-lea în țară, în 1930. Conştient de lipsa lui de experiență în domeniul politicului, Antonescu refuzase propunerile ce i se făcuseră de a intra în guvernele anilor '30. După ce devenise Conducătorul României, la prima grea încercare — cea din ianuarie '41 — nu se sprijinise pe politicieni, ci pe colegii lui de arme, pe generalii Sănătescu, Ruşețeanu etc. Sănătescu deținea atunci funcția de comandant militar al Bucureştiului. Lui Ruşețeanu îi dăduse comanda trupelor angrenate în repesiune. Conlucraseră cât se poate de bine şi rebeliunea fusese înnăbuşită.

În chip de mulțumire, generalul Antonescu îi recompensase cu posturi importante pe amândoi. Generalul Sănătescu fusese numit şef al Marelui Stat Major al Armatei. Şi implicit colaborase cu Antonescu la pregătirea planurilor de luptă pentru războiul eliberator din Est. Dar rigiditatea fanatică a comandantului armatelor româno-germane începuse încet-încet să-l facă antipatic în ochii lui Sănătescu. Intrat într-un fel de frăție clandestină cu încă vreo câțiva generali nemulțumiți de prestația comandantului suprem, generalul Sănătescu îşi permise să comenteze defavorabil ordinul acestuia de trecere a Nistrului. Două săptămâni mai târziu, Eugen Cristescu îi înmâna lui Antonescu lista cu generalii cârcotaşi. Surprins de numărul lor, acesta bătuse cu pumnul în masă. În fruntea colportorilor, Sănătescu şi Stârcea. Nerecunoscătorii! se înfurie Antonescu. Şi Eugen Cristescu recunoscu in sinea lui că şeful avea dreptate.

Strâns cu uşa, Antonescu dezvoltă o mare energie pentru a-i îndepărta pe aceşti insurgenți. Îi schimbă de la comenzi oferindu-le posturi inferioare. Unii chiar aveau calități, şi semnă ordinele cu oarece părere de rău. Printre aceştia din urmă se număra şi generalul Sănătescu. Din acea clipă,

Stârcea şi Sănătescu îl vor urî pe viitorul mareşal Antonescu până la moarte.

După îndepărtarea de la comandă şi părăsirea frontului, aceşti generali au trecut făţiş de partea opoziţiei, alcătuită din politicieni de toate culorile şi orientările. Generalul Sănătescu s-a acomodat mai greu, după nişte bâjbâieli inerente în preajma lui Maniu. Liderul opoziţiei nu era pe placul lui Sănătescu. I se părea că se complăcea prea mult în statutul de simbol al opoziţiei şi se temea de acţiunea directă, singura capabilă să ducă la rezultate în acea perioadă de război. Aşa că Sănătescu îşi îndreptă privirile spre Casa regală, un al doilea pol al opoziţiei, mai firav în acele zile. În chip curios, a simţit nevoia să pună mâna pe condei — în ciuda faptului că n-avea nicio chemare de scrib, precum mareşalul Antonescu — şi să consemneze lapidar evoluţia frontului din Răsărit şi frământările Casei regale, îngrijorată de perspectivele sumbre ce se profilau la orizont. Pe Stârcea, ura personală împotriva mareşalului îl orbea. Deşi se considera el însuşi un duşman al lui Antonescu, Sănătescu nu se lăsa orbit de furie precum Stârcea. Ţinea să arate celor din jur că nu degeaba fusese şef de Stat Major, că tactica şi strategia sunt concepte valabile în orice domeniu, dar mai ales în acel politic. În acele momente, Casa regală era doar un pol simbolic, decorativ. Generlul Sănătescu îşi propuse să se apropie de tânărul Rege Mihai — încă imatur şi neajutorat — fiindcă inactivitatea era ceva ce nu i se potrivea. Spera ca talentele sale organizatorice să-i fie de folos Majestăţii Sale, care încerca destul de timid să devină prezent în treburile statului, să iasă din izolarea impusă de mareşalul Antonescu şi de oamenii lui. Sănătescu fu repede acceptat la Curte. Spre deosebire de Antonescu, el era mai servil şi mai cooperant, mai interesat în a-i reda Casei regale vechiul prestigiu. Obedienţa lui faţă de Regele Mihai deveni încet-încet vizibilă pentru cei care frecventau Casa regală, fiindcă era atributul febrei sale dinastice, pe măsura propriilor ambiţii de putere.

Se vedea asta din insistenţa neobosită cu care îl populariza pe tânărul Rege în mediile sociale la care avea acces. Cu o inabilitate firească la un militar de carieră, Sănătescu se entuziasma progresiv amintind că Majestatea Sa regele Mihai fusese crescut în dragoste de muncă şi de ţară, ceea ce îi permisese să se adapteze la împrejurările ulterioare; să se înfrăţească cu clasele sociale încă de pe băncile şcolii, unde fusese coleg cu copiii din toate mediile etc.

Deşi încă nu se eliberase complet de complexele adaptării la viaţa de funcţionar public, generalul Sănătescu avu ideea realizării aici, la Curtea regală, a unui pol de putere autentic, superior celui existent în jurul lui Maniu. În speţă, a unui pol militar. Prin urmare, Sănătescu începu să coaguleze — erijându-se în rol de cheag — nemulţumirile celorlalţi generali îndepărtaţi din funcţii - ca şi el - de către mareşalul Antonescu. N-a fost uşor. Câţiva dintre ei, exagerat de orgolioşi, se considerau mai pricepuţi şi merituoşi decât mareşalul Antonescu. Pentru toţi însă, tutela regală avea funcţia de umbrelă pentru vreme rea, şi nu mai doreau să se mai subordoneze nimănui. Corul lor părea menit să contrazică vocile celor consecvend în a susţine infailibilitatea patriotică a mareşalului Antonescu. Pe ei, pierderile îi defineau mai bine decât ceea ce posedau.

Spre sfârşitul lui februarie, la unul dintre sfaturile de taină ce se ţineau, ca de obicei, în Casa mică (locuinţa Regelui din spatele Palatului), se reiteră necesitatea armistiţiului. Motivaţia — înfrângerea armatelor româneşti devenise o chestiune de zile. În consecinţă, se impunea încheierea unui armistiţiu cu ruşii urgent, cu orice preţ. Era o emanaţie a nucleului dur al opoziţiei, alcătuit din Niculescu- Buzeşti (ministru de Externe), Stârcea (locţiitor de mareşal al Palatului), Ioaniţiu (secretarul regelui) şi Sănătescu (şeful militar al Casei regale). Afară de calitatea de gazdă, Regele Mihai nu părea să aibă alt rol. Încă nu se simţea în stare să preia hăţurile acestui conclav şi se complăcea doar în postura de beneficiar al viitorului planificat de supuşii lui. Încă n-avea suficientă maturitate să înţeleagă că orice posesiune - în cazul de faţă, tronul şi avuţia imensă a Casei regale de Hohenzolern - este o pierdere potenţială. Nu conştientiza încă riscul de a pierde totul, în cazul în care mareşalul Antonescu ar fi aflat ce se punea la cale aici, în Casa mică. Fiindcă mareşalul se dovedise nemilos în ‘40 cu regele Carol al II-lea, izgonindu-l fără să şovăie din România, în numele interesului naţional.

În primele zile de martie se înregistrase o precipitare a evenimentelor importante de pe front şi din ţară. Generalul Sănătescu le consemnează succinct în jurnalul său secret: «Ofensiva rusă este în plină desfăşurare. Au reuşit să ocupe centre importante între Bug şi Nistru. Am fost la Sinaia pentru a-l pune pe Rege la curent cu situaţia şi a-l iniţia ce trebuie să vorbească cu Mihai Antonescu la audienţa programată. Mareşalul Antonescu şi Mihai Antonescu urmează să plece în Germania să se întâlnească cu Hitler, care poate să ne ofere Ardealul de Nord. Nu trebuie acceptat aşa uşor, fiindcă nu avem siguranţa în a-l păstra; nu trebuie făcut din unguri victime în ochii opiniei publice mondiale. Ardealul să ne revină printr-un plebiscit şi să cădem de acord cu ungurii prin intermediul germanilor.»

Ca orice român îngrijorat de soarta conaţionalilor săi, generalul Sănătecu reveni asupra problemei Ardealului, notând în dreptul zilei de 23 martie: «Din cauză că ungurii nu prezentau destule garanţii, germanii au ocupat Ungaria luând administraţia în mână. Pentru a nu se întâmpla şi la noi la fel, s-au luat măsuri interne». Şi în mod intenţionat, nu le menţionase fiindcă ar fi fost silit să-l evidenţieze pe mareşal. Încă era incapabil să-şi abandoneze obsesiile.

De sărbătoarea Bunei Vestiri, Sănătescu — ca orice bun creştin — îşi pusese speranţe într-o veste bună. Dar realitatea se dovedea la fel de adversă. Războiul rămânea un magnet pentru toţi românii, dar mai ales pentru un general. Fiindcă pentru ei — ca pentru toţi europenii — deznodământul acestui conflict avea capacitatea de a le marca viitorul. Sovieticii continuau să înainteze. Capul de pod din Basarabia se lărgise considerabil. Intre Tarnopol şi Proskurov frontul fusese rupt şi Armata roşie atinsese Nistrul. Devenise de neoprit.

Două zile mai târziu, mareşalul se întoarse din Germania. Şi impresia lui Sănătescu fu că nu obţinuse niciun rezultat pozitiv în nicio privinţă. Nici a Ardealului de Nord, nici a propunerii de contraofensivă pe direcţia Tarnopol-Proskurov-Bug. Însă confirmarea n-o avu decât la sfârşitul lunii, când Regele Mihai îl invită la un dejun intim la Casa mică, alături de cei doi Antoneşti. Iluzia lui

Sănătescu se risipi pe loc, în clipa când dădu cu ochii de mareşal. Chipul acestuia era roşu-vânăt şi prevestea veşti proaste. Îţi trebuia mult curaj să-i stai în faţă. Cât despre cinism, Sănătescu era sigur că, din nefericire, nimeni nu-l întrecea pe cel numit Conducătorul ţării.

Mareşalul Antonescu a rămas surprins descoperind că fostul său subaltern era prezent, la acest dejun intim, în chip de sfetnic principal al Regelui Mihai. L-a fulgerat cu privirea ca un leu înainte de a-şi sfâşia prada. Chipul feciorelnic al generalului Sănătescu ascundea un muşuroi de gânduri parşive. Mareşalul accepta cu greutate că trădarea şi ura deveniseră enzimele de bază ale vieţii de zi cu zi din România. Şi până la sfârşitul dejunului, se strădui să-l ignore pe Sănătescu.

Atunci, la cererea expresă a Regelui Mihai, mareşalul făcu o prezentare a situaţiei de pe frontul sovietic. Mai degrabă rezervat şi responsabil. Apoi se referi la recenta vizită în Germania. Hitler nu acceptase propunerea românească de declanşare a unei contraofensive. Drept care se pierduse o ocazie rară de succes. În asemenea condiţii, românilor nu le rămânea decât să fortifice cât mai repede zona Dealul Mare- Târgu Frumos-Strunga şi să se aşeze în dispozitiv de apărare pe acest aliniament. Şi ţinu să sublinieze destul de morocănos la urmă:

„Ar fi un mare câştig să rezistăm pe acea poziţie până la terminarea războiului, pe care eu nu-l văd departe!”

„Şi dacă n-o să fie aşa!?” întrebă cu jumătate de glas Sănătescu.

„Nu vreau să mă gândesc la o asemenea nefericită variantă. Încă sper că şansa noastră stă şi în noi, nu numai în seama Celui de Sus!” răspunse mareşalul placid.

Fără să se arate mişcat de replicile celor doi militari, Regele Mihai vorbi mai mult ca să se facă auzit, să fie prezent:

„Să nu fie golite de trupe regiunile Ploieşti şi Bucureşti, din motive pe care bănuiesc că le înţelegeţi...”

Mareşalul Antonescu înregistră cu indiferenţă dorinţa Majestăţii Sale. I se părea o inepţie pe măsura unui şcolar corigent la istorie. Apoi se cufundă într-o muţenie greu de definit de gazdele lui. Deja familiarizat cu astfel de „evadări” în pustiu ale lui Ionel Antonescu, profesorul Mihai Antonescu se instală la cârma discuţiei. Atitudine legitimată de faptul că-l însoţise pe mareşal în Germania şi participase la întâlnirea cu Hitler. Îşi alese ca punct de plecare în dezvoltarea pledoariei sale refuzul Führerului de a declanşa contraofensiva. În viziunea sa, acest refuz era indiciul sigur al noii strategii germane din aceste zile de primăvară: fiecare se salvează cum poate! În aceste condiţii, România era singură în faţa Armatei roşii. Iar starea Armatei române era aceea care era: prost înarmată şi aprovizionată, redusă numeric, cu moralul la pământ... În aceste condiţii, totul pleda pentru încheierea unui armistiţiu cu ruşii spre a se încerca să se mai salveze ce se poate salva. Ajuns aici cu pledoaria, Mihai Antonescu privi spre mareşal.

„Este şi dorinţa Casei regale!” sublinie Sănătescu, tare, exprimând o angajare maximală.

Şi pentru Mihai Antonescu fu limpede că generalul Sănătescu reprezenta interesele regale, la modul oficial. Însă, sub această mască, nu-şi urmărea decât propriul interes. Se aplecă uşor spre mareşal şi-i şopti ceva la ureche. Mareşalul avu o uşoară tresărire. Apoi, din nou stăpân pe sine, declară ritos că acceptă să se facă tatonări la Ankara pentru un armistiţiu cu Rusia sovietică.

Acest dejun intim a avut şi alte consecinţe. Chiar a doua zi, Majestatea Sa îi propuse generalului Sănătescu să devină mareşal titular al Palatului. O avansare. Una meritată. Rămânând în continuare şef al Casei militare, Sănătescu ar fi dat de bănuit, căci primea şi purta discuţii cu politicieni. Pe când în noua calitate de mareşal al Palatului, îi reveneau oficial astfel de atribuţii. Generalul acceptă, convins că noua funcţie venea să legitimeze aspiraţiile sale pentru putere. Până la sfârşitul zilei, decizia regală de numire s-a tipărit în Monitorul oficial.

Pentru bucureşteni, războiul fusese până atunci ceva care se petrecea departe. Atât de departe că zgomotele lui sinistre şi ucigaşe nu se auzeau până aici. Mai ales prin cârciumi, aveau loc discuţii politice, nu odată foarte animate, fără a fi însă la fel de libere ca mai înainte. Pe zidurile unora dintre ele apăruseră afişe ameninţătoare: «Cine limbă lungă are/ Cinci ani va săpa la sare». Dacă înainte de actualele interdicţii prin bodegi se vorbise despre Carol al II-lea, Codreanu, N. Iorga, acum se făceau comentarii despre nemţi şi Antonescu, adică despre război. Se vehiculau informaţii din ziare şi de la ostaşii sosiţi în permisie, de la răniţi şi invalizi. Până şi în lagărul de la Târgu-Jiu războiul era principalul subiect al discuţiilor purtate de deţinuţii aflaţi acolo — cei mai mulţi dintre ei comunişti. Cum sovieticii se tot apropiau de graniţele României, unii dintre deţinuţi începuseră să-i sfătuiască pe gardieni să fie prudenţi în raporturile cu arestaţii, fiindcă în curând ţara avea să fie ocupată de Armata roşie. Indirect, sfatul acesta ajunsese şi la urechile colonelului Leoveanu, comandantul acelei „pensiuni" pentru opozanţii regimului Antonescu. Unii dintre orăşeni avuseseră prilejul să vizioneze la cinematograf, jurnale cu actualităţi de pc front. Toate aveau însă caracter propagandistic. Războiul de pe pânza albă a ecranului semăna cu un soi de carnaval triumfalist, menit să reanime patriotismul.

Însă secvenţe adevărate, bucureştenii au trăit cu ocazia bombardamentelor efectuate de Aliaţi asupra capitalei. Precum cel din aprilie. Cu puţin înainte de prânz s-a dat alarma. Unii au luat-o în serios şi s-au adăpostit. Alţii, nu. După douăzeci de minute, bombardierile inamice îşi făcură apariţia. Zburau în formaţie, vuind sumbru. Ameninţător. Era doar uvertura.

Primele bombe căzură în zona centrală. Explozii asurzitoare. Ziduri năruite. Morţi. Răniţi. Incendii în curs de extindere. Spaimă. Disperare. Panică. Şi generalul Sănătescu se gândi că populaţia civilă nici nu putea să aibă o altă reacţie. Până şi pelerinajul curioşilor, în creştere după ce maşinile pompierilor se strânseră în jurul clădirilor în flăcări, se încadra în aceeaşi categorie de reacţii firești. Peste trei ore — în plină după-amiază —, agitaţia se mai potoli. Şi Sănătescu îl invită pe Regele Mihai să viziteze împreună zona bombardată de Aliaţi. Asigurându-l că acest gest va fi apreciat de supuşii Majestăţii Sale.

Invitația fu acceptată. Şi, în scurtă vreme, cei doi, îmbrăcaţi în uniforme militare, o porniră pe jos. Mai întâi pe bulevardul Brătianu, apoi pe strada Academiei. Fără să se grăbească, oprindu-se din loc în loc, îndeosebi în dreptul imobilelor avariate. Ocazii potrivite pentru generalul Sănătescu să-şi etaleze cunoştinţele de ordin tehnic despre greutatea şi tipul bombelor căzute, despre bombardierele care survolaseră teritoriul României venind dinspre bazele militare din Mediterană etc. Regele Mihai dădea din cap ca un elev silitor. La avioane, se mai pricepea. Poseda brevet de aviator şi de două ori pe săptămână făcea zboruri de antrenament. Lumea întâlnită în zona afectată de bombardamente era înspăimântată. Câțiva bucureşteni mai vehemenți de felul lor îl blestemau pe mareşalul Antonescu, responsabil — în opinia lor — de nenorocirea ce se abătuse asupra oraşului. Fuseseră atinse şi avariate mai grav clădirile din jurul Palatului regal şi Palatului telefoanelor. Incendii se produseseră însă şi la Universitate.

Spre surprinderea generalului Sănătescu, tânărul Rege Mihai fu puternic afectat nu atât de pierderile suferite de bucureşteni — morți, case distruse —, cât mai ales de reacția supraviețuitorilor, de corul lor vădit acuzator. De obicei, Majestatea Sa nu se lăsa covârşit de spectacolul macabru al războiului, poate şi unde pe front — în timpul vizitelor scurte şi formale — reacția ostaşilor răniți era una demnă, bărbătească. Dar acum, aici, altfel stăteau lucrurile. Nu era o vizită planificată din timp şi pregătită, regizată. Ci una izvorâtă spontan din compasiune şi solidaritate cu supuşii lui. Şi oamenii de pe stradă au simțit asta şi s-au manifestat ca atare. Şi-au plâns morții şi răniții, s-au văicărit pentru casele distruse etc. cu o pătimaşă deznădejde. Era prima oară când lua contact direct cu această descătuşare spontană a poporului, a durerii lui înăbuşite în spatele căreia se ghicea setea mare a izbăvirii. Şi Regele Mihai se retrase imediat la Casa mică aproape destabilizat. Refuzăîn acea zi să mai primească în audiență pe cineva. Şi ceva începu să se petreacă cu el. Pe chipul lui de tânăr nepăsător şi vag inconştient, povara marii sale răspunderi de Rege începu să deseneze o mască de bărbat matur, îndărătul căreia îşi va ascunde - până la bătrânețe — nesiguranța şi incompetența politică pe termen lung. Aşa că în acea noapte adormi greu, luptându-se cu o amintire de mare concretețe şi intensitate. Legată tot de avioane, de zboruri lungi şi de efectele lor.

Iată ce se întâmplase atunci. După o vizită în Crimeea, se întorcea în România. Era încă iarnă. Avionul militar în care se afla zbura la mică înălțime. Urmărea printr-un hublou peisajul rusesc, mărginit de agitata Mare Neagră. După mai bine de o oră de zbor, descoperise o mare de ruine. Ruine mai văzuse. Dar atâta îndndere, nu. De unde şi senzația de coşmar. Întrebase cum se numea oraşul. I se răspunsese: «Odesa!». În timp ce avionul survola Odesa de la est la vest, nişte curenți de aer — probabil de origine marină — începură să cladne aparatul. Însă nu era ceva neobişnuit pentru el. Deja lua lecții de zbor. Dar atunci se simțise cuprins de spaimă. Poate că contribuise la acea stare de inconfort fizic şi, mai ales, psihic faptul că, la auzul numelui Odesa, în mintea lui răsărise o jenantă aventură de dnerețe a tatălui său - Carol al II-lea — cu domnişoara Zizi Lambrino, care

se petrecuse aici, într-una dintre bisericile Odesei. Şi ca să pună capăt acelei stări destabilizante, el îi ceruse pilotului să-l lase să conducă avionul mai departe. Ceea ce se şi întâmplase. El, Regele, se aşezase pe scaunul pilotului. Şda de la instructori că are aptitudini de pilot. Şi când începu să strângă manşa şi palma lui mare să se încălzească, uită de tot ceea ce îl făcuse să-i fie frică. Îşi redobândi stăpânirea de sine şi conduse avionul până la destinaţie, stârnind admiraţia însoţitorilor.

Însă bombardamentul avu şi alte efecte. Unul dintre ele îl luă prin surprindere pe generalul Sănătescu. Atâta nebunie tinerească - se ferea să o catalogheze drept infantilitate — nu era de conceput la un suveran. Într-o dimineaţă, chiar la prima oră, Regele îi ceru să se prezinte la Castelul Peleş. Evident, plecă îndată la Sinaia. Acolo, ce să vezi? Agitaţie mare. Înconjurat de câţiva tineri, Regele Mihai hotărâse să nu mai aştepte şi să dea o lovitură de stat pentru îndepărtarea mareşalului Antonescu.

Generalul Sănătescu se strădui să-şi păstreze calmul. Ceru mai întâi să i se prezinte planul de bătaie. Un ofiţer cu mustăcioară, în uniformă de cavalerist, fu pus de tânărul Rege Mihai să vorbească. Ofiţeraşul începu să furnizeze detaliile planului. Alaiul regelui urma să treacă frontul prin nordul Moldovei, zona Botoşani. Acolo, de fapt, avea să se formeze acest alai, între hotarele unei moşii aparţinând Casei regale, spre a nu da de bănuit. După trecerea frontului, vor fi contactaţi oficialii sovietici pentru a se încheia armistiţiul. Deja fuseseră stabilite maşinile ce vor lua parte la această expediţie. Dar şi componenţa delegaţiei, în care Sănătescu se descoperi inclus şi el. Experienţa lui ar fi fost utilă în caz că se iveau complicaţii pe parcurs. Sănătescu se strădui să nu zâmbească, dar înlăuntrul său se cutremura de râs. Reuşi să arboreze o mină gravă când se pronunţă asupra acestui plan de o naivitate comică. În speţă, înşiră argumentele care-i trecură prin cap în acel moment. Şi nu pe un ton rece, detaşat, superior. Ci într-o cursivitate caldă, de profesor care vorbeşte elevilor, evitând subînţelesurile polivalente cu tente critice şi ironice. Fiindcă liderul acestor ofiţeraşi era însuşi Regele Mihai.

Pentru un general ca el care trecuse atât pe la comanda trupelor, cât şi pe la cea a Marelui Stat Major, erau la îndemână multe argumente. Sănătescu se mulţumise doar cu următoarele: nu se cunoştea în detaliu situaţia frontului în zona Botoşani, pe unde proiectaseră să treacă la sovietici; germanii puteau să pună mâna pe ei în clipa în care descopereau că Regele Mihai se număra printre fugari; condiţiile armistiţiului nu fuseseră transmise ruşilor, în prealabil, pentru a putea fi apoi negociate.

Abia după ce părăsi grabnic Sinaia, generalul Sănătescu putu să se amuze în voie de naivitatea tragi-comică a tinerilor complotişti. Şi exclamase, la ieşirea din strânsoarea munţilor: «Ce vrei, tinereţea a fost dornică totdeauna de aventuri!» Maşina îl purta spre Bucureşti. Capitala îl atrăgea ca un magnet. N-avea să mai simtă aceeaşi atracţie pentru un alt oraş. Rezemat de canapeaua din spate a automobilului, îi era greu să aţipească la cât era de obosit. Doar câte un lătrat de câini lunateci tulbura

înserarea ori vreo sirenă de locomotivă, ce venea sau părăsea gara. Toate confirmând că se apropia de capitală. Îndată se zăriră şi primele case ca nişte semne indecise. Sănătescu îi ceru şoferului să întredeschidă geamul. Şi deodată îi atinse obrazul o boare de aer rece şi parfumat. Mirosea a frunze, a vegetaţie primăvăratică în acel 1 mai.

Brusc înviorat, generalul Sănătescu conchise că dintre toţi generalii de la Curtea regală era cel mai îndreptăţit şi pregătit să pună la punct un plan de ieşire din război a României. În care, după ziua de azi — când i se relevase lipsa de maturitate îngrijorătoare a lui Mihai de Hohenzollern —, se convinsese că Regelui său nu-i putea da decât un rol de figurant. Şi asta, în ciuda unor nostalgii de confort carlist de care generalul Sănătescu nu reuşea să se debaraseze.

3

În 24 iulie generalul Hans Friessner s-a prezentat la cartierul general din Prusia Orientală. Trecuseră patru zile de la atentatul eşuat împotriva Führerului. Curiozitatea nu mai putea fi ţinută în frâu. În sfârşit, după o scurtă aşteptare, Adolf Hitler a apărut însoţit de un mic alai din care făceau parte feldmareşalul von Keitel, generalul Jodl — pansat la cap - şi generalul Guderian, nou şef al Statului Major al armatelor de uscat.

Führerul avea braţul drept bandajat, dar era atât de concentrat încât părea că uitase de acea rană. Friessner s-a prezentat, afişând un ataşament mult superior faţă de întâlnirile lor anterioare. Hitler i-a răspuns surprinzător de prietenos şi i-a cerut să nu considere înlocuirea de la comanda Grupului de armate „Nord” ca pe un semn de neîncredere. Spre a-i da satisfacţie, Friessner a început să dea din cap docil. Iar Hitler s-a grăbit să adauge: „Şi ca să vedeţi că am încredere în dumneavoastră, vă numesc comandant suprem al Grupului de armate «Ucraina de sud»!”

Friessner avu nevoie de câteva clipe pentru a se dezmetici. După ce Hitler îi refuzase propunerile privind retragerea Grupului de armate „Nord” pe un alt aliniament, nu se mai aştepta la nimic bun din partea Führerului. Chiar dacă, în urmă cu patru zile, acesta îl avansase la gradul de general-colonel.

„Nu trebuie să vă faceţi griji cu privire la condiţiile politice din România, începu Hitler. „Mareşalul Antonescu ne este fidel. În spatele lui stau ca un singur om poporul român şi armata română”.

O aluzie evidentă la starea de lucruri din ţările din vecinătatea frontului de Est. Forţat de împrejurări, Hitler pusese în aplicare planul „Margarethe I” şi trupele germane ocupaseră Ungaria. În privinţa planului „Margarethe II”, deocamdată nu era cazul să se procedeze la fel, România fiind încă un aliat fidel, sigur.

Hitler se grăbi să continue:

„Din punct de vedere militar, este vorba de a întări flancul drept, pentru ca ruşii să nu poată,

în niciun caz, să înainteze de-a lungul Dunării şi să despartă Grupul dumneavoastră de armate de Grupul „F" din Balcani condus de generalul Weichs. De altfel, pentru moment, nu ne ameninţă vreo ofensivă sovietică împotriva Grupului de armate „Ucraina de sud". Rusul şi-a concentrat acum toate forţele împotriva Grupului de armate „Centru"..."

Apoi trecură la hartă. Spre deosebire de von Keitel şi de Jodl, Guderian era împotriva numirii lui Friessner la comanda Grupului „Ucraina de sud". Şi continua să arunce priviri vag disprețuitoare spre acela. Fără să le ia în seamă, Friessner îşi expuse punctul de vedere în legătură cu frontul sudic:

„Mein Führer, mai degrabă este de aşteptat o ofensivă a rusului cu lovitura principală pe direcția nord-sud împotriva Grupului de armate „Ucraina de sud", decât una împotriva flancului sudic de pe Dunăre. Fiindcă frontul Grupului de armate „Centru" este mult retras spre vest față de frontul din România. Dacă aş fi comandant suprem rus, aş lovi în flancul de nord care este cam descoperit şi Grupul „Ucraina de sud" ar rămâne izolat. După părerea mea, ar trebui luate de pe acum măsuri în privința asta!"

Fără să ia în considerare argumentele lui Friessner, Hitler spuse politicos, dar cinic:

„Să vă informați mai întâi la fața locului, înainte de a prezenta astfel de cereri!"

Guderian zâmbi satisfăcut de felul cum Führerul îl pusese la punct pe Friessner.

Cum analiza situației de pe frontul din sud se încheiase, Hitler ceru să fie informat în ceea ce priveşte efectele lui 20 iulie în rândurile Grupului „Nord". Imediat, făcu un semn către un colț îndepărtat al salonului şi de acolo se apropie generalul SS Burgdorf, noul şef de cadre al Armatei. Deşi nu era un bun diplomat, Friessner a făcut față curiozității celor prezenți. Cei mai atenți şi interesați au fost, în chip firesc, Hitler şi Burgdorf. Friessner — până mai ieri comandantul Grupului „Nord" - îi asigură pe toți că soldații de pe frontul de nord condamnă cu asprime atentatul din 20 iulie. Apoi se referi şi la urmările nedorite ale acestui atentat, care perturbau atmosfera de pe front. Burgdorf făcu ochii mari. Hitler tresări. Friessner se simțea dator să fie sincer față de Führerul său. Şi sublinie că peste tot iau amploare denunțurile şi cazurile de spionare ale ofițerilor în căutarea „conspiratorilor". Acest fapt creează o atmosferă insuportabilă, vădit nefolositoare, contraindicată în timp ce pe front se dau lupte pe viață şi pe moarte.

Privirea generalului SS Burgdorf devenise tot mai întunecată şi Friessner nu mai îndrăzni să-l roage pe Führer să pună capăt acestei campanii de vânare a complotiştilor. Îşi făcuse deja un nou duşman în persoana şefului de cadre al Armatei. Aşa că a răsuflat uşurat când Hitler, în loc să-i pună întrebări, a ținut să reamintească celor de față:

„Eu am redat poporului german suveranitatea în problemele militare. Şi astfel a ajuns, după Dictatul de la Versailles, să-şi redobândească forța şi stima lumii întregi. Când eu am preluat corpul de ofițeri aşa cum era el în acea vreme, am păstrat tradițiile lui. I-am ajutat pe ofițeri din punct de vedere profesional şi pecuniar. Am prețuit şi am recompensat acțiunile lor merituoase. I-am promovat

şi i-am decorat. Celor care au venit să mă viziteze, le-am strâns mâna camaradereşte. Dar acum, orice ofiţer care vine la mine trebuie mai întâi să fie percheziţionat în anticameră, dacă nu cumva poartă vreo armă spre a mă ucide, precum acel neghiob conte Stauffenberg, care mi-a pus sub masă o maşină infernală. Dar a greşit acel domn. Destinul a hotărât altfel în ceea ce mă priveşte pe mine. Şi în asta eu văd un nou semn al cerului pentru misiunea mea, pe care trebuie s-o îndeplinesc faţă de poporul german şi faţă de lumea întreagă!"

Spre finalul monologului vocea lui Hitler dobândise o forţă emoţională specială. Şi n-a mai îndrăznit nimeni să mai spună, la urmă, vreun cuvânt.

În dimineaţa zilei următoare, un avion îl purtă pe generalul Friessner spre noul lui teatru de operaţiuni. Un front din sud unde, chipurile, nu se petrecea nimic deosebit Un front pe care domnea o linişte desăvârşită, avea să precizeze Guderian îndată ce au ieşit din cabinetul Führerului, sugerându-i lui Friessner că i se făcuse o mare favoare.

Avionul militar a aterizat după câteva ore de zbor pe un mic aerodrom situat lângă Târgu Ocna, un orăşel din Carpaţii Orientali. Avansat de o săptămână la gradul de general-colonel, Friessner — acum noul comandant al Grupului de armate „Ucraina de sud" — fu întâmpinat la coborâre din avion de colonelul cu rang de general von Trotha. După ce îşi strânseră mâinile, von Trotha îi ură bun venit. Apoi îl informă că generalul Grolman, noul şef de Stat Major, încă nu sosise la post, iar el îşi permisese, în calitate de prim ofiţer al Statului Major, să-i ţină locul. Chiar dacă noul şef de Stat Major ar fi putut să fie mai bun decât cel vechi, Friessner era partizanul ideii de continuitate. Aşa că rânji încurajator către von Trotha. De altfel, acest principiu era prezent până şi în codoanele vieţii lui personale. Plutonierul Swebeda - un silezian conştiincios — îi era şofer de la începutul lui '42. Cam tot de pe atunci, locotenetul von Rossum şi jandarmul Ehrenberg îi erau însoţitori permanenţi. Ordonanţa Rotter îl servea însă din '40.

Era linişte în împrejurimile micului oraş moldovenesc. Cerul, senin. Soarele dogorea. Vara românească mai călduroasă decât cea germană, din care tocmai venise. Aerul mirosea a pădure.

Între timp, Swebeda — după verificări meticuloase — pornise motorul. Generalul Friessner se îndreptă spre maşină. Se aşeză pe banca din spate, apoi aşteptă ca von Trotha să ia loc alături. Ultimul se sui jandarmul Ehrenberg. Ca de obicei, locul lui era în faţă, lângă Swebeda; iar mâna dreaptă şi-o ţinea pe patul pistolului automat.

Ceilalţi însoţitori se suiră în cea de a doua maşină. Aceasta fu prima care porni şi apoi se înscrise pe drumul către culmile împădurite. Acolo, spre vest, se afla cartierul general al Grupului de armate „Ucraina de sud" - precizase von Trotha ca un ghid de ocazie.

Prezenţa sigură, profesionistă, a lui Swebeda şi a lui Ehrenberg îi dădeau generalului Friessner o confortabilă siguranţă. Bine îl făcea să se simtă şi bancheta din piele vădit mai odihnitoare decât scaunul din avion care la trecerea prin goluri de aer îi suprasolicitase toate organele. Nimic din jur

nu purta amprenta războiului. Totul facea o impresie uluitor de paşnică. Maşinile străbăteau acum un traseu muntos, bogat împădurit cu fag şi brad, în vecinătatea unui pârâu destul de domol. Culmile păreau să aibă în jur de 1 000 de metri înălțime. Şi se simți invadat de amintirea unui peisaj asemănător din munții Pădurea Neagră, din timpul ultimului concediu petrecut cu familia înainte de începerea războiului. Şi fu cuprins de un sentiment straniu. După vreo oră, în acest peisaj minunat se iviră primele case. De-acum intrau în Slănic Moldova, o stațiune balneo-climaterică de formă lineară, situată într-un bazin depresionar, alungit pe valea râului Slănic. Încă se mai distingeau nişte ruine din vremea Primului Război Mondial. Insă generalul Friessner n-avea de unde să ştie că stațiunea fusese devastată atunci chiar de armatele germane în retragere. Furioşi că românii îi învinseseră în Moldova, nemții se răzbunaseră bombardând localitatea, incendiind clădirile şi chiar pădurile de conifere din jur. Fuseseră mai multe ruine, dar în locul unora se ridicaseră stabilimente noi, mai arătoase, cu mult lemn aparent la fațade.

I se destinase drept reşedință o vilă cu acareturi în jur, pe care Friessner o asemui cu un conac. Tot aici locuise şi predecesorul său, generalul Schörner. Vila era o construcție din lemn cu două caturi şi multe odăi. Din nou, Rotter îşi dovedi calitățile ştiute de administrator de pensiune. Personalul românesc al vilei se puse în mişcare. Şi generalul Friessner făcu baie, apoi prânzi pe îndelete, deşi era trecut bine de ora 12.00. Înviorat, îi ceru lui von Rossum să organizeze vizitarea localurilor ocupate de comandamentul de armate „Ucraina de sud”.

Von Trotha îi servi din nou de ghid. Devenise destul de repede unul dintre favoriții lui. Vizita avea să-i dovedească generalului Friessner că, din punct de vedere profesional, alegerea fusese reuşită. Fu condus mai întâi la cel mai mare hotel al Slănicului, care adăpostea Secția de conducere operațiuni din cadrul Statului Major. Locația era corespunzătoare din punct de vedere al camerelor de lucru, mai puțin în ceea ce priveşte viitoarele raiduri ale aviației inamice. Fiindcă hotelul era înalt şi avea un amplasament uşor de reperat Spre mirarea lui Friessner, o parte din secțiile cartierului general se găseau în localități învecinate, fiindcă stațiunea nu dispunea de atâtea spații câte ar fi fost necesare.

Astfel că, spre seară, generalul Friessner preluă comandamentul Grupului de armate „Ucraina de sud” spre mulțumirea lui deplină că reuşise totul într-o singură zi. În acel moment al instalării sale la comandă, Grupul era alcătuit din două armate germane şi din două româneşti. În total, 44 de divizii cu un efectiv general de 900 000 de oameni, inclusiv personalul din spatele frontului. După mintea generalului neamț, un comandament echivala cu un minister public şi avea nevoie de circa 300 de camere de lucru. Slănic Moldova ar fi putut, teoretic, asigura acest necesar; practic, însă, lucrul nu era posibil fiindcă găzduia ofițeri români aflați la refacere.

Von Trotha mobilizase pe toți referenții din cadrul Statului Major în salonul de la parterul hotelului ce găzduia Secția de operațiuni. Fusese un moment important. Frissner îi ascultase pe toți fără să pună întrebări, fără să dea la iveală acea tenacitate subterană şi acea voință proprii caracterului

său de ostaş încercat. Din vorbele lor reuşi să-şi facă o imagine despre acel front de circa 800 de kilometri, susţinut de cele patru armate ale Grupului „Ucraina de sud”. La informaţiile referenţilor se adăugase, la fel de preţioase, datele furnizate de von Trotha despre istoricul acestui Grup.

„Ucraina de sud” se formase din fostul Grup de armate „Sud” şi Grupul „A”, conduse de feldmareşalii von Manstein şi respectiv von Kleist. Luptele înverşunate din iarna lui ‘43 şi din această primăvară a noroaielor făcuseră ca Armata a 6-a de pe flancul de sud al frontului răsăritean să cedeze de mai multe ori şi să se retragă. Abia în aprilie, Grupul „Ucraina sud” — aşa i se zicea curent - putu cu eforturi mari să stabilizeze frontul, organizând cu greu o linie de apărare plecând de la Nistru peste Chişinău, pe lângă Iaşi, până la Carpaţi. Fostul comandant, generalul Schörner, a reuşit asta dinamizând Secţia „spate”, adică îmbunătăţind activitatea ei în spatele frontului. Un spaţiu de mare întindere, cuprinzând România, Ungaria, Austria, Germania. Graţie acestei izbânzi ce a necesitat eforturi energice, trupele au fost mai bine asigurate cu echipamente tehnice şi cu muniţii. În aceste condiţii, Grupul „Ucraina sud” a putut să respingă atacurile sovieticilor, dar şi să treacă la contraatacuri împotriva poziţiilor lor de plecare la ofensivă, producându-le pierderi importante. Aceste iniţiative reuşite au fost ca o gură de oxigen pentru trupele grupului „Ucraina sud”. Merită însă menţionate şi efectele morale din tabăra românilor, care înainte de aceste izbânzi se arătaseră tot mai şovăielnici, tot mai pesimişti...

Ajuns aici, von Trotha întâmpină unele dificultăţi de prezentare. În ciuda eforturilor de obiectivizare, se trezi năpădit de vechi truisme despre ostaşul român şi despre ofiţerimea din spatele lui. Începu să le înşire. Dar pe măsură ce înainta, nu se mai simţi aşa de sigur pe el. Ca orice ofiţer german de carieră, Friessner nu agrea frivolităţile limbajului. Scuturase îndată din cap, solicitând elemente concrete. Şi von Trotha se conformase imediat, precizând că se constată o intensificare a propagandei sovietice, bine condusă şi aplicată ingenios. Din când în când se înregistrau mici grupuri de civili români din teritoriile cucerite de ruşi care treceau linia frontului pentru a se repatria. Printre ei se aflau agitatori sovietici — racolaţi din rândul evreilor basarabeni —, bine instruiţi, care făceau în spatele frontului o propagandă favorabilă Armatei Roşii. Evident, trecerea se făcea doar în zonele unde acţionau armatele româneşti. Aceşti propagandişti acţionau nu numai în Moldova, ci pe întreg teritoriul României. Avea informaţii că au ajuns până în preajma Regelui Mihai... Din păcate, serviciile germane secrete şi comandamentul german de la Bucureşti n-au găsit un antidot potrivit...

Ultima frază, von Trotha o adăugase cu un rost anume. Generalul Friessner avea cu Führerul o relaţie apropiată şi i-ar fi fost lesne să solicite măsuri rapide şi responsabile. Fiindcă nu era un lucru pe care să-l lase deoparte.

Când ajunse noaptea târziu la reşedinţă, Friessner fu deranjat de aerul închis din odăi şi făcu observaţii personalului de serviciu, dar mai ales ordonanţei Rotter. Deschise el însuşi o fereastră şi rămase acolo să tragă în piept aerul răcoros, parfumat de fagii şi brazii din mica depresiune situată

la 500 de metri deasupra nivelului mării. Se gândi mult la ostaşii români de sub comanda sa tactică fiindcă de ei atârna soarta viitoarelor lui bătălii. Existau voci de la Marele Stat Major care aveau păreri bune despre ei. Acum, după înfrângerile repetate de pe frontul din Est, colegii lui, generali ce luptaseră alături de trupele româneşti, îi acuzau ca fiind vinovaţi de străpungerea frontului de către Armata Roşie. Friessner avea însă o reţinere serioasă. Adevăraţii vinovaţi nu erau otaşii români, ci şefii lor. De altfel, însuşi Führerul declarase în '41 că „trupele române sunt absolut extraordinare". Prin urmare, generalii care îi criticau pe ostaşii români — în frunte cu feldmareşalul von Manstein — urmăreau să scape de vina înfrângerilor, făcând din români ţapul ispăşitor. Nu-i rămânea decât să se convingă personal de acest lucru. În consecinţă, vizitarea frontului de 800 de kilometri, susţinut de Grupul său de armate, o va începe cu zona românilor.

„Va trebui să mă întâlnesc mai întâi cu generalul Dumitrescu, comandantul armatei din sectorul sudic!" îşi zise Friessner.

Şi i se iviră în minte cuvintele Führerului:

„Nu trebuie să vă faceţi griji cu privire la condiţiile politice din România. Mareşalul Antonescu ne este fidel. În spatele lui stau, ca un singur om, poporul român şi Armata română!"

Nu intra în obiceiul lui să tărăgăneze, să amâne lucrurile. Închise fereastra. Apoi păşi spre baie. Ziua de mâine i se părea că va fi mai lungă decât aceasta.

4

A doua zi, dis-de-dimineaţă, când ajunse la comandament, generalul Friessner află că noul lui şef de Stat Major mai întârzie două zile. Apoi, von Trotha îi raportă că totul era pregătit şi puteau pleca în orice moment. Ceea ce pe general îl făcu să simtă, cu plăcere, că are de a face cu un ofiţer priceput, în mod vădit, şi un om civilizat.

„Vom începe cu generalul Dumitrescu! În zona lui pericolul e dublu, dacă ţinem seama de faptul că poate veni şi de pe mare..." îşi făcu Friessner alegerea, sobru, stăpân pe adevărurile lui. Spera ca vizita lui să constituie una dintre acele radiografii ale unui pacient cu o boală malignă, o radiografie care, chiar dacă n-o să ducă la vindecare, o să-l ajute să înţeleagă evoluţia unei alianţe, trecută adesea sub tăcere.

Şi plecară. Micul parc din centrul staţiunii montane era pustiu. În timp ce maşina condusă de Swebeda trecu prin dreptul lui, Friessner putu să vadă o veveriţă jucăuşă pe una dintre alei. Desigur, în căutare de hrană. Vegetaţia încă nu începuse să-şi piardă frăgezimea matinală. Era tot o zi frumoasă cu cer senin. Şi, mai ales, multă linişte aici, între culmile împădurite din jur. Neaşteptat de multă pentru nişte vremuri de război.

Abia peste patru ore - se apropiau de periferiile prăfuite şi umile ale Iaşiului — generalul

Friessner desluşi ecourile specifice unei canonade îndepărtate. Marea lui experienţă de război îl făcea să fie calm, concentrat asupra obiectivului iniţial. La Iaşi fusese programat primul popas, fiindcă von Trotha îi convocase aici pe generalii Wöhler şi Dumitrescu. Cei doi sosiseră deja şi se instalaseră într-un hotel central al oraşului. Wöhler îl cunoştea pe Friessner din auzite. Cum generalul Friessner ajunsese să conducă un al doilea Grup de armate, Wöhler se întreba nedumerit de ce nu fusese avansat feldmareşal până acum. Spre deosebire de colegul lui german de front, Dumitrescu nu aflase mare lucru despre noul lui comandant. Evident, nu se îndoia de capacităţile aceluia. Cei cinci ani de război operaseră o selecţie strictă în corpul de ofiţeri superiori ai Reichului.

Generalul Friessner aflase de la von Trotha că Iaşiul era un punct vulnerabil pe linia frontului. Pentru ca oraşul să poată fi apărat în bune condiţii, locuitorii ar fi trebuit evacuaţi în spatele frontului. Basta că jumătate dintre cei 200 000 de locuitori erau evrei. Explicaţia oficialilor români era că populaţia n-a putut fi convinsă să se lase evacuată. Pentru Friessner, un lucru de neînţeles. Deja familiarizat cu paradoxurile româneşti, von Trotha vedea în asta o conspiraţie şi se întreba cine se ascunde în spatele ei. Era genul cărturar. Dar imaginaţia lui era prea săracă şi neputincioasă să facă faţă unui exerciţiu numit România de la sfârşitul lui ‘43 şi începutul lui ‘44. Într-o Europă lovită de război, ţara asta rămânea o insulă exotică — de prosperitate şi linişte —, unde se petreceau multe lucruri stranii. Se mânca pâine albă, salariile funcţionarilor publici crescuseră cu 30%, afacerile mergeau. Românii trăiau într-un fel de euforie care descuraja panica venită dinspre front. Regele Mihai îi vizita pe prizonierii americani, cazaţi confortabil la Timişul de Jos, pe Valea Prahovei; bucătarii lor erau prizonieri ruşi. În timp ce milioane de evrei erau omorâţi în lagărele germane, la Bucureşti funcţiona teatrul evreiesc „Baraşeum”!

Friessner nu comentă în niciun fel situaţia Iaşiului poate şi unde von Trotha îl clasificase drept un oraş puternic antisemit. Dar când maşina începu să se apropie de zona centrală şi el înregistră câteva figuri de evrei pe trotuare — nu purtau stea galbenă şi nici nu se simţeau ameninţaţi sub raportul purităţii şi demnităţii rasiale -, avu o reacţie spontană:

„Nu mi-am închipuit că e posibil să văd aşa ceva în anul 1944!”

Îndată von Trotha interveni lămuritor:

„De români, nu mai putem fi prea siguri! Situaţia politică aici a devenit ambiguă. Există cercuri în România care ne sunt duşmane. Ultimele evenimente — bombardamentele americanilor asupra Bucureştiului, succesele sovieticilor pe fronturile din nord şi centru, infidelitatea Ungariei, atentatul împotriva Führerului - au dat apă la moară propagandei sovietice şi au făcut ca aceste cercuri ostile nouă şi mareşalului Antonescu să devină mai active, mai curajoase...”

„Poţi să exemplifici?”

„Desigur!”

„Te ascult!”

„Ca să fiu concis, trădarea e prezentă chiar în anturajul mareşalului Antonescu! Adică în familie. Printre prietenele doamnei mareşal, aş menţiona pe doamna Veturia Goga, soţia unui fost prim-ministru. În ceea ce priveşte treburile militare, avem informaţii că ordinele mareşalului Antonescu nu mai sunt transmise pe front decât parţial..."

„Sunt dezamăgit... Generalul Guderian m-a asigurat că aici domneşte o linişte desăvârşită! Desigur, a spus asta ca să justifice ordinul dat de Führer privind retragerea celor şase divizii de blindate dispuse în spatele armatelor române, aşazişii «pompieri»..." recunoscu Friessner într-un acces de sinceritate. Dar se opri fiindcă nu ştia câtă încredere putea avea în conlocutorul lui.

Von Trotha se simţi încurajat să intre în amănunte. Şi reluă cu probitatea seacă a observaţiilor de laborator:

„Mai trebuie să ştiţi că mareşalul Antonescu a dispus mobilizarea generală şi noile trupe deja au ajuns în dispozitiv, unde sunt ţinute în rezervă!"

„Sper ca generalul Dumitrescu să ne spună ce planuri are cu aceste unităţi proaspete..."

„Generalul Dumitrescu a fost numit de curând în funcţia de comandant, înlocuindu-l pe generalul Racoviţă."

„Cunoşti motivele!?"

Von Trotha se gândi câteva clipe.

„Cea mai plauzibilă variantă este lipsa de încredere a mareşalului Antonescu în fostul comandant..." zise el. Apoi, reveni asupra noilor trupe româneşti. „Generalul Schörner a făcut eforturi pentru a îmbunătăţi instrucţia şi înzestrarea tehnică a trupelor trimise de mareşalul Antonescu spre a sprijini frontul. De fapt, şi eu însumi am fost implicat în această acţiune. Se ştia la comandament că în '41 activasem ca instructor în România. Am întocmit planurile de instruire, am stabilit instructorii. În privinţa dotării cu tehnică nouă de luptă, li s-au dat arme. Divizia „România Mare" a fost dotată cu tancuri germane... Acum, nu ne rămâne decât să sperăm că efortul nostru va spori moralul şi rezistenţa românilor!"

Un prilej pentru Friessner să remarce cu surprindere că era singurul acces de optimism din partea lui von Trotha în decursul celor două zile de când se cunoşteau.

Cei doi generali, Wöhler şi Dumitrescu îl aşteptau în restaurantul hotelului. Erau singurii clienţi, de altfel. Salonul, ţinut sub control atent de un personal experimentat. Din această pricină, ferestrele nu fuseseră deschise şi aerul era închis, înnăbuşitor. Friessner nu obiectă însă. Se făcură prezentările. Se aşeză în capul mesei. Protocol obişnuit. Toată lumea aştepta ca el să inaugureze discuţiile.

În contrast cu încheierea optimistă a colonelului von Trotha, şi generalul Wöhler şi generalul Dumitrescu i s-au plâns de situaţia din spatele frontului, care conducea la o aprovizionare defectuoasă cu muniţii şi alimente, de slaba susţinere a aviaţiei, de puţinătatea diviziilor de tancuri, de infrastructura

precară. De altfel, de aceasta se convinsese şi el însuşi străbătând drumurile proaste, traversând podurile şi podeţele nesigure până aici, la Iaşi, capitala veche a Moldovei.

Restul zilei, noul comandant al Grupului de armate „Ucraina sud" şi-l petrecu vizitând împreună cu generalul Dumitrescu frontul românesc până la Nistru. Cum până în urmă cu trei zile comandase Grupul „Nord", Friessner nu putea să evite comparaţiile. Deşi n-a dorit să fie aşa, toate erau în defavoarea românilor. Mai ales înzestrarea cu armament constituia punctul lor slab. Nu dispuneau de tancuri şi de aviaţie, ceea ce îi făcea foarte vulnerabili. Dar nici de suficiente piese antitanc şi de artilerie antiaeriană, cu care să stăvilească atacurile rusului. Fără să exagereze prea mult, armamentul infanteriştilor români era la nivelul celui din Primul Război Mondial. Nu posedau aruncătoare de grenade anti-tanc, aruncătoare de flăcări, mitraliere grele etcetera. Oricât de dezamăgit a fost, Friessner n-a renunţat la liberala lui încercare de să-vedem-şi-partea-cea-bună. Unii dintre infanterişti proveneau din trupele ce se retrăseseră din Crimeea — participaseră, deci, la luptele grele de la Sevastopol —; se putea conta pe tenacitatea şi experienţa lor. Apoi Nistrul, un fluviu lat şi adânc, constituia un autentic obstacol natural. Însă fu cuprins de îndoieli îndată ce generalul român îl informă că rusul reuşise să-şi creeze un cap de pod. E adevărat, încă neconsolidat.

Însoţit de generalul Wöhler, Friessner vizită a doua zi zona de nord a frontului. Partea aceasta apărată de germani avea o configuraţie mai avantajoasă: relieful nu era neted, ci plin de coline, unele acoperite de păduri de foioase. În plus, nu la distanţă mare de linia actuală a frontului, Wöhler îi semnală existenţa unui aliniament consolidat cu lucrări genistice specifice numit „Linia Traian". Un element capabil să-ţi furnizeze linişte şi siguranţă. Din toate punctele de vedere, poziţiile germane se prezentau mai bine decât cele româneşti din sud, descoperite şi întrerupte de râuri.

Pe drumul de întoarcere la Slănic-Moldova, în ciuda oboselii pricinuită mai ales de starea jalnică a drumurilor, generalul Friessner se strădui să sistematizeze informaţiile primite de la cei doi generali, dar şi propriile lui observaţii. La vârsta lui se ferea să fie prea categoric în aprecieri. Un pericol pe care îl evita.

La o primă vedere, ceea ce caracteriza dispunerea în teren a trupelor existente era alternarea unităţilor germane cu cele române. În toate problemele care nu erau de ordin tactic, grupurile de armate româneşti primeau ordine de la Marele Stat Major român, respectiv de la Ministerul de Război din Bucureşti. Centrul de greutate al apărării se găsea în preajma oraşului Iaşi. Fapt subliniat şi de von Trotha. Prin urmare, se impunea ca ruşii să fie opriţi cu orice preţ să străpungă frontul în acest loc. Dacă ar fi rupt frontul aici, în mod logic ar fi înaintat spre sud, de-a lungul malului apusean al Prutului, şi ar fi încercuit armatele româneşti aflate în Basarabia. Slăbiciunea acestui sector izvora din configuraţia lui de ieşire faţă de poziţia generală a Grupului de armate „Ucraina sud". N-ar fi fost chiar aşa un mare dezavantaj, până la urmă, dacă ar fi existat mari unităţi de blindate şi aviaţie de sprijin. În chip evident, retragerea celor şase divizii de tancuri agravase situaţia şi aşa destul

de precară. Iată de ce actuala linie de apărare a Grupului „Ucraina sud” nu putea fi taxată decât vulnerabilă, greşit amplasată în teren. O concluzie nedorită, amară, dar indispensabilă, care venea să confirme rezervele exprimate de el după ce Hitler îl numise la comanda Grupului „Ucraina sud”. Nimic altceva decât o slabă mângâiere pentru amorul său propriu, pus atunci la încercare de Guderian. Teama cea mare a lui Friessner venea din convingerea că cele două vulpi siberiene, generalii Tolbuhin şi Malinovski, constataseră înaintea lui slăbiciunile frontului apărat de Grupul de armate germano-român şi concepuseră deja un plan de atac brodat pe specificul lor.

În următoarea zi, Friessner organiză o analiză a Secţiei „spate”, fiindcă acolo se petreceau lucruri pe care el nu le înţelegea pe deplin. În timpul vizitei pe front, toţi comandanţii din teren i se plânseseră, de proasta aprovizionare cu muniţii. Şeful secţiei, maiorul von Rodiger, se strădui să-i explice, dar n-avea darul vorbirii şi expunerea lui fu departe de cerinţele unui raport militar. Iar Friessner se întrebă dacă pentru ofiţerii de administraţie nu e un lucru obişnuit să se complice. Activitatea ordonată constituia aria de interes direct a ofiţerilor de pe front. Ceea ce se petrecea în spatele frontului era mai complicat decât se aştepta Friessner. Poate şi unde acest „spate” avea o mare întindere — sub anvelopa lui încăpând câteva ţări din Mittel Europa şi una balcanică, România. Două dintre acestea, Ungaria şi România, deşi erau aliatele Germaniei, se duşmăneau pe faţă după arbitrajul de la Viena din august ‘40. În ceea ce îl privea pe von Rodiger, n-avea experienţa necesară funcţiei pe care o deţinea. În plus, părea obişnuit să fie minimalizat de şefii lui. Şi Friessner aprecie că locul lui von Rodiger era în altă parte. Nu putea accepta platitudinea şi plictisul colonelului. Nu se putea acomoda cu jumătăţile de măsură.

În orice caz, cu ajutorul lui von Rodiger, Friessner reuşi să radiografieze disfuncţionalităţile importante ale Secţiei „spate”. Situaţia căilor ferate româneşti era de natură să genereze griji şi preocupări deosebite. Din punct de vedere tehnic, aveau o capacitate redusă. Mai mult, cele care traversau Carpaţii Orientali spre Ungaria se confruntau cu greutăţi de ordin administrativ, care aproape că le paralizau. Şicanele reciproce dintre România şi Ungaria cauzau întârzieri de necrezut în traficul feroviar. Nicio intervenţie nu părea eficientă. Destul de descumpănit a rămas Friessner când von Rodiger a precizat că înaltul comandament al armatei interzisese generalului Schörner orice intervenţie, motivând că ar fi putut stârni reacţii nedorite din partea celor două ţări vecine. În aceste condiţii, transporturile din Reich făceau pe drum trei-patru săptămâni. De multe ori se pierdea urma unor trenuri şi trebuiau căutate cu ajutorul aviaţiei pe liniile secundare ale gărilor. Se ajunsese ca mecanicii de locomotive să fie mituiţi spre a-şi da interesul. Acelaşi lucru se petrecea şi cu convoaiele care transportau trupe spre front. Din cauza staţionărilor prea dese şi îndelungate — uneori de zile în şir —, trupele străbăteau pe jos distanţe mari, efectuând marşuri obositoare, epuizante. Astfel de nereguli în transportul feroviar se petreceau frecvent în zona Carpaţilor. Efectivele coborau din trenuri la vest de aceşti munţi şi mărşăluiau apoi pe firul văilor şi al defileelor până traversau Carpaţii.

Apoi trupele erau din nou îmbarcate în vagoane şi transportate până în zonele învecinate frontului.

Nemulțumirea pe care o simțise la început se transformase la urmă în furie, după avalanşa de informații descurajatoare. Şi, sub semnul urgenței, generalul Hans Friessner se văzu silit de propria conştiință să ceară Comandantului suprem al armatei de uscat aprobarea de a retrage frontul pe un nou aliniament, înapoia râului Prut. Iar pentru a spori capacitatea de luptă a Grupului său de armate, mai solicită şi subordonarea tuturor forțelor germane din spatele frontului — îndeosebi de pe teritoriul României.

Propunerea nu i-a fost acceptată. Nu-şi pusese mari speranțe în Guderian, fiindcă îl simțise ostil încă de când Hitler îl numise în fruntea frontului din Est. Contase însă pe raționalul şi experimentatul von Keitel. Nu pentru că îşi purta uniforma de feldmareşal cu un aer mult mai dramatic. Nu pentru că uneori privea ca un lord peste capetele generalilor de carton ce roiau în jurul Führerului. Ci pentru că era un militar pur sânge, echidistant şi corect. Se vede însă treaba că Guderian îşi impusese punctul de vedere peste capul lui von Keitel.

Cum pregătirile de ofensivă ale sovieticilor luaseră o amploare periculoasă, Friessner îşi reînnoi cererea, adăugând de data aceasta faptul că ea fusese însuşită în totalitate de mareşalul Antonescu. Fu din nou refuzat. Cu mai puțină eleganță decât prima oară. Cu o nervozitate ultimativă. Şi colac peste pupăză, i se impuse să renunțe şi la cinci divizii de infanterie, care trebuiau, prin grija lui, să ajungă urgent la Grupul de armate „Centru”.

Perspectiva începuse să devină tulbure.

5

O sumedenie de incidente îngrijorătoare de pe fronturile românilor îl sileau pe Hans Friessner să-şi pună tot mai multe întrebări în privința lor. Ce fel de aliați erau? Şi, mai ales, care erau limitele acestei alianțe? Până unde îşi putea el exercita comanda? Şi, nu în ultimul rând, până unde mergea devotamentul lor față de țară şi față de mareşalul Antonescu?

Şi, în prima zi a lui august, plecă cu avionul la Bucureşti în scop informativ. La sosire, pe aeroportul Băneasa, generalul Friessner fu întâmpinat de o mică delegație având în frunte pe baronul Manfred von Killinger. Ambasadorul îi prezentă însoțitorii — şi ei cu funcții importante - în ordinea: general Hansen, şeful misiunii militare, general Gerstenberg, comandantul aviației, şi încă doi demnitari, tot pe linie militară.

La sediul ambasadei, generalul-colonel Hans Friessner, comandantul Grupului de armate „Ucraina sud”, fu tratat cu mult respect fiindcă se ştia că avea o carieră solidă. Ajunsese aici, în România, după ce comandase Grupul „Nord”. Şi nu era un secret că se număra printre puținii generali care aveau un dialog deschis cu Führerul. În salonul somptuos al ambasadei, în fața unor cupe umplute

pe jumătate cu coniac franţuzesc, Friessner solicită să fie informat în privinţa situaţiei militare şi politice din România. Spre a nu influenţa răspunsurile conlocutorilor, le ascunse propriile impresii şi informaţiile primite de la serviciile secrete ale armatei, toate de natură să-l alerteze în privinţa loialităţii trupelor româneşti. Friessner ştia să-şi facă loc cu uşurinţă în inimile conlocutorilor. Îl ajutau cei şapte ani petrecuţi în învăţământul militar între 1935-1941.

Primul vorbi generalul de aviaţie Gerstenberg. Un bărbat scund şi volubil ca un italian. Răspundea şi de apărarea regiunii petrolifere din jurul Ploieştiului. Expunerea lui îi lăsă lui Friessner impresia că integritatea acestui bazin petrolifer — mai ales a rafinăriilor — era pe deplin asigurată. Cele două valuri de bombardamente ale americanilor executate cu aparate de tip „Liberator" s-au soldat cu distrugeri neimportante, reparate rapid. În schimb, americanii au pierdut majoritatea avioanelor. Însă, ceea ce l-a buimăcit pe Friessner a fost afirmaţia vorbitorului că o singură baterie antiaeriană germană ar fi suficientă să lichideze orice lovitură de stat dată aici, la Bucureşti. Se abţinu de la orice comentariu, fiindcă remarcă lipsa de reacţie a celorlalţi responsabili militari. Fără să-şi trădeze starea emoţională, Friessner vru să ştie la urmă:

„Cui sunt subordonate trupele de antiaeriană şi formaţiile de poliţie din România?"

Ambasadorul von Killinger răspunse prompt: „Mareşalului Goring şi respectiv lui Himmler!" Nu era un lucru la care Friessner să nu se aştepte. Dar aceste condiţii de comandă diferite nu puteau să aibă decât consecinţe negative. Şi reveni asupra unui aspect mai puţin subliniat de comandantul aviaţiei:

„Câte escadrile de vânătoare apără spaţiul aerian al României? Şi cum sunt ele repartizate în teritoriu? Câte la Bucureşti, câte în zonele petrolifere etc."

Generalul Gerstenberg se repezi asupra întrebării dornic să-i epuizeze toate conotaţiile. După care, îl rugă pe Friessner să-i sprijine cererea adresată Führerului privind suplimentarea cu încă o escortă de vânătoare a efectivelor existente. Dacă şi ceilalţi comandanţi sunt ca ăsta, nu-i de mirare că lucrurile stau atât de prost! se gândi Friessner.

Nici generalul Hansen nu l-a condus spre o altă concluzie. Şefului misiunii militare de la Bucureşti îi erau la fel de străine situaţia militară şi respectiv cea politică din România. Şi chiar dacă le-ar fi cunoscut, n-avea curajul să-şi apere părerile în faţa Führerului.

Decepţia cea mare veni dinspre ambasador. Se cunoşteau tocmai din vremea Primului Război Mondial. Atunci, von Killinger comandase în chip curajos un submarin. Ceea ce îi lăsase lui Friessner - în acea vreme, doar adjutant de batalion — impresia că baronul era un bun patriot. Un om temerar nu lipsit şi de ceva spirit de aventură. Diplomat nu fusese nici atunci, cum nu era nici acum. Îi lipseau inteligenţa şi educaţia în acest domeniu special. Acum, după atâţia ani, devenise rotofei şi semăna cu un băutor de bere. Informaţiile furnizate de acest ambasador conjuctural i se părură lui Friessner că n-aveau o bază obiectivă şi prezentau deformat realitatea.

Simți nevoia să pună lucrurile la punct. Şi imediat le dezvălui uneltirile din ce în ce mai energice ale opoziției, care cucereau teren în rândul armatei române de pe front şi al populației. O opoziție monitorizată atent de sovietici. În atari condiții, efortul de război al Germaniei va fi afectat puternic, iar frontul va deveni instabil. Von Killinger rămase imperturbabil. Şi atunci, Friessner îl chestionă:

„Ce încredere mai putem avea în guvernul român?"

Ambasadorul declară ferm:

„Mareşalul Antonescu are în spatele lui armata şi poporul. Avem însă legături directe şi bune cu Regele Mihai şi cu cercurile naționale, astfel că orice încercare de răsturnare a guvernului actual va fi lichidată!"

„Totuşi", făcu Friessner, „în cazul unei crize politice grave, ce măsuri a preconizat Berlinul?"

„Până acum, nicio măsură! Nici nu este de aşteptat o asemenea criză de guvern. Chiar dacă, totuşi, s-ar petrece aşa ceva, vom avea destul timp să luăm măsuri. Ministerul german de Externe va trimite oameni potriviți "să intervină..."

Curiozitatea lui Friessner merse mai departe.

„Bănuiesc că aveți cetățeni români de încredere pe care să vă bizuiți în caz de nevoie!?"

În loc de răspuns, von Killinger scoase din portofel un petic de hârtie pe care erau scrise cu creionul câteva nume. Atâta tot. Prilej pentru Frissner să conchidă că problema era tratată neprofesionist, în mod naiv. În niciun caz, satisfăcător. Îşi îndreptă spatele şi declară solemn, cu timbrul lui acut:

„Datoria mea este de-a raporta fără întârziere Führerului şi ministrului de Externe von Ribbentrop rezervele mele!"

O atitudine pentru care ambasadorul von Killinger avu puțină înțelegere. Şi cei doi se despărțiră îndată, fiecare dornic să scape cât mai repede de celălalt. Dar şi ceilalți oficiali - cu care ambasadorul forma o echipă operativă - au resimțit suflul de amenințare din ultimele cuvinte ale generalului Friessner. Şi vizita lui s-a reconfigurat într-o formulă nebănuită inițial.

Friessner ieşi dezamăgit din ambasada germană. Dacă ar mai fi întârziat acolo — în acea atmosferă de mediocritate profesională —, vizita ar fi devenit de nesuportat. Era de-abia ora 13.00 şi-i rămăsese timp destul pentru aliații români. Pentru reprezentanții lor marcanți: Regele Mihai, mareşalul Antonescu, ministrul de Război Pantazi. Antiromânismul lui Friessner nu era unul ideologic şi polemic. Ci organic. Iar tradiția de la care se revendica era conservatoare. Şi aşa, lista cu oficiabili români pe care urma să-i viziteze era prea încărcată. Se desumflă imediat când află că Mareşalul şi Regele erau plecați din Bucureşti. Absența celor doi însemna o amânare nedorită a unor întâlniri de importanță deosebită.

Ministrul de Război Pantazi îl primi imediat cu tot respectul ce i se cuvenea în calitate de mare

comandant de oşti şi de aliat de nădejde. Ministrul român nu i se păru din cale-afară de îngrijorat de situaţia frontului. Friessner îi ridică o mulţime de probleme administrative privind starea proasta a căilor ferate şi a drumurilor. Apoi solicită sporirea efectivelor militare de pe front, în condiţiile în care unele unităţi germane fuseseră retrase de Führer din raţiuni superioare. Domnul Pantazi îl asigură că va purta urgent o discuţie cu mareşalul Antonescu, la revenirea acestuia în Bucureşti. Curtoazia şi receptivitatea ministrului de Război român îl făcură pe Friessner să creadă că totuşi conexiunea celor două planuri de vizite fusese posibilă fără perturbări majore.

„Ce păcat că pe front, aliaţii români nu răspund cu fapte la fel de prompt şi de îndatoritor!" mormăi Friessner în automobilul care îl purta spre hotelul Athéneé Palace, unde îl invitase von Killinger să servească dejunul. „în fond, este vorba despre apărarea României, a ţării lor!" Şi îi venea greu să bănuie în acele momente că săptămânile următoare îl vor pune în faţa unor paradoxuri greu de acceptat. Unele care conturau faptul că această lume românească era castrată puternic de tarele balcanismului şi mergea de-a-ndăratelea în raport cu propriile ei interese de viitor.

Automobilul se opri în dreptul intrării hotelului. Friessner îşi privi ceasul elveţian. Ajunsese mai devreme. Dar masa era pregătită şi secretarul ambasadei germane se descurcă satisfăcător. Curând, acel tânăr căpitan descoperi că Friessner îi fusese profesor la şcoala militară, în cursul anului de studiu 1938-1939. Prilej de rememorări plăcute dintr-o îndepărtată Germanie. Fostul elev militar îi refăcu acum memoria cu un vag zâmbet de mulţumire. Apoi se retrase discret la treburile lui administrative, fiindcă generalul Friessner nu prea gusta genul acesta de rememorări biografice.

Până să se apropie maşina de hotel, Friessner remarcase că impozanta clădire semăna ca arhitectură cu cele franţuzeşti pe care le văzuse la tinereţe, în anii când luptase în Franţa ca adjutant de batalion. Secretarul ambasadei îl înştiinţase chiar la început că hotelul găzduia ofiţeri germani. Element de linişte şi siguranţă. Din ceea ce putuse să vadă Friessner la sosire — în timp ce străbătea holurile întinse şi pline de clienţi —, peisajul uman arăta pestriţ. Afară de uniforme germane, mai puteai descoperi oameni de afaceri cu figuri dubioase şi femei uşoare care îşi făceau aici veacul. Erau frumoase şi bine îmbrăcate. Unele, în mod sigur, în slujba unor servicii secrete străine. Germane, englezeşti, ruseşti...

În scurt timp, generalul se trezi înconjurat de ofiţerii săi din Serviciul „spate", care aflaseră de prezenţa lui. Şi până la sosirea ambasadorului von Killinger, se întreţinu cu ei pe teme generale legate de conlucrarea cu instituţiile româneşti.

Dejunul fusese alcătuit din specialităţi franţuzeşti de mare rafinament. Dar mirarea lui Friessner nu se opri aici. Bucătarul-şef al restaurantului se transferase aici după un stagiu parizian. Iar majoritatea chelnerilor erau vorbitori de franceză. Aşa că generalul îşi puse în valoare cunoştinţele culinare dobândite în cei trei ani cât luptase pe teritoriul Franţei în timpul Primului Război Mondial. Cel mai surprins a fost von Killinger, care îl categorisise, după întâlnirea de la sediul ambasadei,

drept un ofițer obtuz, lipsit de finețuri intelectuale. Poate şi pentru că Friessner îl făcuse atunci să se îndoiască de capacitățile lui.

Avionul îl readuse spre seară la cartierul său general din Slănic-Moldova. Friessner descoperise că în capitala României era mai multă euforie decât panică. Şi nu invers. O contradicție pe care spera să şi-o lămurească în săptămânile următoare. Cei care îl întâmpinară la aerodrom fură impresionați de starea lui de oboseală şi mai puțin de aerul că îndeplinise ceea ce avusese de îndeplinit.

6

Mareşalul părăsise Bucureştiul cu o zi înainte — adică pe 30 iulie -, lăsând în urmă totul, cu o indiferență greu de explicat de colaboratorii săi apropiați. Numai domnul Zilişteanu, doctorul lui personal, care îi recomandase imperios odihnă şi tratamente de relaxare într-o stațiune balneară, ştia că mareşalul se decisese în urma acestor insistențe. Dar tot aşa de adevărat era şi faptul că starea de depresie ce-l stăpânea îl făcuse pe Antonescu să accepte cu o uşurință suspectă să se retragă douăzeci de zile la Băile Olăneşti pentru o cură balneară.

În urma lui, în capitală, colaboratorii ministeriali încercau să găsească o explicație plauzibilă. În ochii lor, plecarea la Olăneşti — în acea zonă de dealuri din Vâlcea — echivala cu o semiabdicare de la datorie, de la înalta lui funcție. Ruperea contactului cu armata, îndepărtarea de front, de ministere, de viața publică, de forfota subterană a opoziției politice şi a aliaților germani, reprezenta o situație care dădea de gândit. Mareşalul nu era omul care să stea mai mult de o zi departe de munca lui, indiferent la ce nivel de autoritate s-ar fi aflat. Cum tot aşa nu i se potrivea să stea într-un turn inexpugnabil — precum Hitler sau Stalin - de unde să-şi conducă propriul popor. Până şi duşmanii săi se obişnuiseră cu prezența lui în orice colțişor de țară, pe front, în străinătate. Avea, evident, cultul muncii şi credea că se poate impune doar dacă este prezent la fața locului analizând, îmbărbătând, mustrând, premiind, reorganizând etc. Năzuia spre subtilitate - spre mişcările machiavelice ascunse, complexe, insidioase. Masca lui de tragedian nu lăsa însă să se întrevadă indicii asupra a ceea ce se petrecea îndărătul ei şi al frunții înalte.

Lipsa lui subită lăsa un mare gol de putere, în care ar fi putut să se infiltreze intrigi şi acțiuni diversioniste. Sau, în cazul celor vechi, să se înregistreze ieşirea lor la suprafață. Dar era voința mareşalului Antonescu de a se izola acolo, la Olăneşti, între dealurile subcarpatine, ca într-un sac. Ca întro văgăună. Reducând astfel la ultima expresie contactul cu Guvernul, Armata, Aliații.

Mareşalul alesese doar câțiva însoțitori, care acum se găseau în cele trei automobile ce alcătuiau micul convoi oficial. Majoritatea erau militari. Mai puțin, doctorul Zilişteanu, care trecuse acum în prim-plan. Ca de obicei, mareşalul călătorea cu Mercedes-ul negru, blindat, pe care i-l dăruise Hitler în semn de prețuire cu trei ani în urmă. Deja Führerul îl considera cel mai important aliat în

campania din Est împotriva URSS. Doctorul Zilişteanu se afla pe canapeaua confortabilă a acestei maşini alături de pacientul său. Nici de această dată, Maria nu putuse să-şi însoţească soţul. Mama ei, doamna Angela Niculescu, era bolnavă şi n-o putea lăsa singură. În plus, avea programate câteva acţiuni în cadrul Consiliului de patronaj.

Micul convoi n-a făcut nicio oprire pe drum. Nici măcar la Piteşti - oraşul de baştină al mareşalului — unde încă trăiau cei trei unchi ai săi, acum ofiţeri în rezervă. Şi automobilele rulară continuu până la Olăneşti, unde parcară în curtea unei vile cu nume de floare din marginea localităţii. Pe drum, doctorul Zilişteanu avusese grijă să-i prezinte mareşalului zestrea staţiunii: cele peste douăzeci de surse minerale captate în 1922 de către o firmă vieneză renumită şi, respectiv, indicaţiile terapeutice ale acestora.

Chiar din ziua următoare, mareşalul începu tratamentul prescris de doctorul Zilişteanu. Şi, cei aflaţi în staţiune în acele zile de august îl puteau vedea trecând dimineaţa, pe la ora 8.00, însoţit de valetul său, către pavilionul de băi, unde rămânea în jur de-un ceas. După aceea, tot pe acelaşi drum, revenea la vila particulară, situată la intrarea în Olăneşti, unde îşi fixase reşedinţa. Fără nicio măsură de protecţie. Mareşalul nu se simţea ameninţat în propria-i ţară şi se comporta ca un cetăţean de rând venit la tratament.

Tot aici, în vila asta, lua masa.

După-amiaza, urmat de mica lui suită, făcea o plimbare la izvoare, traversând întreaga staţiune. Îmbrăcat civil. Purtând pantofi uşori. Nu se împăca deloc cu cizmele, deşi era militar de carieră. După câteva ore de purtat - indiferent cât mergea —, labele picioarelor i se umflau, transpira abundent şi inconfortul se instala. Nu se plângea, încerca să ascundă asta. Acum mergea încet, tăcut, apatic. Zilişteanu făcea pe călăuza. La fiecare plimbare, îi dezvăluia câte una dintre frumuseţile din jur. O dată îi atrăsese atenţia asupra pârâiaşului numit Olăneşti. Altădată, asupra dealurilor acoperite de foioase. Altădată, asupra frunţilor semeţe ale Munţilor Căpăţânii.

După patru zile, spre ghinionul său, mareşalul Antonescu primi o nedorită invitaţie din partea Führerului. Loc de întâlnire: Rastenburg. Era a treia vizită de la începutul anului. Când află, doctorul Ziliştenu îi ceru pacientului său să refuze invitaţia pretextând motive medicale. Nimeni n-ar fi suspectat un asemenea răspuns negativ, şi cu atât mai puţin, ar fi ştiut ce se ascunde îndărătul lui. În viaţa lui Antonescu, nu exista nimic de nivel îndoielnic. Nu accepta minciuna şi fariseismul. Nu tolera lenea şi indecizia. Nu se putea acomoda cu stările de spirit euforice. Exista pe lume pentru a-şi sluji ţara, pentru a-i mobiliza şi a-i urni pe oameni, pentru a da asigurări — dacă aşa ceva e cu putinţă — că onoarea nu o să se evapore cu totul în bunăstarea burgheză. Extrem de repede, Antonescu stabili că va fi însoţit de Mihai Antonescu - căci răspundea de „externe” - şi de generalul Şteflea - în acel moment şef al Marelui Stat Major. Surpriza cea mare pentru Zilişteanu fu să se audă nominalizat, imediat după cei doi oficiali de marcă.

Exista o paralelă între manevrele externe ale politicienilor şi aşteptarea interesată a Aliaţilor, care producea confuzia mentală a germanilor. În mod sigur - se gândea Antonescu — Führerul aflase de presiunea pe care o exercitau anglo-americanii asupra României pentru a ieşi din război. După mesajul pe care i-l adresase generalul Wilson — în numele Comandamentului suprem al Aliaţilor occidentali — la sfârşitul lunii martie, nerelevant pentru mareşalul Antonescu, fiindcă ignora complet scopul principal al politicii pe care o ducea, alte mesaje au continuat să curgă spre politicienii români. Eugen Cristescu îi adusese la cunoştinţă unul dintre ele - cel adresat lui Maniu -, în care britanicii cereau răsturnarea de la putere a mareşalului Antonescu. De regulă, mesajele conţineau numai pretenţii, dar niciun fel de garanţii.

Feldmareşalul von Keitel i-a întâmpinat la aeroport. Politicos dar rece, deşi altădată fusese mai deschis. I-a condus apoi la Cartierul general al Führerului de lângă Rastenburg. Deşi se vindecase după acel atentat eşuat, arăta mai pământiu decât la ultima vizită. Dar pentru colaboratorii lui apropiaţi continua să fie Grossterr Feldherr ales Zeiten*. Tot ce se petrecea acolo lăsa impresia unei reuniuni urgente, de o importanţă capitală. Mai departe de acest prim decor, mareşalul nu reuşi să treacă. Uneori îşi închidea receptorii şi hotăra să nu mai vadă ceea ce era de văzut. Acum receptorii se închiseseră independent de voinţa lui. Doctorul Zilişteanu sesizase carenţa asta înainte ca mareşalul Antonescu să păşească în incinta Cartierului general german. Evident, mareşalul n-a observat-o. Şi a acceptat greu să înghită pastilele pe care Zilişteanu i le-a oferit grijuliu.

Situaţia Reichului intrase pe o curbă descendentă. Grupurile de armate „Nord” şi „Centru” se retrăgeau, nereuşind să mai stabilizeze frontul. „Ucraina sud” se clătina după ce fusese slăbit prin retragerea unor divizii de infanterie şi tancuri şi redistribuirea lor, cu prioritate, spre „Centru”. Mai mult ca sigur nemţii aflaseră că ruşii pregăteau o ofensivă mare în sud, având drept scop cucerirea României — a câmpurilor ei petrolifere în special -. spre a-i lăsa fără carburanţi.

Politeţea îl obliga pe Antonescu să facă mai întâi referiri la atentatul recent şi la starea de sănătate a Führerului. Ca înţepat, Hitler bravă. Se simţea bine! Evident, se referea la forma lui fizică. Deşi aceasta nu figura printre predilecţiile lui. Îşi trata corpul ca pe un vehicul - o limuzină Mercedes gonind în viteză pe bulevardul berlinez poreclit de el Axa Est-Vest. Psihic, încă nu se recuperase, avea să observe mareşalul Antonescu, când Hitler vorbi despre situaţia de pe frontul din Est. Era incoerent. Încurca poziţiile deţinute de armatele germane cu cele ale armatelor române. În privinţa efectivelor, aceleaşi gen de confuzii. Basta că nu mai ştia ordinul de mărime al diviziilor retrase din componenţa Grupului „Ucraina sud”.

Mareşalul Antonescu privi scurt spre translator. Părea extrem de sigur de traducerea făcută. Era momentul potrivit să reconfigureze în termeni reali reducerea efectivelor germane şi apoi să-i sugereze Führerului că, în astfel de condiţii, se impunea restrângerea frontului prin repoziţionarea pe

---

* Cel mai mare conducător din toate timpurile

un aliniament mai scurt. După ce translatorul traduse intervenția românului, Hitler se prefăcu că n-a înțeles propunerea.

Mareşalul Antonescu îşi întări spusele anterioare:

„Vă mai informez că Grupul „Ucraina sud", în comparație cu rusul, are prea puține blindate, aviație, rezerve şi muniții..."

Dar Hitler îl opri brusc, asigurându-l că destul de curând vor intra în actiune arme noi care vor schimba soarta războiului. O încercare disperată de a-i amorți capacitățile critice.

Mareşalul Antonescu avu intenția să întrebe când vor ajunge pe front asemenea arme noi cu mare putere de distrugere, dar nu apucă fiindcă Führerul atacase deja problema de bază a întâlnirii. Adică cea a limitei alianței lor. Antonescu îl lăsă pe vorbitor să peroreze, dar la prima pauză de respirație a aceluia interveni readucând pe tapet o cerere mai veche, ajunsă un soi de obsesie: retragerea trupelor ungureşti din regiunile răsăritene ale Ungariei, inclusiv din Transilvania de Nord, în vederea pregătirii retrocedării către România.

Ca şi la întrevederea lor anterioară - cea din aprilie —, Hitler a tresărit nervos, cum o făcea de fiecare dată când nu-i convenea ceva. Atunci răspunsul lui fusese unul de circumstanță: «Ungaria de Răsărit este zonă germană de operațiuni, iar trupele maghiare de acolo sunt subordonate comandantului german al zonei». Acum, însă, Hitler a precizat indispus că nu este momentul să se discute despre pretențiile teritoriale ale României. De parcă ar fi fost vorba de o dorință fantezistă scăpată de sub control. Replica aceasta menită să încuie într-un sertar secret problema cronică a revendicării, îl stimulă pe Antonescu să-şi adune puterile şi să se pregătească de o nouă intervenție. Îşi înăbuşi însă discernământul, fiindcă Hitler îi adresă o întrebare-cheie pentru viitorul relației lor politice şi militare:

„România şi, în primul rând, mareşalul Antonescu însuşi sunt decişi să meargă până la capăt alături de Germania?"

Antonescu căută replica vreo câteva secunde. Nu una tăioasă şi elegantă, ci una diplomatică, în stare să stârnească până şi invidia lui von Ribbentrop, ministrul de Externe al Reichului. Şi, după un raționament în trepte, spuse rar pentru ca translatorul să rețină bine vorbele:

„O să pot să iau o poziție, atunci când îmi veți răspunde mai întâi la nişte întrebări!"

Când translatorul termină traducerea, Hitler ridică fruntea deranjat de îndrăzneala acelei condiționări. Arăta furios ca un leu care descoperă că viitoarea lui pradă încearcă să-l înfrunte.

În clipa următoare, Antonescu formulă, imperturbabil, prima întrebare:

„Ce obiective strategice urmăreşte înaltul comandament. german în sectorul sudic al frontului de Est? Fiindcă în loc să fie întărit, Grupul de armate „Ucraina sud" a fost slăbit prin retragerea unor efective importante, iar frontul n-o să mai poată fi ținut în loc!" Îi stătea pe limbă să adauge informația lui Eugen Cristescu privind ajutoarele americane primite de sovietici. Trupele ruseşti îşi trăgeau acum

tăria din conservele de carne de porc din Chicago, iar drumurile lungi pe front le străbăteau cu marile camioane Hanomag.

Hitler îi ceru să formuleze şi celelalte întrebări. Mareşalul Antonescu îi adresă a doua întrebare:

„Este Germania în stare să pună capăt ofensivei aeriene a Aliaților asupra regiunilor petrolifere şi a oraşelor României?"

Hitler îl privi țintă şi Antonescu îi susținu privirea, înainte de a rosti ultima întrebare:

„Ce măsuri a prevăzut Comandamentul german în cazul în care Turcia va deschide strâmtorile pentru Aliații occidentali? Caz care ar echivala cu posibilitatea ca forțele sovietice să debarce pe țărmul românesc al Mării Negre şi România să se afle în fața unei inevitabile catastrofe".

Fără nicio preocupare de a răspunde punctual la cele trei întrebări, Hitler începu să divagheze. După atentatul din care supraviețuise în chip. norocos, colaboratorii lui apropiați ținură să-l menajeze, ascunzându-i unele din veştile proaste de pe front, dar şi situația tot mai confuză din țările aliate.

Astfel, şeful OKW-ului, feldmareşalul von Keitel, care fusese informat încă din luna mai de către colonelul Krull despre tensiunile politice din România, amânase să-i spună adevărul gol-goluț despre ceea ce se petrecea acolo. Şi nu o făcu — în chip inexplicabil — nici după ce von Trotha - primul ofițer de Stat Major de la Grupul „Ucraina sud" - îi transmisese îngrijorarea crescândă a generalului Hans Friessner privind situația nesigură din interiorul României, dar şi dorința aceluia de a-şi extinde comanda asupra întregului ei teritoriu, după modelul Ungaria.

Generalul Şteflea îşi satisfăcuse o mare curiozitate, reuşind să-l cunoască pe Adolf Hitler în came şi oase. Ceea ce îl atrăsese de la început fusese mustața neagră şi scurtă. Şi o urmărise cum se mişca parcă independent de buza de sus. Una proeminentă, țeapănă, şi înclinase să-i acorde o importanță de diagnostic. Hitler avea vână piezişă, arțăgoasă şi irascibilă. Iar atmosfera din această cancelarie semăna cu cea dintr-o cuşcă de oțel populată de lei iritați de imposibilitatea de a acționa în libertate deplină. Mai greu îi era generalului Şteflea să clasifice întâlnirea de azi.

Ca şi precedentele, ea aparținea unui pur mecanism repetitiv. Hitler continua să trăiască cu impresia că România se află, ca şi în anii trecuți, total de partea Germaniei. Se sprijinea pe rapoartele generalului Erik Hansen şi ale ambasadorului von Killinger, care, ignorând semnele clare ale acutizării opoziției, considerau situația de acolo ca perfect sigură.

După cinci ore şi jumătate, mareşalul Antonescu şi-a luat rămas-bun de la Hitler. Adoptând deprinderile franțuzite ale Măriei, Antonescu a folosit cuvântul l'honneur ca pe un paşaport internațional. Nimic nu servea mai bine la neutralizarea unui pericol german decât un cuvânt franțuzesc.

În avionul care readucea în țară mica delegație română, generalul Şteflea îi reproducea mareşalului Antonescu convorbirea purtată cu şeful OKW-ului. Încă nu-şi revenise pe de-a-ntregul şi avea aerul că tocmai vizitase un ospiciu pitoresc până la înfricoşare. Dar fu coerent când înşiră

solicitările adresate lui von Keitel. Toate cu grad de mare urgență: livrări de armament ușor și greu, expedierea celor 3 400 camioane de mare capacitate etc. Von Keitel menționase situația precară a industriei de război germane, afectată de bombardamentele anglo-americanilor. Și nu avansase niciun termen. În schimb, nu ezitase să solicite creșterea livrărilor de petrol românesc către Reich. În concluzie, aceeași ruptură de orizont era prezentă și în această a doua rundă de discuții cu partea germană.

Spre nedumerirea lui Șteflea, mareșalul Antonescu nu reveni în București, ci dădu ordin șoferului să-l ducă direct la Băile Olănești. Ca și cum această vizită la Rastenburg ar fi echivalat — nici mai mult și nici mai puțin — cu o ieșire la un telefon internațional, în timp ce-și efectua cura balneară. Încă de pe aeroport, mareșalul revenise la rolul de pacient cu state vechi, care n-are decât o singură preocupare — să nu renunțe la patul lui de tratament. Dar primele semne ale schimbării apăruseră în timpul zborului: o stare de nepăsare, de parcă se scufunda încet dar sigur într-o mlaștină imaginară.

7

Din 7 august, tabloul frontului de sud-est începu să se modifice. Dacă până atunci se consemnaseră mișcări de trupe inamice doar în cursul nopților, acum ele se înregistrau și-n timpul zilei. Toate indicau o concentrare masivă de efective sovietice în zonele de lângă Nistru și din nordul lașiului. În cele câteva luni de acalmie, rușii amenajaseră câteva aerodromuri în vecinătatea frontului, mutaseră artileria pe poziții noi, mai avansate, și masaseră multe divizii de tancuri în vecinătatea capetelor de pod. Asta la sol. În aer, se intensificaseră raidurile unor avioane ușoare de cercetare. Piloții ruși depistaseră unele obiective militare, dar constataseră și lipsa de reacție a aviației germane. Înarmată cu aceste informații prețioase, aviația de atac sovietică începu să se arate deasupra pozițiilor germane și românești, vărsându-și încărcătura de foc. În cadrul acestei uldme forme de pregădre se înscriseseră și tragerile de reglaj ale ardleriei grele și atacurile răzlețe de tatonare ale unor plutoane de infanterie.

Din interogarea refugiaților care treceau linia frontului spre România — migrație acceptată în mod tacit și de ruși și de români în mod interesat —, se aflaseră și alte informații de natură alarmantă. Sovieticii rechemaseră pe front toți soldații ocupați până atunci cu muncile câmpului. Pe frontul dinspre Carpați, fuseseră concentrate trupe de vânători de munte. Geniștii înlăturau minele plantate în fața pozițiilor de luptă. Se întărea apărarea antiaeriană din jurul podurilor de pontoane de peste Nistru etc. Pregădri înfrigurate.

Însă în acea primă zi de luni din august s-a mai petrecut ceva memorabil, dar numai pentru căpitanul Nicolae Columban. De dimineață, încă somnoros - dormise prost din pricina zădufului, deși

ținuse ferestrele deschise toată noaptea —, inspectase poziția de tragere a divizionului de artilerie de sub comanda sa şi pornise, însoțit de un transmisionist, spre punctul de observare. Până acolo străbătu un lan de porumb verde, înalt. Păpuşoiul scotea un sunet ca de morişcă de vânt. Fiindcă nu era de închipuit că cineva ar fi plimbat o morişcă nebună printre coceni. Cu ochii pe şduleții încă mici, căpitanul îşi amind că servanții tunurilor — majoritatea fii de țărani — prognozau că acest an agricol va fi mult mai slab decât precedentul. În utimele zile, căpitanului Columban îi trecuse prin minte că ar fi fost oportun să mute tunurile pe o poziție nouă, retrasă cu circa un kilometru. Îl împinsese spre asta convingerea că aviatorii ruşi care cercetaseră terenul depistaseră poziția de tragere a divizionului său. Tocmai se apropiase de şanțul unde era amplasat punctul de conducere a focului, când descoperi, la circa o sută de metri în față, un mic grup de refugiați civili, escortat de un pifan. Un grup pestriț — din trei femei şi un bărbat. Nimic nou în ordinea întâmplărilor de acest fel. Dar ceva îl făcu, de data asta, să-şi închipuie că una dintre ele ar fi putut fi Tatiana. Perspectiva îl făcu să surâdă visător ca unul pentru care utopiile sunt adevăruri nerecunoscute încă.

Grupul se îndepărta. El îşi scoase binoclul din toc şi începu să-i cerceteze pe cei patru refugiați. Îşi focaliză interesul pe cea mai tânără membră a grupului. O femeie sub 40 de ani. Avea un mers care i se părea vag cunoscut. La un moment dat, aceasta întoarse capul. Şi el reuşi să-i prindă chipul. Aşa, mărit de lendlele binoclului militar, semăna cu femeia din Odesa. Carnația obrajilor ei îl făcu să-i pronunțe numele: Tatiana!

Inima căpitanului zvâcni brusc. Simți un val de căldură în tot corpul. Îşi aduse aminte. Dar nu de Odesa. Ci de profesoara de literatură rusă, născută într-un sat de români de pe Bug. Atât de vie era amindrea că îşi pipăi locul de la piept unde urma dinților ei lăsase o cicatrice ca de coroană înroşită de foc.

Bucuria sări din el sub forma unui strigăt:

„Tatiana! Tatiana!”

Una dintre cele trei femei rămase pe loc. Descumpănită. Desconspirată. Vulnerabilă. Glasul îi suna cunoscut şi inima începu să-i bată mai repede. Privirea ei de mioapă n-o prea ajuta însă. Militarul care îi rostise numele purta cască de oțel pe cap şi continua să rămână într-un fel de ceață. Inima ei de femeie îi dădu impulsul necesar s-o ia din loc. Începu să fugă. Şi militarul procedă la fel. Femeii i se păru că zboară.

Peste câteva zeci de secunde, ostaşul care escorta micul grup de refugiați şi transmisionistul din punctul de observare al divizionului văzură că cei doi se opresc, provizoriu, la un pas unul de altul, apoi se reped brusc, îmbrățişându-se cu putere. Nimic altceva decât o scenă capabilă să reamintească de normalitatea vieții în mijlocul acestui infern.

O răpăială de mitralieră sparse în țăndări sticla tăcerii. Ostaşul de escortă se lăsă pe vine, transmisionistul coborî capul sub nivelul banchetei de pământ. Nedumeriți, inconştienți, cei trei

refugiaţi întoarseră capul în direcţia tranşeelor infanteriei, lăsate în urmă. Ca orice ostaş experimentat, căpitanul Columban realiză că se trăgea mult în dreapta lui, fără pericol imediat. Din instinct de protecţie, o trase pe Tatiana după el, spre tranşeea punctului de observaţie. Transmisionistul o ajută să coboare. Căpitanul o urmă. În clipa următoare, răsună o nouă rafală dinspre liniile inamice. În chip evident, împuşcăturile reprezentau un preludiu la o nouă hărţuială a infanteriei sovietice, având drept scop depistarea cuiburilor de mitralieră româneşti.

„Ostaş", ordonă căpitanul Columban, „du-te şi să nu revii fără ordonanţa mea! Trebuie s-o scoatem de aici pe femeia asta... pe iubita mea!"

Tatiana încă nu-şi revenise. Surpriza revederii. Împuşcăturile. Un teritoriu minat, al morţii. Tremura carnea pe ea. Pe scurt, un iad, unde fericirea nu-i posibilă decât într-o singură situaţie. Când nu ai termen de comparaţie. Aşadar, când nu ştii că, în afara războiului, mai există şi o altfel de viaţă. Se rezemase cu spatele de taluzul vertical al tranşeei şi-l privea pe Nicu. Pe Nikalai al ei! Doamne, ce paranoică e dragostea! îşi zise, în timp ce braţele lui o cuprinseseră de talie. Era dorită.

Se înmuie toată ca o cârpă. Se dezagregă în strânsoarea lui. Deja rochia subţire de vară prinsese pete nedorite. De sudoare. La subţiori. Şi în laterale. Pe şoldurile ei cărnoase.

Şi făcură dragoste acolo, în picioare, într-o tranşee militară, după doi ani de despărţire silită. Aceeaşi debordanţă ca atunci, la Odesa. Dar cu mai multă sălbăticie acum.

Când ordonanţa sosi urmată de transmisionist, căpitanul şi refugiata se odihneau mulţumiţi, dar epuizaţi de parcă urcaseră Everestul. Păstrau o tăcere enigmatică, dar complice.

„Să trăiţi, dom' căpitan!" salută ordonanţa, luând poziţia de drepţi.

Căpitanul îl privi în ochi.

„Ioane, ai soră?"

„Am şi soră şi nevastă, să trăiţi!"

„Femeia asta e pentru mine ca o soră!" îl atenţionă căpitanul.

„Am înţeles, dom' căpitan!"

„Du-o la gazda noastră! Vine de la drum lung şi are nevoie să se spele şi să se hrănească. Ai grijă de tot!" zise căpitanul, apoi privi încurajator spre Tatiana.

Fără să-i pese de prezenţa transmisionistului - ajuns prin forţa împrejurărilor martor incomod al pacdzării lui cu o transfugă —, căpitanul Columban condnuă să-i urmărească pe cei doi cum se îndepărtează spre lanurile de porumb verde, care se îndndeau până în vecinătatea satului Răscăieţi. Nu-l readuse la obligaţiile militare decât ardleria inamică. Un val de proiectile se abătu asupra poziţiei de tragere a divizionului său. Îşi scoase binoclul şi începu să cerceteze norii de praf ce indicau locurile unde căzuseră obuzele. Apoi strigă la transmisionist să-i facă legătura cu bateriile. Răsuflă uşurat când află că doar doi servanţi suferiseră nişte răni superficiale. Grav i se părea că ruşii îşi reglaseră bine tirul.

Era cazul să răspundă şi divizionul Iui cu foc. Îi ceru transmisionistului să-l pună în legătură cu colonelul Nemțeanu. Nu i se dădu aprobare, invocându-se lipsa muniției. Acelaşi răspuns negativ primi şi la propunerea de schimbare a poziției de tragere. Iar la urmă, colonelul Nemțeanu îi aduse la cunoştință că, prin ordin de la Bucureşti, comandantul Armatei fusese înlocuit. Nu era prima schimbare de acest fel. Lipsa unei argumentații logice făcea însă tot mai greu de înțeles intențiile mareşalului Antonescu. Creea iluzia incontrolabilului. Şi căpitanul Columban înjură, ca să se descarce de furie. Să să răcorească.

Dar pe seară, în clipa când a intrat în casa țărănească unde era încartiruit, Nicolae Columban a uitat tot ce. lăsase, temporar, în urmă; amenințarea sumbră a trupelor conduse de generalii Malinovski şi Tolbuhin, incapacitatea Ministerului de război de a asigura — măcar în ceasul din urmă — echipament de luptă competitiv etc. Nu se străduise prea mult până atunci să-şi închipuie cum arată raiul, dar ştia precis că avea o componentă esențială: Tatiana trebuia să fie acolo.

Şi într-adevăr, acolo era. Dar nu-l aştepta după uşă, cum îşi imaginase el ca un adolescent întârziat în timp ce intrase în curte. Spre nedumerirea lui jenantă, Tatiana lenevea încă în pat. O deşteptase zgomotele din undă. Bufnitura căreia nu reuşea să-i identifice sursa. În realitate, căpitanul Columban îşi scosese cizmele de toval, dar operația nu decursese firesc. În timp ce-l descălța, ordonanța îşi pierduse echilibrul — din cauza neatenției — şi căzuse cu o cizmă în brațe peste un scaun. Aşa că Tatiana aşteptă urmarea, de parcă ar fi fost o vulpe îndnsă pe cărare cu gândul la o nouă şiretenie profitabilă. Precum vulpea matură, avea capacitatea normativă de a păcăli orice animal dintre cele care populau pădurea.

După ce scăpase de obielele murdare şi greu mirositoare, Nicolae se îndreptă spre ligheanul pregătit de ordonanță. Îşi făcu îndelung toaleta şi îşi pieptănă părul cu cărare pe o parte, deşi era relativ scurt. Făcea parte dintre oamenii care purtau cu ştaif chiar şi hainele nearătoase. Şi reuşea să lase impresia — după felul țanțoş şi demn cu care apărea in lume — de burghez prosper. De aceea, când sendreptă spre odaia unde se afla Tatiana, Nicolae părea pregătit pentru întâlnirea cu ea. Apa rece de fântână îl înviorase. Putea gândi orice şi putea simți orice.

Femeia îl întâmpină din pat:

„Tu eşti, Nikalail?”

„Eu, dragă!”

„Vino, vino aici!” îl chemă femeia.

Şi Nicolae descifră în glasul şi în ochii ei de vulpe cu păr cenuşiu-gălbui promisiunea unui joc erotic de luare în posesie. Ca orice femeie experimentată, Tatiana ştie cine este ea şi de ce el este atras de suprafața ei catifelată. În spatele lui, cu mult tact, ordonanța închise uşa odăii, prevăzând ceea ce avea să se petreacă.

Şi făcură iarăşi dragoste în acea zi de august. Coincidență sau nu, era o zi de luni. O zi, prin

definiție, a noilor începuturi. Îşi armonizaseră surprinzător de repede mişcările, ca doi amanți cu state vechi care îşi redobândesc instantaneu obişnuințele. Fără să le pese că salteaua era umplută cu paie, că patul scârțâia din încheieturi, că cearşaful țesut manual din in era tare şi aspru ca glaspapirul... Abia după ce se instală binevenita relaxare postcoitum, începură să discute. Tatiana nu părea atât de epuizată fizic ca Nicolae. Vorbea cu însuflețire despre orice. În timp ce o asculta, Nicolae îşi arunca uneori privirea pe scoarța de lână de pe perete, la baza căreia se afla patul. Tatiana părea preocupată să evite eventualele lui întrebări:

„Ştii cum este... Trăim cu speranța că totdeauna mâine o să fie mai bine decât azi... Aşa am crezut şi eu, după ce armata română a părăsit Odesa... De aceea am avut un şoc când, la câteva zile după retragerea voastră, conaționalii mei au venit şi m-au judecat ca pe o trădătoare. Şdam ce consecințe ar putea avea asta... Siberia! Ce altceva?”

Nicu evită să o privească în ochi.

„Ar fi putut fi mai rău...” zise el, lăsând fraza în suspensie.

Şi imediat o văzu cum se scutură înfiorată. Dar nu o menajă şi spuse cu obişnuința dobândită în cei trei ani de război de a vorbi despre moarte:

„Adică să te-mpuşte...”

Aceasta era pedeapsa ce se aplica trădătorilor.

Se făcuse destul de întuneric în odaie.

„Te superi dacă te rog să aprinzi lampa?” se foi femeia, fără a-şi găsi locul.

„Deloc!” replică el. Apoi coborî din pat şi se apropie de masa din mijlocul încăperii unde se afla lampa cu gaz. Aprinse fiului mai mult pe bâjbâite. Dar mai făcu ceva. Se duse la fereastră şi instală pătura de camuflaj. Măsură obligatorie aici, în vecinătatea frontului.

„Acum nu-mi mai este aşa de frică. Sunt mai liniştită când îți văd fața...” simți femeia nevoia să se explice. „Dar să vezi ce-a urmat...”, reluă ea mărturisirea, vădit preocupată să fie cât mai convingătoare. „Unul dintre cei trei pardzani, erau civili şi la asta m-am gândit atunci, a scos pistolul şi l-a îndreptat spre mine. Nu era doar o intimidare, o atenționare... ci mai mult! Am simțit c-o sa leşin, că n-o să pot să mai rezist. Şi am acceptat, de dragul vieții, tot ce-au vrut. Tot ce mi-au propus...”

„Ce?” întrebă el după un timp, încercând să pară calm.

Cu ochii ațintuți pe țesătura inegală a cerşafului de in, femeia răspunse sec:

„Să spionez...”

„Să spionezi!?” tresări el.

„Să fac spionaj pentru Moscova...” preciză ea.

Lui îi venea greu s-o privească în ochi. Îşi mută privirea pe covorul țărănesc de pe perete, aflat chiar în spatele femeii. Multe culori vii, tari, aveau florile stilizate din câmpul lui. Numai galbenul era mai stins. Un galben-pai ce aducea cu părul scurt al Tatianei. Şi-o auzi vorbind din nou:

„Erau bine informați... Ştiau că vorbesc românește, că sunt membră de partid, că am o bună pregătire culturală, că am crescut într-un mediu românesc... Şi m-au forțat să vin aici... În România...”

Dar strategia ei încă îi dădea de gândit căpitanului. Alese însă tactica struțului de a-şi ascunde capul în nisip. Şi spuse:

„Încâlcite sunt căile Domnului!”

„De n-ar fi atât de încâlcite, nu ne-am fi reîntâlnit!” replică ea, oftând uşurată. Apoi întinse mâna şi-l mângâie pe bărbat pe degete.

În acea clipă, scăpate din combinezon, țâțele ei mari se bălăbăniră prin fața ochilor lui cu o neruşinare dată de Dumnezeu atât cât femeia să asigure continuitatea speciei umane.

„Şi ce vei face acum!?” întrebă bărbatul.

„Voi încerca să-mi revin după pericolele prin care am trecut...” răspunse ea. Şi continuă să-l mângâie, cu o încetineală împrumutată dintr-un ritual de dragoste.

Avea răspunsuri îndelung pregătite. Aşa i se părea bărbatului. Dar sângele lui începuse să se aprindă. Se aplecă în față şi reuşi să-i prindă cu gura buza de jos, cărnoasă, dar uscată. Nu fu un sărut prea lung, fiindcă femeia se lăsase pe spate, trăgându-l după ea.

A doua zi se trezi greu, abia auzind ciocănitul insistent al ordonanței. Fusese o noapte de amor atât de înflăcărat, încât uitase pe ce lume mai trăia. Uitase că e militar, uitase că e război. Apa rece, tocmai scoasă din fântână de conşdincioasa lui ordonanță, reuşi încet-încet să-l readucă cu picioarele pe pământ. În timp ce se îmbrăca, ajutat de ordonanță, privi spre pendula din perete. Era neagră ca o cioară. Indica ora 6.20. Îşi scoase ceasul de artilerist — un cronometru elvețian marca Tavannes — şi citi ora reală. Pendula era în urmă cu 15 minute şi continua să se defazeze de civilizația urbană ca multe alte aspecte ale vieții de la țară. Stăpânul casei o cumpărase de la Cernăuți cu banii câştigați acolo din serviciul de grădinar al Grădinii botanice de sub tutela Universității locale.

Ordonanța îi întinse casca şi Nicolae avu o ezitare.

„Aşteaptă-mă o clipă!” zise el.

Apoi se răsuci spre dormitor, să-şi ia rămas-bun de la Tatiana. Femeia dormea cu fața la perete, uşor îndoită de la mijloc. Combinezonul i se adunase pe talie. I se vedeau picioarele goale şi chiloții. Cum dimineața era mai răcoare, se gândi s-o acopere. Căută ceva în jur. Nu găsi nimic potrivit şi se repezi la şifonier. Luă de acolo o cămaşă cazonă de-a lui şi o înveli grijuliu pe coapse. În timp ce o privea cum respiră în timpul somnului, Nicolae îşi aminti o scenă din urmă cu doi ani. Era la Odesa, internat în spital, după ce fusese rănit în Crimeea. Tatiana venise să-l externeze. Se oprise lângă patul lui. Dintr-o sacoşă ponosită scosese la iveală o căciulă arătoasă de Astrahan, un fular de lână şi o pereche de mănuşi blănite. Evident, aparținuseră răposatului ei soț. Era iarnă rusească şi, fără ele, el ar fi dârdâit. O grijă ieşită din suflet.

Căpitanul Columban părăsi odaia atent să nu facă prea mult zgomot şi s-o trezească din somn.

În fața porții, se opri din cauza unui cârâit de păsări zburătoare. O mulțime de ciori traversau satul, unele după altele, într-o defilare ezitantă. Nu-i era străin felul lor de a zbura: șapte-opt bătăi de aripă, apoi o planare lungă pe curentul de aer găsit. Și își aminti de o superstiție rusească. Conform acesteia, e neîngăduit să întrebi pe cineva „Încotro?" Omul se va supăra și-ți va răspunde enervat: „Pe dealul cotrovaşilea!" Și se va plânge că l-ai cotrovăşit.

Spre seară, nu mică îi fu mirarea când o regăsi pe Tatiana îmbrăcată în cămaşa lui cu care o învelise dis-de-dimineață. E drept, își sumetecase mânecile și n-o încheiase la ultimii nasturi spre a-și etala albeața pielii dintre sâni.

„Sper că n-ai umblat aşa prin curte!?" vru el să știe.

„Ba da! Ți se pare ceva în neregulă?"

„Nu..." dădu el înapoi. Apoi, la fel de curios: „Bănuiesc că stăpâna casei a vrut să știe cine eşti..."

„Evident!"

„Și ce i-ai spus?"

„Că sunt logodnica ta!" zise ea, convinsă că cel mai bun argument fusese însăși cămaşa lui pe care o purta cu atâta mândrie prin gospodărie.

„Ce te-a mai întrebat?"

„De unde sunt..."

„Și!?"

„I-am spus că sunt din Călăraşi!"

„Din Călăraşi!?" repetă Nicolae, derutat.

„Da! E o localitate mai răsărită decât satul ăsta. Ceva mai la nord... Între Iaşi și Chişinău...» zise ea, cu o promptitudine ce te face să crezi că geografia devenise a doua ei specialitate după cea de bază - literatura rusă.

„Locul naşterii mele e un oraş de pe Dunăre, poartă tot numele Călăraşi!"

„Nu te uita aşa curios la mine! E doar o coincidență!» replică Tatiana fără să șovăie.

Ceva îl făcea pe Nicolae să aibă îndoieli în privința asta. N-aveau, însă, să fie ultimele.

8

Prima informare despre întâlnirile de taină ce aveau loc la Casa mică, Eugen Cristescu o primise spre sfârșitul iernii. Evident, gazda era însuși Regele Mihai. Printre invitații Majestății Sale, câteva nume de generali care se numărau printre cei nemulțumiți pe față de felul în care mareșalul Antonescu conducea Armata și țara. Primul îi sări în ochi generalul Aldea, extrem de vehement la trecerea Nistrului. Drept urmare, primise domiciliul forțat în comuna natală din Oltenia. Șdutul abces

de fixaţie al unor ofiţeri superiori. Insă, de curând, Regele Mihai îl rechemase la Bucureşti fără să-i aducă la cunoştinţă mareşalului.

A doua informare, ceva mai detaliată, apăruse pe biroul său, la începutul lui aprilie. Alături de obişnuiţii Palatului - între timp, generalul Sănătescu fusese numit mareşal al Palatului -, acum figurau şi mulţi fruntaşi politici: Maniu, Brădanu, chiar şi doi comunişti - Titel Petrescu şi Lucreţiu Pătrăşcanu. Ultimul, rudă apropiată cu fostul mareşal al Palatului — generalul Ullea. La aceste întâlniri secrete - care, între timp, se ţineau şi prin alte reşedinţe particulare demne de încredere, aproape noapte de noapte - se discutau diverse subiecte de politică internă şi externă. Cu predilecţie însă, despre ieşirea României din război. Şi se detalia acţiunea internă privind punerea în aplicare a planului de separare de Germania. Un alt element nou: crescuse numărul generalilor care aderaseră la această „coaliţie". Două nume meritau a fi reţinute: generalul Stârcea şi generalul Vasiliu Răşcanu. Dar pe Eugen Cristescu îl puse pe gânduri mai ales prezenţa la aceste discuţii a unui periculos agent sovietic. Cunoscut sub numele conspirativ de inginerul Ceauşu. Aşa că şeful SSI avea toate motivele să creadă că un astfel de amestec de conspiratori, în timp, putea deveni exploziv. Continuă să se gândească la foiala subterană din jurul Regelui Mihai şi să-i sesizeze capacitatea de subminare a autorităţii mareşalului Antonescu.

Aceasta era vocaţia lui — să-i miroasă pe trădători. Şi, în ultima vreme, pe fondul apatiei mareşalului, aceştia se înmulţiseră. Lucrul ăsta nu-l tulbura prea tare. Azi el însuşi era mai priceput să le afle secretele. Şi simţea o nevoie mai mare să ştie tot ce putea şti despre ei. Eugen Cristescu avea o perspicacitate reală, activă, persistentă, continuă, în timp ce mareşalul era inteligent doar ocazional, în salturi, discontinuu. Se ruga la Dumnezeu să-l prindă pe mareşal într-un asemenea moment fast. Întocmi repede, cu înfrigurare, raportul privind coagularea aproape generală a forţelor politice din ţară într-un plan concret de acţiune privind armistiţiul. Şi se prezentă în faţa mareşalului Antonescu.

Conducătorul ţării arăta ca peştele pe uscat. Se simţea pustiu. Pentru el, vizita lui Eugen Cristescu însemna o concesie făcută inexplicabilului său gust pentru izolare şi solitudine. În mod bizar, nu fu deloc impresionat de informaţiile alarmante prezentate succint de către şeful Serviciilor secrete. Dădu din cap mecanic. În comparaţie cu ceea ce se petrecea pe front — pierderi umane şi de material de luptă -, bârfa asta a Regelui şi politicienilor i se părea derizorie. Mareşalul făcu un gest de lehamite cu mâna, apoi se retrase din nou în lumea lui paralelă. Dar cum el, şeful SSI-ului aştepta nedumerit, mareşalul zisese, ca să nu arate că se comportă ca unul cu manii trăsnite:

„Cristescule, fă ceea ce ştii că trebuie făcut!"

Fără să exagereze prea mult şi să dea de gândit prea tare opozanţilor, dar ca să-i mai tempereze oleacă, Eugen Cristescu dădu ordin imediat să se facă unele arestări preventive. Astfel, în următoarele zile, doi comunişti şcolarizaţi la Moscova ca spioni şi un transmisionist din echipa coordonată de Maniu fură arestaţi şi interogaţi. Eugen Cristescu nu urmărise prin asta decât să arate opozanţilor

regimului Antonescu că cineva stătea cu ochii pe ei.

Dar spre sfârşitul lunii iulie, rapoartele agentului său infiltrat la Casa mică atinseseră pragul de alarmă. În accepțiunea lui, se putea vorbi acum de un veritabil complot al generalilor împotriva Conducătorului țării. Exista în acel moment un plan de acțiune în acest sens. Iar conspiratorii din vârful opoziției deja trecuseră la îndeplinirea lui. Astfel, generalii Racoviță, Sănătescu şi Aldea colindau trupele din Moldova spre a câştiga noi adepți şi simpatizanți, fără să le pese că astfel destabilizau frontul creind confuzie. Comuniştii începuseră să mobilizeze muncitorii din. fabrici pentru a suplini lipsa de trupe favorabile acestui plan. Cât despre Maniu şi Brătianu, aceştia se calaseră pe politici de guvernare. Purtau discuții despre componența viitorului guvern, de după iminenta arestare a mareşalului. Exista un consens general în privința asta. Singura voce din opoziție îndeajuns de tare ca să-şi exprime diferența față de corul celorlalți era a țărănistului Ion Mihalache. Politicianul nu s-a sfiit să-i spună Regelui Mihai că acest plan de îndepărtare a mareşalului Antonescu este o aventură, motivând că doar el putea încheia armistițiul dorit. Mihalache susținea că oamenii politici nu pot semna un act prin care să cedeze Basarabia şi o parte din Bucovina. În logica lui, numai Conducătorul țării şi al Armatei avea dreptul legal să semneze un astfel de armistițiu. Sănătescu, care îşi arogase un dublu rol — de primadonă a opoziției şi de coordonator al complotului militar —, respingea cel mai vehement un asemenea punct de vedere. În România nu a fost niciodată primită bine legalitatea.

Acum, informațiile proveneau din mai multe surse şi nu mai puteai să le pui veridicitatea sub semnul întrebării. După ce le clasifică cu răbdare, Eugen Cristescu întocmi un raport bine structurat pe baza lor. În comparație cu agenții lui dotați cu spirit de observație, şeful SSI-ului avea o gândire clară, prospectivă. Dar mai ales, îşi cunoştea bine responsabilitatea. Şi, chiar a doua zi, adjunctul său plecă la Băile Olăneşti să-i înmâneze personal mareşalului acest raport. Nu se duse el însuşi spre a nu da de bănuit opoziției. După ce mareşalul se autoexilase în acea stațiune vâlceană, opoziția nu mai lucra în secret, ci la lumină zilei. Avea deja informații că opoziția făcuse „victime” şi în rândul SSI-ului, câştigând de partea ei vreo câțiva salariați.

De aceea, în ultimele zile, Eugen Cristescu începu să privească tot mai îngândurat dulapul metalic în care se afla aşa-zisa „arhivă Antonescu”. O adevărată comoară de documente incomode pentru toată lumea dacă se schimba stăpânirea. Şi preocuparea lui cea mai importantă deveni asigurarea securității acestei arhive de interes național, până la urmă. Adică punerea ei în siguranță. Nu vorbi cu nimeni despre arhivă, nici măcar cu fratele lui care lucra în sistem. Şi nici nu era un lucru atât de uşor să ascunzi „comoara” într-un loc şdut numai de dne.

După socoteala lui, n-avea prea mult timp la dispoziție. Minimum o lună, dacă complotul generalilor reuşea; maximum două, până când trupele sovietice vor intra în Bucureşti. Universul preocupărilor sale se restrânsese, limitându-se la un dulap plin cu hârtii, ca la un copil născut cu un handicap, a cărui prezență şi grijă continuă în viața ta face ca încet-încet să te îmbolnăveşti de inimă

rea. Dar la o anumită adâncime, descoperi în psihicul lui unghere care aparţineau propriei copilării, populate cu monştri care aveau capacitatea de a produce teamă. Frică. Începu chiar să-l bântuie gândul de a fugi din ţară... Dar renunţă la acest plan curând, convins că îl vor căuta toţi: americanii, britanicii, nemţii, ruşii şi chiar românii. Şi treptat, se împăcă cu ideeia — teoretic destul de atractivă — că numai „arhiva Antonescu" ar putea să-i salveze viaţa, după căderea mareşalului. Cu condiţia sa o ascundă foarte bine. Şi el să-şi poată negocia libertatea cu viitorii ei beneficiari. Adică viata.

Eugen Cristescu avea multă încredere în sine. Realitatea nu plutise pe lângă el, ci trecuse prin el. De cum se născuse, primul dar pe care i-l făcuse lumea a fost ea însăşi. Lucrurile - obiectele - îl înghesuiau în ele şi-l ţineau acolo printr-un imperativ magnetic care, pur şi simplu, exista. Fusese un privilegiu să i se îngăduie să cunoască — să vadă, să pipăie, să audă. Timp de cincizeci de ani văzuse realitatea prin prisma aceloraşi semne. Dar în ciuda acestor acumulări, instinctul lui de inventivitate biologică fu dat peste cap de furtuna de violenţă ce avea să se declanşeze peste patru săptămâni pentru găsirea „arhivei Antonescu".

Nici dacă ar fi avut imaginaţia debordantă a lui Jules Verne, Eugen Cristescu n-ar fi putut anticipa că generalul Sănătescu va pune în joc un premiu de 10 milioane lei pentru găsirea „comorii", că Regele Mihai, că generalul Mihail - şeful Statului Major al Armatei - şi alţi membri ai opoziţiei vor manifesta un interes atât de mare. Şi, nu în ultimul rând, graba şi duritatea extremă a sovieticilor pentru a ajunge primii la arhivă!

9

După un calm deplin pe parcursul câtorva zile — în ceea ce priveşte mişcările de trupe, zborurile de cercetare, etc. —, în după-amiaza de 19 august, artileria sovietică a deschis focul. Timp de o jumătate de oră, o grindină de oţel s-a abătut asupra mai multor poziţii germane şi, mai ales, româneşti. Fără îndoială, o încercare de a ascunde astfel direcţiile adevărate pe care urmau să atace.

Îndată, şiruri de blindate urmate de infanterie se puseră în mişcare către poziţiile de luptă ale nemţilor şi românilor. În binoclurile apărătorilor începură să se contureze, din ce în ce mai clar, siluetele ferme ale tancurilor sovietice trăgând după ele norişori de praf. Mai fu nevoie de un oarece răgaz până să se distingă şi siluetele infanteriştilor, care le urmau îndeaproape. Erau tancuri grele — adevărate fortăreţe mobile. Deja pământul căpătase o vibraţie fină care, în clipele următoare, prinse să se amplifice. Din instinct, infanteriştii din tranşee începură să se pregătească de ripostă: să caute lăcaşuri de tragere mai ferite, să-şi aşeze grenadele defensive la îndemână, să-şi pună căştile pe cap... Unii dintre ostaşii români cu origine rurală cereau sprijinul Celui de Sus — se închinau şi se rugau la Dumnezeu să-i aibă în grijă.

Atacatorii aveau o superioritate numerică şi tehnică greu de contracarat. Tancurile lor

deschiseră, primele, focul. Unul mai degrabă de intimidare. Colinele moldave se acoperiră de praf, de fum de motoare supraturate şi de un vuiet înverşunat. Şi, treptat, ofensiva rusească începu să dea roade în anumite sectoare ale frontului.

O coloană de tancuri şi infanterie reuşi să înainteze local, lângă Răscăieţi, în zona unde se afla Divizia 21 română.

Pe aripa stângă, numeroase atacuri ruseşti îndreptate asupra Diviziilor de infanterie 14, 106 şi 370 au fost respinse, cu excepţia unor pătrunderi de mică adâncime şi fără importanţă. Fapt ce venea să-i confirme generalului Friessner că adversarii lui - generalii Malinovski şi Tolbuhin - ştiau că armatele româneşti constituiau punctele slabe ale apărării. Şi, spre seară, convocă la comandamentul său din Slănic Moldova pe toţi şefii Statelor Majore ale armatelor de sub comanda sa. Fusese o zi înnăbuşitoare şi transpirase abundent. Se spălă, apoi îşi schimbă cămaşa de peste zi şi, în locul cizmelor, încălţă nişte pantofi negri marca Deichmann, în care picioarele se simţeau mai confortabil.

După evenimentele din acea zi, mai toate armatele executaseră deplasări de forţe în vederea întăririi sectoarelor de front atacate de sovietici. Acestea fură consemnate pe harta operativă. Nimic nu trebuia lăsat la voia întâmplării. Apoi se analiză dacă în urma regrupărilor forţate nu rămăseseră zone descoperite. Pentru orice eventualitate, generalul Friessner conveni cu comandanţii de armate începerea pregătirilor in vederea unei retrageri ce ar putea deveni necesară la un moment dat. Nemulţumit de cooperarea cu românii, vedea oportunitatea unui grup de legătură cu ei la nivel de State Majore.

Marea ofensivă începu a doua zi - duminică 20 august. În zori, ruşii deschiseseră un foc vijelios de artilerie cu toate tunurile din dotare, care dură un ceas şi jumătate. Obuzele de calibru mare răscoliră întreg frontul producând un vacarm pe măsură, dar şi primele pierderi în oameni şi materiale de luptă. Apoi, susţinută de tancuri şi de avioane de asalt, infanteria sovietică porni la atac. Mai întâi, lângă Iaşi, apoi pe frontul de pe Nistru. Curând se observă că este concentrată în mari grupări de şoc. Şi că acestea erau poziţionate către sectoarele apărate de români.

Astfel, la Grupul de armate al generalului Dumitrescu, atacul ruşilor ţintea aripa dreaptă a Corpului 39, adică zona de joncţiune dintre Armata a 3-a română şi Armata a 6-a germană. După o presiune puternică, grupul de şoc sovietic reuşi să rupă întreg frontul Diviziei 4 de munte române şi să înainteze câţiva kilometri în direcţia vest. Divizia românească a fost împrăştiată. Nici Divizia 21 infanterie nu s-a putut menţine pe poziţie, mai ales după ce ruşii au cucerit satul Răscăieţi. De reţinut că o parte din efectivele acestor două divizii româneşti îşi părăsiseră poziţiile încă din timpul pregătirii de artilerie ale inamicului. O dovadă elocventă că spionii deghizaţi în refugiaţi basarabeni îşi făcuseră datoria, furnizând date despre poziţiile ocupate de români. În această situaţie disperată, întreaga povară a apărării căzu pe umerii diviziilor germane de infanterie - în speţă, Divizia 9 şi Divizia 306. Dar, după lupte înverşunate de câteva ore, în cursul după-amiezii, sovieticii au reuşit să

străpungă liniile acestora cu 50 de tancuri.

Aceeaşi tactică a aplicat generalul Malinovski şi în luptele cu Grupul de armate al generalului Wöhler, izbutind să facă străpungeri adânci în dispozitivele Diviziilor 5 şi.7 române, care îşi părăsiseră poziţiile fără luptă, imediat după pregătirea de foc sovietică. Din vina Diviziei 3 de infanterie română - contrar ordinului, aceasta a lansat un contraatac doar cu o mică parte a efectivelor eşuând în atare condiţii -, sovieticii au pătruns dinspre nord-vest în Iaşi, unde au început lupte de stradă. Ceva mai la vest, în sectorul Corpului de armată 6 român — mai exact la Divizia 5 —, a avut loc o altă străpungere importantă, inamicul ajungând rapid în partea de sud-est a localităţii Podul Iloaei. Însă pătrunderea a putut fi limitată datorită unui contraatac bine executat de Divizia de tancuri România Mare.

Cu ochii pe harta de operaţiuni - unde săgeţile roşii ale inamicului se înmulţiseră —, generalul Friessner încerca să facă un bilanţ al luptelor din prima zi de ofensivă generală a rusului. Cele două pătrunderi adânci ale blindatelor inamice îi sugerau desfăşurarea ulterioară a operaţiunilor. În speţă, Frontul 2 ucrainean condus de Malinovski urmărea să ocupe trecerile peste Prut pentru a împiedica retragerea Grupării de armate a generalului Dumitrescu. Iar scopul Frontului 3 ucrainean de sub comanda lui Tolbuhin era de a lărgi străpungerile reuşite şi a înainta pe direcţiile vest şi sud pentru a încercui Gruparea Dumitrescu. Succesele nelinişd-toare ale sovieticilor fuseseră posibile din cauza lipsei de siguranţă a unităţilor româneşti - din care, cinci divizii, scoase complet din luptă — şi deciziei pripite a Führerului de-a retrage diviziile de blindate amplasate în spatele liniilor româneşti, cu rol de „pompieri” în cazul unor penetrări inamice.

În chip firesc, se năştea o întrebare capitală. Cum şi cât vor mai putea să reziste unităţile germane angajate acum peste capacitatea lor de luptă? Greu de găsit un răspuns în condiţiile în care inamicul dispunea de superioritate numerică şi tehnică. Şi când cea mai mare parte din rezervele „Ucrainei sud” fuseseră redistribuite Grupării „Centru”. Şi când românii aveau moralul la pământ. Şi când aviaţia germană rămăsese fără aparate de zbor etc.

Cu formaţia lui solidă şi cultul pentru rigoare, generalul Friessner nu vedea decât o singură soluţie: retragerea pe un aliniament mai favorabil. Adică mai scurt şi cu obstacole naturale. De altfel, o idee mai veche. Deja avansată Comandamentului armatei de uscat în urmă cu două săptămâni, la modul preventiv. Dar de care Führerul nici nu voise să audă. Şi Friessner punea asta în contul intrigilor lui Guderian, cărora încă nu le ghicea punctul de pornire.

Ca unul care se preţuia pe sine şi, în acelaşi timp, preţuia lupta ca pe ceva fundamental, generalul Friessner era conştient că analiza lui nu putea fi completă şi angajantă fără o consultare tehnică cu mareşalul Antonescu, el însuşi autorul unei propuneri similare.

10

Oricât ar fi fost de optimist, nu se putea îmbăta cu apă chioară, că întâlnirea lor se va produce chiar în cursul acelei zile. De aceea, Friessner a suferit un veritabil şoc când i s-a adus la cunoştinţă că mareşalul Antonescu se îndrepta spre Comandamentul „Ucrainei sud". Şi nu i-a putut trece prin cap altceva decât că, în acel moment, cineva de acolo de Sus - din ceruri — lucra pentru el şi pentru Germania. Trebuia să facă un efort pentru a-şi reprima emoţia şi a găsi tonul potrivit să le ceară participanţilor la analiză să rămână pe loc.

Mareşalului Antonescu îi stătea în obicei să facă deplasări inopinate pe front. Dar acum Friessner era convins că această vizită era rodul unui impuls determinat de o urgenţă a frontului. O necesitate. Un demers al seriozităţii.

Trecuse o lună de zile de când generalul Friessner se afla în România şi aştepta să se vadă cu favoritul nedeclarat al Führerului. Un tratament medical îl silise pe Antonescu să se retragă într-o staţiune balneară din Subcarpaţii meridionali. Nu ştia dacă acel tratament fusese dus până la capăt, dar, în mod cert, marea ofensivă sovietică îl scosese pe român din acea văgăună.

Foarte roşu la faţă — atipic pentru un român —, copleşit parcă de o metafizică personală, Antonescu se impunea uşor atenţiei celor din jur. Şi Friessner avu repede un contact bun cu dânsul. Mai întâi pe plan militar, ca de la soldat la soldat. Şi au putut să vorbească deschis despre problemele grave ale frontului. Atitudinile mareşalului Antonescu nu purtau amprenta unei strălucite spontaneităţi, ci a unei concentrări de voinţă.

Starea de tărie îi permise lui Friessner să ia taurul de coarne. Şi, de la început, acuză comportarea „suspectă" a trupelor româneşti în cele două zile de lupte. Fără să ezite, Antonescu declară că este cu totul surprins de comportarea trupelor sale şi că, în decursul scurtei vizite făcute pe front, a avut impresia că diviziile care îşi părăsiseră poziţiile încă din timpul pregătirii de artilerie sovietice ar fi putut să se menţină, dar n-au luptat suficient.

Când Friessner puse eşecul acestor divizii pe seama „intrigilor politice", Antonescu ignoră această conotaţie. Dar recunoscu altceva:

„Desigur, soldatul român nu poate fi comparat cu cel german; acelaşi lucrutrebuie spus şi în ceea ce priveşte corpul ofiţeresc..."

Şi era vizibil că mareşalul cultiva adevărul şi atunci când nu-i era favorabil.

„Dar ceva trebuie făcut..." insistă Friessner.

Mareşalul Antonescu acceptă. Apoi promise măsuri dintre cele mai aspre faţă de laşi şi trădători. Nici n-ar fi putut proceda altfel fiindcă discuţia se purta în prezenţa şefilor Statelor Majore ale celor două armate - deci, inclusiv a celui român. Deşi nu-i convenea, frumoasele zile de glorie ale armatelor româneşti apuseseră. Acum cizmele bolşevicilor ruşi striveau trupul ţării...

După ce au fost trecute în revistă toate greşelile şi desincronizările semnalate în timpul celor două zile de luptă, a venit rândul măsurilor urgente pentru stoparea înaintării inamicului. Friessner îl

denumea generic „rusul”, în vreme ce Antonescu nu-l scotea din „bolşevicul”. Şi din ce în ce devenea tot mai limpede pentru toată lumea că cei doi mari comandanţi se respectau în subsidiar şi le era, tot mai greu, să-şi înfrâneze simpatia reciprocă. Nu numai abilitatea de care dădeau dovadă în conflictul pe cale de stingere, ci şi similitudinea dintre carierele lor militare îi apropia pe cei doi protagonişti. Privind îndărăt, şi unul şi altul luptaseră, la tinereţe, în Primul Război Mondial. Apoi, patronaseră şcoli militare în ţările lor de baştină. Apoi conduseseră armate în acest război. În plus, amândoi se bucurau de simpatia lui Hitler.

Încât, după ceva vreme, când Friessner solicită o întrevedere confidenţială, traducătorul - un sas din Sibiu— fu sigur că Antonescu va accepta în cel mai firesc mod cu putinţă. Însă n-a fost o discuţie între patru ochi, cum şi-ar fi dorit Friessner. Fiindcă franceza lui se redusese — după treizeci de ani de tăcere — la un minimum de exprimări descurajant. Aşa că n-au putut să renunţe la translator. Deşi, pentru amândoi, acela reprezenta un martor cu potenţial descurajant. Le îngrădea libertatea de exprimare.

Generalul Friessner începu prin a-şi împărtăşi impresiile culese de el cu ocazia vizitei la Bucureşti de la începutul lunii. Şi încheie astfel:

„Nu pot să mă debarasez de-o anumită senzaţie de nesiguranţă!”

Antonescu îl ascultase atent, încercând să sesizeze unde voia să ajungă. Friessner continuase:

„Şi aici, pe front, sunt o mulţime de lucruri care mă pun pe gânduri. De pildă: schimbarea suspectă a unor înalţi comandanţi români fără şdinţa şi consimţământul meu, întreţinerea la toate nivelurile a unui climat de neîncredere şi pesimism... Şi am fost silit să fac o legătură între toate astea şi comportarea de-acum a trupelor româneşd!”

Mareşalul Antonescu se înroşise şi mai tare în obraji, devenind un pachet de nervi.

„Schimbările pe care le face mareşalul Antonescu au drept scop să ridice moralul trupelor. Dar e greu de vorbit despre rezultate într-un interval aşa de scurt!” îl asigură el.

Generalul Friessner era exigent. Acest lucru reieşea chiar şi din relaţiile lui întâmplătoare cu civilii. Dar exigenţa sa se exdndea şi asupra obiectelor. O armă neîngrijită, îl făcea să scoată pistolul şi să-l ameninţe pe deţinătorul neglijent. Prin urmare, îşi reînnoi rezervele în faţa marii primejdii ce se conturase în ultimele zile. Însă la urmă, îşi surprinse conlocutorul printr-o notă ceva mai optimistă:

„Încă mai putem să învingem criza actuală dacă armata şi poporul român vor susţine lupta comună cu voinţă fermă. O luptă împotriva marelui pericol pe care îl reprezintă Rusia sovietică pentru Europa!”

Un moment potrivit ca mareşalul Antonescu să i se alăture. Spuse:

„Dintotdeauna, am susţinut că cel mai mare duşman pentru Europa este bolşevismul rus! De-aceea, ne-am şi alăturat Germaniei...”

Deşi n-avea nicio înclinaţie pentru literatură, Friessner găsi o exprimare surprinzătoare:

„Noi suntem aici ca într-o barcă pe-o mare furtunoasă! Cine vrea să se despartă acum de noi, se pune în primejdie nu numai pe sine şi naţiunea sa, ci întreaga lume europeană!”

Poate Friessner exagera. Dar pornea de la fapte reale. Antonescu nu era obişnuit cu asemenea înţepături. Şi, sdmulat de importanţa temei — a loialităţii — şi, în egală măsură, de tovărăşia potrivită, se transformă într-un interlocutor volubil şi vivace.

„Rog pe Excelenţa voastră să-mi permită să vorbesc ca de la soldat la soldat şi, tot aşa de deschis ca şi dumneavoastră, de la om la om”, începu mareşalul cu o însufleţire neobişnuită. „Este evident şi de la sine înţeles că războiul actual va decide soarta Europei şi îndeosebi soarta popoarelor german şi român. Nu numai eu şi pătura noastră conducătoare, dar şi majoritatea covârşitoare a poporului român este convinsă şi conştientă de marea primejdie pe care superioritatea militară crescândă a statului sovietic o reprezintă pentru noi. Şi aceasta, cu atât mai mult, cu cât poporul român a luptat vreme de secole împotriva asupririi ruseşti, deoarece Rusia, în tendinţa ei de a înainta spre sudestul Europei, a smuls mereu bucăţi din teritoriul românesc. Această conştiinţă a primejdiei care ameninţă Europa se găseşte la păturile conducătoare ale aproape tuturor popoarelor acestui condnent. Dar unele dintre aceste popoare, nu numai că nu luptă cot la cot cu Germnia, dar întreprind acţiuni ce dăunează serios intereselor Reichului. Se pune întrebarea: care e motivul pentru care aceste popoare acţionează în felul amintit mai sus? Răspunsul nu poate fi decât unul: Germania a comis grave greşeli politice!”

Friessner îl fulgeră cu privirea. Deşi nu avea o părere prea bună despre politicieni, ca german trebuia să ia atitudine faţă de acuzele românului. Nu voia însă să se pripească; se impunea, mai întâi, să-l cerceteze pe translator în privinţa felului în care tradusese. Între timp, Antonescu începuse să justifice şocanta afirmaţie:

„Astfel, în decursul acestui război, Germania n-a declarat niciodată în mod oficial care sunt intenţiile ei faţă de fiecare stat implicat în război, după obţinerea victoriei finale. O asemenea declaraţie ar linişti popoarele europene şi le-ar uni în lupta împotriva Rusiei bolşevice.”

Explicaţia se derula, după părerea lui Friessner, pe un ton camaraderesc, în fraze rotunjite. Chiar dacă pe alocuri, cu mare viteză şi sinceră nervozitate. Găsi tăria de a nu-l întrerupe.

„Germania a pregădt războiul împotriva Rusiei încă din anul 1939 şi a comis, cu toate astea, marea greşeală politică de-a se lipsi de braţul ei drept! Şi anume, prin ciopârţirea graniţelor României în favoarea Rusiei bolşevice, Ungariei şi Bulgariei, atunci când devenise clar că de la Marea Baltică până la Marea Neagră, poporul german nu putea avea decât un singur popor drept aliat natural şi participant direct în lupta împotriva Rusiei bolşevice. Pe poporul român, pe statul român!”

Friessner fu frapat de formula „aliat natural”.

„În loc să întărească statul român — astfel braţul ei drept ar fi fost mai puternic —, Germania a comis marea greşeală politică de-a răni poporul român în trupul şi moralul lui! Şi ca să exemplific, în 1939, la Moscova, cu prilejul încheierii pactului germano-rus, ce a precedat războiul împotriva

Poloniei, von Ribbentrop a promis sovieticilor Basarabia şi Bucovina de Nord. După aceea, Germania a smuls din trupul României Ardealul de Nord şi l-a dat Ungariei. Apoi, o altă parte, Dobrogea de Sud, pe care a oferit-o Bulgariei. Toate acestea sunt teritorii cu o populaţie românească majoritară. Deşi lezat în acest mod dureros de politica germană, poporul român păşeşte în mod loial, cot la cot, cu Germnia, în loc să se îndepărteze de aceasta şi să se alăture inamicilor, care i-au promis restituirea teritoriilor pierdute din vina politicii germane. Este singurul caz în istorie când un popor, care a fost tratat de un alt popor în acest mod, nu se întoarce împotriva aceluia, ci păşeşte alături de el strângând din dinţi. Este singurul caz în istorie când un popor participă ca aliat într-un război, fără un tratat de alianţă politică sau militară. Oare nu reprezintă aceasta dovada cea mai elocventă a ţinutei morale şi a cinstei cu care poporul român se află alături de cel german în acest război, cu care navighează pe aceeaşi navă fără să ştie încotro se îndreaptă ea?"

Plăcut surprins că Antonescu făcuse uz de acea metaforă cu care el îi provocase apetitul verbal, Friessner dădu din cap afirmativ.

„Nici până azi, în ciuda insistenţelor mele, conducerea Reichului n-a declarat în mod public ce soartă a rezervat acestui popor român aliat şi loial!" îşi continuă Antonescu expunerea de motive. Dar brusc, simţi nevoia de a face un excurs în istorie, în termeni larg hegelieni, pentru a-şi transforma ascultătorul într-un viitor pledant în favoarea cauzei României. „Excelenţă, poporul român este singur în mijlocul popoarelor slave. El este conştient că aflându-se în calea intereselor ruseşti şi fiind înconjurat de popoare slave, nu are decât un singur aliat natural, poporul german şi statul german. Şi tocmai de aceea, poporul român nu poate să înţeleagă şi se întreabă pe sine însuşi de ce el trebuie să fie rănit în fiinţa lui atunci când unul din regii săi şi una dintre personalităţile sale conducătoare au comis unele greşeli. Oare ce popor n-a comis vreodată greşeli?

Pe de altă parte, interesele alianţei şi colaborării dintre popoarele german şi român cuprind nu numai perioada acestui război, ci şi cea de după, atât pe tărâm politic cât şi economic. Oricum s-ar termina războiul, Rusia va ieşi mai puternică decât era la începutul lui. (Motiv de buimăceală pentru Friessner). Ea va reprezenta, deci, pentru Europa şi pe mai departe o primejdie mare şi permanentă. De aceea, poporul german are misiunea de a frâna intenţiile statului bolşevic rus. Or poporul german nu are în sud-estul Europei decât un singur aliat natural: poporul român. Care deţine un teritoriu ce reprezintă cam 40% din distanţa în linie dreaptă de la Marea Baltică la Marea Neagră. Statul german trebuie să fie puternic la Marea Baltică şi la sud de ea; statul român trebuie să fie mare şi tare la Marea Neagră şi la nord de aceasta pentru a fi o barieră solidă împotriva intenţiilor expansioniste ale Rusiei comuniste. Dar în loc de a întări acest stat şi acest popor român care constituie braţul drept al Reichului în lupta împotriva sovietelor, statul german a comis greşeala de a-l slăbi din punct de vedere material şi moral.

Credeţi oare dumneavoastră, Excelenţă, că cetăţeanul, soldatul şi ofiţerul român, dintre care

mulţi au în Ardealul cedat Ungariei avere şi rude, care sunt în mod sistematic jefuiţi, închişi, batjocoriţi, ucişi de către maghiari — şi aceasta în ciuda tuturor intervenţiilor mele pe lângă conducerea germană şi îndeosebi pe lângă von Ribbentrop, care s-a obligat cu ocazia arbitrajului de la Viena să garanteze populaţiei româneşd un tratament omenesc din partea ocupantului maghiar —, credeţi, domnia voastră, Excelenţă, că aceşd români nu-şi pun întrebarea de ce aliatul german al României în lupta împotriva Rusiei le permite ungurilor toate acestea? De ce acest aliat nu declară oficial că nu mai recunoaşte arbitrajul nedrept de la Viena?"

Nu era o întrebare pentru el, Friessner înţelegea foarte bine. Dar chiar de ar fi fost, generalul n-avea nici capacitatea şi nici calitatea de a da un răspuns oficial. Reproşul mareşalului Antonescu se adresa exclusiv Führerului, al cărui nume era însă ocolit în condnuare cu multă dibăcie — în locul lui fusese folosit generic Germania —, dintr-o pricină ce încă nu i se dezvăluise. Şi generalul neamţ continuă să tacă preferând inteligenţa directă a mareşalului în locul unor interpretări personale, muiate în convenţional. Şi răsuflă uşurat când acela reluă:

„Aceasta este explicaţia faptului că în anumite cercuri româneşti se pun întrebări incomode şi se ivesc dorinţe şi acţiuni de tipul celor la care v-aţi referit dumneavoastră, Excelenţă! Eu nu sunt un supraom. Eu n-am în spatele meu vreun partid. Eu sunt singur, şi cu toate acestea, am reuşit să conduc statul român patru ani, astfel încât nimeni nu mi-a putut face vreun reproş şi nimeni nu m-a acuzat din cauza politicii mele interne şi externe. Fără mareşalul Antonescu România ar fi putut fi o victimă a anarhiei şi a puterilor duşmane Germaniei, cum s-a întâmplat cu celelalte popoare balcanice. Eu sunt singurul conducător de stat din Europa care poate să vină în mijlocul poporului său fără gardă personală! Eu sunt singurul conducător din Europa care îşi permite să apară în public neînsoţit de pază!"

Lui Friessner i se păru a fi o aluzie transparentă la recentul atentat asupra Führerului, şi mai puţin o fixaţie proprie conducătorilor de popoare. Antonescu îşi trase respiraţia după lungul excurs în geopolitica Estului, apoi reveni, în chip neaşteptat, la leitmotivul germanului din debutul dialogului:

„Legat de senzaţia dumneavoastră de nesiguranţă, eu vă declar din nou că, cu toate acestea, poporul roman a păşit şi va păşi şi de-acum înainte alături de Germania, din convingere deplină, ca un aliat cinstit şi loial!"

De fapt, generalul Friesner asta aşteptase să audă, nu acea spovedanie de mare nemulţumire care o precedase. Sosise momentul să vorbească despre retragerea frontului pe un aliniament mai bun. Mareşalul aviză rapid propunerea, adăugând că realitatea o cerea imperios. Apoi se retrase brusc. Şi cei doi înalţi comandaţi se singularizară, fiecare cum crezu de cuviinţă.

Dimineaţa următoare, generalul Friessner dădu ordin de retragere, asumându-şi răspunderea totală faţă de conştiinţa lui de ostaş cinstit, dar şi riscul de a fi sancţionat disciplinar. În război, te familiarizezi cu riscul. Dar nu poţi să anulezi pur şi simplu soldaţii. Fără ei, nu mai eşti comandant...

11

Şi de această dată, mareşalul Antonescu alese drept loc de cazare conacul din Gioseni. Reşedința familiei Cancicov nu era nici mare şi nici arătoasă. Un observator atent ar fi descoperit că nu era nici prea bine întreținută. Unele dependințe — grajduri, magazii, foişoare - puteau fi catalogate drept nişte ruine în devenire. Totuşi mareşalul prefera acest conac moldovenesc. Pricina acestei alegeri avea o conotație sentimentală: ospitalitatea neîntrecută a amfitrioanei, Georgeta Cancicov, soția ministrului Mircea Cancicov, şeful spitalelor de campanie ale Patronajului din Moldova şi Basarabia. Căldura sufletească cu care poleia doamna Georgeta odăile conacului te făcea să uiți aplecarea zidurilor spre pământ.

Ca de obicei, suita mareşalului avea un personal restrâns. Legătura cu armata şi guvernul se facea prin cei doi colonei — Davidescu şi Magherescu. Doctorul Zilişteanu — nelipsit în ultima vreme de la orice deplasare în teritoriu — se îngrijea de sănătatea mareşalului. Maiorul Anghel lucra ca secretar particular. Garda personală era compusă din trei ofițeri: maior Georgescu, căpitan Dimitriu şi locotenent Popescu. Un aparat de comandă redus. Fără strălucirea gradelor mari, modeşti ca nişte discipoli diligenți, aceştia răspundeau cu devotement exigențelor mareşalului Antonescu.

Aici se odihniră peste noapte. A doua zi, la micul dejun, domnea o atmosferă de mare îngrijorare. Nimeni nu mai spera că această zi de 21 august putea fi altfel decât cele precedente. Odaia în care se aflau părea un spațiu traversat deopotrivă de noapte şi zi. Contrastul acesta simultan, concomitent, într-o singură zi, într-o singură ființă era mai pregnant la mareşalul Antonescu. Dar încă era puternic şi ferm, ținea la reputația postumă. Şi imediat, anunță că se vor întoarce pe front pentru o nouă analiză. Apoi se închise în sine, cu aerul că transmisese ordinul pe care-l avea de dat.

Coloneii Davidescu şi Magherescu se ridicară primii de la masă. Lucrurile se cereau urgent perfectate. Niciun moment nu încercară să-şi descifreze şeful, să-i sesizeze motivațiile. Mareşalul prefera fapte şi nu vorbe.

Întâlnirea cu şefii de Stat Major ai Armatelor a 3-a şi a 4-a urma să aibă loc la Vaslui. După un drum scutit de peripeții — aviația sovietică avea alte misiuni mai importante — dar nu şi de oboseală, ajunseră la locul stabilit. Acolo îi aştepta doar generalul Mihăescu, şeful Statului Major al Armatei a 4-a. Generalul Gavrilescu, omologul de la Armata a 3-a, anunțase că întârzie. Întâmpina probleme serioase din cauza aviației ruseşti, care mitralia drumurile din zona Comrat şi a unor infiltrări de mici formații inamice, posibil partizani locali.

În chip nefericit, luptele din cursul dimineții duseseră la înrăutățirea situației față de ziua precedentă. Sovieticii introduseseră noi unități de blindate şi de infanterie în breşele realizate pană atunci. Superioritatea lor în luptă decurgea din faptul, tot mai evident, că pe generalii Malinovski şi Tolbuhin nu-i preocupau deloc pierderile, ci doar să-şi împingă trupele cât mai adânc în dispozitivul

de apărare al Grupului „Ucraina sud”. Spre exemplu, în cele două zile de ofensivă sovietică, germanii scoseseră din luptă peste 90 de tancuri T-34, iar românii, 40. La fel de concludent era şi faptul că ruşii pierduseră de trei ori mai mulţi ostaşi decât trupele germano-române! Însă mai grav i se părea mareşalului Antonescu moralul în scădere al Armatei.

În ciuda temerilor iniţiale, generalul Gavrilescu nu întârzie prea mult. Odată cu el, se iviră deasupra Vasluiului şi primele formaţii de avioane ruseşti de atac. Deşi se străduia să nu dea atenţie prezenţei lor, mareşalul Antonescu scurtă vădit dialogul cu şeful Statului Major al Armatei a 3-a. Concluzia? Una singură, extrem de tulbure: rusul urmărea să pună mâna pe trecerile peste Prut pentru a izola armata generalului Dumitrescu! Premisele erau de natură să conducă spre două măsuri urgente, perfect justificate. Prima: întărirea trecerilor peste Prut. A doua: retragerea diviziilor din preajma Nistrului şi, treptat, a întregii armate, în spatele Prutului.

Se despărţiră în grabă, împinşi de presentimentul alarmant că evenimentele au scăpat de sub control. Generalul Gavrilescu era preocupat de căutarea rapidă a unei noi locaţii pentru Statul Major. Evident, una în spatele malului de vest al Prutului. Mareşalul Antonescu, tot mai convins că efortul pentru fortificarea traseului Focşani — Galaţi îşi va dovedi acum pe deplin justificarea. Altceva nici nu putea să-i treacă prin minte, fiindcă îşi formase o părere odată pentru totdeauna în legătură cu acest subiect, şi poate că tocmai asta era un semn că-şi epuizase soluţiile de salvare.

Colonelul Magherescu nu-l mai văzuse pe mareşal atât de afectat. Totuşi, trebui să-l abordeze, căci n-avea încotro.

„Domnule mareşal, programul rămâne cel pe care l-aţi anuntat de dimineaţă sau aveţi în vedere vreo schimbare!?”

„Renunţăm la întâlnirea cu generalul Wöhler! Şi, după dejunul de la Gioseni, plecăm direct la Bucureşd!”

„Preferaţi ca avionul să ne ia de la Bacău sau de la Roman?”

„De la Bacău!” hotărî mareşalul. Apoi se scufundă într-o tăcere care impunea respect.

Se străduia să nu fie absorbit de mecanica haosului. În care scop, uza de unele tertipuri care, în cazul lui, se dovedeau eficiente. Astfel, se concentra pe ticurile şi slăbiciunile culturale ale persoanelor cu care intra în contact. În cazul de faţă, generalul Wöhler. Un meloman recunoscut printre ofiţerii superiori ai Wehrmachtului. În clipele sale de destindere, generalul german fredona polci şi marşuri aparţinând familiei Strauss. De altfel, circula vorba că el atribuise Katiuşelor un nume foarte muzical „Orgile lui Stalin”, deşi, mai potrivit ar fi fost să le zică orgile morţii. Iar pistolul-mitralieră cu încărcătorul în formă de disc îl poreclise „balalaică”. Desigur, mareşalul Antonescu n-avea aceleaşi raţiuni de a se amuza ca generalul Wöhler. Care, în treacăt fie spus, nu susţinea că muzica îl făcea să fie mai inocent decât avea dreptul să fie un adult. Rămânea, în orice împrejurare, un ofiţer prusac pur sânge.

Lui Magherescu îi luă ceva timp să perfecteze graficul de întoarcere — pe calea aerului — la Bucureşti. Când intră în salonul spaţios dar familiar al conacului, deja se adunaseră în jurul mesei toţi: mareşalul, doctorul Zilişteanu, colonelul Davidescu, secretarul Anghel şi cei trei ofiţeri din garda personală. Evident, duduia Georgeta Cancicov făcea oficiul de gazdă pendulând între bucătărie şi salon şi întreţinând o atmosferă degajată. Ceea ce nu-i era greu, fiindcă se cunoştea bine cu mareşalul, căruia îi spunea Ionel în faţa subalternilor. Cei doi valeţi cărunţi, Carol şi Ludovic, începuseră să servească ceremonios, etalându-şi experienţa dobândită în serviciul unor familii boiereşti. Mâncarea mirosea apetisant şi prezenta un decor rafinat în largile farfurii din porţelan franţuzesc. O atmosferă calmă cu iz pastoral, ca şi în ziua precedentă. Din respect pentru eforturile deosebite ale gazdei — urmaşă de moşieri —, ofiţerii se străduiau să fie calmi de parcă luptele nu erau în toi pe malurile Prutului şi moartea nu-şi făcea de cap atât de aproape.

Atent şi protocolar, mareşalul lăuda fiecare fel de mâncare. În replică, stăpâna casei se scuza că masa nu este atât de bogată pe cât şi-ar dori, dând vina pe vremurile de război. În pauzele inerente dintre bucate, duduia Georgeta mai povestea câte ceva în legătură cu personalitatea mareşalului. Exact pe tonul glumeţ care spera că el o să-l agreeze. Odată ca să-i facă plăcere şi a doua oară să nu-şi lase musafirii să fugă cu gândul la război. Astfel, după ciorba din măruntaie de pasăre de curte, gazda relată, în dulcele ei grai moldovenesc, o mică întâmplare cu nişte evrei. Cu trei săptămâni în urmă, aceşti evrei veniseră la conac să-şi exprime recunoştinţa pentru că mareşalul le salvase viaţa. Neîndoios, aflaseră de prietenia ce-i lega pe Cancicovi — proprietarii acestei moşii — de Conducătorul ţării.

În acele clipe, Magherescu remarcă mulţumit că mareşalul era entuziasmat de abilităţile ei de povestitor.

„Bieţii oameni mi-au spus că în fiecare sâmbătă se roagă la sinagogă pentru sănătatea ta, Ionele! Şi afirmau cu convingere: «Mareşalul este pentru evreii din România ca un al doilea Mesia!» Am fost extrem de emoţionată pentru încrederea lor în mine, pentru speranţa pe care şi-o puneau în mine că-ţi voi transmite mesajul, Ionele!”

Mareşalul dădu din cap încântat. Aprecia însă mai mult hazul duduiei Georgeta decât gestul de recunoştinţă al acelor evrei necunoscuţi. Şi brusc simţi un impuls nestăvilit de a vorbi. Şi începu să mărturisească uitând că nu erau singuri în salon:

„Când eram tânăr, am fost foarte aproape să mă însor cu o evreică!”

Nu-i intra în obicei să facă confidenţe în public. Aşa că toţi colaboratorii săi au fost de două ori stupefiaţi. Întâi, că subiectul era prea intim. În al doilea rând, că antisemitismul constituia o temă tabu. Motiv pentru care fiecare dintre ofiţeri se străduia, în felul lui, să-şi reprime reacţia de stupoare. Davidescu începu să mănânce. Secretarul să-şi reaşeze şervetul la gât, de parcă s-ar fi slăbit şi putea să se desprindă.

„Chiar aşa, Ionele!?” se miră duduia Georgeta, cu oarece întârziere.

Nicio altă femeie n-ar fi îndrăznit asta. Să-l preseze. Dar stilul ei jucăuş, agreat de mareşal, făcea posibil aşa ceva. Chiar dacă, în context, o făcea să pară că exprimă mirarea colectivă.

„Eram tânăr sublocotenent la garnizoana din Tecuci”, reluă mareşalul destăinuirea. „Şi mergeam des la Galaţi, la nişte rude din partea mamei. Acestea se învecinau cu o familie de evrei. Parcă Mendel se numea... Da, Mendel! O familie onorabilă şi înstărită. Această familie avea două fete frumoase, în jur de 18 ani. Erau şi bine educate. Şi aveau şi-o zestre bunicică. Aşa că rudele mele din Galaţi s-au gândit să mi le prezinte. Prin urmare, m-au introdus în familia Mendel. Iar întâmplarea a făcut să mă îndrăgostesc de una dintre ele. De cea mare. De Raşela. Şi nici mai mult, nici mai puţin, la scurtă vreme ne-am logodit. Am făcut asta într-un fel împins de la spate de-un soi de gelozie. Căci Raşela avea şi alţi curteni...”

Şi mareşalul se opri, căci în salon pătrunsese bucătăreasa. Cea nouă, fiindcă cea veche murise în urmă cu câteva săptămâni. Purta un şorţ alb, curat. Dar ceea ce îţi atrăgea atenţia era părul ei blond, tuns scurt şi pieptănat cu cărare pe mijlocul capului. O tunsoare vag cazonă. Bucătăreasa s-a apropiat de stăpâna casei şi i-a şoptit ceva la ureche. Doamna Georgeta i-a răspuns tot în şoaptă. Apoi bucătăreasa a plecat la rostul ei. În chip vădit, nu era o ţărancă din împrejurimi.

„De ce te-ai oprit, Ionele!?” reveni doamna Georgeta, afişând aceeaşi bună dispoziţie, stimulatoare pentru invitaţii ei.

Mareşalul tresări, parcă surprins ca un copil comiţând un lucru interzis de părinţi. Chipul tinerei bucătărese avea în alcătuirea lui ceva din cel al Raşelei. Felul cum se termina nasul: curba finală şi subţirimea nărilor. Dar şi formatul gurii — senzualitatea buzelor.

„Nu m-am oprit, dar îmi este greu să descriu consternarea din propria mea familie!” răspunse mareşalul. „Mai ales, mama. Nici nu voia să audă de căsătorie. Susţinea că sunt prea tânăr, că am venituri prea mici să pot întreţine o familie... Deşi, nici atunci, şi nici acum, mama n-a avut decât simpatie pentru evrei. Mai ales pentru artişti...” Aici făcu o pauză, fiindcă nu-şi amintea numele lor. Apoi reluă: „Dacă n-ar fi fost mutarea mea din garnizoana Tecuci, nu m-aş fi răcorit. Şi, sincer, altfel ar fi evoluat lucrurile...”

Davidescu era mai mult sau mai puţin de acord. Trăind în preajma mareşalului, provocarea de a-l portretiza venea de la sine. Chiar dacă nu era foarte potrivit pentru această misiune. Pentru el, însă, mareşalul se născuse să fie doar militar. Pur şi simplu, nu-l vedea pierzându-şi capul după o domnişoară!

Estimp, amfitrioana reluase tema delicat romantică şi o dezvolta în registrul propriei sensibilităţi feminine. Spunea, cu farmecul ei inconfundabil:

„Este o fatalitate, dragă Ionele, chestia cu căsnicia. Când este să se facă, se face. Când nu, nu! Să vă povestesc cum l-am cunoscut eu pe Mircea...”

Vocea duduiei Georgeta avea o muzicalitate cu impact puternic asupra ofițerilor din jurul mesei. Şi ei se lăsară în voia unei amăgiri care le stimula visarea romantică. Chipurile li se luminară sub o înseninare trecătoare. Singur Magherescu nu se putea desprinde de acea logodnă de poveste şi tot încerca să-şi imagineze ce s-ar fi întâmplat cu viitorul sublocotenentului Ion Antonescu dacă — curat fatalitate, cum pălăvrăgea gazda - s-ar fi căsătorit cu Raşela Mendel. În spatele acestei fațade — adică a hainei militare — se ascundea adevăratul Ion Antonescu, istoria lui naturală.

Cucoana Georgeta tocmai ajunsese la un subiect emblematic din biografia ei:

„...Mama era şi o mare artistă, deci şi o mare cheltuitoare. Aşa că, după o vreme, s-a văzut silită să-şi ipotecheze moşiile... Evident, nu ştia cum să se descurce cu creditorii... Simțea că pământul îi alunecă de sub picioare...”

Mareşalul nu se plictisea ascultând-o pe buna lui prietenă care, în chip indubitabil, moştenise talentul de actriță al maică-sii. Molipsitoarea ei bună dispoziție, inimitabila ei vrajă amețitoare, toate erau atuuri care o eclipsau pe Maria — soția lui — şi făceau să le simtă, uneori, lipsa.

Înainte de plecare, mareşalul nu se zgârci la mulțumiri şi complimente, şi îi promise bunei sale prietene, Georgeta, că va reveni atunci când ocazia se va ivi, deşi, în contextul ăsta al războiului, totul se arăta potrivnic. Ba mai mult, o felicită şi pentru cât de inspirată fusese în alegerea bucătăresei celei noi. Georgeta nu-şi putu înfrâna o mândrie caraghioasă.

„Cum o cheamă pe femeia asta?” vru el să ştie.

„Tatiana Razlog!”

„E bucovineancă?”

„Nu. E basarabeancă...»

„Transmite-i mulțumiri din partea mea. Găteşte mai bine decât cea dinaintea ei!”

„De-aceea am şi angajat-o, Ionele!” spuse Georgeta Cancicov, bucuroasă că prietenului ei îi plăcuseră bucatele casei.

Şi se despărțiră firesc. Fiecare la treburile lui.

Îndată ce mareşalul se sui în maşină, gândurile lui se întoarseră la front şi la misiunea imposibilă a generalului Friessner. Dar abia după ce Mercedesul blindat părăsi drumul de țară şi se înscrise pe un drum pietruit, ceva mai regulat, mareşalul îşi dădu seama că ar fi necesar să mai aibă o discuție cu el. Vizitarea frontului îi accentuase părerea că Grupul „Ucraina sud” trebuia să primească urgent întăriri în blindate şi aviație. Faptul că avea de curând un nou comandant — e adevărat, mai experimentat, condusese Grupul „Nord” — conta prea puțin. Desigur, avea încredere în el ca în orice ofițer superior german. Mai degrabă avea îndoieli în loialitatea omologilor lui români. Şi, după ce analiză cu Magherescu câte zile erau necesare ca rezervele din zona Bucureşdului să ajungă pe front, mareşalul se decise.

„Când ajungem la aerodrom, vreau să mă pui în legătură cu generalul Friessner!” zise el destul

de tare.

N-a fost un lucru prea uşor pentru colonelul Magherescu. Oricum, legătura s-a făcut, dar fâşâitul şi paraziții îl împiedică pe Antonescu să vorbească prea mult. Se auzeau ca doi surzi. Aşa că îşi concentră mesajul către Friessner în două fraze. În prima, cea mai importantă de altfel, îi ceru ca retragerea să se facă pe aliniamentul Focşani — Galați, deja pregădt. Friessner a replicat că munții Carpați reprezentau o linie naturală optimă. Dar mareşalului i s-a părut că acela nuanțase propunerea lui, precizând că munții Carpați făceau parte din sistemul Focşani — Galați. Nu insistă. Şi trecu la ultima comunicare:

„Dacă rusul depăşeşte linia Galați-Focşani, România e pierdută!"

Generalul Hans Friessner - comandantul grupului de armate „Ucraina sud" - nu-şi putea permite să creadă că se va ajunge acolo.

Mareşalul s-a suit în avion ca unul căruia i se luase o piatră de pe inimă. După vreun sfert de oră, când avionul înainta spre sud, mareşalul s-a gândit că într-un fel acesta se apropia de Galați. De oraşul în care o întâlnise pe Raşela Mendel. Fosta lui logodnică. Deveni melancolic şi se mai complăcu o vreme în acest canal sentimental. Un fel de abandon linişdtor. Când s-au scurs atâția ani? Şda că toți îşi pun întrebarea asta. Important i se părea că învățase să se împace cu trecutul. Nevoia de a povesti cuiva despre Raşela devenise irezistibilă. De ce îşi îngropase sentimentele pentru ea atât de adânc? Şi parcă pentru totdeauna?

Mareşalul n-avea puterea să-şi răspundă. Şi gândul îi lunecă, fără să-şi dea seama, către Willy. Nu cumva din aceeaşi pricină îl deportase pe fostul lui coleg de şcoală în Transnistria? Oricum, acesta revenise de acolo, trăia acum în Bucureşd. Ar trebui să-i arate aceleaşi sentimente prieteneşti ca mai înainte. Între ei a existat o legătură cu totul aparte. Ar trebui să i-o spună. Să-l cheme, la întoarcerea sa la Bucureşti, şi să lămurească neînțelegerea dintre ei doi. Da. Willy Filderman merita mai mult. Ceva îi spunea mareşalului că ar fi fost mai potrivit decât prințul Ştirbei să negocieze la Cairo cu Aliații încheierea armistițiului. Din experiența discuțiilor lor pe teme semite, putea jura cu mâna pe inimă că Willy ar fi fost mai convingător, mai eficient.

În fond, concluzionă mareşalul, mitul evreului este legat de teoria conspirației.

12

Generalul Sănătescu ațipise abia spre ziuă şi nu dormise decât două ore în acea noapte. Toate ştirile primite de pe front erau alarmante: frontul se destrăma sub presiunea ruşilor şi trupele româneşti intraseră în derută. Nicio speranță că situația asta gravă nu va deveni catastrofală.

Când a ieşit din casă, cerul era senin şi anunța o nouă zi călduroasă. În curtea Palatului, după rutina obişnuită, grădinarii greblau şi stropeau printre copacii care aruncau umbre peste rozele din

rondurile decorative. Insă el continuă să rămână indispus. Ca fost şef al Statului Major al armatei avea suficientă experienţă să aprecieze că, după acest eşec, trupele româneşti nu mai aveau capacitatea de a-şi reveni şi a stabiliza din nou frontul, cum o mai făcuseră până atunci. Când intră în birou, i se aduse la cunoştinţă că mareşalul Antonescu revenise de pe front şi convocase, în această zi de miercuri, un consiliu de miniştri la Snagov. Probabil va lua o ultimă hotărâre - îi trecu prin minte.

„Numai de-ar fi cea bună, adică cererea armistiţiului şi încheierea ostilităţilor!" comentă el, înfrigurat.

Nu se aşezase încă pe scaun când telefonul sună. Dinu Brătianu îl invita să treacă urgent pe la el. Drumul a durat mai puţin de o jumătate de oră. La 9.30 se afla în biroul şefului liberalilor. Acolo, fu întâmpinat repede:

„Costele, vreau să ştii că am trimis pe George Brădanu la Antonescu pentru a se decide în favoarea armistiţiului!"

Şi Dinu Brătianu îl privi ţintă, aşteptând să-l audă ce va spune.

„Apreciez această iniţiativă!" zise Sănătescu cu o gravitate perversă.

„Mi s-a adus la cunoştinţă că Maniu a trimis pe Mihalache în acelaşi scop!" reluă gazda şirul informaţiilor.

„Şi mai bine!" aprecie Sănătescu.

Devenise evident că lucrurile începuseră să se precipite într-o direcţie dorită.

„N-ar fi momentul să pregătiţi împreună cu ţărăniştii un guvern politic!?" încercă Sănătescu să anticipeze faza următoare din programul de înlăturare de la putere a mareşalului Antonescu.

Dinu Brătianu îl privi atent şi avu brusc o revelaţie. Generalul Sănătescu aducea cu o fecioară cu suflet de călău. Insă zise:

„M-am gândit la chestiunea asta, dar părerea noastră, a liberalilor, este că numai un guvern de militari se poate alcătui în asemenea împrejurări!"

Sănătescu închise o clipă ochii. Se simţea în al nouălea cer. Deja se vedea prim-ministru. La adăpostul imaturităţii Regelui Mihai, el făcea şi dregea totul.

„Mă voi gândi cât pot de repede la asta..." replică el, jubilând.

Când s-a întors la Palat, telefoanele sunau continuu. Toţi membrii opoziţiei doreau să ştie ce hotărâre s-a luat. Se citea în glasul lor o alarmantă nerăbdare, dar şi o poftă de a acţiona. Sugerau că nu mai trebuie aşteptat.

La fel de insistent, dar în altă chestie, colonelul Dragomir de la Statul Major al Armatei a 4-a. Suna de pe front spre a informa despre situaţia disperată de acolo şi solicita ordine noi. Un fel de a-şi exprima vădit ataşamentul faţă de Casa Regală. Sănătescu ştia că, în funcţia lui de Mareşal al Palatului, n-avea calitatea să dea dispoziţii în privinţa frontului. Şi-l sfătui să ia legătura cu generalul Şteflea — şeful Marelui Stat Major, care, în mod sigur, avea instrucţiuni de la mareşalul Antonescu.

Directiva operativă dată de generalul Friessner ca Armata a 4-a română să treacă în spatele Carpaţilor, cu toate forţele, despre care aminuse colonelul Dragomir, proba în chip nefericit că nemţii intenţionau să se retragă din faţa sovieticilor şi să le lase România pe tavă. Ar fi fost pentru a doua oară. Prima, fusese în 1939, în aceeaşi zi de 23 august.

La 11.30, generalul Sănătescu fu sunat de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri de către Mihai Antonescu, dornic să ştie dacă Regele Mihai se află în Bucureşti. Era tot ce aştepta el să se întâmple. Adică cei doi Antoneşti să intre singuri, din proprie iniţiativă, în vizuina lupului. Şi Sănătescu se grăbi să confirme prezenţa Regelui.

„Atunci, la ora 15.30 voi veni la Palat cu Mareşalul spre a-l vedea pe Rege!" anunţă Mihai Antonescu, vrând să se asigure că întâlnirea va avea loc în condiţiile exprimate de el însuşi.

După ce aşeză mulţumit telefonul în furcă, generalul Sănătescu se grăbi să comunice personal Majestăţii Sale. Regele Mihai era foarte interesat. Puteau nu numai să discute între ei, ci să şi fie convinşi că se fac înţeleşi. Sănătescu era aproape sigur că Antoneştii ceruseră această audienţă ca să-i comunice Regelui în mod oficial o hotărâre importantă luată în Consiliul de Miniştri ţinut în cursul dimineţii. Îl ştia bine pe Mareşal şi nu se îndoia că mai degrabă acesta va cere armistiţiu decât să-şi depună demisia. În primul caz, nu mai era nimic de făcut. În cel de al doilea, trebuia format repede un guvern de tranziţie. Unul alcătuit din militari, căci oamenii politici nu erau dispuşi la riscuri. De altfel, nici în guvernul Antonescu nu intraseră din aceeaşi pricină.

La ora 13.00, Sănătescu luă masa cu Majestatea Sa Regele într-o atmosferă de mare încordare. Mihai I al României tocmai se întorsese de la aeroportul militar de la Străuleşti, unde pilotase, timp de jumătate de ceas, unul dintre avioanele aflate la dispoziţia lui. Era un hobby important pentru care punea mai multă pasiune decât pentru profesia de rege. Dar acum Mihai se gândea timorat că va trebui să dea piept cu Mareşalul Antonescu, care avea nu numai ascendentul vârstei, ci şi al unei impresionante cariere de comandant militar. Spre sfârşitul dejunului, Sănătescu îşi dădu seama că nu auzise de la tânărul Rege ceea ce spera să audă. Şi fu cuprins de îndoieli dacă acesta se va ridica sau nu la înălţimea rangului său şi dacă va putea să conducă ostilităţile cu discernământ. Prin urmare, îi revenea datoria să se comporte precum un antrenor-jucător, spre a-l destabiliza mai uşor pe Mareşal.

Cele două maşini care alcătuiau coloana oficială a Conducătorului statului pătrunseră pe poarta principală a Palatului cu o întârziere de jumătate de oră. Deja Mihai Antonescu se afla în cabinetul lui Sănătescu. În ţinută protocolară - haină neagră şi pantaloni raiaţi. Deşi îşi reafirmase adeziunea în privinţa urgenţei armistiţiului, se foia neliniştit. El, ditamai profesorul universitar, părea un student nepregătit dând târcoale uşii în spatele căreia se afla comisia de examen. Când uşa se deschise, amândoi priviră cum mareşalul Antonescu intră în cabinet precum un taur în arenă. Adică furios. Neîncrezător. Agitând cravaşa pe care o purta mereu la carâmbul cizmei, semn al unei nemulţumiri deosebite. De altfel, de câte ori venea la Palat devenea irascibil, căci Regele, constituţional, se afla

deasupra lui. Şi mareşalul percepea acest lucru ca pe o sfidare vie a autorităţii lui de Conducător al ţării. Azi, însă, starea lui concentra şi alte motive de furie, dintre care unul în mod cert era ruperea frontului. Iar altul îl constituia prezenţa lui Sănătescu - devenit peste noapte Mareşal al Palatului -, pe care îl fulgera acum din ochi de parcă avea în fată o struto-cămilă.

Imediat, Sănătescu îi conduse pe cei doi Antoneşti spre Casa mică. Aici, Regele Mihai îi aştepta în salonul galben, ţeapăn, distant, precum bunicul lui, Regele Carol I. Dar îmbrăcat lejer, cu o bluză sport şi pantaloni de flanelă gri. O ţinută de neconceput pentru bătrânul Rege. Dar una care, nefiind militară, îl facea mai puţin vulnerabil în faţa mareşalului.

În salon, alături de Rege se aflau câţiva generali, fermi ca o gardă pretoriană. Mareşalul îi trecu repede în revistă: Aldea, Stârcea, Ioaniţiu, Anton. Ca şi Sănătescu, nişte incompetenţi şi intriganţi. Mai puţin îi băgă în seamă pe ceilalţi — colonelul Dămăceanu şi doi civili, ce i se păreau mai puţin relevanţi.

La un semn al Regelui, se aşezară în jurul unei mese rotunde. Mai întâi, mareşalul Antonescu. Apoi Mihai Antonescu şi Sănătescu. Ultimul, Regele, care vorbi însă primul.

„Care este situaţia, domnule mareşal?" întrebă el, direct.

Evident, se referea la front.

„Disperată, Majestate! Frontul este străpuns şi în Basarabia, şi în Moldova!" zise mareşalul.

Apoi, după obicei, începu tot el să atace făcând răspunzătoare de acest dezastru Armata, care nu mai vrea să lupte şi se retrage din calea rusului. Vorbea destul de dezlânat. Şi-i surprinse pe toţi încercând să arunce anatema în spinarea oamenilor politici, care, prin agitaţia dusă în rândurile armatei, slăbiseră moralul ostaşilor şi ofiţerilor. Se cantonase pe acest subiect şi părea incapabil să mai vadă şi alte cauze. Dar, în intenţia lui de a arunca vina pe toată lumea, nu se opri aici. După o pauză de respiraţie, dădu lovitura de graţie:

„O oarece vină vă aparţine, Majestate! Aţi stat de vorbă cu oamenii politici şi i-aţi încurajat în acţiunea lor!"

Asistenţa - formată majoritar din militari — înmărmuri, auzind cum îi vorbea mareşalul Majestăţii Sale. Însuşi Regele se simţi incomodat, destabilizat de tupeul de gladiator grobian al mareşalului Antonescu. Sănătescu însă privea totul de pe margine ca un antrenor. Sesizase dificultatea prin care trecea elevul său — în speţă, tânărul Rege Mihai -, şi, îndată, interveni, semnalându-i din priviri că sosise clipa să-şi spună replica — mult repetată înainte de această audienţă —, chiar dacă ea n-avea nicio legătură cu sublinierea maliţioasă a mareşalului Antonescu.

„Nu credeţi, domnule mareşal, că este momentul a încheia armistiţiu, fie dumneavoastră, fie alt guvern?" îşi somă regele supusul, încercând să atingă un ton cât mai autoritar\.

Întrebarea avu darul să-l irite pe mareşalul Antonescu. Era prima dată când regele Mihai arăta un interes real şi direct pentru front, dar şi când îi vorbea pe un asemenea ton. Se foi în fotoliu. O vână

prinse să-i zvâcnească la tâmplă. Sângele îi năvăli în obraji. Şi replică mânios:

„Voi cere armistiţiu când voi crede eu de cuviinţă şi in anumite conditiuni!”

Răspunsul produse asupra Regelui Mihai o mare consternare. Sesizând momentul delicat, Mihai Antonescu interveni ca un veritabil diplomat:

„Se poate să cerem şi armistiţiu, însă e bine să mai aşteptăm două zile, căci trebuie să mai primim nişte răspunsuri de la Ankara şi Madrid!”

Sănătescu încercă să-l combată:

„Domnule vicepreşedinte, nu credeţi că aşteptând două zile, riscăm să ni se retragă condiţiile de armistiţiu şi să cădem în capitulare fără condiţii? Am impresia că evenimentele se precipită şi că e vorba de ore, nu de zile!”

Încurajat de sublinierea lui Sănătescu, Regele Mihai încercă să pună lucrurile la punct.

„Este prea târziu pentru a ne apuca să ne tocmim!”

Suficient ca mareşalul Antonescu să se enerveze din nou.

„Vreau garanţii! Iar dacă nu mi se dau, voi continua lupta alături de trupele germane!” preciză el, ameninţător.

Atitudinea lui exprima o stranie opacitate în faţa cursului defavorabil al acestui război, dar şi a propriului destin. Una care se întâlneşte la unii oameni aflaţi în faţa unor decizii capitale.

Aroganţa mareşalului îl făcu pe Regele Mihai să devină şi mai hotărât.

„Soluţiile dumneavoastră nu sunt acceptate. Trebuie să cereţi armistiţiu!”

„Ştiu să-mi aleg singur momentul. Nu trebuie să fiu învăţat!” izbucni mareşalul Antonescu.

Sănătescu privi spre Rege cu subînţeles. Aveau replica pregătită. Şi Regele decise, tot mai sigur pe el:

„Dacă nu acceptaţi, ar fi corect să vă daţi demisia!” „Nu-mi dau demsia!” ţipă mareşalul Antonescu, negru de furie. „Nu cumva credeţi că voi da ţara pe mâna unui copil?”

Fu rândul Regelui să se înroşească la faţă. Nu-şi permisese nimeni până acum să-l insulte. Nu şda cum să reacţioneze. Fraza nu era nouă. Mareşalul Antonescu se mai folosise de ea în anumite ocazii pardculare, dar acum avusese neruşinarea să i-o azvârle în obraz în prezenţa unor demnitari. Şi Regele Mihai se pierdu complet. Nu văzu semnele grăbite şi sugestive pe care i le facea disperat Sănătescu. Se ridică de pe scaun şi ieşi din salon precum un somnambul. Toate îi jucau în faţa ochilor. Apoi, Regele Mihai se trezi în biroul său. Ioaniţiu îi întinse un pahar cu apă minerală. Îl bău încet.

Generalii aflaţi aici erau la curent cu dicuda din salonul galben, fiindcă uşa biroului fusese lăsată deschisă în mod preventiv. Mai motivat, Stârcea îl încurajă pe Rege să treacă la faza următoare a planului bine pus la punct. Şda că mareşalul Antonescu nu se putea baza în acele clipe pe armată. Era zi de baie în garnizoana Bucureşd, ostaşii încă nu-şi reîmbrăcaseră izmenele.

Regele, întărit moral şi împins de la spate de autoritatea generalilor fideli lui, reveni în salonul

galben. Nu se aşează pe scaun. Rămase în picioare. Şi, de la înălţimea rangului său regal şi a staturii sale de baschetbalist, declară nervos:

„Regret că nu vreţi să faceţi ceea ce vă cer!" Mareşalul ripostă, încăpăţânat ca un catâr: „Nu-mi voi schimba planurile! Voi continua războiul!" „În cazul acesta, domnule mareşal, mă văd nevoit a ţine seama de voinţa poporului meu, exprimată prin cele patru partide democratice, şi de a lua măsuri de a salva ţara de la un dezastru! În acest scop, am hotărât să încheiaţi chiar astăzi armistiţiul! Iar dacă refuzaţi, vă ordon să demisionaţi chiar acum!" zise Regele Mihai foarte hotărât.

Ultimele cuvinte ale suveranului îl aduseră pe mareşalul Antonescu în pragul isteriei.

„Nu primesc niciun ordin de la nimeni! Eu sunt cel care porunceşte în ţara asta şi nu cel care primeşte porunci!"

„Dacă acesta vă este ultimul cuvânt, atunci sunteţi destituit!" declară Regele Mihai, descătuşat.

Cuvântul „destituit" era parola convenită pentru intrarea în acţiune a echipei de şoc. La auzul lui, echipa maiorului Dumitrescu intră în salon şi procedă la arestarea celor doi Antoneşti. Incapabil să mai suporte furia crescândă a mareşalului, Regele Mihai ieşi din salon. Ştia că poate să conteze pe devotamentul lui Sănătescu, dornic de răzbunare şi mărire.

Acum, mai livid decât Mihai Antonescu, mareşalul Antonescu se adresă lui Sănătescu, deja cuprins de panică: „Matache, nu pot fi tratat ca un bandit!" Aşa îl tutuia Antonescu pe Sănătescu, în urmă cu trei ani, când erau camarazi buni; iar Sănătescu îi zicea Ionel.

Dar Sănătescu răsuci capul. N-ar fi suportat privirea fostului său comandat, acuzându-l de lipsă de loialitate. Simţea că nu-i pregătit să-i ţină piept.

În timp ce escorta îl scotea din salon, mareşalul Antonescu strigă, scuipându-şi plămânii:

„Mâine veţi fi spânzuraţi cu toţii în Piaţa Palatului!" Avea deja convingerea că foştii generali prezenţi aici puseseră la cale această conspiraţie, una a lupilor turbaţi împotriva lupului-conducător. Şi că Sănătescu fusese cel care o orchestrase până în cele mai mici detalii. Moldoveanul ăsta înalt ca o prăjină şi cu faţa de fătălău, în pieptul căruia bătea o inimă de curvă. Ar fi meritat să-l scuipe în obraz, dar moldoveanul întorsese capul, fiindcă se simţea cu musca pe căciulă.

Şi, până să ajungă la camera seifului — într-acolo era împins împreună cu Mihai Antonescu -, mareşalul mai apucă să strige de câteva ori, încât fu auzit şi de complotiştii din biroul regal:

„Tară de trădători! Ţară de curve!"

Un fel de a înfrunta faptul că ticăloşia e universală. Dar complotiştii nu se lăsară impresionaţi. Considerau că atracţia către scandal îi face pe unii oameni ingenioşi.

EPILOG

„Aici leii toți au murit,
fie înjunghiați pe la spate, fie trădați”
N. Tzone

Generalul Hans Friessner a fost destituit din funcția de comandant al Grupului de armate „Ucraina de sud” la sfârşitul lui 1944, după insuccesele militare din România şi Ungaria generate de trădările acestor două aliate.

Doi ani mai târziu, mareşalul Ion Antonescu va fi judecat şi condamnat la moarte, în urma unui proces de tip stalinist. După împuşcare, va fi incinerat, iar cenuşa lui va fi aruncată pe un maidan bucureştean.

Deoarece comuniştii i-au interzis să depună mărturie la procesul mareşalului, avocatul Wilhelm Filderman se simți amenințat şi fugi în Israel. Spre deosebire de mulți alți români, el a intuit că evenimentele care începuseră odată cu arestarea mareşalului aveau să fie infinit mai dezastruoase decât cele care se sfârşiseră la 23 august 1944.

Şi dovada veni curând. Toți membrii opoziției regimului antonescian vor fi arestați şi închişi, apoi „ajutați” să moară în închisoare de către foştii lor aliați comuniști, cu care l-au îndepărtat de la putere pe mareşalul Antonescu.

Regele Mihai va fi izgonit din țară la sfârşitul lui 1947.

Comuniştii începuseră să tragă în Dumnezeu...

Mulțumiri

Următoarele cărți mi-au oferit informații, ajutor sau inspirație pentru scrierea acestui roman: Hans Friessner, Verratene Schlachten — Die Tragödie Der Deutschen Wehrmacht in Rumänien und Ungarn (Holsten-Verlag, Hamburg, 1956); Wilhelm Filderman, Memorii (Yad Yashem, Ierusalim); Vladimir Alexe, România Secretă (Elit, Chişinău, 2004); Victor Suvorov, Le Brise-glace (Paris, 1989); Tatiana Tolstaia, Universul ms (Revista Guardian, 1993); Nicolae Gheran, Arta de a fi păgubaş (Humanitas, Bucureşti, 2006); Boris Buzilă, Un destin basarabean (Curtea Veche, Bucureşti, 2009); Sorin Alexandrescu, Paradoxul român (Univers, Bucureşti, 1998); Revistele Historia şi Istorie şi civilizație (2009).

I.V.S.

Bucureşti, ianuarie 2010